NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

UDGIVET OG REDIGERET

AF

FRØKEN GINA KROG.

9. AARGANG.

KRISTIANIA.

DAGBLADETS BOGTRYKKERI.

1895.

Indholdsfortegnelse.

Side.
Nytaarsgry (red.) 1
Takk (Aasta Hansteen) 2
Minder fra Aasta Hansteenfesten 3
Hør oss (Solblomstens døtre) 7
Vore syerskers kaar (red.) 8
I anl. dr Getz's lovudkast (ved red.) 8
Lady Henry Sommerset (Elisabeth Selmer) 9
Til fru Elisabeth Selmer (Ragna Nielsen) 10
Stol paa de norske kvinder (Alice) 11
Vort hjemmestel: Musik i vort hjemmestel (Hjemløs) 13
Fra de værgeløses leir (red.) 14
Massemødet (red.) 15
Fra Aasta Hansteen 16
Vaaben (Værgeløse) 18
Om kvindeforeningerne (M V.) 18
Queen Margaret College i Glasgow (Kaia Myhre) 20
Nytaarsnat (O.) 22
Kvindernes udstilling i Kjøbenhavn 22
Vort hjemmestel: Selskabeligheden (R. B.) 23
For barnekammeret 25
Brændende spørsmaal. I. Kvinderettigheder og forbrydelser. II. Straffe. III. Opinionen. IV. En forening til beskyttelse af børn (red) . . 27
Kvindesagen i Island (Olavia Johannsdottir) 30
Fra Sætersdalen (En bondejente) 34
Fra Drammens kvindelige handelsstandsforening (Betzy Kjelsberg) . . . 35
Vielsesritualet. Til „Nylænde"s redaktion (Ragna Nielsen) 36
Vort hjemmestel: Labskaus (V. D. J.) 36
Forskjelligt 39
Kvindesagsbevægelsen (Louis Frank) 40
Til „Nylænde"s redaktion (Ragna Nielsen) 44
Kvindesag — særinteresser (Morten Album Thams) 46
Fra landsbygden (M. R.) 48
Til „Nylænde"s redaktion (Randi Blehr) 49
En parabel (Hilda Torjusen) 50
En sen, men fornøden redegjørelse (Camilla Collett) 53
Ilddaab (Aasta Hansteen) 54
Endel oplysninger specielt til Ragna Nielsen (Olaug Løken) 55
Til de værgeløseste (—a) 57
Til „Nylænde"s redaktion (F. M. Qvam) 58
Sporvognsstreiken i New York (D. P.) 59
„Lille Eyolf" og „Lystige koner" paa Kristiania teater (O. L) 60
Bazaren til indtægt for Chr. kv. H. Understøttelsesfond 65
Psyche (red.) 66
Camilla Collett (Olaug Løken) 67
Bisættelsen (C.) 68
Visdomsord af hr. og madam Zarathustra (Ragna Nielsen) 71
Fra høifjeldet (D. B.) 72

Side

Fra syerskernes massemøde 74
Kvindemissionsforeningerne (P.) 76
Vort hjemmestel: Roser (C. T.) 77
Ved Camilla Colletts baare. I (af O.) II. (Jenny Arnesen) 79
Frida Hansen (Randi Blehr) 81
Til fru Olaug Løken og de andre protesterende kvinder (Ragna Nielsen) . 88
Fra Kristiania kvindelige handelsstandsforening 91
Camilla Colletts minde (Helene Lassen) 92
Solblomstmeldinger (Aasta Hansteen) 94
Endnu lidt om det saakaldte piskestrafmøde og dets følger (Gina Krog) . 97
I kirken (af X.) 100
Vort hjemmestel: Lidt mer om roser (Af dr. C. Engelskjøn) 102
Forskjelligt 103
Kvinderne og sædelighedslovgivningen (Bernt Støylen) 105
Vore eventyrs kvindeskikkelser (Helene Lassen) 118
Nogle ord om Camilla Colletts verker (O D.) 125
I anl. artiklen fra Sætersdalen (Inga Hølaas) 127
Fra missionsforeningerne (C. S.) 128
Kvindemissionsforeningerne (—a) 128
Forskelligt 130
Cheltenham College (af mrs. S T. Meade) Oversat af A. Fjertoft, kand. mag. 144
Har du et maal (H. T.) 148
Til Helene Lassen (Den norske eventyrprinsesse) 149
Det sjette bud (Aasta Hansteen) 150
Værnepligt for kvinder (X) 151
Kvindemødet i Washington 152
Vort hjemmestel: Fra Amerika (E) 155
Fra barnekammeret: Gjemme guldæble (D. B) 155
Forskjelligt 156
En interessant kogebog (G. K.) 157
Til billedhugger Gustav Vigeland (Aasta Hansteen) 160
Cheltenham College (af mrs. B. T. Meade) Slutning fra no. 12 . . . 162
Vort hjemmestel: Et kampopraab (En husmor) 166
Aarsberetning for Norsk kvindesagsforening for terminen 1894—95 . . . 167
Hvorfor ikke pisk (Olaug Løken) 170
Alvilde Prydz (Red.) 174
Nogle ord om „Lille Eyolf“ (O Y. G H.) 175
Til den norske eventyrprinsesse (Helene Lassen) 181
Til den norske eventyrprinsesse (Fra den norske fremtidskvinde) 182
Forskjelligt 182
Kvindernes udstilling fra fortid og nutid i Kjøbenhavn 183
Til Helene Lassen og den norske fremtidskvinde (Fra den norske eventyrprinsesse 188
Fra landsbygden (S. C) 188
Bilag til artikelen kvinderne og sædelighedslovgivningen (af B. Støylen) 189
Fra New York (af D. P.) 190
Skizze fra Romsdalen (Forts.) 191
Forskjelligt 195
I anledning „Vore eventyrs kvindeskikkelser (Af G. D.) 197
Føljeton: Skizze fra Romsdalen (Slutn. fra no. 15) (Af U. D.) 206
Et livsspørsmaal for samfundet (Af co.) 206
Tjenerspørsmaalet (Af H. L) 216
Hvorlænge? (Af A. O) 219
Fra landsbygden (Af Ingebjørg) 220
Forskjelligt 221
Kvindesagen i Tyskland (ved red.) 222
Det internationale lærerindehjem i Stockholm (Af E. L) 224
Fra Danmark 228
Illustreret bibelhistorie af Dorothea Schjoldager (Af en lærerinde) . . 230
Føljeton: Sneklokken (Ca.) 231
Forskjelligt 233
Et varsko til unge damer, som vil udvandre til Amerika (K) 235
Mere ianl vore eventyrs kvindeskikkelser (Helene Lassen) 238
Paa Post! Af Laura Kieler (Aasta Hansteen) 242

	Side.
Kvindesagen i Tyskland (Forts.)	244
Forskjelligt	247
Til abonnenter og læsere (Red.)	248
10de oktbr. 1895	249
I anl. artiklen: Et livsspørsmaal for samfundet	250
Et indlæg i dagens strid (Af en mor)	251
Lærerindernes pensionsforening	255
Til bestyrelsen af N. K. F. (Morten Album Thams)	257
Kvindesagen i Tyskland (Slutning)	257
Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere (Ved red.)	261
Frøken Kristine Dahl (Red.)	264
Til kand. jur. M. A. Thams (Fra N. K. F.s formand)	265
Mathilda Wrede (M. H.)	266
En vaardag i St. Paola (Skizze af Doris Rein)	268
Forskjelligt	273
Ogsaa en kvindesag (Af T. L. f. H)	274
Samlagenes nedlæggelse (F.)	275
Brev til „Nylænde“ (M. H.)	277
Dragtreformatorer (A. O. og red.)	278
I anl. hr. Thams's henvendelse til N. K. F.s bestyrelse (Marcilie Holmboe)	280
Fra N. K. F.s bestyrelse	281
Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere (Forts.)	282
Fra festen for professorerne Sars	285
Fra kvinder inden Dansk fredsforening	285
Forskjelligt	286
Vore første kvindelige gartnere	287
Koldt vand i blodet (B—e.)	290
Fra Valdres (Brev til „Nylænde“ af O. I.)	292
Til bestyrelsen for „Norsk kvindesagsf.“ (Ov. sagfører Morten Thsms)	286
Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere (Forts.)	297
Den kommunale stemmeret (Red.)	300
Mer om samlagenes nedlæggelse (P. H.)	300
Fra K. S. F. K. Siste klubaften 1895 (Af Aasta Hansteen)	302
Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere (Slutn.)	303
Føljeton: Solnedgang (U. D.)	306

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste januar 1895.	No. 1.

Nytaarsgry.

Solo:

Ve vinternatsmørke og havbølger sorte
Og stormenes hvin.
Af angstens aabnede porte
Det stirrer med dødningegrin.

Duet:

Ve slegten, som fødtes af kvindens skjød,
Den famler i mørke — i brøde og nød.
Og hjælpen ei kom fra mandens hjerne:
Et isstraaleblink, en skydækket stjerne.
Hvert løfte er dødt,
Hvert haab er forødt.
Usalig de liv, som har jordslegter født.

Kor:

Bøi hodet — stille — dødsstille — og lyt:
Naar mørket er fuldbragt, der toner et bliv.
Naar angst er fuldkommet, da spirer der liv,
Da fødes der nyt.
Af kvindernes sjæl fødes slægten paa ny
Og døbes af aanden med ild og ord.

Duet: Hvad lysglimt af haab over natlig jord!
Hvad løfte om lysseklers nytaarsgry!

Solo: Livsaligt at lytte til aandernes kor,
Nu viger rædslernes sorte hær.
Hør orgelbrusen blir stormens klang
Og harpestrengstoner bølgernes gang.

Kor: Løft hodet og se! Se mod dagningens skjær!
Aanden er evig. Messias er nær.

Takk.

En indvielsens aand har ført Deres haand, da De skrev sangen om solblomstens merke!

Kære formand, kære redaktør, kære Gina Krog, takk for den sang; den er mig dyrebar!

Nu har De døbt dem med navnet: *Solblomstens døtre.* Der ligger meget i et navn, det er en indvielse.

Takk til fru Inga Lærum-Liebig, som har satt musik til sangen; derved er den blit et samlingens merke, en fane, som vi kan tage frem, hvergang vi har brug for den.

Takk for alle de store og gode gaver! — og for de deilige blomster! Takk for alle telegram, for alle brev og kort! Takk, alle, som var tilstede, enhver som var mødt frem!

Takk til fest-komitteen for det festlige i tilstelningen!

Takk for, at vi samledes under det norske vaabenskjold, den oppreiste løve med bilen! — og under vort rene flag!

„Ned da med troldtøjets volde!
Opp da med soløjets merke!"

Takk for forstaaelsens tale! Takk for kærlighedens tale! Takk for sympatiens tale!

Takk for det hyldningens tegn, som blev mig overrakt; „*Fra solblomstens døtre*".

Det er mig et tegn paa, at nu staar jeg i pagt med dem.

12te december 1894.

Aasta Hansteen.

Minder fra Aasta Hansteenfesten.

....

Umiddelbart efter, at sangen (se forrige hefte) var sunget, traadte de to marschaller frem foran hædersgjæsten, sænkede sine stave, hvorpaa de overrakte hende en stor *solblomst*, der hvilte paa *en laurbærkvist* — ombundet med nationale baand, hvorpaa var trykt i guld:

Til Aasta Hansteen.
Fra solblomstens døtre.
Kristiania 10—12—94.

Fru Olaug Løkens tale for æresgjæsten.

Det skulde synes at være en lykke — at det *altid* maatte være en lykke — at fødes til verden med stor aandelig begavelse. Og ganske vist havde de tænkt det til lykke, de venlige genier, som for 70 aar siden øste sine gaver over et nyfødt menneskebarn. Paa solstraalevinger — tænker jeg — kom de svævende, med lysets fine baand fæsted de sine gaver til den sovende sjæl. Og deres *kvad*, mens de udførte denne gjerning, har en gammel digter hjulpet mig til at tolke:

Først binder vi *klogskabs* stjerne
og *rhytmens* bølgende klang.
Det funkle skal fra din hjerne
i tale og i sang.

Saa binder vi *fantasiens*
frie barnlige leg.
Din ensomhed skal den korte
og glæde dig paa din vei.

Saa binder vi *melodiens*
kjække, brusende flugt.
For den dit øre og hjerte
skal aldrig vorde lukt.

Saa binder vi *billedets* rige,
mangefarvede glans,
sin hele fylde det sænke
skal i din aabne sans.

Saa binder vi *følelsens* rige,
dunkle, svulmende elv.
Gyngende paa dens vove
du fatte skal dig selv.

Saa binder vi *retsind* og *godhed*,
medlidenhed med de smaa
og *trangen til at forbedre*
den verden, som du kan naa.

Saa binder vi *sandhedens* klare,
deilige diamant.
Den styrke dig skal og forsvare,
om du blir klandret iblandt.

Tilsidst vi binder *begeistrings*
vældige ørn. I dens favn
vide din tanke skal føres
ud over jordlivets savn.

Omtrent saa, tænker jeg, de venlige aander sang, som kredsed om dette menneskebarns vugge.

Men ligesom i æventyret de elleve gode feers gaver ikke formaaede at uskadeliggjøre den ene onde fes spaadom, saaledes ogsaa her. Det rigt udrustede menneskebarn var en *kvinde*, og det havde ikke faat *ydmyghedens* gave, ikke evnen til „*in sich gebückt* und *unbekannt*" at dø under samfundets hæl.

En kvinde — og ikke ydmygt forsagende! En kvinde, som stolt og trodsig løfter sit hode og siger: *Jeg fik* de samme gaver som du — mand —: evnen til at benytte livet som du, trangen til at virke som du. Jeg *vil ikke*, at mine evner skal dø ud og ødelægges, fordi om jeg er kvinde!

Hvilken forargelse, hvilken daarlighed! hvilket exempel for det dydige samfund!

Og saaledes gik det da til, at i dette land et ramaskrig reiste sig over den formastelige, som voved — som voved — at *trodse* til og med!

Og rygtet, bagtalelsen, denne slimede bøig, den voxte som søormen. Og mandfolkene lo og kvindfølkene gøs over denne kvinde, som voved at *løfte sit hode og fordre samme ret for sin egen existens som en mand,*

Og — som hun selv engang har udtrykt sig — hvorsomhelst hun vendte sig hen, mødtes hun som af et *spyd!*

Saaret og forpint — men *langtfra knust* — „brændte hun sine skibe“ og drog til det land, hvor kvinderne blev respekteret, — *selv* om de havde faat evner til andet end til at koge god suppe.

Men før hun drog bort, havde hun udgit sit aandfulde, imponerende og for kvindesagen saa værdifulde lille skrift: „*Kvinden skabt i Guds Billede*“. Og mens hun var borte, gik tiden ogsaa *herhjemme* sin gang. Camilla Collett sendte jo sine skrifter, der virkede larmfrit ligesom pilen fra den spændte bue, men som *bored* sig ind i husene og rev skærmbrætterne ned for de indestængte.

Snart havde vort stakkels hjemsøgte samfund ogsaa forargelsen af en kvindelig student! og af den ene kvinde efter den anden, som stod op og „talte i forsamlinger“! — Men det forbausende hændte, at man nedslugte de bitre piller med saa *nogenlunde* anstand. Da var der vist mere end én, som tænkte: „kanske hun alligevel havde ret i mangt og meget, hun, som reiste over“.

Og *nu*, kjære frøken Hansteen, har De vel set, hvorledes De lidt efter lidt har vundet land overalt! Se f. ex. — aviserne — — endda de er „mandfolkstyret“, saa bærer de nu i disse dage i tusinder af exemplarer Deres navn i anerkjendelse og ros udover landet! Det er triumf!

Men vi, som er her iaften, vi anerkjender ikke bare, vi kommer, som De vist for længe siden har følt, kjære frøken Hansteen, med virkelig *hjertevarme*, for at *takke* Dem for, hvad Deres skrifter og Deres personlighed har skjænket os. *De* har lært os ikke at gi tabt, naar sagen er *god*, ikke at være rædde, men at løfte fanerne høit og kaste os tappert ind, der ilden brænder som værst.

Vi har endda ikke raabt hurra for frøken Hansteen, — kan vi ikke gjøre det nu?

Følgende breve og telegrammer blev oplæst ved festen:

Frøken Aasta Hansteen.

Tillad ogsaa mig at frembære en hjertelig lykønskning i anledning af fødselsdagen og at udtrykke min dybe respekt for Deres tapre, ufortrødne livsarbeide.

Med mange hilsener tegner jeg mig

Deres ærbødigst forbundne

Henrik Ibsen.

Telegram fra Gøteborg.

Präktiga banbryterskan lyckönskas af

redaktør Hedlund.

De bedste lykønskninger. Ikke bare fred og ro, men retfærdig vrede, glad kamp og seir. *Statsraad Lange.*

Fra en dansk dame:

„— — En tak til vor kjække pionér, som i krigens hede aldrig bukker under. Ingen selvstændig kvinde bør glemme, hvad Aasta Hansteen har gjennemgaat før os og for os, — enhver af os skylder hende vor tak. *Caroline Steen,*
stud.med.

Fra en syg dame:

I hyldningsflokken jeg smyger mig ind
og op ad de mange trapper,
mens tak og beundring fylder mit sind
for „kvindernes Aasta saa tapper".

Idag sætter Norge sin datter paa fang, —
den jenten, som aldrig rasted.
Og stormen omkring hende kvæles af sang
fra et vaarhav, som islænker kasted.

*

Ovenstaaende er refereret efter „Dagbl.". De følgende telegrammer er sendt os i afskrift fra frk. Hansteen:

I ærbødighed sender Trondhjems kvindesagsforening vor modige forkæmperinde sin hilsen og varme takk.
Antonie Løchen, Thora Storm, Mimi Spørck.

Fra kvinder i Bergen sendes Dem en hilsen med takk for Deres altid vaagne og varme interesse for vor fælles store, gode sag!
Kvindesagsforeningens bestyrelse.

Stavanger.

En takk for de tag,
du tog for vor sag!
Det merke du heiste,
har holdt sig i vindene,
de krav, som du reiste,
nu klarnes i sindene.

Kvindesagsforeningen.

Arendal.

Oplysningens fakkel antændt af forstaaelsens gnist lyser idag over Oslo gamle stad. Derfor længe leve Aasta Hansteen, kvindesagens fakkelbærer paa dens nylænde. *Damer.*

Kragerø.

Med takk vi hilser dig;
Din kamp for kvindens sag
vil vinde frem til sejr engang paa slagets dag,
trods kampesten og sterke modstandskræfter.
Vi efter evne ogsaa stræver efter.

Louise Wolff, Marie Hvoslef, Gabriele Doran, Kristine Mamen, Sofie Brynjulfsen, Juliane Nielsen.

München.

Kvindernes tapre forkæmper sendes min varme takk og mine bedste ønsker. *Susannah Ibsen.*

Larvik.

Maatte livets aften blive lys og blid efter den strævsomme dag.

Mathias Hansteen, hustru, børn.

Bergen.

Med beundring og takk.

Octavia Sperati.

Horten.

Takk for opofrende arbeide.

Othilde og John Utheim.

Trondhjem.

Mine varmeste lykønskninger.

Dorothea Fearnley Gill.

Hør oss!

Vakler du Jonas? — vakler du Jonas?

Vogt dig for „akkordens aand“! Vogt dig for parfyme i stinkende luft! Den er værre end raaheds-brølet; den er farligere, mer forgiftende; og den er væmmeligere.

Thomasine! — Thomasine, hvor er du henne?

Vogt ham, vogt ham! Han er for god til at skifte farve.

Vi gjør tempel-tjeneste. — Hør oss!*)

Solblomstens døtre.

---

*) Se digterens anmeldelse (i »Dagbl.« 2den decbr. 94) af Peter Nansens bog »Maria«. *Red.*

Vore syerskers kaar.

Det første samtalemøde for kvindesagsforeningens og arbeidersamfundets kvinder fandt sted i Kr.a Arbeidersamfund onsdag den 5te december 1894 og maa siges at have været vellykket og svare til sin hensigt, idet man fik udtalelser fra *de forskjelligste hold* om kvindernes kaar. Fru Randi Blehr holdt indledningsforedraget „om kvindernes forhold til hjemmene og samfundet". Men i den diskussion, som fulgte, forlod man snart de mere almindelige temaer for de mere specielle og stansede tilsidst ved *vore syerskers kaar* som det felt, hvor forbedringer var absolut nødvendige og uopholdelig paakrævet. Der var flere syersker tilstede og de kom med oplysninger om sine lønninger og arbeidsvilkaar, som kan faa en til at forfærdes. Noget *maa gjøres* her for at ikke en hel del arbeidende kvinder skal kaste sig i usædelighed, ligefrem tvunget til det af sult og nød. Almenhedens interesse maa vækkes for dette spørsmaal. Offentlige møder er jo af de nærmest liggende midler, men *det bedste* agitationsmiddel er vistnok at lægge frem alle faktiske oplysninger om forholdene, ordnet og bearbeidet. Men det siger sig selv, at syerskernes fagforening ikke kan overkomme dette. I Kjøbenhavn gik for nogle aar siden Dansk Kvindesamfunds styrelse ivei med samme arbeide, men først da den fik pengeunderstøttelse af flere fond, især Carlsbergfonden, kunde arbeidet fremmes med fuld kraft, og resultatet foreligger nu i hr. Paul Sveistrups bog om de kjøbenhavnske syerskers livsvilkaar. Dette til overveielse. N. K. F.s bestyrelse maatte kunne regne paa offentlig understøttelse, hvis den vilde gaa ivei med et saa samfundsnyttigt arbeide.

I anledning dr. Getz's lovudkast

til forebyggelse osv.

skriver en norsk sømandsprest i England:

I Norge maa vi stille os det maal at *faa forkastet helt og holdent ethvert forslag, som vil give læger og politi nogensomhelst anden myndighed end den, som de har ligeoverfor andre sygdomme.*

I England har lægeundersøgelsen været afskaffet i mange aar, men de veneriske sygdomme har aldeles ikke tiltat. Paa hospitalerne ser jeg langt færre ødelagte her, end jeg saa i Kristiania og Bergen, naar jeg tager hensyn til folkemængden. Og dog er den overmaade tætte befolkning og de store fabrikker og byer særlig farlige for sædeligheden.

Det gjælder ikke bare at afskaffe slaveri for mange faldne stakkarer, men det gjælder at fjerne en pestbyld fra samfundet, som er ti gange værre end de veneriske sygdomme med al sin jammer. Vil de usædelige mænd søge garanti mod syge kvinder, og vil politi og læger eller sundhedskommissioner hjælpe dem heri, saa maa der reises en saa sterk agitation imod, at de brænder sig ordentlig paa fingrene. Dette vil ligesaalidt hjemme som ude hindre syge fra at søge lægehjælp og læger i at yde hjælp paa en human og moralsk maade.

Lady Henry Somerset.

Gjenmæle mod artiklen: „So like a spiteful woman“ af Ragna Nielsen i „Nylænde“ no. 22, 8de aarg.

Tillad mig som personlig bekendt med lady Henry Somerset og hendes forhold at tage til genmæle mod en artikel i „Nylænde“ for 15de novbr., der giver et fuldstændigt fejlagtigt billede af denne storslaaede, varmtfølende, rigt begavede kvinde, som er en pryd for vort køn, og som udretter ganske ualmindelig meget til kvindesagens fremme, idet hun baade arbejder ivrig for denne i tale og skrift paa samme tid som hun stiller sig selv og sin velfyldte pung fuldstændig i den lidende menneskeheds tjeneste. Da hun nu paa grund af rang, rigdom og store svner, staar paa en fremskudt plads i samfundet, faar hendes rastløse arbejde en desto større betydning. Men at engelske aviser udspreder bagtalelse og løgnagtige historier om hende, er hverken noget nyt eller merkeligt; ti hun er en kristen, selvstændig personlighed, som udholdende angriber alt det onde i samfundet og afslører lasten, naar lejlighed gives, og dertil kæmper hun ivrig for det liberale parti i politiken, hvad der alt skaber hende en del fjender, som ikke forsmaar nogetsomhelst middel eller usandhed for at komme hende til livs. Det træffer sig netop saa heldigt, at jeg, da jeg i foraaret var i London for at stifte nærmere bekendtskab med det engelske sociale reformarbejde, af en ung pige førtes hen til det arbejderkvarter i London, som lady Somerset ejer. For det første er det langtfra „et af de værste fattigkvarterer“, det var ganske vist udelukkende beboet af smaafolk, men „arbejderkvarter“ er en mere passende betegnelse, og der gjøres netop alt, hvad der staar i menneskelig magt, for at forbedre forholdene. De gamle, daarlige boliger *er* erstattede af hyggelige, nette huse, hvor der i stedet for usædelighedens og drikkeriets huler er billige kaffe- og

spisehuse; der er en forsamlingssal til foredrag og opbyggelige, kristelige møder, der er en anden, hvor fabrikpigernes clubmøder finder sted, selskabelige sammenkomster, i hvilke pigerne vejledes i gymnastik, sang og haandarbejde uden kristelig paavirkning, som de kan faa andet steds sammen med de ældre. Ogsaa i Reigate besøgte jeg lady Somerset og fik lov til at kaste et blik ind i alt det arbejde, hun der udfolder til gavn for menneskeheden.

For øvrigt havde jeg aldrig tænkt mig at blive nødt til at fremdrage oplysninger om lady Somerset i et kvindesagsblad, da hendes biographi er skreven udførlig paa flere sprog — jeg har selv læst den paa hollandsk — og hendes eget ugeblad — Woman's Signal — til kvindesagens fremme er godt nok kendt blandt engelsk læsende kvinder, som interesserer sig for denne sag. Men min indignation vaktes i allerhøjeste grad ved at læse artiklen „so like a spiteful woman", og det gør mig usigelig ondt, at der af kvindesagens venner kan begaas en saa beklagelig fejltagelse: i et kvindesagsblad at optage fjendtlige, usande angreb paa den ædle, kristne kvinde, kvindesagens udmærkede forkæmper, lady Henry Somerset.

København d. 3dje december 1894.

Elisabet Selmer.

Til fru Elisabet Selmer.

Jeg kan ikke holde med Dem i, at det er en „beklagelig feiltagelse", om der i et kvindesagsblad optages angreb paa en af kvindesagens forkjæmpere. Hvad det kommer an paa er: er beskyldningen sand eller ikke? Beretningen blev mig sendt af kvindesagskvinder i England, der ingensomhelst grund kan ha, det jeg ved, til at ville lady Somerset tillivs. Den er heller ikke senere bleven dementeret. Jeg for min person ved intet andet om lady Somerset, end at hun arbeider ivrig for afholdssagen. Grunden til, at jeg fik historien om gjærdet og de forsømte eiendomme frem i „Nylænde" var, som jeg skrev, at vi i liden maalestok har noget analogt her i Kristiania, og jeg havde et lidet haab om, at vedkommende kvinder ved at læse den engelske historie kunde komme til eftertanke om den forsømmelsessynd, de begaar ved at la mennesker bo i saadanne huler og ta leie af dem.

Skulde hele historien være ondskabsfuld bagvaskelse, vil det gjøre mig oprigtig ondt, at jeg har bidraget til at sprede den her i landet. Men efter den maade, hvorpaa jeg blev underrettet om den, faldt det mig ikke med en tanke ind, at den kunde være usand. Heller ikke har da fru Selmer kunnet oplyse noget om sagen selv. Jeg for min part finder ikke noget usammenhængende i den ting, at en, der er saa

rig, kan leve i uvidenhed om en del af sin eiendom, og heller ikke i, at en fornem dame, der er vant til at regjere som en dronning paa sit gods, lar hidsigheden løbe af med sig i anledning af noget, som hun anser for et overgreb. Hun kan godt være varmtfølende og rettænkende for det. Har hun feilet, faar hun som vi andre finde sig i at bli kritiseret. *Ragna Nielsen.*

„Stol paa de norske kvinder!"

Jeg var en ørliden jentunge dengang, saadan en 5—6 aar gammel. Det var jul, og der var stort selskab hos min onkel. En masse ungdom var samlet, og der blev danset og leget. Unge piger med lange fletter, unge herrer med tynde knebler, smaapiger og smaagutter, alle var oplagte til løier. „Lad os lege ordsprogslegen!" blev det pludselig raabt. „Ja, ja!" Saa blev der end mere liv. Salen blev ryddet, baalet i kaminen blev gjort endnu større, man delte sig i to partier. Jeg var „unge" endnu og maatte finde mig i at være paa parti med „mama". Vort parti skulde først være „ude", mens de andre „indi" i salen skulde „udføre" et ordsprog. Vi vented længe. Endelig aabnedes døren, og alle stormed ind, jeg med et fast tag i mors kjole. Men hvad saa vi! I baggrunden blussed det klart op i kaminen, og kun dens flimrende skjær oplyste salen. Krogene blev saa uhyggelig mørke. Men fremme paa gulvet stod en halvkreds af unge piger med stole paa hovedet. Kun unge piger stod der, og op af deres hoveder syntes mig der voksede horn, store fæle horn — det var stolbenene. Man forsøgte at gjætte, nei — det lykkedes ikke. De unge piger lo, da — bevæged alle hornene sig — de vilde stange mig — jeg satte i et skrig, et brøl! — Men min mors beroligende: „Hys, barn, det er bare leg," bragte mig til fornuft. Men ræd var jeg, saa jeg skalv. Man vilde høre løsningen. „Nei, lad os gjætte!" raabte nogle. „Vi vil ha vide det!" raabte andre. Da traadte hun frem, som førte an. Jeg saa paa hende; hun havde blaa kjole paa og havde lange fletter nedover ryggen. Saa kasted hun hovedet pludselig tilbage og saa udover selskabet, som utaalmodig vented paa gaadens løsning, og sagde derpaa, saa det klang i salen: *„Stol paa de norske kvinder!"* Det var løsningen. De unge piger tog stolene af hovedet, lo og fortsatte legen, men jeg satte mig bort fra de andre for at tænke paa det rare, jeg havde hørt. Men alt det jeg tænkte kunde jeg, den seksaars jentungen, ikke forstaa de mystiske

ord: „Stol paa de norske kvinder". „Jeg faar spørge", tænkte jeg, og saa gik jeg hen til mit orakel, til far. „Du vil forstaa det, naar du blir stor, Lisken min", sagde han og klapped mig nedover haaret.

Ti lange aar gik, aar fulde af lekser, stile og skolearbeider. Men endelig var jeg fri — jeg havde taget min middelskoleexamen. Jeg sad en sommereftermiddag i haven, drømte og saa udover den blinkende sjø, der skvulpede i smaa kluk om baaden. Saa kom der en gammel dame nedover veien mod huset. Jeg saa, hvem det var, — tante Marie. Hun er gammel nu, tante, af ydre, men hendes aand, den er ung, ung og frisk. Hun kom ned til mig og satte sig ved siden af mig paa bænken. Efter nogle spørgsmaal om mine forældre, der var i byen den dag — vi bor nemlig lidt udenfor byen — begyndte hun at tale for alvor. De, som ikke kjender tante Marie, siger, hun er rar, de som kjender hende siger, hun er storartet, og til de sidste hører jeg. Saa begyndte hun at tale om alt det, som var oppe i tiden, jeg spurgte, hun svarede. Hun talte om religionen, om politik, om kultur, om overcivilisationen, om ungdom. Hun fik liv den gamle damen. Øinene lyste, hænderne skalv af bevægelse. Jeg lyttede efter hvert ord: det var guldkorn. Men saa kom hun ind paa kvindesagen. „Du holder naturligvis „Nylænde", sagde hun. Jeg blev flau, tænk, jeg vidste ikke bladet eksisterede. „Abonner paa det, gjør det endelig", sagde hun, „for heri, i kvindebevægelsens fremgang, ligger menneskehedens forløsning." Hendes vakre blaa øine saa med ungdommelig begeistring fremad. „Ja", slutted hun, idet hun lagde sin lille hvide haand paa mit knæ, „*stol paa de norske kvinder.*" Jeg ved ikke, om jeg svarede, jeg ved kun, den tanke skjød op i mig som et lyn: det har du hørt før.

Tante gik, og jeg blev alene. Jeg tænkte og tænkte, men kunde ikke huske, hvor jeg havde hørt de ordene før. Men pludselig saa jeg salen med de mørke kroge for mig igjen, jeg saa det flammende knitrende baal i kaminen bag de høireiste kvinder. Og med dette lys bag og med min rædsel over sig saa jeg den hele scene. Men nu var jeg blevet voksen, nu skjønte jeg ordene, nu vidste jeg at „stol paa de norske kvinder" var andet end en uløst gaade. Og ordene sang i mig, jeg voksed med, eftersom tanken blev større i mig. Solen sken saa vakkert paa sjøen, og hvert skvulp mod baadens sider, blev til ordene: „Stol paa de norske kvinder!" Men, tænk, det tog ti aar, før jeg skjønte de ordene.

Alice.

Vort hjemmestel.

Musik i vort hjemmestel? *)

Fru H. L. 7/11 94.

For første gang har De skuffet mig! Musik i vort hjemmestel! Det lød saa forjættende. A — — tænkte jeg, der faar vi lidt symbolisme! Det er Dorotheas stuer, de glade adelsmenneskers hjem, vi skal føres ind i. En usynlig — nei, hvad siger jeg — uhørlig, deilig musik skal stige fra hver en krog, baade „the cosy corner“ og andre. Vi skal indsuge den gjennem vore nerver denne harmoni — som, underlig nok, jeg tror vi hjemløse har mest sans for, baade naar der, ak, en sjelden gang findes lidt af den, og naar den de tusen gange ikke findes. Og saa er det ligefrem realistisk musik, De mener!

Der er en ting, som tjener til Deres undsyldning, frue, De bor paa landet! Var De borger af hovedstaden, jeg tilgav dem aldrig — — — nei, jeg er fast bestemt paa det, aldrig!

Hør her. Jeg boede engang i et sjeldent smukt og hyggeligt værelse. Til høire foredroges Chopins sørgemarsch, til venstre Tarara-bom-de-aye — i etagen over skalaer og i etagen under Juvelarien af Faust. Læg saa hertil, at der i dette blot er $^1/_4$, siger og skriver en fjerdedels overdrivelse, og De vil forstaa — — at jeg — — flyttede. Jeg tog en hel liden leilighed, det kostede penge, men mine øren maatte ha ferier. Ferierne varede i 14 lykkelige dage — da — — kort og godt, jeg kom paa vanviddets rand, og endnu, naar jeg gjenkalder mig — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Dagen derpaa.

Jeg er nu roligere. Jeg gaar saa vidt som til at indrømme, at der er lidt i, hvad De siger. Og var jeg hos Jakob og Letta og deres søde musikalske børn, saa stemte jeg kanske i med — jeg er meget musikalsk, det er nemlig det værste af det hele. Men saa skal *De* ogsaa indrømme, at det er en familieulykke, en samfundsulykke, en nationalulykke, naar baade Svanhild og Borghild og Lulla og Tulla og hvad de heder alle de smaa umusikalske uhyrer skal dyrke musiken. Skal det endelig være æstetik, hvorfor saa ikke holde sig til de bildende kunster! Vore øine har jo det store fortrin for vore øren, at de kan lukkes. *Hjemløs.*

Bøger indsendt til redaktionen:

Kunstflid og Sløjd. Nr. I. 1894. Tidsskrift for dilletantarbeide i hjemmet. Udkommer en gang i maaneden og koster kr. 1.10 kvartalet. Redaktion. D. Monrad og Jul. F. Høm. Expedition: Nygade nr. 2, atelieret. Kjøbenhavn K. Hovedkommissionær for Norge: H. Aschehoug & Co., Kristiania.

*) Se forrige aargang. Har henligget længe af mangel paa plads. *Red,*

Linstows gd

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 15de januar 1895.	No. 2.

Fra de værgeløses leir

har der løftet sig et forbitrelsens skrig, — et mangedoblet skrig har trængt sig ud fra klamme kjælderetager, usle tagkammere, stille arbeidsværelser og pragtleiligheder. Endelig engang har alle kvinder staaet sammen, i *en* stor harme over de kaar, som bydes dem i det af mænd, kun af mænd, ordnede og styrede samfund. Men ak, en udaad, en forargelse, som den, der nu har fyldt sindene i uger, skulde til.

Og fra hovedstadens ærværdigste avis er raadet kommet: „Koldt vand i blodet, ærede damer", og tænk, skriget tog ikke af alligevel, det reiste sig stærkere.

Og det var ikke vakkert at høre, var det vel, ærede herrer: magthavere, lovgivere, styrere, stærke mænd og beskyttere, I, som hævder, vi alene ved, hvad der tjener til kvindernes tarv. Og ikke kan I lukke ørene til for det, et mord var jo begaaet, og ifølge eders love er morderen hjemfalden lovens strengeste straf.

Men fra tusinder af ufordærvede kvinder lyder raabet: *Mordet* var ikke det værste, døden var den eneste barmhjertige.

„Æren høiere end livet? Ord, som kan tage sig ud, naar de udtales af landets sønner. Siges de samme ord af kvinder, da er det hysteri. Koldt vand i blodet! ærede damer. Gaa til vore love og vore institutioner og se, hvor høit den kvindelige ære er vurderet i forhold til liv, helbred og gods. Det har eders kvindelige følelse at rette sig efter. Ingen overdrivelse."

Ja, vore ærede herrer selvbestaltede raadgivere har altid taget sig faderlig af os, men det raad, som altid kan underforstaaes er dette: „Ærede damer, vogt jer for emnet: mishandlet kvindelighed, det er et farligt emne, tag ikke fat paa opgjøret, hvor vil I begynde, og hvor

vil I ende, hvorledes vil I finde rede i det, og hvorledes vil I kunne hjælpe?"

Ja, ved dette sidste stanser ogsaa vi. Hvorledes skal vi kunne hjælpe, er et spørsmaal, som kan lede til fortvilelse for dem, som i disse dage faar høre klager og beretninger fra de værgeløses leir.

Og derfor et raad, et raad! ærede herrer, nu *ber* vi jer om et raad. Raad os, hvorledes vi skal blive bare den allermest iøinefaldende slyngelagtighed kvit. Særlig I herrer journalister af venstre og høire, giv os lidt af jer overflod, I, som viser saadan kløgt og saadan medfølelse med ofrene, naar det gjælder at afsløre dem, der narrer lidt penge ud af folks lommer. I, som eier veltalenhedens gave og har saadan glødende iver, naar det gjælder at komme en politisk fiende tillivs. *)

Massemødet

i Kristiania Arbeidersamfunds store sal onsdag den 9de, sammenkaldt af N. K. F. ianl. Ullevoldsmordet, var det sterkest besøgte kvindemøde, som har været i landet. Bevægelsen i og udenfor salen til helt ud paa gaden var overordentlig.

N. K. F.s formand fru Ragna Nielsen holdt indledningsforedraget over det foreliggende emne: Hvilke sikkerhedsforanstaltninger kan kvinderne fordre til beskyttelse af værgeløse, og foreslog forsamlingen at overdrage N. K. F.s bestyrelse en henvendelse til justitsdepartementet med anmodning om:

1) At der sørges for, at denne forbryder indesperres forsvarlig, saaledes, at han aldrig kan slippe løs.
2) At piskestraf indføres for al slags vold. Notiser om afstraffelserne indrykkes i aviser.
3) At der sørges for bedre beskyttelse af politiet.
4) At alle mennesker, der viser saadanne abnorme tilbøieligheder, at voldsgjerninger af dem med grund maa befrygtes, sættes fast til iagttagelse.

Hvad diskussionen angaar, saa kom der naturligvis blot en liden brøkdel frem af alt det, de fremmødte havde paa hjerte. Stemningen syntes overveiende at være for formandens forslag i sin helhed, men

---

*) Idet dette lægges under pressen, ser vi artikler i dagbladene, som vi rimeligvis kommer tilbage til med det første.

da det ikke kom frem til votering, kan det ikke vides, hvormange der vilde stemt mod de enkelte punkter.

Vi slutter os af ganske hjerte til det i punkt 1, 3, 4 udtalte, men kan af flere grunde ikke gaa med paa andragendet om piskestrafs indførelse.

Der gik en stærk bevægelse gjennem den store forsamling, da formanden tilsidst udbad sig tilladelse til at sende den myrdede pige Andrine Jonsruds forældre følgende ord:

„Et møde af over 1000 kvinder, forsamlede i Kristiania Arbeidersamfund, beder om lov til at bevidne Andrine Jonsruds forældre sin inderlige deltagelse i deres bitre sorg. Vi ved, at mange kvinder over det hele land har grædt i smerte og harme over eders datters skjæbne. Det er derfor en trang for os at faa udtalt for eder alle disse kvinders dybe medfølelse.“

Fra Aasta Hansteen.

Kære fru Camilla Collett!

Tusind takk for den trofaste erindring og den varme oppfattning af mit fædrenehjem! — og takk for den store lampe, som pryder og lyser i mit nuværende hjem!

Takk for, at De mindes og nævner min dyrebare, kærlige fader og hans deilige observatorium! — og for, at de stunder, som De har tilbragt der, er Dem uforglemmelige!

Deres ønske om, at fødselsdagen, syttiaarsdagen, maatte bli en merkedag i mit liv mellem fortid og fremtid, er allerede oppfyldt; den har sat et stemplende *skillemerke* mellem *før* og *nu*; den

breder „glemsels teppet over enhver“
af min „fortids tunge dage“;
spreder „lampens milde aftenskær
over hvad der staar tilbage“.

Til frøken Gina Krog.

Et godt nyt aar! ønsker jeg Dem og „Nylænde“, Deres „smertes barn“, hun, som er et „lysets barn“, og som blev „forstødt“, men —

ligesom vor moder Norge — derigenem vandt frihed, selvstendighed og almen deltagelse. Endnu engang takk for den deilige fest! — og for Deres tale, saa fuld af forstaaelse, saa omfattende, saa varm!

Til fru Randi Blehr.

Takk for, at De var med at indvie festen den 10de december 1894; — ved at føre marskalkstaven, — og ved Deres tales varme inderlighed!

Kære fru Olaug Løken!

Idet jeg takker Dem for Deres værdifulde bidrag til festen, nemlig for Deres sympatiske tale, vil jeg faa lov til genem Dem at sende min takk til redaktør Hjalmar Løken for den første rangs hyldning, som han har skænket mig i sit blad ved den saa omfattende, og tillige med mesterskabets kraft og sammentrængte korthed skrevne artikel, som har glædet mig ved den gennemgribende forstaaelse af min person, mit væsen, min kamp og min virken.

Til fru Inga Liebig Lærum.

Med takk for al Deres venlighed! — Takk for, at De har skænket oss musik til sangen om „solblomstens merke!“

* * *

Last but not least.

Til dr. Henrik Ibsen.

Med takk for Deres hilsen til min fødselsdagsfest! — (og

Til den stormagt, som solblomsten og dens døtre føler som en allieret:

Takk for „Lille Eyolf“! — De aabner portene ud mod lysets regioner, fra det nuværende samfunds tykke mørke, mulm og mudder! —)

ønsker jeg: Et godt nyt aar!

Med beundring og ærbødighed

Aasta Hansteen.

Vaaben.

Til „Nylændes“ redaktion.

Paa kvindemødet kom der opfordring til kvinderne om at være forsigtige. Men skal forsigtigheden bestaa i, at man ikke skal gaa alene paa Kristiania gader eller nærmeste omegn efter det er mørkt — saa er det jo simpelthen umuligt for mange at følge opfordringen. Mange maa gaa alene til og fra sit arbeide. Og er der mange, som ikke kan, saa er der mange, som ikke *vil* lade sig underkue og holde husarrest. Vi maa have beskyttelse, og faar vi den ikke af autoriteterne, saa faar vi sørge for den selv. Ingen skikkelig kvinde bør gaa ud om aftenen ubevæbnet. Kjære redaktør, bed Deres læsere *ikke at le af forslaget.* Vi bør diskutere, hvilke vaaben er heldigst. Ti der er nu for tiden mange kvinder som *er*, men som *ikke længer vil være* *Værgeløse.*

Om kvindeforeningerne.*)

Hvis „Nylændes“ redaktion kan faa opspurgt de læseforeninger, H. L. taler om, er det naturligvis det bedste forslag, og det glæder mig at have fremkaldt det.

Jeg vil kun oplyse, at om der end er mange steder, hvor kvindeforeningerne er aldeles pietistiske, er der andre, hvor trangen til selskabelighed aabenbart spiller en stor rolle. Efter oplæsning og salmesang kommer den verdslige del. Alle, der har levet en del paa landet, ved, hvilken trang der i stilheden og ensformigheden kan være til at mødes — have noget at tale om — en smule udenfor den daglige ensformighed. Kirkegang, religiøse møder, bazarer, forsamlinger af enhver art bruges dertil langt ud over den religiøse trang, ialfald i alle strøg, der ikke er meget pietistiske — kan hænde selv der. Undertiden mærker man, at det opbyggelige tilsnit bare er den gamle form, hvorunder alt maa lempes ind, fordi ingen anden kjendes. Der er derfor ingen grund til at tro, at disse K. F. er saa rent uimodtagelige, saafremt det da ikke gjælder noget, der direkte og paatagelig gaar disses formaal imod.

*) Se forrige aarg. Har henligget en tid af mangel paa plads. *Red.*

Naturligvis vilde disse foreningers kasse ikke betale „Nylænde“, men de mange mennesker, der for anledningen er samlet, eller en del af dem vilde maaske gjøre det. At „Nylænde“ blev sendt et par gange, vilde maaske være et middel til at faa det kjendt, og et middel til at træffe folk samlet, saa flere, med et rent ubetydeligt bidrag for hver, kunde bestemme sig til at holde det, hvis man ikke har raad til at holde bladet alene.

Ved et avertissement gaar man jo altid ud fra, at mange ikke læser det, og mange læser, men intet hensyn tager. En mængde K. F. vilde naturligvis intet hensyn tage. Men hvis bare en del vilde gjøre det, var jo hensigten naaet; thi andet end et avertissement efter stor maalestok, er her jo ikke tale om. Hvorvidt denne forholdsregel vilde virke enten strax eller efterhaanden, og om det overhovedet er muligt at faa „Nylænde“ udbredt paa landet, vilde vel afhænge af, om det kan skaffe stof, der kan give kvinder kundskab fra forskjellige omraader og derved vække deres interesse og give dem følelsen af, at det er andet i verden, de har ret til at tænke paa, end deres daglige stræv. Der er paa landet saa liden adgang til læsning, og kaarene er saa smaa, at tidsskriftet nødvendigvis maatte tilfredsstille dette behov, og at faa interesse, er vistnok *begyndelsen* til alt andet. Den anden betingelse er, at „Nylænde“ ved at sætte sig i forbindelse med folk paa landet, kan faa behandlet, hvad der særlig trykker landsfolk, og paa den maade virkelig blive dem til nytte.

Det er næsten et nyt felt, men det er et stort felt, da bondekonerne dog udgjør den største del af landets kvinder. Saavidt jeg har forstaat redaktøren, er det netop hendes ønske at faa „Nylænde“ udviklet i disse to retninger, derfor er jeg kommet med dette forslag, samtidig med, at jeg til redaktørens brug indsender endel navne paa mennesker, der kan tænkes at ville interessere sig for bladet.

M. V.

Redaktøren kan ikke være taknemlig nok mod de venner af „Nylænde“, som ikke alene støtter bladet ved at være interesserede læsere og bidragsydere, men ogsaa direkte og praktisk virker for dets udbredelse, og baade M. V.s og H. L.s raad skal vi tage under ordentlig overveielse og mulig følge begge — det ene udelukker nemlig ikke det andet.

Forøvrigt kan vi oplyse om, at „Nylænde“ allerede *er* ikke saa lidet udbredt paa landet. Landsbygderne gjør skam paa byerne, idetmindste paa de mindre byer, som er meget daarlig repræsenteret i abonnentprotokollen. Enkelte smaabyer glimrer endog helt ved sin fraværelse.

Vi faar ogsaa efterhvert, som man vil have seet, bidrag fra landsfolk, der viser, at bladet er en velkommen gjæst i deres hjem. Flere artikler om landsforholde ligger nu og venter paa plads, men fra bonde*koner* er de ikke netop. Det ser ud til, at det er de unge i familierne, som har øinene mest aabne. Ungdommen er det, som banker sterkere og sterkere paa „Nylændes“ dør, og velkommen skal den være, — plads skal de faa de unge, som har levet faa aar, ved siden af de herlige mennesker: de — unge, som har levet mange aar.

Da vi tror, det vil interessere flere af vore læsere at faa høre lidt om udsigterne for bladet, vil vi tilføie nogle ord om dette. Vi kan heldigvis give den oplysning, at det første aar — læreaaret under den nye udgivelse — giver meget haab. Der har vist sig stadig øgende interesse, deltagelse og velvilje. Vor udtalelse i 1ste no. 1894, at et blad for kvindernes sag trængtes mere end nogensinde, har faaet bekræftelse. Ogsaa i henseende til udbredelse har der været stadig fremgang, abonnementet er øget betydelig, siden vi overtog udgivelsen. Men hermed er ikke sagt, at „Nylænde“ er ovenpaa i kampen for tilværelsen. Dertil behøves, at det i 1895 faar lad os sige 500 nye, sikkert betalende abonnenter. Vi haaber derfor, at bladets gamle venner ikke vil blive trætte af at assistere, og at de nye venner vil arbeide med friske kræfter. *Red.*

Queen Margaret College i Glasgow.

Til „Nylændes“ redaktør.

I to aar har jeg været student ved Queen Margaret College, Glasgow. En af „Nylændes“ venner, som jeg traf forleden dag opfordrede mig til at sende Deres blad en kort beretning om Colleget — og her er den da, hvis De kan have brug for den:

Q. M. College er den kvindelige afdeling af Glasgow universitet, med ialt ca. 250 studenter, hvoraf 50 medicinere. De øvrige 200 tar kun undervisning i 2 à 3 fag, som sprog, litteratur, mathematik etc. Det samlede antal studerende ved Gl. U. er noget over 2000, saavidt jeg ved. Selve universitetsbygningen ligger høit oppe med „The Westend Park“ nedenfor, og den vakre bygning med det stilfulde taarn kan sees flere mil fra hvilken kant man end kommer ind til Glasgow. Lidt høiere oppe ligger de kvindelige studenters hjem — ialfald et hjem for dem der ikke bor i selve byen eller dens nærhed. Det er en statelig bygning

og en lykkeligere flok end den, som mødes ved middagsbordet kl. 6 eftermiddag, kan man lede efter. Ved en anden leilighed skal jeg, hvis det kan interessere nogen af „Nylændes“ læsere, fortælle om livet i „Studenterhjemmet“. Da jeg kun har ment at gi en almindelig ide om stedet denne gang, maa jeg gaa over til at omtale *colleget*.

Medens universitetet skriver sig fra 1430, er Queen Margaret College bare ca. 10 aar gammelt, og har kun i de sidste 4—5 aar havt en medicinsk afdeling. Vi har vore egne professorer — det vil sige, flere af mændenes professorer underviser, men de kommer ned i fuld „uniform“ til college. Et hospital har vi imidlertid for os selv, og mændene har et. Isaamaade er vi bedre stillet end mændene, medens vi i alle andre henseender er ligestillet — indtil ved stemmeret, naar den store valgdag kommer og studenterne vælger sin repræsentant i parlamentnt. En beskrivelse af en slig valgdag vilde ubetinget interesvore studenter hjemme — for iveren er stor baade blandt de „røde“ og de „blaa“ — men det var colleget. Bygningen har merkelig nok tilhørt en gammel kvindehader, som havde en stor malerisamling. Det blev kjøbt af en mrs. Elder og er vokset og vokset — det vil sige, antallet af studenter har vokset. Bygningen er uforandret, og den eneste betydelige forandring, der har været nødvendig, er bygningen af et nyt anatomiværelse, som vil bli færdigt til vaaren. Til huset hører en vakker have med ærværdige trær, og den store botaniske have støder lige op til Collegehaven. Saadan er de ydre arrangemeets. Med hensyn til det medicinske studium, som sandsynligvis er det, der mest vil interessere „Nylændes“ læsere, er studietiden 5 aar (minimum). Der er 4 examener og udgifterne ved selve college er anmerket til £ 83. Hertil kommer naturligvis bøger, instrumenter og — ophold. Med hensyn til bøger faar man dem *forholdsvis* billig, og de ældre studenter laaner gjerne bort sine bøger, naar de har brugt dem. Man *kan* leve uhyre billigt her.

I studenterhjemmet lever vi som i et lidet paradis for 1 £ pr. uge (alt uden vask). Man kan leve for $^2/_3$ af dette i „lodgings“ og ha det uhyre godt — det er bare, at man er saa fristet til at bli fuldstændigt slugt af ens studier og en selv ved at bo saa alene eller sammen med en anden student, der lever for det samme som en selv.

Hvis De ønsker det, og det kan være til nytte for nogen af Deres læsere, skal jeg med glæde gaa nærmere ind paa de forskjellige ting i forbindelse med de medicinske studier her. Deres.

Kaia Myhre.

Nytaarsnat.*)

Det gamle aar!
Nu synker det ned i det evige dyb, i mindernes tause rige.
Det er forbi. Og hvad Du har gjort — det er gjort. Det kan ikke vige.

Men friskt og nyt bryter det ukjendte frem i livet,
Haabet omflagrer det, modet ledsager det, — — —

Saa lad det da synke det gamle aar. Det nye vor kraft være givet.

Løft alle evner og giv dem ud
Med tro paa fornyelsens store gud.
Og det, som var lite, det skal bli stort,
Og det, som var kleint, skal bli bedre gjort
i det nye aar. *O.*

*) Kom for sent til at faa plads i 1ste januarhefte. *Red.*

Vi har faaet sendt følgende:

Kvindernes udstilling fra fortid og nutid
i Kjøbenhavn 1895.

Kvindens arbeide og gjerning i samfundet er i fremadskridende udvikling, og hendes derved udvidede virksomhed vinder daglig større anerkjendelse og sympathi.

Til rigtig værdsættelse af denne udvikling og ikke mindst til bestemmelse af, hvorledes hendes arbeide fremtidig bør ledes, har det sin store betydning at faa en oversigt over, hvad der fra kvindens side hidtil er præsteret.

Dette er gjort paa udstillingerne i Paris og Chicago 1892—93 og begge steder saaledes, at almenhedens interesse fængsledes.

De derved vundne resultater kommer dog kun middelbart Nordens kvinder tilgode, men ogsaa indenfor Nordens grænser finder en udvikling sted, som har krav paa at blive kjendt, undersøgt og bedømt.

Med dette for øie indbyder undertegnede nordiske kvinder til deltagelse i en udstilling, som, støttet af staten og private, vil blive af-

holdt i Udstillingsbygningen ved Charlottenborg til sommeren 1895 i maanederne juli, august og september.*)

Hovedkomiteen.
(Underskrifter).

*) Reglement og nærmere oplysninger paa »Nylændes« kontor. *Red.*

Vort hjemmestel.

Selskabeligheden.

Selskabeligheden! Ja, lad os nu komme ind paa den idag. Det er da høilig paakrævet, at vi her i landet ogsaa i dette stykke holder skridt med tiden.

Hvem er vel endnu saa „gammeldags", at man egentlig har tid til at benytte den halve eller tre fjerdedele af dagen til at gaa i selskaber? Eller et par af ugens formiddage til chokolade eller kaffeslabrats? Og sig nu rent ud — er det ikke ofte forfærdelig kedeligt? — Hvad skal nu selskabelighed egentlig betyde? — Jo, det skal være en opfriskelse efter dagens stræv, en adspredelse efter en vel anvendt dag. Man skal komme og bli ny igen i smukt samvær med hyggelige mennesker, forfriskes til at ta fat igen paa arbeidet med mere lyst og styrke.

Men hvorledes *er* det? — Lad os tilstaa, at vi ofte griber os selv i en følelse af kede, en længsel hjem, naar al rimelig tid for samværet er overskredet, og man kan hinanden udenad — og kanske endog har „tærpet" hinanden dag ud og dag ind rundt i omgangskredsen. Kanske sidder man ogsaa med en uro over et eller andet, som skulde være gjort, men som man maatte forsømme. Særlig middagsselskabeligheden er i regelen en uting her i landet, hvor man maa bryde af midt i sin gerning og „stive sig op". Havde vi middagstid til kl. 6—7, da vilde det lade sig høre. Da var hele stellet indrettet paa at arbeidstiden gik saa omtrent i ét lige til da — og saa var man for det væsentlige færdig med dagsværket.

Paa landet, der gaar det an, at man begynder ved 2—3 tiden med en solid middag, hvorefter følger kaffe med whist, saa en liden afvexling i en promenade rundt for at bese eiendommen, et besøg hos husdyrene — — og saa tilslut kanske en ny ladning kolde og varme retter til aftensbordet, hvorefter atter følger toddy, bakkelse og alverdens „godter".

Det er den gode gamle norske selskabelighed — og den har ubetinget sin charme for landets vedkommende, hvor livet ellers er mere stillestaaende — og dette er den saa at sige eneste vei til at udvexle tanker med andre levende tænkende væsener. Her har man godt om tid udenfor aannerne, og et sligt samvær blir noget udenom det dagligdagse, som opliver.

Men se til, hvorledes sligt harmonerer med byernes uro nutildags, hvor livet lægger beslag paa en paa saa mangfoldige maader, med møder og sammenkomster etc. En middag kan være særdeles tiltrækkende saa'n engang imellem, naar man er i virkelig godt selskab og i sit rette element. Siestaen med kaffe og avec ligesaa. Men saa kommer det utilladelige punkt! Man skilles ikke! Nei — der skal festes dagen ud. Ja herrerne, de har jo i regelen sit arbeide, og *har* de det ikke, saa sørger de nok for at smutte væk under et eller andet paaskud. Og da har vi „forfaldets og nedgangens tid" mellem damerne. Sjelden er vel disse saa sammenarbeidet, at en slig eftermiddagsstund — og den er lang — blir til ophøielse for aanden, og endnu mindre til gavn for hjemmet.

Lykkelige mor, som skal hjem og „se til sine smaa!" Mangen en ser misundelig efter den, „som har en grund til at fjerne sig". Hvorfor gaar man ikke? Hvorfor hænger man endnu i de gamle vaner? Ja — det ved egentlig ingen. Og saa sidder man og lader tiden drive hen, indtil det nye afsnit ved herrernes tilbagekomst. De kommer unægtelig og bringer et friskt pust med udenfra. Man føler et slags ny opstivelse, man gnider sig i hænderne og vaagner af dvalen og skotter til spisesalen, skønt gud skal vide, man er saa inderlig mæt endnu. Men det er dog en afvexling dette med aftensmaden, naar det nu engang *skal* saa være.

Men hvorfor ikke lade middag være middag — og dermed basta? Da har vi sandelig nok for dengang! Ikke sandt?

Aftenselskaberne falder noget naturligere og bekvemmere for os. Det er ogsaa meget behageligt at komme til en souper, det skal ikke nægtes. Men da vil man gjerne føle sig fri — ha alting færdigt afgjort for dagen, som det sig hør og bør skikkelige arbeidsfolk. Af og til kan det gaa an, at man mødes saa'n kl. 7—8. Men sandelig om dette ikke til hverdags ogsaa blir tidsspilde. Hvad? Ja, for husmødre kan det endog føles som *umoralsk* at forlade sine børn paa den tid, om det sker altfor ofte. De smaa holder da paa med at gaa tilkøis. Men de større, de sætter lange ansigter: „Skal Du nu ud igjen idag ogsaa mama?" Og *det* svider i ens øren hele kvelden, og en har ikke rigtig ro eller glæde af hele stasen. Og dog trænger man ogsaa at komme ud, selvfølgelig. Derfor skal vi gøre det slig, at vi faar træffe folk paa en bekvem tid og paa en praktisk maade. Lad os i regelen

tage vor kvældsmad hjemme. Saa ser vi ogsaa vore større skolebarn iseng, vi, som har nogen. Saa forsømmer man intet — da er ogsaa først mændene færdige. Saa har man tre hyggelige timer at være sammen i, en kort, men glad stund — og uden overlæsselse at maven. Man bydes paa en kop the, et stykke kage og lidt frugt — og hvad der ellers kan falde husfruen bekvemt at præstere. Paa den maade kan værtinden glæde sig helt ud ved at have gæster — og gæsterne kan glæde sig over at se en værtinde, der ikke er adspredt og udmaset for beværtningens skyld. Og vi kan faa et virkelig hyggeligt selskabsliv istand — saaledes som allerede enkelte af os er begyndt med. Men de enkelte monner ikke. Lad os se til, at dette blir almindelig „tone“.

Og fremfor alt, sligt kan da nogen hver of os have raad til.

R. B.

For barnekammeret.

Eg satte meg paa Sullaberge og sulla og stulla aat bonnone min:
Einar, Steinar,
Ragnild, Magnild,
Yngild, Aastild,
Ulvild, Hjørri og Groa.
Saa kommer Oder og Ador,
Kalve, Pommeransor, Makadansor,
Edelmand og Odelmand
og efter dem saa danser Klasmand.

Bøger

indsendt til redaktionen i december maaned 1894.

Paa den Gyldendalske boghandels forlag:
Jonas Lie: Lystige koner. Kjøbenhavn 1894

Paa Olaf Norlis forlag:
Billig skjønliteratur XV.: Fru Humphrey Ward. Oversat fra engelsk af Carl Nærup og Nils Kjær. 1, 2, 3 b. Kristiania 1894.

Billig skjønliteratur XIII.: Mona Maclean. Medicinsk student. Roman af Graham Travers. Oversat fra engelsk. Kristiania. Pris kr. 2.50.

Farmen i Sydafrika. Roman af Olive Schreiner. Oversat fra engelsk af Cari Nærup. Kristiania.

Paa H. Aschehoug & Co.s forlag:

Laura Marholm Hansson: Kvindernes bog. Sex portrætter. Autoriseret oversættelse. Kristiania. 1894.

Paa Alb. Cammermeyers forlag:

Gunnar Heiberg: Gerts have. Komedie i fire akter.

Husmoderens bog. 4de udg. 9de b. Regnskabsførsel med anordningsliste for husvæsen, stuegartneri, havedyrkning samt husraad i sygdomstilfælde m. m. Kristiania og Kjøbenhavn 1894.

Reisen til verdens ende. Fortælling for gutter og piger af Hallvard Bergh. Anden udgave, med tegninger af August Bar. Kristiania og Kjøbenhavn.

Det indiske Halsbaand (The Naulakha). Roman af Rudyard Kipling og W. Balestier. Oversættelse. Kristiania og Kjøbenhavn 1894.

Gransus. Nye digte til beslægtede sjæle. Af Karen Nilsen.

I forbund med døden. Novelle af Karl A. Tavastjerna. Autoriseret oversættelse af Dagny Prztyszewska. Kristiania og Kjøbenhavn.

Forbi. Roman af Herman N. Sudermann. Oversat af Nina Engelhart. Kristiania og Kjøbenhavn.

Hvad enhver bør vide. 2det bind. Almenfattelig udsigt over fremmede landes statsforfatning. Af And. Færden.

Friedrich & Pajeken. Millionæren Bob. En fortælling for ungdommen fra det vestlige Nordamerika. Billeder efter tegninger af Joh Gertz. Oversat fra tysk ved Nina og Dikka Engelhart. 1894.

Sjøgutter før og nu. Fortællinger af Oscar Tybring. Kristiania og Kjøbenhavn 1894.

Nye tidsskrifter.

Syn og Segn. Norsk tidsskrift utgjeve av Det Norske Samlaget. Prøvenummer. Kristiania.

Nutid. Tidsskrift for Samhällsfrågor och hemmets intressen. Redigerad af Helena Westermarck. Under medvärkan: Minna Canth, Adelaide Ehrenrooth, Hanna Favorin, Rosina Wetterhoff. Helsingfors. Pröfnummer.

Frauenwohl. Zeitschrift für Frauen-Interessen. Herausgegeben vom Verein Frauenwohl. Berlln.

Abonner paa Norske Intelligentssedler. Udenbys Kr. 1.40 Kvartalet, indenbys 35 Øre Maaneden, **frit tilsendt.**

Bedste pudsemiddel

for		for
Metaller,		Marmor,
Glas,		Malede
Stentøi		Gjenstande
m. m.		m. m.

Hiorth, Homan & Co.,
Christiania.
Chemicalier en gros og Eneimportører for Norge
af **BROOKE'S SOAP.**

Største Bonus.

Tidlig (Barne)-Forsikring.

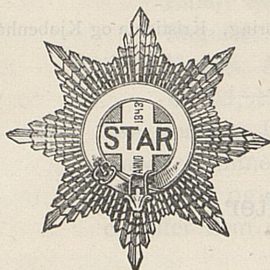

Kapitalforsikring.

Norge 1863, England 1843.

Fonds. . . . . . ca. Kr. 65,000,000.00
Udbytte til de forsikrede:
Siden selskabets stiftelse . . . . « 33,000,000.00
I 5-året 1889-1893 « 8,500,000.00
Forsikringssum. . « 240,000,000.00

Energiske og velanbefalede kvinder, der maatte ønske at skaffe sig en god extrafortjeneste ved at virke som agenter, vil skriftlig eller mundtlig henvende sig til:
Inspecteur Frk. Gabrielle Doran, Kragerø,
eller
Selskabets kontor: Stortingsgaden 2, II.

Paa vort Forlag er udkommet:

Norske Kvinders retslige og sociale Stilling

af **Gina Krog.**

Pris Kr. 1.40. — Porto 0.10.

H. Aschehoug & Co.

Homansbyens fotografiske forretning,

25 Hegdehaugsveien 25.

smukke, tidsmæssige billeder anbefales.

Thora Locander.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste februar 1895.	No. 3.

Brændende Spørgsmaal.

I.

Kvinderettigheder og forbrydelser.

„Vi erklærer herved, at besiddelsen og udøvelsen af stemmeret blandt Wyomings kvinder i det forløbne fjerdedels aarhundrede har gjort ingensomhelst skade, men overordentlig meget godt i mange retninger, at den har i stor maalestok hjulpet til at banlyse forbrydelse, fattigdom og last fra staten, og det uden nogen voldsom eller tyrannisk lovgivning, at den har sikret fredelige og ordentlige valg, god regjering og civilisation og offentlig orden i en merkelig grad. Vi peger med stolthed paa det faktum, at efter næsten 25 aars kvindestemmeret har ikke nogen kommune i Wyoming et fattighus, at vore fængsler staar næsten tomme, og at forbrydelser undtagen de, der begaaes af fremmede i staten, er saa godt som ukjendte. Som resultat af vore erfaringer opfordrer vi herved enhver civiliseret stat at give sine kvinder stemmeret saa snart ske kan.“

Ovenstaaende, som kunde synes at være et blad af en fremtidsutopisk roman, er et historisk offentligt dokument, udstedt af Wyomings lovgivende forsamling aar 1892 og senere i april 1893 suppleret med en erklæring i samme retning fra Wyomings guvernør, John E. Osborne.

Der er en indvending, som straks vil komme frem hos læsere, der er misfornøiet med konsekvenserne af den lære, erklæringen indeholder. Wyoming er en liden stat med høist enkle forholde og former, vil de

sige — intetsomhelst erfaringsbevis herfra kan faa gyldighed, hvor det gjælder udviklede og mere sammensatte kulturforholde.

Vi indrømmer, at den slags beviser ikke kan overføres raat fra det ene samfund til det andet, men vi protesterer mod, at den erfaring, der her er hentet, skulde være betydningsløs. Er det ikke netop ofte gjennem fænomenerne paa de enklere og mere primitive felter, man finder de underliggende love?

Hos os vakte erklæringen fra den lille stat ikke forundring. Vi mener hos alle os, som gjennem selvsyn og selvtænkning, oplevelse og studium er kommet til den faste overbevisning, at det samfund, som er bygget udelukkende af mænd, og i mange maader kun for mænd — det — — — nu, vi skal udtrykke os forsigtig, det trænger en radikal fornyelse. Saa beder vi opmerksomheden henledet paa ovenstaaaende, og „*det uden nogen voldsom og tyrannisk lovgivning*", og overlader alle vore læsere selv at gjøre de fornødne kommentarer.

II.

Straffe.

Man har talt meget om, at kvinderne har forladt humanitetens vei, idet de stod sammen paa massemødet om at faa gjenindført torturstraffe. Men for det første blev dette punkt hverken diskuteret eller voteret over, diskussionen dreiede sig næsten udelukkende om utilregnelighedsspørgsmaalet. Først da mødet nærmede sig sin slutning, var der en stemme, som reserverede sig imod andragendet om piskestraf, hvis det skulde til votering, og en anden stemme, som anbefalede det. Det var det hele, og dermed sluttede mødet — uden votering. For det andet, selv om forslaget havde faaet majoritet i forsamlingen, tror man saa, at samtlige, som i huj og hast, i angst og harme havde flokket sig sammen, egentlig havde havt konsekvenserne klart for øie, at det var *institutionsmæssig* piskestraf med bødler og det hele modbydelige apparat, man derigjennem vilde sætte som en fremtidsopgave for den norske stat at faa gjenindført. Oprigtig talt — saa langt vilde neppe alle have tænkt i de hede øieblikke. En eller anden autoritet med diskretionær myndighed til at exekvere straffen med det allerførste — mon ikke det vilde staaet for manges forestilling — — en midlertidig foranstaltning altsaa mod epidemier el. lign.

Vi maa beklage, at N. K. F.s bestyrelse har anseet stemningen paa det møde for en bemyndigelse til paa kvindesagsforeningens vegne uden opsættelse at gaa ind til justitsdepartementet med andragende om piskestrafs indførelse. Norsk Kvindesags Forening skulde jo repræsentere den klarnede og rolige mening.

III.

Opinionen.

Vi kunde heller ønsket, at andragendet var gaaet ud paa at faa lovens høieste straf sat for voldtægt, end paa at faa gjenindført en brutal straffemetode i vor lovgivning. Men i den nuværende nød tror vi forøvrigt, at hvilkesomhelst straffebestemmelser vil gjøre liden gavn, eller rettere, det vil vare meget længe, før de kan gjøre gavn. Og det haster. Vi ser os om efter vore beskyttere landet rundt, politimyndighederne, og vi finder, at vi ikke er beskyttet! Der den skrækkelige uhygge! Men bag ordenens haandhævere — ja, bag dem staar igjen den almindelige opfatning, den offentlige mening! Den maa forandres, og det fort! Og til dette øiemed tror vi, *det omhandlede møde har bidraget mere end noget andet.* Naar vi har karakteriseret det som ovenfor, saa er det langtfra for at forringe dets betydning, tvertimod. Netop ved sin umiddelbarhed og sin høie temperatur blev det til et vendepunkt. Fra den dag er man ikke i tvil om, at mangfoldige kvinder finder, at voldtægt er den værste forbrydelse, der kan begaaes — det lader til, man ikke har vidst det før —, og at de ikke vil stanse, før de har bibragt andre en smule forstaaelse.

Det ser vanskeligt ud, naar raaheden er saa høit i kurs og foragten for samfundets forsvarsløse stedbørn er saa stærk — men alligevel — stedbørnene har faaet mæle.

Opinionen, den offentlige mening, er det, det gjælder. Og uvilkaarlig ser man hen til den „magt i staten“, som skulde veilede den: pressen. Men pressen har vist sig noget tungnem i denne sag — skjønt ikke saa tungnem heller. Et af vore betydeligste presseorganer har *fattet*, at der var angst blandt kvinderne, og har fundet det at være et velkomment tema for en farce.

IV.

En forening til beskyttelse af børn.

I England har der i flere aar bestaaet „en forening til forebyggelse af grusomhed mod børn“, der har udrettet meget godt, den har gjennemsnitlig en 10,000 tilfælde aarlig at tage sig af — forældre og værger, der mishandler børn o. l. En lign. forening burde formaaende kvinder, eller kanske baade mænd og kvinder gaa ivei med her. En privat forenning maa kunne udrette meget godt, indtil vi faar de af straffelovkommissionen foreslaaede tvangsopdragelsesanstalter, og den maa i fremtiden kunne udrette meget godt *ved siden af* disse. Men

lad programmet være omfattende, saa den kan beskytte børn, piger og gutter, mod *al slags* mishandling.

For det tilfælde, at dette vort forslag vinder anklang, tilføier vi ogsaa det raad: Vælg til ledere og arbeidere personer, som har tid til at arbeide ordentlig. Ikke de uafladelig samme, som er overlæsset med hverv og „sager“, og vælg personer af alle samfundsklasser.

Tilsidst en bemerkning. „Verdens Gang“ raader kvinderne til at reise en opinion for, at forslaget om tvangsopdragelsesanstalter — for sædelig forkomne og vanvyrdede børn, snarest maa blive lov. Vi raader kvinderne til intet skridt at foretage sig her, før de har sat sig ind i sagen. Vi har for længe siden havt sagen fremme i „Nylænde“ (6te aargang no. 22, „Frels barnet“) og fremholdt, at lovudkastet trænger en supplering. I „værgeraadet“, der har den besluttende myndighed, naar det gjælder, at tage børnene fra forældre e. l. — bør der efter vor mening være kvinder med.

Kvindesagen i Island.

Ifølge Islands isolerede stilling, dets ejendommelige natur og dets storslagne ulykkelige historie bære de fleste forhold heroppe et særpræg, frembyde et eller andet interessant punkt til sammenligning med analoge forhold andre steder. — Da nu vort lille folk, der forøvrigt trods al undertrykkelse og isolerthed stadig har vist sig højst modtagelig for fremmede impulser, ogsaa paa kvindesagens omraade har fulgt med paa sin maade, vil jeg tillade mig med nogle faa ord at antyde for „Nylændes“ læsere, hvad der efter min mening karakteriserer denne bevægelse hjemme hos os.

Den islandske kvindes retslige stilling er hovedsagelig den samme som i Danmark, med nogle enkelte modifikationer, hvoraf en med hensyn til de politiske rettigheder vil blive nævnt nedenfor. Men faktisk viser det sig som en naturlig følge af det særegne ved vore nationale forhold, at kvinden her, navnlig den gifte, har faaet en vægtigere indflydelse paa forskjellige omraader af det sociale liv, end det er tilfældet i Danmark.

I saa henseende kan fremhæves, at konen i vore hjem paa landet i almindelighed har en mere udstrakt raadighed over de indre anlig-

gender, der ogsaa her ere mere bestemt afsondrede fra mandens virkekreds.

Dette begrundes i flere sammenvirkende omstændigheder.

Da vore kommunikationsforhold er uhyre vanskelige, og da der som regel bliver søgt til hvert enkelt handelssted fra umaadelig store landstrækninger, gør den islandske bonde saa faa rejser i handelsanliggender som mulig, og det anses for heldigst at besørge alle indkøb til et aars forsyning paa en gang. Herved kommer konen til i højere grad at blive raadende ved bestemmelsen af hjemmets udgifter. Der appelleres i større grad til hendes sparsommelighed og omsigt, og det bliver absolut nødvendigt, at hun viser sig som en dygtig og nænsom husmoder ved bestyrelsen af den del af gaardens drift, der gaar ud paa direkte at frembringe livsfornødenhederne, da en mangel maaske slet ikke vil kunne afhjælpes før efter maaneder. Landet er ogsaa blottet for fabrikker. Haandværkerstanden er uforholdsmæssig faatallig, og vore produkter bliver ikke bearbejdede i landet udenfor husflidens enemærker, men denne er til gengæld meget betydelig. Hele den lange vinter er uldarbejdet hovedbeskjæftigelsen paa den islandske gaard, og dette styrker igen konens stilling i hjemmet.

Men dernæst er der en anden omstændighed, der har stor betydning. Da der i almindelighed ikke findes skoler for børn paa landet, bliver opdragelsen, der besørges i hjemmet, næsten udelukkende overdraget til kvinden, hvilket er vel egnet til at hæve hende i den almindelige opfattelse, gennem indflydelsen paa de opvoxende børn, der vil bevares i deres modnere alder. Dette gjælder saa meget mere som den islandske almue staar meget højt i almindelig oplysning, hvilket tildels grunder sig paa folkets bekendte forkærlighed for sagn og historie, der ikke er mindre hos kvinderne end mændene. Det er saaledes ret betegnende, at de episke kvad, der landet over indtil den sidste tid er blevne sungne i de lange vinteraftenener, i de fleste tilfælde begynde med en henvendelse til de kvindelige tilhørere og med ønske om at maatte falde i deres smag.

Bybefolkningen er forholdsvis meget ringe i antal, og det, jeg her har sagt, gjælder saaledes om den overvejende del af folket. I forbindelse hermed er det værd at bemærke, at man i følge handelsforholdene ikke har let adgang til at skaffe sig spirituøse drikke, da disse maa købes paa en gang sammen med de andre varer til hjemmets forsyning eller ogsaa undværes. Stadig drikken er derfor næsten ukendt blandt almuen, og den nedværdigelse for hustruen, som saa ofte i de fattigere danske hjem følger med mandens forfaldenhed til drik, vil yderst sjelden blive truffen her.

Den antagelse, at kvindesagen her har lysere udsigter end mange andre steder, bestyrkes ved den modtagelse, forslag til udvidelse

af kvindens politiske rettigheder har faaet paa „althinget". Paa althinget 1881 fremkom der lovforslag om, at enhver kvinde, der havde fyldt 25 aar og forøvrigt fyldestgjorde de almindelige betingelser, skulde have valgret til kommunale bestillinger. Der var ingen stemme, der udtalte sig herimod; derimod beklagedes det, at et saadant forslag ikke allerede for længe siden var fremkommet.

Tillige blev der af flere medlemmer foreslaaet, at valgbarhed til disse samme bestillinger skulde gives kvinder ved den samme lov. Men dette forhindredes den gang ved, at man ansaa det stridende mod en rigtig fortolkning af forfatningsloven. Paa althinget 1892 fremkom der forslag om kvindens valgbarhed til kommunale bestillinger og blev næsten enstemmig vedtaget. Forhandlingerne om disse lovforslag vise paa det klareste, at der er almindelig stemning for at forbedre kvindens retslige stilling her. Men foreløbig er der en anden strid, der vil optage baade mænd og kvinder her i landet.

Der er for tiden en stærk politisk gjæring i det islandske folk. Man har i mange aar søgt at faa en revision af forfatningsloven igennem, og her tilsigtende lovforslag er gang paa gang blevne vedtagne af althinget, men de er stadig blevne mødte af den danske regering med kategoriske afslag. Ligeledes er der en stærk stemning oppe for at faa et indenlandsk universitet. (Vi tænker os et universitet med det for landets og folkets nuværende udvikling nødvendige omfang, der saa kunde voxe samtidig med folkets tarv); da et saadant af de fleste frisindede islændere ansees for det bedste middel til faktisk at emancipere os fra den fremmede indflydelse og til at oparbeide en sand nationalitetsfølelse hos folket. Men ogsaa i dette punkt viser regjeringen sig afgjort utilbøjelig til indrømmelse.

Man vil nu let kunne forstaa, at saalænge en saa fattig og spredt befolkning, som Islands, der har stærk frihedstrang og store traditioner, kæmper mod et ydre tryk, der hæmmer vor politiske og aandelige udvikling, — vil trangen til saadanne indre reformer som udvidelsen af kvindens rettigheder ikke føles saa stærk, men paa den anden side vil det ogsaa let forstaaes, at forslag i denne retning, der af enkelte emancipationsvenner maatte blive bragte under debat, her neppe vilde møde saa sterk modstand, som mange andre steder, allerede af den grund, at den fælles bestræbelse mod den ydre ufrihed nærmer de to køn til hinanden.

Det var i god overensstemmelse hermed, at en kvindeforening i Reykjavik, der nu tæller ca. 700 medlemmer, og som dannedes efter at en subskription til det projekterede universitet var sat i gang efter næstsidste althing, paa sit program optog denne sag, som nummer en.

Det blev almindelig antaget, at man vilde kunne udrette meget i

denne sag ved private gaver, og denne ide optoges saaledes af kvinderne i vor største by med en tilslutning, der er aldeles enestaaende.

Skønt denne kvindeforening vel har det almindelige formaal at opnaa en bedre retsstilling, har den endnu kun beskjæftiget sig med universitetssagen, og det heder saaledes i det trykte program, der er blevet sendt landet rundt i den hensigt at danne en almindelig sammenslutning til denne forening blandt de islandske kvinder: „Der er nutildags her i landet vaagnet en glædelig interesse for udvidelsen af kvindens rettigheder, og vi vil kæmpe for opnaaelsen heraf, men vi vil ogsaa underkaste os de almindelige pligter, ' Vi anser det for passende, at vi kvinder viser vor interesse for det, der staar øverst paa folkets program, og at vi efter evne befordrer alle fremskridt".

Jeg er overbevist om, at den vej, som denne vor første store kvindeforening er slaaet ind paa, er heldig.

Det bedste argument for, at vi fortjener ligeberettigelse med mændene, er netop, at vi deltage i det almene arbejde mod folkets fælles maal paa en saadan maade, at det skaffer os agtelse hos vore mulige modstandere.

Paa lignende maade som ovenfor nævnt med hensyn til andre omraader, er det her de politiske forhold, der aabne en vid og betydningsfuld virkekreds for vore kvinder, hvor der appelleres til deres frisind og højere evner.

Og for at blive ved dette enkelte exempel, er der endnu intet gjort i praktisk henseende til fremme for universitetssagen heroppe, der har saa stor betydning, som den ovennævnte sammenslutning af kvinder. Der skal saaledes om nogle dage holdes en stor tombola her i byen til bedste for indsamlingen, og der er blevet arbejdet ihærdigt for, at den kan give et godt resultat.

Naar tombolaen er forbi, vil der blive gjort skridt til at organisere foreningen paa en saadan maade, at den kommer til at omfatte hele landet, og der vil lægges vægt paa, at foreningen ikke alene har kvindens særlige interesse for øje, men navnlig, at den deltager i den almindelige kamp for frihed og fremskridt.

Denne forening er det første skridt, der er blevet gjort offentlig af kvinder her i landet for at hævde deres stilling, og den er et glædeligt vidnesbyrd om, at en saadan bevægelse kan være uegoistisk, kan stræbe hen til opnaaelsen af ligeberettigelse ud fra det synspunkt, at netop den vil være til fælles bedste.

Reykjavik i november 1894.

Olavia Jóhansdottir.

Fra Sætersdalen

Til „Nylænde“s redaktion.

Kanske De kunde ha moro af at høre lidt fra Sætersdal. Allerførst maa jeg faa takke Dem for „Nylænde“. Naar man som jeg bor i en afsides fjeldbygd, udestængt fra deltagelse i tidens tanker, er det rent en velsignelse at faa læse Deres blad. Man finder der ofte talsmænd for sine egne længsler og ideer.

Her paa disse kanter er nok baade kvindesagen og dens organ lidet kjendt. Mængden af kvinderne ved nok neppe, hvad ordet betyder. De „konditionerte“, som vi har en hel horg af, ja, disse damer trækker paa smilet ved at høre tale om ting som kvindestemmeret, særeie osv. Det er saa ukvindeligt. Saadanne „emanciperte“ tror man ikke har saa lyse udsigter blandt mændene. Aa, dette elendige — — —. Kan vi da ikke snart komme saa langt, at vi kan tænke og handle ud fra følelsen af vort eget menneskeværd, uanseet mændenes dom.

Med „Nylænde“s udbredelse gaar det nok desværre smaat her i dalen. Ja, alt maa have sin tid, og dølerne er tunge, træge folk, lig den natur, de omgives af, men kommer de med, er der kraft og styrke i karakteren. Naar kvindesagen blev kjendt ved foredrag eller lignende, tror jeg den vilde vække mange til selvtænkning. Der er i den saa mange ting, som netop passer paa forholdene her, saaledes t eks. særeie. Naar en pige indgaar ægteskab, er det ikke sjelden hun har nogle tusender i medgift. Ofte flytter hun da ind i sin mands familie, og hendes formue blir lagt i gaarden. Den unge kone gaar da der som en slags tjenestepige for svigerforældrene i mange lange aar. Tvungen og utilfreds længter hun i sit stille sind efter den dag, da de gamle er borte og hun blir den raadende i hjemmet. Imidlertid staar hendes arv der, uden at hun raader for en eneste øre af den. Saa kan forholdet være, at det gaar bra, men det er ofte det modsatte. Jeg har i mit stille sind ofte beklaget saadanne koner, for jeg har mangengang hørt paa deres misnøie. Om særeie kunde hjælpe, spør nogen. Ja, jeg ved ikke, men det var ialfald saa, at kvinderne fik raade sin egen arv, om de var gifte. At oprette *kontraktmæssig* særeie lige før brylluppet, høres svært lidet poetisk ud.

Faar jeg saa lov til at berøre et andet emne: det er klasseforskjellen. Her er et eksempel taget lige ud fra livet. En frk. A. B. fra hovedstaden bodde nogen tid hos sine vordende svigerforældre, en embedsmand i dalen. Nu, vedkommende frk. B. var noksaa ligetil og vilde gjerne tale med bønderne her. I mit hjem var hun to gange i besøg, en gang indbuden og en gang kom hun selvbuden til en begravelse. Hun op-

førte sig svært frit, og tiltalte mig bestandig med „Du, Sigrid“. Jeg skjønte godt hendes overlegenhed og betalte forsætlig med samme mynt, og sagde „Du, Asta“. Herover var frk. B. blit yderlig fornærmet. Vi var jo bare bønder og saa uopdragne — tænk, sige „Du“ til ingeniørdatteren fra X. — — — At sige „Du“ til bondedatteren, det var derimod i sin orden.

Kan nu dette være dannelse?

Naar et menneske fylder sin plads her i verden, blir det vel ikke hovedsagen, enten han er bonde i S. eller ingeniør i X.

Dette er et eksempel af de mange lignende, som forekommer. Byfolk faar lære dette, at vi bønder besidder en hel del selvagtelse og kritik. Vi respekterer kundskab og dannelse, men ikke overlegen dumhed.

Sætersdal 20—11 94.

En bondejente.

Fra Drammens kvindelige handelsstandsforening.

Til „Nylændes“ redaktør.

Jeg har faaet det indtryk af „Nylænde“, at det ønsker at staa i forbindelse med de forskjellige foreninger rundt i landet, og sender Dem derfor en del meddelelser ogsaa fra vor forening.

Den stiftedes den 11te februar 1894 efter initiativ af undertegnede og tæller nu 81 medlemmer.

Vi afholder 2 møder hver maaned, hvor vi afvekslende byder paa musik, sang, oplæsning eller foredrag. Da medlemskontingenten kun er 3 kr. pr. aar pr. medlem, bliver vort budget svært lidet, og vi kan som følge heraf afse lidet til afholdelse af foredrag m. v. Leie af lokalet sluger alt for meget af vor indtægt.

Torsdag den 24de ds. holdt hr. Herman Bang et foredrag over „Lille Eyolf“, der havde samlet fuldt hus. Hr. Bang havde vist os den store velvilje at holde foredraget for et meget lavt honorar. Vi vilde saa gjerne i løbet af vinteren have en eller et par foredragsholdere hid, men vi kan ikke byde stort honorar. Mandag den 20de januar havde vi foreningsmøde i anledning cirkulære fra indredepartementet ang. indførelse af lov om arbeidstiden (forslag hertil af Kr. kv. handelsstands foren.). Efter at have gjennemgaaet de forskjellige besvarelser af de fremsatte spørgsmaal, kommer bestyrelsen til det resultat, at en arbeidstid paa 10 a 11 timer er gjennemsnitstiden for damer her i byen. Ca. 40 forretninger var repræsenterede. Samtidig benyttede vi anled-

ningen til at erkyndige os om lønningsforholdene inden standen. Resultatet heraf var, at gjennemsnitslønnen pr. maaned for butikarbeide viste sig at være 35 kr. og for kontorarbeide 40 kr. I arbeidstiden er middagshvilen fratrukket. En af de første dage indsender vi vor besvarelse til departementet, og jeg tror, at man kunde være vel tilfreds, om det af den kvindelige handelsstandsforening i Kristiania for odelstinget fremsatte lovforslag blev vedtaget som lov.

Den 11te februar skal vi feire vor første aarsfest, og bestyrelsen vil da indbyde formanden i Kristiania kv. handelsstandsforening til at deltage i denne. Deres ærbødige

Betzy Kjelsberg,
p. t. formand i Dr. kv. H. F.

Vielsesritualet.

Til „Nylændes"s redaktion.

I anledning opfordringen til N. K. F. om at faa vielsesritualet forandret, diskuteredes sagen i bestyrelsesmøde den 16de januar. Da det blev oplyst, at der fra andet hold i Kristiania arbeides for sagen, blev det besluttet, at N. K. F. intet skulde foreta i sagens anledning.

Ragna Nielsen.

Vort hjemmestel.

Labskaus.*)

Kjære redaktør!

Da jeg blev gift, hensattes jeg „udenfor folkeskikken", og jeg har sidenefter mangen lang dag ikke havt andre at betro mig til end fossen og grisen; det vilde derfor være en ren nydelse, om jeg af og til i ensomme timer turde følge Deres opfordring om at skrive Dem lidt til. Ikke for det, jeg mener slet ikke at ville klandre mine to venner heroppe — nei, fossen, der bruser saa vild og mægtig lige her udenfor og daglig fortæller mig al verdens rare, vidunderlige ting, den er mig

*) Har henligget en tid af mangel paa plads, *Red.*

kjær og uundværlig; aldrig faar jeg nogen, der saadan som den kan juble med mig og sørge med mig. Og grisen — den er en ualmindelig gris! Intelligent, livlig og pratsom. Men saa maa De ogsaa vide, at den er af slægten — min egen! Vi hører til min fars anerkjendte race — er ægte R . . heimere begge to: derfor forstaar vi hverandre saa inderlig godt. Det eneste jeg umulig kan faa ind i dens hode er, at jeg til jul vil lave pølser af den. Den kan slet ikke fatte, at et varmt venskab som vort skal kunne ende paa den maade — i *det* stykke er den fuldstændig blottet for menneskelig begribelse.

Huf, nu kom jeg til at tænke paa „slagtning og bagning til jul", og — det er skam at si, men jeg liker slet ikke den slags fremtidstanker. Madstrævet er „det værste jeg ved", og det uagtet det er det alene, jeg skylder min nysvundne — hvad skal jeg kalde det? „Popularitet" kanske? De tror, jeg spøger? Nei saamen. Jeg har brudt min hjerne baade sent og tidlig for at finde en lidt hyggeligere grund, men forgjæves. Hør nu bare, hvad nytte man kan ha af den madlavning. For ikke saa lang tid tilbage blev jeg af næsten samtlige mine snille, elskværdige onkler og tanter betragtet med en vis gru som et farligt, „emanciperet" uting — utækkelig selvstændig og fuld af forskruede ideer og forkjerte meninger. Mine fornemste udyder (som jeg virkelig selv maa indrømme, *er* udyder) var følgende: Jagt, cigaretrygning (naturligvis *bare* som forsvar mod myggene!) og snauklippet haar — —. Men saa gifter jeg mig en vakker dag, begynder at føre hus og viser den forbausede verden, at alt dette slet ingen hindring er for at kunne greie et husstel eller at lave spiselig mad. Og hvad sker da? En, to, tre, er alle mine unoter, hvoraf desværre ikke en eneste er lagt paa hylden, pludselig bleven til ligefremme fortrin. Mit snaue hode klappes nu tidt af gamle, velvillige hænder: Hvor godt det passer Dig! Og til min jagt, der før vakte saadan voldsom indignation, blir der stadig spurgt med en interesse, som — er nær ved at gjøre mig kjed af den! I samme grad blir mine øvrige synder tolererede. Og alt det bare paa grund af en velstegt kylling eller en raastegt bif! „Kog mig en klepfri grød, saa skal jeg ta hatten af for Dem," pleier far at si til unge damer. Og sandelig faar man mærke, at der følger agtelse — grumme megen agtelse med den madlavning.

Jeg har skrevet saa freidig til Dem om min jagt og mit — myggeforsvar! endskjønt jeg ved, at De ikke vil være med paa at protegere det første, og *ikke* ved, om De vil protegere det sidste, men vent bare, til De faar smagt min bif!

Alvorlig talt, er det da ikke forargeligt, at alle mine mange dusin gode egenskaber ikke skulde gjælde det mindste gran, førend de kom ind under skjæret fra kjøkkenilden — den jeg allernødigst vilde belyses af? Og saa at dette samme velsignede skjær skulde flattere mine

skrøbeligheder saa rent *forskrækkeligt?* Sandelig, jeg vil heller være et monstrum igjen, end at ha sligt noget at takke for min anseelse!

Førend jeg slutter, hvilket kanske kan være paatide! vil jeg faa minde Dem om en liden episode, som jeg ikke kan forlange, De skal huske af Dem selv. Vinteren 1889 — jeg var bare 15 aar dengang, og nu er jeg „skræmmende gammel“ ligesom H L. — var De oppe paa disse kanter for at holde foredrag. Min begeistring for kvindesagen var grænseløs, og selvfølgelig vilde jeg da fly afgaarde for at høre Dem. Men *der* kom hindringen i en tantes skikkelse: Nei stop barn, det der er intet for Dig — —. Ak, om forældre og foresatte vidste, hvor ondt de tidt gjorde ved med sit *magtbud* at ville dæmpe ungdommens glade begeistring. Kan man ikke virke ved andre midler, da lad den heller faa juble frit ud; siden vil den nok af sig selv finde sin rette begrænsning — —. Nu, jeg maatte altsaa resignere, men tænke Dem da min henrykkelse, da jeg næste aften ved en tilfældighed traf Dem i et privat hjem! — det blev plaster paa saaret. Jeg benyttede anledningen til at udøse for Dem min indignation over en norsk stilopgave: Hvad vilde Du bli, hvis Du var mand? Var det dog ikke formasteligt? Akkurat som om man ikke kunde bli noget uden netop at være mandfolk! Nei, mange tak, den opgave skulde jeg ikke ha noget af! De talte da lidt med mig om stilen, og tilslut sa De: „Ja, lad mig nu se, De gjør noget ud af dette, og fortæl mig saa resultatet“. Det er sent at komme stikkende med det nu, men jeg henholder mig til det forslidte „bedre sent end aldrig“. Jeg kom altsaa hjem den kvæld, takket være Dem modigere og mere krigersk stemt end nogensinde, tog min stilebog og skrev over opgaven en kort, men knusende *kritik* og tilsidst, for dog at ha besvaret den, følgende tirade:

„At bli en sand nutidskvinde er en vanskelig opgave, men da det er et maal, som nok er sin mand værd, vilde jeg, dersom jeg var mand, bli — kvinde!“!!

Da bogen kom tilbage fra læreren, stod der „Goddag! Øxeskaft!“ nedenunder. Det var min karakter. Mit næsvise, oppositionelle produkt gjorde ikke destomindre adskillig lykke, men det var da ogsaa bare dets simple pligt, siden inspirationen var kommen fra „Nylænde“s redaktør!

Nu farvel for denne gang! Skulde De finde min labskaus at være et vel stort misk-mask eller at mangle peber og salt, maa De bære over med mig — jeg er jo bare nybegynder.

Hjertelig hilsen fra fossen og min dødsdømte slægtning!

12—11—94. Deres hengivne.

V. D. J.

Forskjelligt.

Fra Drammen skrives til os:

Der tales om vor frihed, vor ret til uhindret at nyde mange af mandens fordele Herefter vil dette kun blive fraser, ikke engang naturens skjønhed eller nydelsen af en lang spadsertur i byens omegn bliver os tilladt, i det øieblik vi aldrig kan være sikker for mænds brutalitet, der breder sig mer og mer, jo lettere de slipper for straf i vor hyperhumane tid.

Jeg er en meget ivrig turist, i 10 aar har jeg streifet om i vort land, men i det senere har jeg set, at den tid ikke er fjern, da to og to i følge ikke trygt tør færdes paa vore landeveie.

Derfor — gjør hvad De kan, for at majoriteten af landets indbyggere kan slippe for „paa østerlandsk vis at stænge sig inde bag gitter."

Redaktionen af det danske blad „Kvinden og Samfundet" er fra nytaar overtaget af frk. *Anne Bruun.*

Bøger indsendt til redaktionen.

Helene Dickmar: To literære studier. I. Den moderne literatur. II. Henrik Ibsen: Bygmester Solness. H. Aschehoug & Co.s forlag. Kristiania 1894.

Tidsskrifter indsendt til redaktionen.

Die Frauenbewegung. Revue für die interessen der Frauen. Herausgegeben von Minna Cauer. Berlin no. 1. 1ste jahrg. Probenummer.

Nordisk Filatelistisk Tidsskrift. Stockholm og Kristiania den 1ste januar 1895. No. I. 2den aarg.

☛ Resterende kontingent for 1894 bedes velvilligst indsendt snarest. ☚

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de februar 1895. | No. 4.

Kvindesagsbevægelsen.*)

Kvindesagsbevægelsen viser stadig i Europa og De forenede stater nye og betydningsfulde foreteelser, der vel fortjener opmærksomhed. I løbet af et eneste aar har vi, uden at ane det, oplevet en meget betydelig udvikling. Paa alle kanter af jordkloden har lovgivningen tilstaaet kvinderne mere eller mindre udstrakte politiske rettigheder.

I Italien vedtog parlamentet loven af 15. juni 1893, en af de mest fremskredne love, der er vedtaget i Europa i løbet af dette aarhundrede: denne lov tilstaar kvinder stemmeret og valgbarhed til voldgiftsdomstolene.

I Frankrig har senatet endelig vedtaget forslaget om valgret for kvinder til handelsdomstolene.

I England tilstaaes der — ved lov af 5. mars 1894 om den nye kommunale organisation, kommunal valgret for skattepligtige kvinder, ogsaa de gifte, samt valgbarhed til alle kommunale funktioner.

Som vi ved, har Ny-Zelands parlament indrømmet kvinderne fulde politiske rettigheder (ved lov af 19. september 1893). Og ved valgene den paafølgende 28. november, det første, i hvilket ny-zelandske kvinder har kunnet deltage, stemte af 109,461 stemmeberettigede kvinder 90,290 eller 82.5 procent, medens af 177,701 stemmeberettigede mænd 124,439 eller 70 procent afgav stemme.

Dette viser, at der har været stor iver hos kvinderne til at benytte sin ret — 12 procent større end blandt mænd.

Vi ser hen til en anden kant af verden, og finder, at det islandske

*) Af »l'Indépendance Belge«, 27—11—94. Ved L. I. Antwerpen.

althing har tilstaaet kommunal valgbarhed til kvinder, som ved loven af 12. mai 1892 var tildelt stemmeret.

I De forenede stater tilstaar staten Michigan kvinderne kommunal stemmeret, og staten Colorado har forandret sin forfatning og indført fuldstændig ligestilling for begge kjøn.

Kentucky og Ohio vedtog i 1894 forslaget om kvinders stemmeret i skoleanliggender, hvad der bringer antallet af de stater i unionen, hvor kjønnene er ligestillet i henseende til skolespørgsmaalet op til 23.

I staten Jowa vedtog kamret i april 1894 med 51 mod 39, og senatet med 27 mod 20 st. valgret for skattepligtige kvinder i kommunen og skolen.

Ved afstemningen af 7. november 1893 stod 35,798 stemmer mod 29,451, altsaa en majoritet af 6,347 st. for den statsborgelige stemmeret for kvinder.

Hvis man erindrer, at da for en tid siden staten New-Yorks forfatning blev revideret, var der i den grundlovgivende forsamling en *sterk* minoritet for kvindesagsspørgsmaalet — samt at petitionerne til gunst for det kvindelige kjøns politiske frigjørelse opnaaede mere end 625,000 underskrifter, medens den fiendtlige petition kun indeholdt 15,000 navne — da forstaar man let, hvilket uimodstaaeligt fremskridt emancipationens ideer gjør.

Men det er Kansas, som nu staar for tur at fortsætte erobringerne for kvindesagen.

I De forenede stater har kvindesagsforkjæmperne i en række af aar havt den plan at lade sin sag gjennemføre ved unionsparlamentet. Dette krævede et tillæg til forfatningen, et nyt ændringsforslag — det 16de*) —, som tilstaar personer af kvindekjøn stemmeret. Men fremgangsmaaden ved en forfatningsrevision er meget kompliceret. Ændringsforslag angaaende konstitutionen maa efter at have opnaaet unionsparlamentets tilslutning underkastes lovgivningsmyndighederne i hver enkelt stat og bliver først vedtaget, hvis den har $^3/_4$ majoritet blandt unionens stater, det er: 33 stater af 44.

I betragtning af den vanskelige kamp, som saaledes vilde møde det 16de tillæg, har man opgivet denne første plan, idet man besluttede sig til at bruge enklere taktik, der gaar ud paa at erobre stat for stat

Paa samme maade som en general, der beleirer en fæstning, i et givet øieblik koncentrerer alle sine kræfter mod et af de udenforliggende forter, bemægtiger sig det for at svække naboforternes linie, og ved sin

*) De forenede stater har som bekjendt aldrig forandret sin konstitution af 17. september 1787. Lovgiverne har simpelthen indskrænket sig til at give den en række tilføielser, der har en grundlovs kraft. Det sidste tillæg er det 15de, der tilføiedes forfatningen efter borgerkrigen. Dette tillæg giver negrene stemmeret.

delvise erobring hidfører hele fæstningens overgivelse; saaledes har den amerikanske emancipations forkjæmpere for fremtiden besluttet at handle.

Wyoming er erobret. Colorado er taget. Nu er det Kansas, man vil bemægtige sig.

Naar denne stat er taget, vil man gjøre stormangreb paa nye stater.

Kansas er en stat midt i unionen. Den har en folkemængde af 1,427,096 indbyggere, hvoraf 752,112 mænd og 674,984 kvinder, det er 89.7 kvinder for hvert 100 mænd. For 8 aar siden fik kvinderne i Kansas lige rettigheder i henseende til skole- og kommunevalg. Loven af 15. februar 1887 har givet kvinder valgret i alle kommunale spørgsmaal, paa samme betingelser som mænd. Den samme lov giver valgbarhed til alle embeder i kommune og skole for kvinder, der opfylder de for mænd forlangte garantier.

Ved det første valg, der fandt sted — efterat denne lov traadte i kraft 1887, gjorde 20,189 kvinder brug af sine rettigheder i 250 forskjellige kommuner.

Ved valgene sidste aar var stemmeantallet blandt kvinder fordoblet.

Den bekjendte mr. F. G. Adams, sekretær i det historiske selskab i Kansas, har offentliggjort en meget interessant beretning om kvindernes stemmegivning i denne stat. „Erfaringen i henseende til den kvindelige stemmeret", skriver mr. Adams, „har været afgjort til fordel for ligestilling af de to kjøn. Kvinderne har ved voteringen vist stor iver og megen intelligens. De har fremfor alt beskjæftiget sig med kommunens velvære, idet de viede sin opmærksomhed til spørgsmaal af praktisk interesse, og krævede forbedring i skolevæsenet og den offentlige hygiene. De har forsøgt at styrte de lokale myndigheder, der var kompromitterede ved egennyttige spekulationer; de har anstrængt sig for at unddrage styrelsen den demoraliserende indflydelse og den fordærvelse, som herskede næsten overalt.

Kvinderne har naaet sit maal, og deres indskriden synes at være af den gunstigste art. Valgene har foregaaet under den mest fuldkomne orden, de har antaget en usedvanlig rolig karakter. Kvindernes iver har ogsaa fra et andet synspunkt en heldbringende virkning, idet de har tvunget mændene til at indfinde sig talrigere ved afstemningen. Overalt ved valgurnerne møder mænd kvinderne med den yderste høflighed. Mange kvinder kommer ledsaget af sine mænd, andre kommer alene, nogle gruppevis.

Erfaringen har fjernet den frygt, som man anstrængte sig at fremkalde mod kvinders stemmeret; den har bevist, at kvinden er istand til at gjøre en maadeholden, hæderlig og nyttig brug af sin ret — og har bragt forvirring i rækkerne blandt kvindesagens modstandere."

Erfaringen fra kvinders kommunale stemmeret har givet saa tilfredsstillende resultater, at Kansas's lovgivere ikke har nølet med at fuldbringe kvindekjønnets frigjørelse.

Under sessionen februar—mars 1893 har repræsentanternes hus i Kansas, med 94 stemmer mod 17 og senatet med 32 mod 5 stemmer vedtaget en lov, der giver kvinder statsborgerlig stemmeret.

Ifølge forfatningen maa dette lovforslag underkastes urvælgernes stadfæstelse. Et dekret fra statens guvernør, mr. L. D. Lewelling har indkaldt Kansas's vælgere for at udtale sig, om de var tilhængere eller modstandere af det kvindelige kjøns politiske frigjørelse.

De to mægtigste politiske partier inden staten, folkepartiet (socialisterne) og republikanerne (fremskridtspartiet) har i løbet af et aar ført en kraftig valgkamp til gunst for kvindernes sag.

Hvad demokraterne (konservative) angaar, saa viser de sig vel fiendtlig mod forslaget, men det har ikke lykkes dem at erhverve mange nye talere til at angribe kvindernes sag.

246 talere har optraadt for at forsvare emancipationens program.

De 246 kvindesagsforsvarere indbefatter 130 af folkepartiet, 110 republikanere og — 6 kvinder.

Denne kjendsgjerning bekræfter den mening, der nylig blev udtalt i „l'Indépendances's“ spalter: at kvinderne ved sig selv, og ved sig selv alene, er ude af stand til at vinde sin sag, og at de uden at vinde mænds uegennyttige bistand ikke vil opnaa nogen af de reformer, som er nødvendige til forbedring af deres kjøns stilling. Hvad bliver vel resultatet af henvendelsen til Kansas's vælgere? Ingen kan forudsige det med bestemthed; men der er dog nogle sikre kjendetegn.

Vi har netop udtalt, at folkepartiet (socialisterne) og det republikanske parti er for kvindernes sag, og at demokraterne er imod den.

Ved præsidentvalget i 1892 i Kansas erholdt den republikanske kandidat 157,241 stemmer, folkepartiets kandidat 163,111, medens demokraterne kun var i besiddelse af 102,745 stemmer. Det fremgaar deraf, at de forenede fremskridtspartier i Kansas har over 320,000 stemmer, altsaa mere end $^3/_4$ af stemmeantallet. Hvis republikanerne og folkepartiet i sin helhed voterede overensstemmende med hvert partis princip og program, da maatte spørgsmaalet, om kvinders politiske stemmeret seire i Kansas med en enorm majoritet.

Men vigtige frafald kan dog altid befrygtes. Ti tiltrods for programmets løfterighed og sagens retfærdighed, er urvælgerne dog fremfor alt — mænd, det vil sige altfor ofte ledet af uovervindelige fordomme.

Og her i dette tilfælde er hele spørgsmaalet dette: hvormange blandt disse 320,000 fremskridtsmænd vil inspireres *mere* af sine altruistiske følelser som menneske, end af sine egoistiske instinkter som mænd.

De to mænd, der synes at være bedst underrettet, førerne for det republikanske og for folkepartiet har stort haab og spaar seir.

Louis Frank,

P. S. Spørgsmaalet om kvinders politiske stemmeret vil i De forenede stater antage betydelig forøgede dimensioner, som følge af det demokratiske partis nederlag og republikanernes seir ved de almindelige valg 6. november 1894.

Den republikanske liga holdt sidste aar sit 6te møde i Louisville (Kentucky). 38 af De forenede stater var repræsenteret af over 600 delegerede. Med 375 stemmer mod 185, eller med $^2/_3$ majoritet, blev kvindernes politiske frigjørelse indskrevet paa det republikanske partis program.

Kvindesagsideens høieste seir er ikke længer fjern i De forenede stater, og man vil snart komme til at se 10 millioner amerikanske borgerinder udrustet med politisk stemmeret.

Til „Nylænde"s redaktion.

Der er i dagbladene fra „protesterende kvinder" og nu sidst fra „Nylænde" (for 1ste februar) fremsat den paastand, at der paa massemødet den 9de januar ikke blev *voteret* over andragendet til departementet. Tillige har „protesterende kvinder" talt om *formfeil*, som bestyrelsen skulde ha begaaet. Da dette naturligvis sigter til formanden, maa jeg for det første faa lov at spørge om, hvori „formfeilen" bestod, og for det andet minde alle deltagerne om, hvorledes det gik for sig paa mødet.

Fra nytaar begyndte fordringerne paa, at der skulde gjøres noget ianledning af den offentlige usikkerhed for kvinder at strømme ind til formanden i Norsk Kvindesagsforening. Den 5te januar forhørte formanden sig i Arbeidersamfundet, om lokale til et møde var at faa. Ved forekommenhed fra Arbeidersamfundets side fik vi dette overladt allerede onsdag d. 9de. For at spare tid, gik formand og sekretær selv omkring til bestyrelsen og forklarte om mødets nødvendighed og hensigt. Mødet blev averteret som et møde, hvortil Kvindesagsforeningen indbød andre kvinder. Saaledes har bestyrelsen før baaret sig ad ved møders sammenkaldelse, saa hvis det er heri formfeilen ligger, hvad enkelte privat har sagt mig, saa faar disse enkelte bringe

ind forslag om forandret fremgangsmaade. For øieblikket har den saa mange precedenser, at det neppe nu gaar an at anklage formanden i dette punkt.

Paa mødet udredede formanden sagen. Som man selv af det sammentrængte referat vil se, talte formanden *lige meget* om alle punkter i det andragende, der tilsidst foresloges indsendt til departementet. Efterat diskussionen om de forskjellige punkter var forbi, og efterat andragendet var læst op flere gange, sagde formanden:

„Er altsaa forsamlingen enig i, at Kvindesagsforeningen gaar ind til departementet med dette andragende?"

Taushed.

Formanden: „Forlanger nogen ordet i denne anledning?"

To kvinder forlangte ordet for at gi andragendet sin fulde tilslutning.

Formanden: „Er forsamlingen ogsaa enig i, at det betroes Kvindesagsforeningens *bestyrelse* at forme de forskjellige punkter i andragendet og indsende dette til departementet?"

„Ja — ja — ja" fra alle kanter.

Formanden: „Forlanger nogen ordet?"

Paa hvilken anden maade skulde der ha været voteret i en saa stor forsamling?

De „protesterende kvinder" kan ikke engang undskylde sig med, at det var af mangel paa aandsnærværelse, de ikke kunde komme med nogen indvending. Frøken Gina Krog reserverte sig under diskussionen mod punkt 2 (piskestraf), idet hun sagde, at hun „stod tvilende" overfor denne. Hvorfor sluttede da andre kvinder sig ikke til hende? Og hvorfor stod ikke en af dem op, ligesom ved forrige massemøde, og forlangte betænkning, mere udredning af sagen og nyt møde? „Det er ikke enhver givet at tale i forsamlinger", siger en af de protesterende. Ja, hvis de ikke kan gjøre saa meget som at staa op og si: „Jeg er enig med frøken Krog" — saa faar de virkelig tie stille bagefter. De har altsaa da vist, at de ikke kunde magte situationen, og saa faar de erkjende den ting og ikke skyde skylden paa andre.

Enten kommer protesten fra kvinder, som ikke var tilstede paa mødet: da har de intet med mødets beslutning at gjøre. Eller den kommer fra medlemmer af Kvindesagsforeningen: da faar de finde sig i at være i minoritet. De ved da vel, at man gaar efter majoritetens og ikke efter minoritetens beslutning. Hvis derfor de protesterende vil skrive under navn eller ialfald fortælle, hvor mange de er, vil vi jo deraf bedst kunne se, hvorvidt deres forskjellige mening vilde ha havt nogen indflydelse paa andragendets indsendelse.

Hvad der har gjort mig ondt ved de protester fra kvinder, som er indkommet, er ikke det, at de nu bagefter har faaet en anden mening.

De har fulgt „Morgenbladet"s raad og „slaaet koldt vand i blodet" — nuvel, hvorfor kan de da ikke aabent erkjende dette? Men at de ikke selv lægger merke til, at de efterligner mænds stygge skik at komme med ubevislige beskyldninger og vitterlige unøiagtigheder — for at bruge et pent udtryk — det er det sørgelige. I „Dagbladet" for fredag d. 8de staar saaledes: „I forbigaaende spørges: Tror De virkelig, at en protest paa nævnte møde vilde blit taalt? Efter hvad vi har hørt berette fra massemødet, skulde vi være tilbøielige til at betvile det".

Dette maa vel gaa paa dirigenten. Jeg kan med den bedste samvittighed fralægge mig den insinuation, som ligger i ordene, og jeg har 1000 vidner paa, at jeg intet har sagt, som berettiger til at komme med saadanne beskyldninger. Eller ialfald næsten 1000, — for det kan da ikke være *alle* de kvinder, som var paa mødet, som har saa slet hukommelse, at de ikke husker, hvad der foregik. Da en dame stod op og sagde, at det var velsignet, at saa mange kvinder kunde staa enige i en saadan sag, hvorfor var der da ingen, som straks protesterte mod enigheden?*)

9—2—95. *Ragna Nielsen.*

Kvindesag — særinteresser.

Dertil skulde det altsaa komme!

Bestyrelsen for Norsk Kvindesagsforening indbyder til et „kvindemøde", hvor foreningens formand fremsætter forslag om at indføre middelalderske torturstraffe, og hvor der for fuldt alvor foreslaaes den raaeste lemlæstelse af visse mandlige forbrydere!

Jeg har i sin tid hilset stiftelsen af Norsk Kvindesagsforening som morgenrøden af den rets og retfærdigheds dag, der skulde oprinde for os, naar kvinderne med samme ret og pligt som mændene deltog med dem i samfundsarbeidet, og der har været den tid, da jeg troede, at Norsk Kvindesagsforening var paladiet for det sande frisind, for den største rets og retfærdighedsfølelse.

Og jeg tror fremdeles paa kvindernes følelse for det rette og sande og paa kvindesagen som fremtidens største opgave.

Men — jeg holder paa at tabe troen paa, at Norsk Kvindesagsforening og dens kvindelige ledere, som jeg hidtil har set op til som

*) Vi skal i et senere hefte komme tilbage til ovenstaaende samt omtale fru Ragna Nielsens nylig udkomne brochure: Norsk Kvindesagsforenings andragende til justitsdepartementet. *Red.*

bærere af kvindesagens idé, kan realisere sin opgave. Dertil kræves nemlig først og fremst sandt frisind, hævdelse af ret og retfærdighed helt ud, uden smaalige hensyn eller indrømmelser til „akkordens aand". Kvindesagen er ingen klassesag, og Kvindesagsforeningen maa ikke synke ned til at bli en „fagforening". Fra det øieblik, Kvindesagsforeningen ophører at betragte kvindesagen som en samfundssag par exellence, har den tabt sin fornemste raison d'etre.

Jeg siger ikke, at ikke Kvindesagsforeningen *ogsaa* kan optræde som „fagforening", hvor det maatte anses for paakrævet; men overalt, hvor den vil behandle spørsmaal, som ikke væsentligst alene angaar kvinderne, men i minst ligesaa høi grad samfundet, der svigter foreningen sin opgave, naar den handler som „fagforening".

Og det har foreningen gjort to gange i det siste ved sammenkaldelse af „kvindemøder" til behandling af fremragende samfundsspørsmaal, begge gange, men især den siste, med resultater, der er illustrerende exempler paa, hvorledes det gaar, naar samfundsspørsmaal behandles som „fagspørsmaal".

Man har svaret mig, at hvad det ved disse leiligheder har været foreningen om at gjøre, netop var at faa et udtryk for *kvindernes* mening. Men er det sandt, at sagen væsentligst er en samfundssag, saa er det ogsaa af underordnet betydning, hvad kvinderne qua kvinder mener derom; det afgjørende er, hvad kvinderne *i samfundets interesse* maa kræve i ret og retfærdigheds navn, — men det erfares neppe i „kvindemøder", hvor den „mandlige" mening omtrent paa forhaand maa ansees for udelukket. Sammenkaldelse af den slags ensidige møder kan og bør Kvindesagsforeningen overlade til kvindelige sædeligheds og lignende „fagforeninger".

Jeg ved ikke, om man i denne den ærede bestyrelses optræden ved de nævnte leiligheder tør se et varsel for dens handlemaade i fremtiden, men skulde det være tilfældet, — saa lægger jeg min lille skude fra! Jeg ved naturligvis vel, at mit navn ikke har nogen autoritet, og at min udtrædelse af foreningen ikke kan gjøre den noget fra eller til; saa meget lettere kan jeg da gjøre det, thi jeg har intet ønske om at skade den. Men jeg kan for min egen skyld ikke bli staaende som medlem af en forening, der efter min opfatning handler saa stik imod sin opgave og mod, hvad jeg anser for ret og retfærdigt, uden engang at gi mig anledning til at gjøre min afvigende mening gjældende.

Og samtidig har jeg villet raabe et varsko til foreningen og de af dens medlemmer, der maatte være enige med mig — og det skulde være underligt, om ikke en eller anden var det i sit hjærte! —:

Se eder ikke blind paa særinteresserne, svigt ikke ret og retfærdigheds hellige sag!

Kristiania 14—1—1895.

Morten Album Thams,
cand. jur.

Forfatteren af ovenstaaende artikel har ønsket en imødegaaelse i dette hefte fra de i sagen mest interesserede. Vi har derfor forevist N. K. F.s formand manuskriptet, men fru Nielsen har ikke ønsket at knytte bemerkninger til artiklen her.

Redaktionens bemerkninger skal blive korte. Man vil se, at naar vi har kritiseret N. K. F.s bestyrelse, har det været paa en ganske anden basis end indsenderen. I modsætning til hr. Thams mener vi, at det er af meget *overordnet* betydning, hvad kvinder *qua* kvinder mener om en samfundssag som omtalte, og de, der har læst „Nylænde" nogenlunde opmerksomt, trænger ingen yderligere udredning af dette. Vi mener ogsaa, at *baade* samlede og „ensidige" møder er heldige. Den „ensidighed", som ved denne leilighed havde taget sig bedst ud, var unegtelig et *af* mænd, *for* mænd sammenkaldt møde, med tema: „De værgeløses sag". Det havde været smukt. Men det var neppe blevet noget *masse*møde. *Red.*

Fra landsbygden.

Til „Nylænde"s redaktion!

Det er med levende deltagelse og interesse, jeg har fulgt eder kvinder derinde i hovedstaden i den sidste tid, eders bevægelse, eders smerterop udover det hele land i anledning de sidste frygtelige begivenheder. I har brudt de stummes leir, har traadt ud i kampen for den værgeløses ret. Ja, det er en livssag for os kvinder, at kampen om ret til at eksistere som mennesker blir optat af kvinden selv; vi kan være trygge, vi faar den nok ikke, før vi selv tilkjæmper os den, — den stumme og værgeløse leir maa faa liv, maa selv begynde at tale og kjæmpe sin sag frem, trods sin afmagt, trods de aartusender gamle fordomme, overmod og selvgod overlegenhed fra den stærkeres side.

Det er dette liv, som saa freidig har begyndt at røre sig derinde hos eder kvinder i hovedstaden; I har optat kampen, og det er mig en inderlig trang at faa si eder min tak derfor, tak fra mig selv, og

jeg tør ogsaa tilføie: tak fra alle tiende, svage, værge- og forsvarsløse kvinder udover det hele land!

Bliv ikke trætte og mistrøstige, om I møder modgang; en stor sag kan ikke dræbes af haan og spot, og den, som kjæmper med overbevisningens glød, den driver sin sag frem *trods alt*. Mændene haaner og spotter, fordi kvinderne begaar feil i denne sin kamp, — ja, ja, det er let at faa noget at hænge hatten sin paa for den, som gjerne vil ha en knag; det var jo vel det mindste, man kunde forlange dette, at kvinderne gjorde sine sager feilfrit, naar de nu engang tiltog sig ret til at ville handle og ha en mening. Undres paa, om ikke mændene for en gangs skyld skulde ha noksaa godt af at feie lidt for sin egen dør. De har i saa lang tid havt det i sin magt at reformere samfundet, at havde *deres* arbeide været feilfrit, maatte vi nu have havt et storartet resultat. Et saa frygteligt drama som Ullevoldsmordet havde vi sikkert da været forskaanet for.

Kjære kvinder bliv ikke modløse, vær trofaste og — Gud vil give seier!

Landsbygden i januar 1895.

M. R.

Til „Nylænde"s redaktion.

„Nylænde"s sidste nummer udtaler bl. a. i anledning af massemødets *adresse:* „Vi maa beklage, at N. K. F.s bestyrelse har anseet stemningen paa det møde for en bemyndigelse til paa Kvindesagsforeningens vegne uden opsættelse at gaa ind til justitsdepartementet med andragende om piskestraffens indførelse."

Som medlem af N. K. F.s bestyrelse finder jeg nu, paa grund af denne og andre udtalelser i bladene, at burde give følgende forklaring:*)

Der var inden N. K. F.s bestyrelse paa forhaand intet drøftet angaaende forslag til resolution. For min personlige del havde jeg til formanden bestemt reserveret mig imod noget forslag, der krævede præciserede straffedomme. Jeg stod saaledes *personlig* imod det forslag om *piskestraf*, som af formanden fremsattes. Men da der paa mødet ikke blev voteret over noget forslag, og da jeg opfattede det, som om forsamlingen havde overdraget til hele *Norsk Kvindesags Forening* „efter bedste skjøn" at forme en adresse, som skulde kræve styrket retslig sikkerhed, ansaa jeg, og vistnok flere med mig, det givet, at der i et engere møde af kvindesagsforeningens egne medlemmer

*) Tidligere optaget i »Dagbladet«.

skulde blive anledning til drøftelse af de forskjellige fremsatte punkter i adressen.

I det derefter sammenkaldte bestyrelsesmøde hævdede jeg denne min opfatning, idet jeg krævede behandling inden et møde i Kvindesagsforeningen. Min paastand fik ikke tilslutning fra de øvrige 4 tilstedeværende. Men da jeg fremdeles hævdede mit standpunkt, samtidig med, at jeg fandt kravet om piskestraf at være forhastet, kunde jeg ikke sætte mit navn under adressen.

Dette om min uoverensstemmelse med formanden og bestyrelsen angaaende de formelle principer.

Forøvrigt vil mine udtalelser paa massemødet fuldt ud bevise, at jeg i *hovedtanken* sluttede mig til formanden. Naar derfor frk. Rogstad i sit første avisopsæt*) anbringer mine udtalelser i forbindelse med sine angreb paa de „bagefter protesterende kvinder", faar jeg erklære, at jeg ikke rigtig fatter hendes sigtelse, idet jeg ikke har havt nogen befatning med protesten. Mine udtalelser fra mødet staar uforandret: „da voldtægt er værre end mord", finder jeg det glædeligt, at kvinder staar saaledes sammen for at give udtryk for al harmen over den gjennem tiderne beviste fornærmelse mod kvinden, som ligger i den slaphed, hvormed røvere af kvindeære behandles i forhold til røvere af gods og guld.

„Mødets umiddelbarhed og høie temperatur" vil derfor, som „Nylænde" bemærker, mere end noget andet bidrage til at forandre *den offentlige mening* paa dette felt. Ja — i denne store stemning laa for mig *tyngdepunktet,* for mødets betydning — ikke i noget *detaljeret lovforslag.*

Kristiania 11—2—95. *Randi Blehr.*

En parabel.

Vinteren havde været lang!

Det var som naturen ei magtet at frigjøre sig fra dens kulde.

Rugende og kvælende dækket den over det underlag af livsvarme, der i længselsfuld forventning sukket efter den frugtbargjørende sols hjælp for at kunne naa frem til lysere dage.

Trist og mørk vandret jeg mine ensomme veie!

Vaar efter vaar var sporløst gledet mig forbi — skorpen om mit hjerte blev kun fastere og fastere. Vilde solens straaler da aldrig formaa at bryde igjennem?

*) I »Dagbladet«.

Se — da fik jeg øie paa en kaalorm .... en kaalorm, klædt i vaarens egen dragt — i haabets lyse farve. Jeg hilste den med glæde — men og med tvil.

Tvil? Ja — var den kommet i rette tid? Vilde den magte at leve livet ud? Ak vaarens natur er ofte saa lunefuld!

Endnu krøb den omkring ubekymret og ubevidst om de farer, der kommer udefra — endnu var dens hele verden kun det lille blad.

Følte den maaske *trang* til at gaa videre?

Jeg havde lyst til at lære dens natur at kjende og lade den udvikle sig hos mig.

Jeg rakte den haanden — den syntes skræmt — men gled saa rolig over til mig.

Den var min — min!

Sikker og tillidsfuld hvilte den hos mig — jeg rysted den endog for at prøve den, og den klamred sig fast.

— — — Men med ét blev den saa kold, saa stille. Hvad feilte den? Var den blevet bange? Aa nei, jeg vilde den jo intet ondt. Kun løfte den varsomt op og bære den hjem, for at den i solskinnet derhjemme, dobbelt varmt bag ruden, kunne lege og voxe sig stærk.

— — — En ring rullet for mine øine — — — kaalormen var væk!

Saa skjulte der sig dog en kraft bag den tilsyneladende uskyldige lille orm, og jeg som troede, det var min magt, som holdt den bundet, saa var det jo netop dens egen frigjorte vilje.

Men hvorfor kom den da til mig?

Var det nysgjerrighed? Var det ny terræn saa lokkende — eller følte den sig vel hos mig for en stund, fordi naturen endnu syntes den saa kold?

Jeg havde maaske været for brutal for dens natur, men jeg havde jo ikke *villet* være det.

Vilde jeg nogensinde se den igjen?

* * *

En glitrende varm solskinsdag, en af disse dage, da al natur synes at have ferie og kun behøver at kvidre og juble til egen pris, vandret jeg hen til det sted, hvor jeg havde mistet min kaalorm.

I denne lange tid havde jeg ikke seet den.

Den havde midt i vaarens udfoldende pragt stengt sig inde. Vilde den ogsaa fornegte sig sommerens rige gaver?

— — — Se — da fløi en pragtfuld sommerfugl op tæt ved mig.

Var dette virkelig min fordringsløse kaalorm? Hvorledes var det gaaet til. at ensomheden havde udviklet den slig?

I begyndelsen flagret den usikker og famlende langs jorden; men den blev sig snart sine evner bevidst — og da steg den høiere og og høiere, øgende sine kræfter.

Saa fik dens flugt et maal. Den følte sig hungrig — og nu bar det fra blomst til blomst for at hente næring. For hver gang svang den sig mere frigjort opad.

At blomsterne hang paa hodet efter hende, kom ikke hende ved!

Men de beskedne markblomster kunde ikke længe tilfredsstille den. — — —

— — — Ved veien laa et drivhus — en rude var itu, og derind fløi den. Jeg fulgte efter.

Forundret og forlegen saa den sig omkring. Denne verden var den fremmed, denne luft saa tung, og alle disse planter var indsnævret i former, som sommerfuglen ikke kjendte til fra sin fri verden derude.

Den følte sig uvel og vilde bort. Men da fik den øie paa en underlig plante, der stod som for sig selv i en krog af drivhuset.

Denne plante bar blomster af grelle farver, og deres intense duft virket æggende paa sommerfuglen — det sælsomme var just noget for den.

Den blev! Uforstyrret nød den denne nye plante — og planten følte sig vel i dens selskab — ja var endog stolt over, at den var foretrukket for de andre. At dens livskraft gik med, forstod den endnu ikke.

Men sommerfuglen kunde ikke længe fornegte sin natur.

Drivhuset blev den for snevert, planten tør og kjedelig, og den længtet efter sin yndling Schabiosa'en, sine gamle venner — markblomsterne og sin fri legeplads i lyngen derude.

Ud fløi den — uden et blik til planten, som vemodig hang med blomsterne. Den sygnet hen og blomstret aldrig mere.

Men sommerfuglen fløi afsted — langt, langt bort — ud i det blaa. — — —

Hvor flyver den hen?

Vil den, naar høsten kommer, sygne hen i ensomhedens kulde? Eller vil den en dag i selvforglemmelse hvile sig paa en gren og blive fanget af en behændig haand?

Være den første, denne haand har fanget — eller blot øge samlingen? For en stund blive beundret, som de andre — og saa — blive glemt — eller gjemt?

Dens magt vil da være forbi, dens flugt endt — „Sommer—fugl“! — „Sommerfugl“!

November 1894.

Hilda Torjusen.

Abonner paa Norske Intelligentssedler. Udenbys Kr. 1.40 Kvartalet, indenbys 35 Øre Maaneden, **frit tilsendt.**

Bedste pudsemiddel

for		for
Metaller,		Marmor,
Glas,		Malede
Stentøi		Gjenstande
m. m.		m. m.

Hiorth Homan & Co.,
Christiania.
Chemicalier en gros og Eneimportører for Norge
af **BROOKE'S SOAP.**

Største Bonus.

Tidlig Barne)-**Forsikring.**

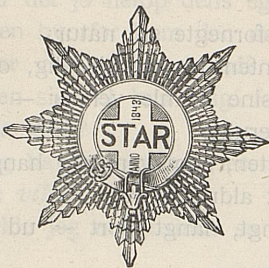

Kapitalforsikring.

Norge 1863, England 1843.

Fonds	ca. Kr. 65,000,000.00
Udbytte til de forsikrede:	
Siden selskabets stiftelse	« 33,000,000.00
I 5-året 1889-1893	« 8,500,000.00
Forsikringssum .	« 240,000,000.00

Energiske og velanbefalede kvinder, der maatte ønske at skaffe sig en god extrafortjeneste ved at virke som agenter, vil skriftlig eller mundtlig henvende sig til:

Inspecteur Frk. Gabrielle Doran,
Kragerø,
eller
Selskabets kontor:
Stortingsgaden 2, II.

Paa vort Forlag er udkommet:

Norske Kvinders retslige og sociale Stilling

af **Gina Krog.**
Pris Kr. 1.40. — Porto 0.10.

H. Aschehoug & Co.

Homansbyens fotografiske forretning,

25 Hegdehaugsveien 25.

smukke, tidsmæssige billeder anbefales.

Thora Locander.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste marts 1895.	No. 5.

En sen, men fornøden redegjørelse.

I den af min søn bureauchef Collett udgivne beretning om festen den 23. jan. 93, omtales ogsaa den stilling, jeg skulde have indtaget i den Welhaven—Wergelandske feide. Alle beretninger hentede fra blade og hvorsomhelst fra er enige om, at jeg med liv og sjæl havde sluttet mig til modstanden. det Wergelandsfiendske parti, eller som det etsteds heder „med varmeste sympathi“ skulde jeg have sluttet mig til dette.

Dette beror paa en fuldstændig feiltagelse, der vel nærmest er bevirket ved, at jeg senere ægtede et medlem af partiet. I stridens mest brændende tid sluttede jeg mig som naturligt er til den sag, som var bleven en familiesag, og den skaanselløse maade, hvorpaa modpartiet førte den, skulde ikke lokke mig over i den anden leir. Personlige grunde skulde heller ikke virke dertil, da jeg dengang havde liden berøring med hovedstaden.

Striden var imidlertid betydelig afdæmpet, da jeg i 1839 forlovede mig med Collett. Han var ikke den mand, som skulde skræmme fra en saadan forbindelse. En eneste gang mente jeg at have grund til frygt, hvilket havde tilfølge, at jeg i en udførligere skrivelse foreslog ham at bryde vor forbindelse. De breve, der omhandler dette, bevarer jeg endnu.

Der var dog ikke nogen grund til frygt. Ved vort giftermaal i 1841 var feiden saagodtsom forstummet. Vore drabelige partiførere fra 30aarene havde forvandlet sig til hyggellge selskabsmænd, gjæstfri værter for deres gjæster, hvem disse saa var, der spurgtes ikke om, til hvilket parti de hørte eller havde hørt.

Og Henrik var flyttet til byen som værdig ægtemand. Ja Henrik! Det smerteligste for mig var, at han delte misforstaaelsen. Vistnok lod

han mig aldrig paa nogen saarende maade føle det, men som en frafalden stod jeg dog for ham, og ligeoverfor ham var jo ingen forklaring mulig. Faktum var der: et ægteskab med en modstander.

Ak, min broder, her i livet var ingen forstaaelse mulig, men jeg skal gjøre alt — alt — for at afsone den sorg, jeg har forvoldt Dig.

16—2—95.

Camilla Collett.

Bedes velvillig optaget i andre blade.

Ilddaab.

„Hvad hører jeg, ild i solblomstens lejr?“ spørger De, kære redaktør. Ja, flammerne slog over taget — over væggen, netop der, hvor laurbærkransen og solblomsten hænger. Ja, den hænger der endnu; det hvide altlask-baand: „Fra solblomstens døtre“ er lige hvidt og rent. Røgen er gaatt over det — sporløst.

Hvem kan vi takke for dette? Vi maa takke dem som stadigt gjennemgaar ilddaaben: brandfolkene.

Dette højst dramatiske opptrin maa jeg skildre.

Jeg sidder — søndag aften, klokken halv ni, — i god ro, i min deilige lænestol: „Fra gamle venner“. En tanke om nogensomhelst forstyrrelse fra udenverden kunde ikke engang oppstaa. Denne søndagsstilhed, denne søndagsfred. — — Jeg lugter røg, — den er mistænkeligt skarp! — Jeg gaar ud i entréen: „Hvad er dette for en røg?“ — Vilde udbrudd svarer: „Der er varme i gaarden! — De kommer ikke ned hovedtrappen! — gaa bagtrappen! — — for sytten! — huset brænder!“ Vild flugt.

At jeg ikke i øjeblikket skreg og bar mig og tabte al besindelse, blev anset som sikre tegn paa, at jeg var „gælen“.

Øjeblikket var forfærdeligt; jeg maatte samle al min kraft for ikke at overvældes. Fra vinduet saa jeg et ildgab, som en marsovn, lige under mig; gnisterne farende opp forbi ruderne, over taget.

„Mine manuskripter, mine manuskripter! — de *kan* ikke brænde! de *kan* ikke brænde!“ Jeg løftede mit hoved og mine hænder; — jeg saa gaden ryddig, omkranset af tilskuere, — glødende opplyste; — og jeg saa røde brandvogne! — Det var trøst; det gav haab. Der følger *folk* med de vogne, det vidste jeg. Aha! Modet løftede sig i mig.

Røgen væltede nu ind til mig, saa jeg ikke kunde se; jeg gramsede gennem røgen efter en fyrstikæske, for at lyse mig frem; for ikke at knække halsen i bagtrappen.

Jeg kom ned i tredie etage. Alle døre aabne; ingen folk. En brændende lampe stod i kjøkkenvinduet, saa at jeg kunde finde frem gennem værelserne, ud til gaden. Den var mørk. Ilden var slukket.

Jeg saa nu dette overraskende syn: brandkonstablerne med deres blanke hjelmer, og med fakler i hænderne, i fuldt løb oppigennem hovedtrappen.

Da jeg kom opp igen i fjerde etage saa jeg, at entrédøren var brudt opp og dens glasruder istykker. „Huf her blir uhyggeligt! — her iser det ind.“ Da jeg fik lampen tændt i mit værelse, saa jeg, at det var fritt for røg — men ruderne var knækket. „Her er ikke værendes; — hm! de kunde ha aabnet vinduerne.“ Jeg glemte, at de var igenfrosne. Da jeg vender mig, ser jeg fem, seks af disse svære karer, med blanke hjelmer, inde hos mig. En kom ind, rød i ansigtet af heden, med blinkende øjne, blændet af ilden, og med sotfiller i ansigtet. „De har slaatt ud ruderne mine,“ sagde jeg lidt muggent. „Har jeg det,“ svarede han med knusende ro. „Ja, her har jeg vidne mod dem; brandøksa laa i vinduet;“ jeg holdt den frem. Dette syntes disse brave karer var morsomt. „Er det Aasta Hansteen? — Ja, det er Aasta Hansteen,“ hørte jeg dem spørge og svare mellem sig.

Nu kom takknemligheden opp i mig: jeg klappede en af disse svære skuldre. „Gud velsigne brandfolkene; dem er vi glad i allesammen. Berger de gaarden og berger de livet, saa faar vi være fornøjet; det faar være med ruderne.“

Ja, saaledes gik det til.

Velsignet være brandkonstablen! Velsignet være arbeideren! I dem ser vi brødre. Men som fornuftige ældre søstre vil vi passe paa, at de ikke skæmmer sig ud; at de ikke skal begynde at spille „herrer“ — over oss. Vi vil ikke, at de skal bli social-demokrater. *De* er altfor kloge paa *denne* verden. Og det er *denne* verden som ikke duger.

Jeg siger ikke mer; men merk mine ord.

Aasta Hansteen.

Endel oplysninger

specielt til fru Ragna Nielsen.

Jeg ser af en artikel „til „Nylænde"s redaktion" i forrige hefte, at fru Nielsen ønsker at kjende de kvinders navne, som protesterte mod piskestraf-andragendet, der nylig blev indsendt til justitsdepartementet. *Mit* navn skal ialfald staa til tjeneste. Jeg skal med det samme, skjønt jeg ikke stod i spidsen for protesten, oplyse om, hvad der mentes med den „formfeil", der var begaaet. Det har ikke faldt nogen af os ind, at fru Nielsen endda kunde være i uvished herom. Det var nemlig ene og alene det: *At der blev sendt et offentligt andragende fra Norsk Kvindesags Forening, som dens medlemmer ikke havde havt anledning til at udtale sig om.*

Med mig og mange flere gik det nemlig saaledes til: — Vi kom paa massemødet og fandt døren stængt, — trappen og gaden myldrende fuld af udestængte, hvoraf en hel del kvindesagskvinder. Dagen efter saa vi til vor forundring og vort mishag i referatet, at der var foreslaaet indførelse af piskestraf som et botemiddel mod voldsforbrydelser. „Nu-vel, — der blir naturligvis intet foretaget uden møde i Kvindesags-foreningen," mente vi, „saa kan vi *da* diskutere sagen". Men til vor endnu større forundring ser vi en dag af aviserne, at der allerede *er* indsendt andragende *fra Kvindesagsforeningen* om bl. a. at faa piskestraffen indført.

Dette: at skulle være med paa et andragende, som vi ikke var enige i, og som vi ikke var givet anledning til at udtale os hverken for eller imod, syntes vi kræved protest. Og dette: *at* der ikke blev givet N. K. F.s medlemmer anledning til at stemme i denne sag, som gik i deres navn, — det er formfeilen, der blev begaaet.

Vel sandt, — vi kunde dagen efter massemødet skrevet i aviserne imod *tanken* paa piskestraf, jeg kunde for mit vedkommende, det indrømmer jeg, øieblikkelig tat afstand, erklæret som sandt var, at jeg aldrig tror, der kommer noget godt ud af at benytte barbariske midler, selv om det i øieblikket kan se ud som en vinding, — men hvorfor skulde vi skrive offentlig mod fru Nielsen, naar vi kanske alle kunde bli enige inden Kvindesagsforeningen? Af ulyst til *uden nødvendighed* at stille os kjæmpende mod en, vi havde saa meget tilovers for som fru Nielsen, foretrak vi at vente. Det kunde ikke falde os ind, at der tiltrods for frk. Krogs reservation blev handlet paa hele Kvindesags-foreningens vegne uden at forelægge sagen for den. Senere undrer dette mig endda mere, efterat jeg har hørt, at der endog i bestyrelsen var uenighed.

Jeg skjønner heller ikke, at fru Nielsen den dag idag kan være sikker paa, at der er flertal i N. K. F. for piskestraf. Af alle dem, jeg har talt med, har jeg ikke stødt paa mere end to, saavidt jeg mindes, som er paa den side, men derimod mange, som er imod. Fra andre kanter af landet har jeg ogsaa hørt fra flere kvinder, som er imod piskestraf.

Fru Nielsen beklager sig over en „insinuation“, som skal ligge i de ord: „Tror De virkelig, at en protest paa nævnte møde vilde blit taalt? Efter hvad vi har hørt berette fra massemødet, skulde vi være tilbøielige til at betvile det.“

Jeg skal forklare, hvad der efter min opfatning menes hermed.

Der er blit fortalt, at stemningen paa hint møde var ganske usædvanlig ophidset, at der laa som „ild i luften“, og at ellers noksaa modige damer var „rædde“. At der *var* en slig stemning efter en saa grufuld forbrydelse, er ikke at undres over. Men det er da heller ikke at undres over, at der manglede de enkelte, som ikke var enige i hvert punkt, mod til at staa op og si dette. Lettere havde det været bare at reise sig eller at *række en arm op*, som man pleier paa store møder, — hvorfor siger fru Nielsen, at der ikke kunde voteres paa anden maade end ved at spørge, om man var enig, og om nogen forlangte ordet? — Men at reise sig og *tale,* selv om det bare er nogle faa ord, naar man risikerer flammende blikke, knurrende mishagsytringer, hys og trampen — det skal der virkelig mere mod til, end vi kvinder for den største del endda eier. De paaklagede ord gaar altsaa ikke nærmest paa dirigenten.

Til slutning vil jeg si, at større loyalitet end vi har udvist og — saavidt mig bekjendt — altid udviser mod vor formand i N. K. F., tror jeg, ikke det times nogen formand at opnaa.

Olaug Løken.

Til de værgeløseste.

Ja, hvem er vel de værgeløseste uden netop dem, der finder, det er en skam at melde om det — selv naar de paa det skammeligste blir angrebne —, og der er mange af dem.

Til deres undsætning maa vi træde frem, alle vi som finder, at taushed er større skam — er uret.

Vi klager over lovenes givere og haandhævere, men hver gang vi lader en af disse kyniske skjændselsgjerninger gaa upaatalt hen, bidrager vi til at slappe deres moral.

Lovenes magt viser sig jo først da, naar de kommer til udøvelse, og det kan de jo ikke, uden naar det blir meldt om lovbrud.

Saalænge de kun figurerer paa papiret, skal saamen ikke mange lade sig tøile af dem.

Derfor kvinder, lad det være *et ord* os imellem, at ikke en fornærmelig — en usømmelig tilnærmelse — *end ikke en eneste* — skal vi lade gaa upaatalt hen. Lad os føle os som mennesker, der ved vor ret og kræver den.

Mulig kunde der opdrages en bedre slægt blandt os, hos hvem den kvindelige ære havde en *større* beskyttelse gjennem det sædeligheds-begreb, som lovens udøvelse havde udviklet, end gjennem den maade, hvorpaa de nu søger at berolige os med, at ingen straffes strengere end den, der har været saa uheldig at komme den kvindelige ære for nær, — at mandens fineste følelse, hans høieste omsorg viser sig netop gjennem den maade, hvorpaa han ved lovparagrafen beskytter den kvindelige ære.

En lov, der saa sjelden kommer til udøvelse, paa grund af de værgeløses taushed.

Her gjælder ingenlunde det gamle ord: „tale er sølv, men taushed guld“, — her gjælder meget mere: „enhver er sin løn værd“.

—a.

Til „Nylænde“s redaktion.

Siden vi ifjor hørte Olavia Jóhansdottir fortælle i vor stemmeretsklub om islændernes inderlige ønske at faa oprette et eget universitet, har jeg ofte tænkt paa, at det maatte være en sag, som norske kvinder kunde enes om: — at hjælpe vore frænder derover med at samle en sum til dette øiemed. Norge har jo for hundrede aar siden selv følt, hvad det vil sige intet universitet at eie. Nu, da jeg af Olavia Jóhansdottirs opsatser ser, at kvindeforeningen paa Island har sat sig i gang med at arbeide for denne sag, som *den vigtigste for sig* — synes jeg der stilles et moralsk krav til os, større end før. Vil ikke „Nylænde“ være enig med mig heri og foreslaa denne sag som en, Kvinde-Stemmeretsforeningens klub kunde tage sig af.

Kristiania 10—2—95.

F. M. Qvam.

Sporvognsstreiken i New-York.

Kjære redaktør! Aviserne hjemme har naturligvis fortalt om den store sporvognsstreik, der for øieblikket gaar paa i Brooklyn, New-York? De kan tro, det er noksaa underligt at befinde sig i nærheden af en saadan storartet bevægelse. Den er til stor ulempe for publikum; omtrent enhver mærker, hvad det vil sige at være berøvet de almindelige samfærdselsmidler, men disse personlige ubehageligheder tænker man alligevel ikke paa, naar man læser og hører om streiken. Man føler sig altfor imponeret af den hele bevægelse. Det er noget storartet i det, at fattige arbeidere gang paa gang kan sætte den almægtige kapital vilkaar, og at de kan føre sin sag paa en maade, der vinder folks sympathi. Det store publikum, der som regel staar paa arbeidernes side, synes ubetinget at have taget parti for dem i denne streik. Streikerne forlanger jo ikke urimelige ting. De har opgivet fordringen paa høiere dagløn, men de vil, at den løn, de har, skal være fast — ikke afhængig af det antal vogne, de faar ordre til at tage ud i dagens løb —, og arbeidstiden maa ikke overskride ti timer om dagen, forlanger de.

Kompagnierne vil ikke gaa ind paa disse vilkaar. Ingen ved jo endnu, hvad udfaldet blir. Det er muligt, at pengemagten seirer denne gang ogsaa. Streikende arbeidere er naturligvis lettere at sulte ud end rige kompagnier. Men en moralsk seier vinder arbeiderne, hvis de fremdeles opfører sig saa klogt og maadeholdent, som de hidtil har gjort. Bare det, at de saaledes slutter sig sammen og deler ondt og godt med hinanden, det viser deres moralske styrke. Kapitalen kan ikke knække dem, naar de optræder som organisation. Og det er formelig velgjørende engang imellem at føle, at der findes noget, som kan stilles op mod den almægtige „dollar“.

Der har været og er en del optøier forbundet med streiken, det er sandt. Men næsten alle aviser indrømmer, at de streikende ikke er ansvarlig for dette. I enhver stor by er der jo mange slette elementer, som er paa spil, naar leilighed gives.

I New-York by har man faaet ny kommunebestyrelse med det nye aar. De ved at „Tammany“ omsider blev styrtet, men de norske aviser har kanske ikke fortalt, hvor virksomme kvinderne var ved denne politiske kampagne. De fik ogsaa megen ros og megen velvillig omtale, medens striden stod paa. Nu faar vi se, om det nye regimente blir bedre end det gamle var. Hvis New-Yorks kvinder har ventet nogen speciel belønning for sine politiske fortjenester, da har de formodentlig nu som før gjort regning uden vært.

D. P.

„Lille Eyolf" og „Lystige Koner"

paa Kristiania theater.

Hver person i „Lille Eyolf" er som legemliggjørelsen af en idé. Og alligevel — er de ikke igrunden alle netop mennesker, vi kjender? Synes det os ikke endogsaa somme gange, at her var det dig og mig, som talte? — indtil de atter glider fra os mere fremmede, men ikke mindre virkelige, bare mere fængslende som alt det, der har det halvkjendtes interesse.

Fordi det er de dybeste menneskelige følelser — ligesom grundelementerne i al menneskelig tilværelse — der her paa en mesterlig renlinjet og gribende maade er fremstillet, derfor kan „Lille Eyolf" ikke andet end gribe og fængsle den modtagelige læser.

Men naar det dog virkelig forholder sig saa, at der findes dem, der ikke tiltales af dette skuespil, da maa forklaringen være den, at de vil tvinge forudfattede meninger ind i dramaet. Helst den paastand, som enkelte med seighed klynger sig til, at personerne der skal være *kun* idéer, ikke mennesker. Men har det ikke hændt nogen hver af os ogsaa i livet, at vi har stødt paa mennesker, der har syntes os ligesom en eller anden idé iført kjød og blod? Vi kan dog ikke benægte, at de er mennesker for det. Jeg kjendte engang en gammel præst med snehvidt haar; han var stok døv, men naar vi andre lo, saa smilte han. Der var over hele hans person en glans af fred. Han *var* ligesom begrebet fred. Men han var dog menneske ogsaa.

Og naar man vil ha den underlige figur *rottejomfruen* til at være bare *skjæbnen* eller gjengjældelsen eller bare en mystisk magt, da er ogsaa dette uden berettigelse. Rottejomfruen er en skikkelse fra livet fuldt saa virkelig som de andre. En eiendommelig, forspildt begavelse, en af de gribende sørgelige, man før i tiden saa saa mange af,*) et underlig klarsynet væsen, som har mere end en anelse om, at *der* i huset *er* der virkelig noget, som „nager og gnaver", og som dels af medlidenhed med den lille „blesserte krigsmand", dels af sin uimodstaaelige trang til at skride ind og virke, til at bruge sin underlige evne — den man nu for tiden kanske simpelthen vilde kalde hypnotisk — øver sin magt over gutten og faar ham med sig.

---

*) Sammenlign K. Stenersens »Spillemansdorthe« i »Fra Sætervold til Hav«.

Men *just* fordi dette drama er saa ægte menneskeligt, just derfor er man næsten bange for at se det opført. Man er bange for at faa se *istedenfor de levende mennesker* en eller anden flink skuespiller gi os en ganske god eller endog „udmærket" udførelse af en interessant rolle. I dette drama fordrer man kunstnere, som forsmaar at gi noget andet, end hvad de selv har *gjennemlevet,* idet de gik ind i dramaets aand og liv, i dets kjød og blod.

* * *

Var saa opførelsen paa Kristiania theater en skuffelse? — Skuffelse kan det vel ikke kaldes, hvor forventningen ikke havde været meget stor, eller hvor dog en fylde af nye tanker og rige billeder fulgte en hjem.

Totalindtrykket var alligevel storartet. Værket var for deiligt. Selv med en mangelfuld fremstilling maatte det seire. Og det kan ikke negtes, at feilene var mange hos fremstillerne.

Der blev sagt i en kritik, at *fru Weltergrens Rita* ikke hang sammen i første akt med de to andre, og der blev betonet, at feilene laa i de to siste. Jeg mener omvendt. Det er sandt, at den nervøsitet, haardhed og rædsomme lidenskab, fru W. lagde for dagen i første akt, tyded paa et andet slags menneske end den Rita, som i de andre akter sørged saa klagende og tilsist vandt ud af sit jordbundne væsen paa egen haand. Men den siste akts Rita var af fru W., saavidt jeg kan forstaa, korrekt opfattet og virkelig sandt og smukt fremstillet.

Derimod var første akts Rita neppe forfatterens. Endog fru W.s udseende var et andet væsens end Rita. Ifølge bogen tænker man sig en yppig blondine af dem med rolige, gratiøse bevægelser, hvorunder sanseligheden kun mærkes af den skarpe iagttager. Man tænker sig hende staa der glad over endelig at ha faat den elskede tilbage, lykkelig over at kunne pakke *ud* af hans kuffert. En liden undergrund af skuffelse vistnok, men ikke mere, end at hun kan bortræsonnere den, ikke mere, end at den bare dæmper glæden, der sandsynligvis ellers vilde formelig *overstraalet* baade scenen og publikum fra denne „fortærende deilige" kvinde.

Men da tæppet gik op, saa man paa Kristiania theaters scene en mager brunette med vistnok smukke træk, men med et skarpt udtryk, med sammentrukne bryn, som om hun er sint, og med nervøse, heftige bevægelser. Hun „pakker" ikke „ud" af kufferten, som bogen siger, — hun *rumsterer* noget ganske forfærdeligt!

Hendes første hilsen til Asta er fyldt af spydig bitterhed. Den var vel ikke saa særdeles hjertelig, men fru W. gjør for meget af u-hjerteligheden. *Asta er taabelig,* som ikke forstaar saa tydeligt sprog. Og det var vel ikke meningen. Desuden blir det uforklarligt, at Rita

straks efterpaa en saadan uviljesytring skal kunne snakke saa aabent med hende om Allmers.

Det yppige i Ritas væsen er forenet med en vis godmodig munterhed, lyst til drillerier f. ex. Men dette mærker man hos fru W. ikke det ringeste til uden ligeoverfor Borgheim. Hendes drillerier ligeoverfor Asta er ikke frie for ondskabsfuldhed i tonefaldet og udtrykket. Denne mangel paa alt godmodigt kom især frem hos fru W. i de replikker, hun henvender til Allmers, da han omtaler hendes guld og grønne skoger, og hvor meget han derfor har hende at takke for. Her siger bogen, at Rita „halvt spøgende og halvt uvillig" — „halvt leende og halvt fortrydelig" befaler ham at holde op med den snak, ellers — „banker" hun ham! Men der var her ikke et smil at se i fru W.s ansigt; hun sa det ganske haardt.

Naar man læser bogen, faar man indtryk af, at denne Rita trods sin uendelige elskovsevne, trods sin voldsomme lidenskab dog er en *ladylike* kvinde, ikke en brutal marketenterske eller noget sligt. De lidenskabelige udbrud til Allmers *kunde* være sagt af en blufærdig kvinde. Det var jo kun til ham alene, i sit hjertes bitre kvide, i sin angst for at miste ham, at hun lod det bryde ud for en gangs skyld. Og selv da hun „truende knytter hænderne: — Aa jeg kunde næsten fristes til at ønske — naa!" — selv da er det jo ikke et *mord*, hun ønsker. Det er jo kun, siger hun selv senere: „At Eyolf ikke stod imellem os to". Men fru W.s minespil ved den leilighed var *mindst* en morderskes. Fru W. har opfattet Rita som etslags vilddyr. Denne opfatning tror jeg er urigtig.

Rita synes mig at repræsentere den kjærlighed, som vistnok først og fremst er sanselig, men ikke uden ophøiede elementer. Det er ham alene, ham og ingen anden, hun elsker, og for hans skyld bærer hun „usigelig pine" „med fryd og jubel" o. s. v.

Det pleier være fru W.s skik at gaa til yderlighederne og foragte alle mellemtoner. Men i de siste akter, især i de siste scener af „Lille Eyolf", kom de finere nuancer smukt til sin ret. Derfor virked ogsaa stykkets slutning mere, end man turde haabe, og dette var især fru W.s fortjeneste. Jeg vil blot nævne det rørende tonefald i hendes: „Hvor hen skal vi se, Alfred?" og „Ja, ja — opad!" Der var en vaagnende glæde i de sidste ord, som minded om en syg fugl, der atter løfter sine vinger lidt i solens straaler. Og netop den glæde, fru W. la i disse ord, gir forklaring paa bebreidelsen: „Du skulde ikke gjort mig tvilende Alfred, for saa havde jeg havt noget at fortrøste mig til" — og paa beslutningen: at gjøre godt imod de fattige barn.

Fru Dybwads Asta blev heller ikke fremstillet saa renlinjet og klar, som Asta *skulde* været fremstillet, og som *Hildes* fremstillerinde maatte kunne givet hende. Der blev lagt for stærk betoning paa den ting, at

Asta tilslut elsker sin formodede bror med mere end en søsters kjærlighed. *Hvis* Asta har opdaget sine følelser *før*, saa har hun ialfald ikke opdaget, at hendes følelser er anderledes end, at hun frit tør se dem alle i øinene. Men fru D. spiller her fra første stund, som om Asta skjælver og bæver af ond samvittighed. Hvor deilig kunde ikke fru Dybwad faat denne Asta, om hun ikke havde villet gjøre hende saa kunstig! om hun havde givet hende varm og enkel, ren og klar som selve moder- og søsterlighedens idé personificeret. Det forsonlige, ophøiet milde ved Asta forsvandt næsten, ialfald ved førsteopførelsen, f. ex. den skjønne replik til svar paa Ritas skræk for de „aabne øine", som saa paa hende —: „Og om nu saa var, Rita? De øinene skulde du ikke være ræd for!„ Hvor blødt og inderligt skulde ikke Asta si dette! Men det kom heftig nervøst, i samme aand som fru W. havde fremstødt sin rædsel.

Men saa havde jo fru D. *enkelte* scener, som var *aldeles* i stilen, og som viste os, at hun lever endda!!

For hr. Halvorsens vedkommende mærked man, at der var anvendt megen omhu paa rollen — bl. a. var hans maske fortrinlig —, men hans Allmers blev dog af og til lidt fattig. Enkelte repliker, f. ex. den sagtmodige: „Jeg synes, her maatte kunne være saa rigeligt af lykke for os alle tre, Rita" —, kom bedrøvelig tørt. I anden akt kom der tillige ind noget mere brutalt ligeoverfor Rita end egentlig stemmende med en saavidt fin natur. Alligevel forekommer der mig, at bare med en noget dybere indlevelse i rollen maatte den kunne gives med saa meget mere inderlighed og dybde. Hr. Halvorsen har dog vist i „Sorgfuld Elskov", at han eier ogsaa disse strenge.

Rottejomfruen — ja rottejomfruen! — Det er sandt som en sa, at fru Fahlstrøm „behersked scenen, den stund hun var inde", og det er seier. Men en helt anden slags skikkelse var dog vist i de flestes fantasi efter læsningen af bogen.

Borgheim var frisk og naturlig — det bedste jeg for min part har set af hr. Løvaas. Jeg læste i en aviskritik: „Hvad *mente* egentlig hr. Løvaas med sin Borgheim?" — Det manglede bare, at denne det praktiske arbeides og den sunde livsglædes repræsentant ogsaa skulde gaat omkring med fordægtige miner og lagt noget rart under sine klare, ligefremme udtalelser! Heldigvis fandt ikke hr. Løvaas paa noget saa fortvilet.

„Men — „lille Eyolf, det er basen!" sa man. Ja, alvorlig talt, man kunde umulig ønsket *ham* anderledes paa et eneste punkt.

„Lystige Koner".

Trods theaterstyrelsens besynderlige indfald at servere et stykke foran Jonas Lies tre akter, som var saa fuldkommen indholdsrige nok for en aften, og tiltrods for, at hint forstykke skaked nerverne op paa et almindeligt menneske, saa man var tilmode, som om man uforvarende var kommet til at overvære en slagtning, en rigtig brutal og uheldig slagtning, — tiltrods for at spillet for de flestes vedkommende kun var saa maadeligt, — tiltrods for alt dette gjorde „Lystige Koner" glimrende lykke — næst forfatteren baaret af fru Dybwads Sara. Gaa og se Sara, hvem som kan! Der er ikke en bevægelse af lillefingeren, som ikke er Jonas Lies egen Sara, ikke en eneste falsk tone, helt fra den forelskede, glade kvidren i første akt til det alvorlige, trofaste heltemod i anden, den overvældende smerte, kampen for at bli sit forsæt og sit løfte tro, — og endelig omslaget tilslut — til den lystige kone. Det er altsammen et skjønt, et gribende, levende billede.

Man siger, forfatteren har sendt hr. Halvorsen sin tak og hilsen, men man hører intet om fru Dybwad. Ufatteligt. Har da aviserne omtalt hr. Halvorsen som den, der alene gav stykket dets glans? hr. Halvorsen var god, meget god endogsaa, men han *var* ikke præcis den figur, han *skulde* gi — slig som fru Dybwad. Hr. H. pleier som oftest at være saa lig sig selv, og naar han engang imellem kommer med noget friskere og nyere, blir man ganske henrykt af forundring og tak. Det er sandt, det *er* glædeligt, og det *var* glædeligt at se hr. Halvorsens friske Karsten Hegge. Men mon ikke denne Karsten Hegge var lidt for tarvelig? Mon han ikke skulde været elegantere og mere indtagende? Virket ligesom lidt mere overlegent f. ex. ligeoverfor konsul Ryving og idethele? — Og saa — mon han i anden akt, hvor han gjør sin meddelelse, skulde talt med *saa* øm, saa skjælvende øm og medlidende stemme, han som straks efter kunde glæde sig over, at hele huset var som nyvasket for ham.?

Men fru Dybwad! — Hvad var mest vederkvægende enten hendes overstrømmende glade smaaprat med de uforlignelig naturlige udbrud om „haartoppen", „rusken", „stortyrk" o. s. v. — det virkede som et sprudlende kildevæld af den evigunge scenekunst — eller hendes rørende: „Kom hid, — min ven! — sæt dig ned hos mig. Tal, tal!" Det menneske kunde ikke være født af en kvinde, som ikke blev hed ved en slig trofasthed og en slig fremstilling af en ren og trofast hustru.

Bestemor Hegge havde jeg glædet mig meget til. Men denne gang skuffede fru Wolf os lidt. Rollen passede vel heller ikke. For frk. Parelius havde den sikkert passet langt bedre.

Hvad de øvrige angaar, indbyder de ikke saa meget til nærmere omtale. Hr. Eldegard var forresten ikke værst som dr. Finne, og fru Hanson gjorde indtryk med sit pludselige udbrud som fru Jutta

Men havde ikke Jonas Lies stykke — oprigtig talt — fortjent en større opmærksomhed fra theatrets side? Fra Kjøbenhavn hørte man om en ganske anden omhu med udstyret og altsammen. I anden akt saa man udover en blank fjord, hvor kirkebaadene la til og fra. I tredie saa man et snelandskab med slæder, fakler — og hvad det nu var altsammen! Hver eneste rolle var, om jeg mindes ret, besat med den danske scenes første kræfter. Her tog man det med ro. Men saa havde jo vi til gjengjæld fru Dybwad!

O. L.

Bazaren

til indtægt for Chr. kvindelige Handelsstandsforenings Understøttelsesfond.

Bruttoindtægt	Kr.	8,398.91
÷ Div. udgifter	„	2,139.64
Nettoudbytte	Kr	6,259.27

Komiteen bringer herved sin forbindtligste tak til alle, der har bidraget til dette heldige resultat.

Chr. 25de februar 1895.

Fredrikke Lange, formand. Marie Kjennerud, kasserer.

Mariane Halvorsen, sekretær.

Grundet for faa nummere er udstillet til lodtagning:

Sølvvasen fra juveler Tostrup: hos frk. Eugenie Brose, Kongensgd. Et billede i sølv fra guldsmed Larsen. hos frk. Petrine Petersen, Storthingspl.

Rettelse.

I slutningen af artiklen „Fra Drammens kvindelige handelsstandsforening" i „Nylænde"s 1ste februarhefte er der feilagtig refereret, at „ca. 40 forretninger var repræsenterede", istedetfor „ca. 40 medlemmer var tilstede", hvilket herigjennem rettes.

Forrige hefte, side 52, 7de linje fra oven, staar to steder „hende" — skal begge steder være „den".

Bedste pudsemiddel

for Metaller, Glas, Stentøi m. m

for Marmor, Malede Gjenstande m. m.

Hiorth Homan & Co.,
Christiania.
Chemicalier en gros og Eneimportører for Norge af **BROOKE'S SOAP.**

Største Bonus.

Tidlig Barne)-**Forsikring.**

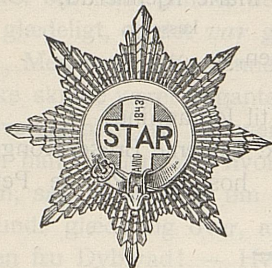

Kapitalforsikring.

Norge 1863, England 1843.

Fonds......	ca. Kr.	65,000,000.00
Udbytte til de forsikrede:		
Siden selskabets stiftelse........	«	33,000,000.00
I 5-året 1889-1893	«	8,500,000.00
Forsikringssum.	«	240,000,000.00

Energiske og velanbefalede kvinder, der matte ønske at skaffe sig en god extrafortjeneste ved at virke som agenter, vil skriftlig eller mundtlig henvende sig til: Inspecteur Frk. Gabrielle Doran, Kragerø, eller **Selskabets kontor: Stortingsgaden 2, II.**

M. H. Florentz

Kaabemagazin

Karl Johans gade 20, II.
Egertorvet.

Abonner paa Norske Intelligentssedler. Udenbys Kr. 1.40 Kvartalet, indenbys 35 Øre Maaneden, **frit tilsendt.**

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de marts 1895. | No. 6.

Psyche! Psyche!
Maatte du drage —
Stridende Psyche,
Herlig du stred!
Klagende Psyche,
Endt er din klage!
Elskende Psyche —
Nu vandt du kjærlighed,
Kjærligheds lykke!

Camilla Collett.

Født 23de Januar 1813. Død 6te Marts 1895.

Ja, hun er borte!

Hun, som i næsten hele aarhundredet har levet med i alt, der var af liv og aand — hun, som selv har vakt og ført kampen for os — nu deltar hun ikke mere.

Glad ved at faa vandre bort, trygt og stille lagde hun sit hode ned og lukked sine øine. Fred — fred! Evighedens store klokke ringer over den svævende sjæl. Frigjort løfter den sine vinger. Fred — fred! — Fred over hendes minde!

* * *

Ingen har saa meget at takke hende for som vi — vi kvinder. Og vi skal aldrig glemme det. Vi behøver blot at se tilbage paa de elendige kvindeskikkelser rundt om i bygderne, som vi selv kan mindes, eller vi har hørt vore mødre fortælle os om: fortrykte, afhængige, ofte lidende paa forstanden — alle med sin mer eller mindre sørgelige forhistorie. For disse har Camilla Colletts kjærlige hjerte grædt, og hendes varme sind har grebet vaabenet atter og atter, — og modigt, ærligt og mesterligt førte hun sit vaaben.

Og se nu! — — Se disse arbeidende kvinder rundt om os! Se, hvorledes deres liv lidt efter lidt danner sig uafhængigt, harmonisk og lykkeligt. Se, hvorledes deres alvor og dygtighed lidt efter lidt tiltvinger dem respekt!

Der er en brændende trang i os til at takke hende, og det er os en smerte, at vi ikke mere kan det. Nu kan vi bare vaage over hendes minde. Ingen skal faa lov til at kaste misforstaaelse over det.

Hvem har vel været *lettere* at forstaa, naar alt kommer til alt? Et sind, saa uendelig rigt paa kjærlighed, og et øre saa lydhørt for den ringeste mislyd, — en evne til at *lide* ved alt, som stødte denne kjærlighed og denne fine sans — en evne til *med-lidelse,* som var uden grænser — en trang til at ofre og kjæmpe, hvad hun kunde, for de ulykkelige, — og saa — istedenfor et skjold eller en rustning for sit eget bryst i denne kamp — en skikkelse saa fin og tender, saa sensibel som en mimosa, saa saar for hver ublid berøring som en blottet nerve.

Den, som kjendte hende, véd, at hendes sind mangen gang var som gjennemboret af pile. Hvor stor maatte da ikke hendes kjærlighed og offervillighed være, naar hun — trods al den lidelse det skaffed hende — dog aldrig veg i kampen.

En heltinde var hun Vi kunde ønsket hende bedre brynje, men aldrig mere mod, mere tro, mere kjærlighed og mere offervillighed.

Olaug Løken.

Bisættelsen

fandt sted mandag 11 marts i kapellet paa Vor Frelsers gravlund.

Efterat et salmevers var afsunget, holdt pastor Andreas Hansen sørgetalen. Han talte om den afdødes længsel efter det, som var lyst og rent, gudfyldt og fuldkomment, skildrede hendes ofte saa smertefulde kamp og hendes livslange arbeide for kvindernes sag.

Efter talen forrettedes jordpaakastelsen, og derefter lagdes kranse fra forskjellige foreninger o. l. paa den allerede i forveien rigt blomstersmykkede kiste:

Frøken Clara Tschudi for de norske forfatterinder med en tak til den første store forfatterinde, den utrættelige talsmand for sine søstre, kvinden og kunstnerinden med det varme hjerte og det klare sind.

Nordahl Rolfsen lagde paa de norske forfatteres vegne en krans med roser paa Camilla Colletts kiste, idet han udtalte, at det kunde være, at roserne kom sent, men bedre end mange i livet er, naar livet er endt, at faa dem, som ikke visner. Camilla Colletts arbeide er uforgjængeligt og vil erindres af kommende slægter med tak, med rosers rødmen over blege kinder.

Fru Ragna Nielsen lagde for Norsk kvindesagsforening, hvis første æresmedlem fru Collett var, en palmekrans paa baaren med tak fra alle nær og fjern. „Camilla Colletts navn vil aldrig glemmes af nogen norsk kvinde. Et sidste vemodigt tak og farvel.“

Frøken Anna Rogstad lagde en krans fra Kristiania lærerindeforening med tak for trofast arbeide.

Fru Mathilde Schjøtt lagde en krans paa den kvindelige læseforenings vegne.

Frøken Fredrikke Mørck: „Kvindestemmeretsforeningens klub, som fik sin indvielse i Camilla Collets navn, lægger denne krans paa hendes baare.“

Fra „Nylænde"s redaktør, som ved sygdom var forhindret fra at være tilstede, lagde fru Ragnfrid Løken en krans i rødt — den afdødes yndlingsfarve — paa kisten. Paa baandene læstes: Fra „Nylænde". Tak. Tak.

Fru Cecilie Krog: „De norske kvindelige studenter lægger denne krans paa Camilla Colletts baare med tak for hendes kamp for frihed og lys."

Fru Wetlesen for Hamar kvindesagsforening.

For Bergens kvindesagsforening lagde fru Randi Blehr en laurbærkrans med nationalbaand paa kisten med følgende ord:

„I dyb taknemmelighed for den aandens arv, Camilla Collett har skænket norske kvinder, og for det lysende maal, hun har sat for deres stræben — lægger Bergens kvindesagsforening en krans paa hendes baare."

Frøken Grieg lagde paa Bergens kvindesamfunds vegne en sølvkrans paa kisten, idet hun oplæste følgende vers, der var telegraferet fra Bergen:

„Sørgende sender vi krans til din baare,
Stille og vemodsfuldt falder vor taare,
Fordi vi mistede dig, som vi elsker.
Tak for dit arbeid, dit offerliv!
Nu har du fundet løsning paa gaaden,
Men vi, som sørger, jubler i graaden:
Den, som har saaet livssædens frø,
Kan aldrig dø."

Malerinderne lagde en krans ved frøken Harriet Backer.

Den kvindelige handelsstand ved frøken Mossevig.

Studentersamfundet ved dr. Hjalmar Falch.

Kunstnerne ved Otto Sinding.

Damer i Eidsvold ved fru Alette Falch.

Dansk kvindesagsforening ved fru Hildur Schirmer.

Foreningen til dyrenes beskyttelse, hvoraf den afdøde havde været æresmedlem, lagde ved hofstaldmester Sverdrup med en varm tak en krans paa kisten.

Af kranse, som før ceremonien var lagt paa kisten, kan nævnes: Fra H. M. dronningen. Fra Henrik Ibsen, som selv var tilstede, en laurbærkrans. Fra fru Susanne Ibsen, som for tiden opholder sig i udlandet. Fra Trondhjems kvindesagsforening.*) Fra „Dagbladet"s og „Aftenposten"s redaktioner.

---

*) En krans fra Stavanger kvindesagsforening blev hidsendt, men kom for sent til bisættelsen.

Den afdødes medaljer, pro literes et artibus og kong Oscars belønningsmedalje, bares af kammerherre Wedel.

Som marskalker fungerede sanitetsgeneral Thaulow og professor L. Dietrichson.

Den korte tidsfrist havde hindret Camilla Colletts beundrere fra at træffe foranstaltninger til hædersbevisninger i større maalestok, men tiltrods herfor og tiltrods for at flere af hendes nærmeste aandsfæller og venner ved sygdom var forhindret fra at møde frem til det sidste farvel, blev det dog en i al sin enkelhed gribende begivenhed. Kapellet var aldeles overfyldt, en stor skare maatte staa udenfor.

* * *

Efter den afdødes ønske blev hendes lig brændt. Dette foregik i Stockholms krematorium den 14de mars. Efter telefonmeddelelse til aviserne foregik dette paa en særdeles smuk og høitidelig maade:

Da man traadte ind i det lille kapel, stod allerede kisten smukt blomsterprydet paa slæden, der skulde føre den ind i ovnen. Fru statsminister Gram nedlagde paa kisten en pragtfuld krans med baand i de norske farver fra herværende landsmænd, i kjært minde om fru Collett.

Fra Fredrika Bremerforbundet nedlagdes af professorinde Retzius en prægtig krans med svenske baand, og frøken Cederskiöld lagde en krans fra kvinderetsforeningen paa baaren, hvorhos en tredie nedlagdes af fru grosserer Sørensen.

Tilstede ved høitideligheden var den afdødes to sønner, bureauchef Alf Collett og kammerherre Oscar Collett, desuden statsminister Gram, statsraaderne Hagerup og Furu samt herrer og damer af den norske koloni. Af svenske bemerkedes bl. a. redaktør Harald Sohlmann, hvorhos den tyske minister grev Braye og den østerrigske minister grev Wodzicky var tilstede.

Da kranserne var nedlagte, sang norske damer til orgelakkompagnement salmen: „Bedre kan jeg ikke fare“, hvorefter dørene til ovnen aabnedes og slæden med den blomstersmykkede kiste førtes ind under orgelmusik. *C.*

Visdomsord af hr. og madam Zarathustra.

Frit efter »Nietzsche«.

Af *Ragna Nielsen.*

Saaledes talte Zarathustra:*)

„Er du en slave? da kan du ikke være ven. Er du en tyran? da kan du ikke ha venner.

Altfor længe var der i kvinden skjult en slave og en tyran, derfor er kvinden endnu ikke venskabet voksen: hun kjender kun kjærligheden.

Endnu er kvinden ikke venskabet voksen. Katte er kvinderne endnu, og fugle. Eller i bedste fald, kjør.“

Saaledes talte madam Zarathustra:

Er du en tøffelhelt? da kan du ikke være ven. Er du en hustyran? da kan du ikke ha venner.

Altfor længe har der i manden været skjult en slave og en tyran; derfor er manden endnu ikke venskabet voksen: og kjender han kjærligheden?

Endnu er manden ikke venskabet voksen. Hunde er mændene endnu, og fugle. Eller, i bedste fald, okser.

Saaledes talte Zarathustra:*)

„Alt hos kvinden er en gaade, og alt hos kvinden har en løsning; den heder svangerskab.

Manden er for kvinden et middel: maalet er altid barnet. Men hvad er kvinden for manden?

To ting vil den ægte mand: fare og leg. Derfor vil han kvinden som det farligste legetøi.

Manden skal opdrages for krigen, og kvinden for krigerens vederkvægelse. Alt andet er daarskab.“

Saaledes talte madam Zarathustra:

Alt hos mennesket er en gaade, og alt hos mennesket har en løsning: den heder længsel efter fuldkommenhed.

Mandens og kvindens fælles maal i ægteskabet burde være barnet. Men hvad er kvinden for manden? Et legetøi.

To ting vil den ægte kvinde: udvikling og kjærlighed. Men hun vil, at hendes mand skal elske hende alene.

---

*) Citat af »Nietzsche«, Hulda Garborgs oversættelse.

Mand og kvinde skal opdrages for livskampen, og ingen af dem skal være den andens legetøi. Alt andet er bohêmfilosofi.

Saaledes talte Zarathustra:*)

„Kvindens haab være. maatte jeg føde overmennesket!

Et høiere legeme skal du skabe, en første bevægelse, et ud af sig selv rullende hjul, — en skabende skal du skabe.

— — — saa volder den længsel efter overmennesket; saa volder den dig tørst, du skabende!

Tørst for den skabende, pil og længsel mod overmennesket — tal, min broder, er dette din vilje til egteskab?

Hellig kald mig en saadan vilje og et saadant egteskab.“

Saaledes talte madam Zarathustra:

Vort haab vil aldrig blive: maatte jeg føde dette overmenneske!

Thi det høiere legeme, du vil skabe, denne første bevægelse, dette ud af sig selv rullende hjul, han vilde rulle lige ind paa Gaustad.

Hovmod er hans navn, hans maal er kun sig selv, sine brødre og søstre vil han ikke ønske at hæve og hjælpe; *herske* og *nyde* vil han.

Den stakkars lille orm, som tror, han ved hovmod kan hæve sig over menneskenes skare! Der behøves kun en liden ting, som heder tandpine, saa ruller han sig paa jorden i smerte og glemmer rent, at han er overmenneskelig.

Hellig er for mig kun den sande overlegenhed, men den erhverves ikke ved hovmod.

Saalunde talte den vise madam Zarathustra.

(Kan fortsættes).

Fra høifjeldet.**)

Det er en af disse mørke, triste novemberdage, da stormen hvirvler den nyfaldne sne i rasende fart omkring i rummet. I vild dans flygter de afsted disse snefloker og havner tilslut der langt borte, hvor de ophober sig i store uformelige dynger, hvor ingen sneploug enten forsøger eller formaar at trænge igjennem. Huf, hvor de svier og stikker i ansigtet disse snekorn. Naar man er nødt til at være ude i saadant

*) Citat aj »Nietzsche«, Hulda Garborgs oversættelse.

**) Har henligget en tid af mangel paa plads.

veir, faar man ikke sætte næsen høit i sky; men smukt bøie hovedet, saa man med nakken kan tage mod de værste flager. Aa, hvor saadanne dage dog kan være skrækkelige. Tænk, fra man staar op til man gaar iseng ikke se andet end denne rasende snedans, og, naar det en og anden gang er en liden lette i uveiret, et glimt af mørke, truende fjelde, der synes at staa paa vagt mod al menneskelig forbindelse. Oktober og november er de værste maaneder for os. Da er det hverken høst eller vinter, og man kunde fristes til at sige, at høifjeldet har 5 aarstider; thi i disse maaneder blir sjelden sneen liggende paa grund af det omskiftende veir. Intet under, at man i denne tid er pirrelig og nervøs; det ustadige veir er meget trættende for fjeldbondens frie, friske natur. Naar vinteren for alvor har holdt sit indtog, letter den mørke sindsstemning, og det jevne almindelige humør indfinder sig. Vistnok bærer vinteren ikke „noget af vaarens længsler og høstens melankoli“ i sig; men den kan dog være smuk. Vinteren er de aandelige kræfters tid. Medens man om sommeren knapt har tid til at tænke en tanke fuldt færdig, faar man om vinteren baade tænke og læse meget uden at forsømme det praktiske arbeide. Dette jevne, rolige liv virker meget behageligt paa sindet og skaber ingen overdrevent fantastiske eller sværmeriske følelser. Bare oplysning og dannelse var lidt mere broderlig fordelt, men med oplysning blandt den simplere klasse er det saa som saa, og dannelsen ja, den skal vi aldrig snakke om. Jeg undres paa, hvad en dannet dame vilde tænke, om hun kunde være skjult øien- og ørenvidne til f. ex. en af de saakaldte danse i min bygd. Det er sørgeligt og enda mere harmeligt at tænke paa hvilke ting, der da foregaar. Man maa uvilkaarlig tænke sig hensat i verdens mest barbariske land. Men det nytter ikke bare at ærgre sig over det. Nei, her maa andet til. Her maa bydes dem noget bedre, noget ædelt og godt, som kan gribe ind i deres hjerteliv og skabe finere tanker og følelser. Her maa bli en aandelig revolution, før man kan tænke paa nogen forandring. Fremforalt maa kvinderne faa øinene op for det uværdige i deres opførsel, da først er der haab. Bare et eneste af de mangfoldige eksempler: En pige komfirmeres i 15—16 aarsalderen, blir hjemme eller maa ud og tjene. Sine fristunder og især lørdags- og søndagsnætterne tilbringer hun i selskab med anden ungdom af begge kjøn, hvor der danses og snakkes og gjøres stygge ting. I 19—20 aarsalderen føler hun, at hendes pigedage er talte, og maa enten i hui og hast gifte sig eller gaa som et vrag resten af sit liv. Hvis et ægteskab under slige omstændigheder er muligt, er det givet, at hun tager imod det, selv om hverken hun eller han elsker hverandre; men af unævnelige grunde kan et saadant ægteskab være umuligt, og halvdelen af de forførte kvinder maa henslæbe sit liv i elendighed. Man maa ikke tro, at saadanne ting bare hænder blandt de fattigste; nei,

de fleste ægteskaber stiftes ikke af *kjærlighed*, men af — nødvendighed. Hvis disse piger, som har raad til det, tog sig en bytur eller endnu bedre, besøgte en eller anden skole, istedetfor, som tilfældet er, kjøbe store ladninger brændevin til sine dyriske fornøielser, saa tror jeg forholdet betydelig vilde bedres. En bytur, saa ubetydelig end det kan synes, kan virke meget velgjørende. Men neppe 10 af hundrede kvinder i mine omgivelser har været i en by, ja, størsteparten har neppe vært 50 km. fra hjemmet. Det heldigste vilde absolut være, om en behjertet mand eller kvinde vilde sætte sig i spidsen for at samle ungdommen i foreninger, saaledes som i mange andre bygder. Men desværre, som det ser ud, er denne „behjertede“ endnu langt borte.

D. B.

Paa syerskernes massemøde,

som blev tillyst for en tid siden, blev ingen resolution foreslaaet. Fru Ragna Nielsen, som skulde indledet, var ved sygdom hindret fra at møde. Fru Randi Blehr havde i siste øieblik faaet opfordring til at gjøre sit for at sætte en diskussion igang. Hun omtalte da, hvad hun vidste var under arbeide for sagen: Fra endel damer, der var enige om, at der til støtte for en nævneværdig reform inden syerskernes store klasse, først maatte samles tabellariske oplysninger — idet det viste sig, at saadanne aldeles savnedes baade for Kristiania og for det hele rige — var der til stortinget indsendt en anmodning om at faa iværksat undersøgelser angaaende lønsforholde (særlig syerskers) i lighed med de af Statistiske Centralbureau paagaaende arbeiderstatistiske undersøgelser for mænd. Efter hr. direktør Kiærs velvillige meddelelse var der i kontoret nu bragt paa bane forslag til at undersøge ogsaa kvinders lønsforholde ved de der ansatte damer, hvorfor stortinget opfordredes til at benytte anledningen og fremskynde sagen snarest. Man havde ogsaa midlertidig søgt oplysninger ved at faa samlet endel lønningsschemaer, der velvilligt var stillet til disposition af flere af Kristianias store syetablissementer. Fru B. var ved de korte undersøgelser kommet til den slutning, at saa lave syerskernes lønninger stod her, saa stod dog nabolandenes og udlandets endnu lavere — saa f. ex. masseindførsel af færdigt over- og undertøi kunde lønne sig. Dette var i og for sig et uheldigt forhold. Maaske beroede forholdet for en del i mangelen paa grundig faguddannelse. Det var rimeligt, at udlandets syersker bedre kunde tilfredsstille kravene ved sin større

dygtighed. Det var et indviklet spørsmaal, hvor botemidlet kunde søges. Mon ikke vore syersker vilde staa sig paa at holde et slags kontor, hvor gode arbeidere kunde anvises?

Fra syerskernes side fremkom protest mod de for høit satte schemaer, som var opgivet. Der kunde ikke være tvil om, at lønningerne var for lave i gjennemsnit — og desuden var syersker stillet saare uheldigt ved den tilfældige lærdom, som de i regelen fik paa syetablissementerne som elever. Læretiden gik ofte hen under en høist vilkaarlig undervisningsmaade. Mange gange var den overordnede selv uden dygtighed. De betalte syersker fik ofte lide for dette, idet betalingen for ændringer af det færdigleverede arbeide, enten helt inddroges eller minskedes. Der oplystes ogsaa om misfornøielse inden den bergenske syerstand – hvor ifjor sommer var fattet en resolution med følgende hovedpunkter:

1. Afskaffelse af stykarbeide.
2. 8 timers-dag.
3. Minimalløn (10 kr. ugentlig).

Hr. Edv. Olsen anbefalede anvisningskontorer og andre fagreformer. Fru Vullum ligesaa — idet hun ogsaa fremhævede nødvendigheden af *dygtighed.*

Over nattearbeide uden videre erstatning blev der ogsaa anket. Imidlertid fremkom der fra fagforeningens formand den *største* beklagelse over den lunkenhed, som syerskerne *selv* udviste for sin sag. Den bedste maade at fremme denne paa var at melde sig ind i fagforeningen og derved støtte dennes magt.

* * *

Af folketællingen for 1891 hidsættes følgende statistik:

	Sypiger i selvstændig stilling.	Syersker og sømmersker hos andre.	Tilsammen.
Riget	12,794	5,613	18,407
Rigets bygder . . .	8,377	2,438	10,815
Rigets byer	4,417	3,175	7,592
Deraf Kristiania . .	1,291	1,082	2,373

Kvindemissionsforeningerne.

I tilslutning til M. V.'s „Om kvindeforeningerne“ skal jeg faa lov at udtale, at meget vilde være vundet, om ogsaa vore missionskvindeforeninger vilde slippe ind „Nylænde“ og anden læsning, der ikke er udelukkende religiøs. Kun den, der længe har levet med i disse kvindemissionsforeninger, ved, hvor usund og trykkende den aandelige atmosfære der er. Formaalet med disse sammenkomster er jo at arbeide for missionen, men hvorfor i al verden maa det absolut høre hertil, at der i et endeløst kjør skal læses høit i missionslæsning eller anden religiøs literatur? Blir missionsmøderne derved helligere? Jeg tager visselig ikke feil, naar jeg mener, at en stor del af de ved møderne forsamlede kvinder yderlig sjelden læser lignende lekture, men her skal de med ét være helt religiøse, faa en andagtsmine, der er usand og paaklistret. Og er ikke trangen der før, saa vækkes den sikkert ikke ved læsningen under disse sammenkomster. Rent mekanisk læses der og sløvt høres der. I de kvindemøder, hvor præsten indfinder sig og holder bibellæsning, har man jo næring for den religiøse trang. Der er ikke tvil om, at mange af deltagerne besøger møderne blot og bart for at tilfredsstille sin trang til selskabelighed. Rundt om paa landet er der jo saamange, der lever ensomt og fjernet fra omgang. Intet under derfor, om de med glæde tager mod disse sammenkomster. I, som virkelig har interesse for missionen, arbeider med iver for den! men man paatage sig ikke under disse arbeidstimer en maske for at være en rigtig missionskvinde, saa vidt forskjelligt for det ansigt og og væsen, som én ellers har. At der er dem, for hvem det at gaa til missionsmøderne ogsaa er aflad for deres vitterlige synder, synes desværre at være tilfældet. Hvorom alting er, alle parter vil visselig være godt tjent med at faa ind ogsaa anden almennyttig læsning, der kan udvide synskredsen. At tiden skal udfyldes med høitlæsning, er vist baade godt og desværre en nødvendighed — ihvorvel iveren for at stoppe de sladderlystne kan bli noget overdreven, som naar præstekoner fluxens griber „Missionsbladet“, strax passiaren begynder at løbe. I slige tilfælde blir missionslæsningen altsaa kun et middel til forebyggelse af unyttig snak, altsaa ikke bare til opbyggelse. Nei, lad der arbeides i alle kvindeforeninger for at faa „Nylænde“ ind, det vilde indføre et friskt pust og bortfeie sløvhed og hykleri og aabne syn for kvindernes deltagelse i et fyldigere og skjønnere menneskeliv.

Det var et godt forslag af M. V., at nogle exemplarer af „Nylænde“ sendes ud til kvindeforeningerne.

P.

Vort hjemmestel.

Roser.

Næsten alle mennesker er glad i roser, og de fleste har gerne nogle exemplarer staaende i sit vindu og er uhyre stolte og fornøiede, naar disse i sommerens løb frembringer nogle blomster. Men disse blomster er ofte baade faa og ufuldkomne og udebliver undertiden aldeles. Dette kan vistnok have sin grund i behanlingens ufuldkommenhed. Der er jo mange, som ikke engang skærer sine roser ned om vaaren, som tror, at de skal have mindst muligt vand for ikke at raadne etc. etc. Disse vildfarende rosendyrkere vil jeg paa det mest indtrængende raade til at skaffe sig dr. Engelschøns udmærkede bog: „Rosens dyrkning i stuen“ og følge hans anvisning til punkt og prikke. Det har jeg nu gjort i sex aar, og mine roser er altid genstand for mine bekendtes beundring. Det er imidlertid ikke bare saadanne ignoranter paa rosendyrkningens omraade, der har liden glæde af sine roser, selv erfarne blomsterelskere, der pleier dem med omhu og forstand, klager over rosernes utaknemlighed, og det tror jeg kommer af, at de ikke forstaar at vælge villige sorter, som passer for stuekultur. Jeg synes nu aldrig, man staar sig paa at anskaffe sig remontantroser; de blomstrer bare to gange aarlig og slet ikke videre rigeligt. Og disse Capitaine Christy, Baronne de Rothschild og Merveille de Lyon, som stadig figurerer som geburtsdagspresenter, er da virkelig noksaa tarvelige med sine tykke, flade blomster paa de korte, stive stilke. Men folk er mærkelig nøisomme med hensyn til rosers form og farve. Man hører stadig, naar man kommer ind paa rosenkapitlet: Aa, dyrker De roser? Har De La France? Eller: Er ikke Gloire de Dijon deilig? Og da synes vedkommende, at hun har nævnt verdens deiligste roser og røbet en stor sagkundskab. Ja, La France er jo en villig rose, og dens blomster har, naar de er vellykkede, en meget smuk form og dufter deiligt, men i stuen har de undertiden ondt for at komme ud, og hvad farven angaar, saa ser den rent simpel ud ved siden af en graarød Catharine Mermet eller en gulrød Mad. Lambart. Og Gloire de Dijon er sandelig en rose af høist tredie rang med sine flade mønsterformede blomster, der aabner sig saa altfor let. Nei, har man bare plads til en fire fem roser, saa bør man hverken købe La France eller Gloire de Dijon, men vælge nogle rigtig smukke og villige thearoser, af dem, som bærer blomster paa aarsskuddene, de blomstrer uafladelig fra vaar til høst. Gloire de Dijon er vistnok thearose, men har lange skud, der først blomstrer næste aar. En aldeles deilig rose, jeg tror næsten den smukkeste af de sorter, jeg kender, er Catharine Mermet. Den har en fuldendt form og en fin graagulrød farve. Den er i regelen

ikke saa rigtblomstrende som flere andre thearoser, men hver eneste rose er en skønhed. Niphetos er overordentlig rigtblomstrende, grønlighvid og har en hængende holdning; blomsterne lukker sig sjelden helt op og beholder derved sin smukke form, helt til de visner. Jeg har engang havt 23 knopper paa et enkelt skud, de udviklede sig alle til store prægtige roser. Madame Lambart har en pikant gulrød farve, dens blomster er forresten meget forskellige, undertiden kobberfarvede og undertiden helt gule. Den er ogsaa villig, men den frembringer undertiden mindre vellykkede blomster. Souvenir d'un ami er kugleformet, zartrosa, den er ogsaa smuk og rigtblomstrende. Alle disse roser er gamle velkendte sorter, som findes hos alle vore rosengartnere. Af de nyere, som ikke altid er at erholde her i byen, vil jeg særlig nævne Golden Gate, en rose, der ligner Niphetos i væxt og blade, men har en aldeles vidunderlig skær farve, der spiller i grønt, rødt og gult. The Bride er gulhvid og har en fin, langagtig form. Kaiserin Augusta Victoria er ren gul, aldeles fuldendt form, den er en Thea Hybrid rose, det vil sige en mellemting af en remontant og en thearose. Disse roser er ofte svært villige og temmelig haardføre. La France hører til dem. Ye Primrose Dame, aurikelgul, er ogsaa en taknemlig rose.

Man vil kanske spørge, hvorfor jeg ikke nævner nogen mørkerød sort; det har sin grund i, at jeg ikke kender nogen mørkerød thearose, og de mørke, næsten sorte remontantroser, der er saa deilige i haven, trives meget slet i stuen, hvor de ikke faar det lys og den sol, de trænger til sine pragtfulde farver. De blomstrer enten slet ikke eller frembringer meget faa og ofte mislykkede blomster.

Hvis man vil have andre sorter end de, som faaes her i Kristiania, bør man slaa sig sammen med flere andre og forskrive dem fra udlandet, da fragt og emballage bliver forholdsvis meget dyrere for nogle faa roser. For en ti tolv roser bliver prisen omkring 1 kr. pr. exemplar. De nyeste roser er dyrere. Men de planter, man faar fra udlandet, er i almindelighed meget spæde og altid befængt med meldug, saa jeg tror, man som regel staar sig paa at købe dem her og give lidt mere for dem. Naar de er saa smaa, har de meget vanskeligere for at overleve vinteren i kælderen. *C. T.*

NB. Influenza er skyld i, at dette hefte er adskillig forsinket, og vi maa bede om overbærenhed, om det skulde vare en tid, før vi kommer à jour. I et af de første hefter vil der komme en længere artikel om Camilla Collett fra redaktørens haand.

Abonner paa Norske Intelligentssedler. Udenbys Kr. 1.40 Kvartalet, indenbys 35 Øre Maaneden, **frit tilsendt.**

Bedste pudsemiddel

for **Metaller, Glas, Stentøi** m. m.

for **Marmor, Malede Gjenstande** m. m.

Hiorth Homan & Co.,
Christiania.
Chemicalier en gros og Eneimportører for Norge
af **BROOKE'S SOAP.**

Største Bonus.

Tidlig Barne)-Forsikring.

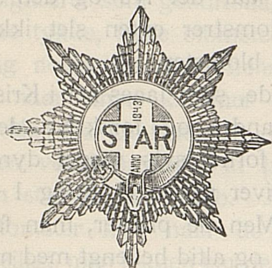

Kapitalforsikring.

Norge 1863, England 1843.

Fonds ..... ca. Kr. 65,000,000.00
Udbytte til de forsikrede:
Siden selskabets stiftelse .... « 33,000,000.00
I 5-året 1889-1893 « 8,500,000.00
Forsikringssum. . « 240,000,000.00

Energiske og velanbefalede kvinder, der maatte ønske at skaffe sig en god extrafortjeneste ved at virke som agenter, vil skriftlig eller mundtlig henvende sig til:

Inspecteur Frk. Gabrielle Doran,
Kragerø,
eller
Selskabets kontor:
Stortingsgaden 2, II.

M. H. Florentz

Kaabemagazin

Karl Johans gade 20, II.
Egertorvet.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste april 1895.	No. 7.

Ved

Camilla Collett's baare.

I.

Brustet er baandet,
som din sjæl holdt fangen,
fangen til jorden,
lidelsernes rige.
Fri kan den flagre
til de lyse lande,
did, hvor dens længsel den drog.

Som skovens sanger,
naar i bur den stænges,
altid maa lide,
altid maa længes,
vingen vildt mod buret
slaa i sin smerte, —
saa har du kjæmpet og lidt.

Dog det var det store
ved din kamp og møie:
Frihed for de *andre*
mest stod for dit øie.
Og om vingen segned,
og om haabet blegned,
dog for dine livsmaal du stred.

Alt hvad din rene,
kjærlige og milde
sjæl kunde mene,
byrder lette vilde,
— for enhver, som sukked,
— dyr eller menneske —
ofred du evner og ro.

Men for dine søstre
— gamle, som forsmægted,
unge, som sig solgte —
modigst du fægted.
Og før i døden
øiet du lukked,
seirens morgen du saa.

Ak, hvor mange tanker
samles om din baare!
trang til at takke
føler vi saare.
Alt, hvad vi magter,
række blot dit minde —
— *det* vil vi værne saa ømt.

Kristiania 11te marts 1895. *O.*

II.

Camilla Collett, Norges gjæve datter!
vor Henriks søster, er du ikke mer?
Som hans dit værd vi først i døden fatter,
Nu ved din død vi ser, hvor arm vi er.

Hvor eier vi en pen, der slig kan male
Margrete visnende i livets vaar,
Sofie vaagnet op af lykkens dvale,
Louise skarp og bitter for mig staar.

Og fra de stummes leir der lød en stemme,
der tolked kvindens sag med ild og glød
og kjendt blev røsten, elsket — ude, hjemme,
nu nordens kvinder sørger ved din død.

Et ringe kvad som lyngkrans paa din kiste
blandt drivhusblomsterne jeg lægger nu,
en taare varm for det, som vi forliste,
og denne hyldest den forsmaar ei du.

Vos den 11te marts 1895.

Jenny Arnesen.

Frida Hansen.

Om udviklingen af den gjenvakte norske vævkunst.

Idet Frida Hansen nu snart vender tilbage fra sit vinterophold i Paris, hvor hun forhaabentlig har hentet mange indtryk, der vil komme hendes kunst tilgode, skal hun modtages med et velkommen hjem igen fra „Nylænde“.

Frida Hansens navn og hendes virksomhed er vistnok kendt af de fleste. Men det kunde dog hænde, at hendes forhold i et saa kraftigt foregangsarbeide for den gamle vævkunsts genoplivelse og dens udvikling fremover gennem hende ikke er tilbørlig belyst. „Nylænde“ synes mig derfor i første række at være stedet for en fremstilling af et kvindearbeide, som netop i sit slags er et fuldkomment nyrydde.

For at give intresserede læsere rundt om i bygderne en bedre oversigt, vil jeg her faa lov at tage med et og andet, som jeg synes hører til for at sætte læserne ind i denne vor nyvakte kunstindustrielle bevægelse.

Vi behøver blot gaa 10 aar tilbage i tiden.

Vor gamle, længe tilsidesatte nationale vævkunst kendtes da knapt nok af navn. Man kan vel sige, at der „fra Næsset og til Kap“ kun var et yderligt faatal, som havde seet et rigtigt ægte *aaklæde* eller endnu mindre et *billedtæppe* for sine øine. Thi det var desværre saa, at den gamle herlige aaklæ- og billedvævning, som i ældre tider var dyrket omkring i bygderne gennem slægtrækker, nu holdt paa at dø ud, eller at gaa i glemmebogen.

Kastet bort i krogene, fristede levningerne i regelen en kummerlig tilværelse. Af og til kunde en tilfældig reisende med „hug te slikt gamalt skrap“ redde stumperne fra ødelæggelsen og hos sig selv sætte dem i høisædet igen. De gamle „gobeliner“, som de dengang kunst-

historisk nævntes — bønderne kaldte dem „uppsta"- eller billedvæv —, var heller ikke hos kunstforstandige folk i saa høi anseelse, som de fortjente. Ligesom tilfældet var med vore gamle arbeider i sølv, messing og træ, saa var ogsaa vor tids smag drevet bort fra forstaaelsen af det ægte værd i vore øvrige norske kunstflidsarbeider. En lang tid var det jo kun hvad der kom udenfra, der hos os fik anerkendelsens stempel. Vi eiede ikke troen paa vort eget og forstod heller ikke dets værd. Desuden havde den hurtigt voxende maskinindustri gennemgaaende lammet interessen for haandarbeidet. Hvad der ikke gik med maskine mente vi „kunde ikke lønne sig". Enkelte røster ropte længe forgæves i ørkenen. Jeg nævner Eilert Sundts navn. Han saa ulykken i, at vi forsømte vor husflid ved at lægge hænderne i skødet og lod andre flittigere og nøisommere folk, som ikke havde vraget haandarbeidet, tage brødet fra os. Jeg nævner ogsaa det voxende arbeide, som fra 60-aarene og opover paa initiativ af ingeniørkaptein Lund og ved industriskolen i Kristiania spredtes udover til husflidstankens ophjælp.

I 87 kom saa Frølich med sin husflidsskole. Frølich og frue virkede trofast sammen med industriskolen for den hjemlige *husflid* i flere brancher. Rigtignok havde svensk paavirkning gjort sig stærkt gældende. Det kraftige opsving, som den svenske husflids- og kunstindustri havde taget efterat det mægtige selskab „handarbetets venner" havde virket nogen tid i Stockholm, manede os til efterfølgelse. Men det er let at indse, at faren for *efterligning* her laa nær. Begge lande har jo f. ex. med hensyn til vævningen de fleste *vævearter* fælles. Forskellen bestaar meget ofte kun i farvesammensætningen og mønstrene. Norge havde endnu ikke lært at hente til sit behov ud fra sit eget rige skatkammer i former og farver. Vi drog derfor endnu gladelig „over bækken efter vand". Kunstforstandige folk derinde i Sverige ropte os sit varsko: „søg i Eders egne gjemmer, I har det, som er endnu bedre end vort". Men det varede en stund før vore øine aabnedes for dette.

Kunstindustrimusæet havde imidlertid arbeidet for at vække sansen ved at søge samlet, hvad der endnu fandtes, og derved give haandværks- og industrifolk anledning til at studere vor gamle kunstindustri. Som en af foregangsmændene i denne sag bør gamle juveler Tostrup nævnes. Senere er arbeidet ført videre af mænd, som Grosch, prof. dietrichson o. fl. En samling gamle billedvævninger og andre tæpper af stor kunstindustriel værdi er nu at se i dette musæum —, og det var derfor trist at se broderihandlere og lærerinder drage indover til Sverige for at tage op det svenske, mens vort eget stod ukendt og uforstaaet i al sin rige skønhed.

Vore figur- og billedvævninger var det imidlertid, som skulde komme til at blive skillemærket. Thi disse vævninger skiller sig saa fuldstændig ud fra alt det svenske baade i mønstre og i teknik, at her

var vi nødt til at stavre os frem selv uden ydre hjælp, om vi skulde opnaa noget resultat.

I vestlandets amter havde man holdt sig mere fri for den fremmede indflydelse. Vi havde jo for det første gennem vort bergenske musæum tidlig faaet et indblik i vore ægte gamle historiske skatte. Musæet havde værnet om vore minder og samlet baade det ene og det andet. Dertil havde ogsaa befolkningen omkring i vore bygder endnu bevaret en god del af sine gamle færdigheder. Nationaldragterne var jo bibeholdt, og de gamle skikke stod endnu ved magt.

Paa den maade blev der jo endnu brug for hardangersømmen, for syljesmedene, for træskjærerne med mere, selv om de ikke indtog sin forrige rang. Fru Frida Hansen skriver herom i 93:

„Vor gamle aaklædevæning og den for dekorative arbeider saa vel egnede billedvævning, havde trukket sig tilbage til Norges hjerte, bunden af Sognefjorden. Her var to kvinder, som endnu syslede med dette arbeide, og som med andre for sagen interesserede kvinder havde faaet en skole for nationale tæppevævninger istand.“

Om denne skole tør jeg vel sige, at den i virkeligheden repræsenterer det første skridt for at faa genoplivet den ægte gamle norske „smettevævning“*). Sagen var i korthed denne, at jeg som medlem af det nystiftede selskab „*norsk husflids venner*“ fra Kristiania i 87 havde skrevet endel opsæt i „Dagbl.“ og vestlandsbladene for at opildne „fjorefolket“ til at tage fat igen med den gamle husfliden. I den anledning skrev den unge Fresviksjente Kjerstina Hauglum mig til om sin vævning. Da jeg i sommeren 88 kom til Sogn, fik jeg folk samlet sammen og snakked for dem om husflidsformaalet, idet jeg foreslog dem at gøre ud af sit gamle, hvad der virkelig kunde bli „noget nyt“ igen. Endnu havde de iblandt sig folk, som kunde den gamle vævteknikken. Jeg sigtede da til Kjerstina Hauglum, hendes mor og endnu en jente, som kunde væve „opsta“. Tanken slog hurtig an. Bygdens kvinder i alle lag blev meget ivrige for at faa istand en vævskole. Aktier paa 10 kroner blev i en fart tegnet. Kjerstina blev engageret som lærerinde. 8 vævstole blev anskaffet efter hendes model og efter endel forberedelser tog vævskolen i januar 89 sin begyndelse. Fru redaktør Mikkelsen tog nu velvillig min plads som bestyrerinde — og har herved taget de første stød og haarde tag, som følger med et sligt nyt forsøg. Skolen havde straks 47 elever — og næste aar modtog den genem direktør Grosch bidrag af 300 kroner fra kunstindustrimusæet i Kristiania.

*) Betegnelsen hidrører fra, at man til den art væv ikke bruger skyttel, men »smetter« med fingrene de smaa garndokker igennem renningen til næste farveskifte. Man har ogsaa betegnelsen »dokaaklæ« efter omtalte garndokker.

Saa langstrakt som dette landet er, og med de tungvindte kommunikationer, gaar det sneglesent at faa vide i øster, hvad der sker i vester. Saaledes begav det sig da, at der sad kvinder omkring paa de forskjellige kanter af landet uden at kende til, at de var optaget af de samme forsøg. Samtidig med Lærdalsskolen tog fru Prahl i Bergen fat med forsøg i billedvæv og med aaklædevæv, hvoraf hun meget snart havde bestilling til haandværksudlodningen. Paa østlandet var der vistnok samtidig gjort en begyndelse af frk. Frisack og et par andre paa industriskolen, mens Frida Hansen sad alene med sit paa Stavangerkanten, med sin intense interesse for de gamle vævninger, uden at kende til de andre, og uden i sine bygder at kunne opdrive lidt veiledning.

Fru Hansen selv fortæller om, hvorledes hun længe havde næret beundring for de gamle billedtæpper, som hun havde havt anledning til at se hos maleren Karl Hansen. Hun havde følt en brændende lyst til selv at gøre et forsøg — men omstændighederne havde først hindret dette. „Men i 89 kunde jeg tage fat. Jeg drog omkring i bygderne for at faa greie paa tingen af bønderne. Overalt det samme svar: de havde hørt, at hun Bestemor havde vævet „ottebla'roser"*) paa en vævstol, som stod „op ned" — men det var nu længe siden. Det saa ganske haabløst ud for mig! Saa forsøgte jeg mig frem med at spænde traade op paa en almindelig broderiramme — og søgte at finde ud teknikken ved hjælp af et gammelt aaklæde — samt hvorledes man skulde arbeide „billedvævning i geometriske figurer *uden* konturer". (Billedvæv med konturer saa jeg først i Sogn). Saa kommer der en dag da jeg rent tilfældig faar høre om skolen i Lærdal — og da var jeg som ilbrændt for at faa komme afsted". Jeg erindrer godt min mands ord: „Lad os bare faa det menneske ud af huset jo før jo heller — her bliver ikke fred før" — yttred han spøgende. Ankommen til Lærdal overbeviste mit lange forstudium mig om, at jeg her stod ligeoverfor det gamle arbeide i al sin ægthed. Et blik paa methoden var derfor nok — og efter at ha' faaet mig en vævstol og rede paa dens opsætning, reiste jeg hjem, glad over det rige bytte. Ved min hjemkomst begyndte jeg strax at væve „Birkebeinerne".

Men saa kom den anden vanskelighed: garnet og farverne".

Fru Hansen maatte atter tage vandrestaven fat og fik endelig gennem det største besvær gjort opdagelser nok omkring paa Stavangerkanten for sin farvemethode. Hendes medfødte farvesands og forstand paa farver var et fortrin, som lettede hende „pionérens arbeide".

---

*) Et af de mest almindelige mønstre i smetvævning. Efter et andet mønster faar vi betetegnelsen »korsaaklæ«.

I Stavanger oprettede hun først et lidet farveri i forbindelse med, at hun lod nogle elever assistere sig ved udførelsen af de til Kristiania-udstillingen bestemte arbeider: „Birkebeinerne“, et par draperier etc.

„Paa denne udstilling fik jeg da virkelig bekræftelse paa, hvad Kjerstina havde sagt til mig: „di væver ikje slik paa Austlande, saa me væve“. Alt det udførte var fremmed, garnet, farverne, teknikken . . .“

Fru Hansen fortæller da videre om, hvorledes det her viste sig, at opfatningen af vor gamle *billedvævning* selv blandt juryen ikke var vaagnet. Saaledes fik hun sølvmedaljen for sin *„kollektive udstilling“* og kongens sølvmedalje for sine *farver*, mens Kjerstina Hauglum for sit aaklæde og sit billedtæppe fik *„hædrende omtale“ „for gode farver og mønstre anvendt paa tæpper“*.

„Men nogen anerkendelse for, at vore tæpper var udførte i den *gamle vævningsmaade*, blev ikke taget paa tungen af juryen“ — siger fru Hansen. Heller ikke paa *Skiensudslillingen* i 1891 fandt hun nogen nævneværdig repræsentation af den ægte gamle, specifikt norske kunstvæv. Den svenske indflydelse havde fremdeles magten. Her tilkendtes hun imidlertid „kongens sølvmedalje for *portierer og aaklæder*“. — — „Hvis juryen havde forstaaet tingen, mener fru H., vilde den have ladet det hede: „for *i den gamle vævningsmaade* udførte portierer og aaklæder“.

Det var paa Skiensudstillingen, at jeg havde den glæde atter at gense noget af den gamle vævkunst. Der genkendte jeg saaledes „Helligtrekongerstæppet“, som jeg havde seet mønstret til hos Kjerstina, idet hun paa det tidspunkt, skolen begyndte, havde af ingeniør Blix faaet i opdrag at væve endel tæpper til en gammel kirke i Vik. Hr. Blix havde allerede dengang samlet en hel del tegninger efter vore gamle billedtæpper fra aar 1000 og deromkring for at lade dem eftervæve i Sogn.

Fru Hansen havde af dette tæppe anvendt de fire felter til en skærm. Og udførelsen var gjort med en sikkerhed i teknikken og en finhed og delikatesse i farverne, som gav det en gennemsigtighed, „der mindede om glasmaleriet“, som det bergenske kunstindustrimusæums direktør Johan Bøgh bemærkede. Ogsaa fru Hansens portierer var for mig, der saa længe havde været fraværende, en overraskelse! Her saa jeg jo endel af det, jeg havde tænkt virkeliggjort! Da ogsaa frk. Gerda Frølich paa denne udstilling havde sat igang et kursus for opstavæv, skønte jeg, at nu var landet paa gode veie til at skabe noget nyt.

Fru Hansen var imidlertid lidet fornøiet med fremskridtet. Hun skrev derfor en eller flere artikler i „Morgenbladet“ for at klargøre, hvad der laa af værdi i den gamle vævkunst, og for at vække interessen. „Jeg vidste jo, at man begyndte at bli ked den fremmede vævning, som ikke passer for os, og jeg forstod, at hvis den for væv-

ning vakte interesse skulde gaa tabt, kom vi til at staa øde og golde igen."

Nu flyttede da fru Hansen sit atelier til Kristiania, hvor hun anlagde et eget farveri, og det var fra dette farveri *det første plantefarvede garn* kom ud i handelen.*)

I husflidsforeningens udsalg var fru Hansen i denne tid engageret at være tilstede nogle timer om dagen — og der har hun sikkert været til uberegnelig nytte med sin udpræget fine farvesans og med sit idérige talent.

I denne tid havde fru Hansen 10 elever. Dertil arbeidede under hendes ledelse 30 arbeidersker paa de sager, som skulde til Chicagoudstillingen. Det af Norsk Kvindesagsforening bestilte smukke tæppe og det deilige „svanetæppe" solgtes strax i Chicago, ligesaa endel portierer. Desuden vævede fru H. efter bestilling endel andre billedtæpper, der skulde pryde den skandinaviske celluloseforenings store montre paa denne udstilling.

I et privatbrev fra 93 fortæller Frida Hansen, hvorledes hun drev paa med sin egen og sin kunsts udvikling: „Jeg saa tydelig, at de gamle arbeider er i mange dele ubehjælpsomme, ja endog hindrende for udførelsen af motiver med figurer, som jeg altid har ønsket at fremtrylle i væv — jeg saa, at de vilde lide — selv om de er stiliserede ved at bibeholde den ældgamle teknik uden forandring. Det er jo baade barnagtigt og borneret ikke at ville udvikle sig — vi behøver derfor ikke at være desertører. Det stiliserede motiv vil imidlertid altid bli det eneste berettigede og ubetinget smukkeste for vor teknik. Gerh. Munthes paa „sort og hvidt udstillingen" udstillede eventyrskitser er efter mit skøn netop hvad vi bør væve. Tænk hvilket rigt, deiligt felt vi har at arbeide i! For en fantasi, der er i vore gamle sagn og regler. Man kan bli varm ved tanken derpaa!"

Det var ikke længe efter at fru Sigrun Munthe begyndte at udføre vævninger efter sin mands geniale udkast til tæpper. Billedvævningen har ogsaa fristet flere til kunstneriske forsøg. At der indenfor billedvævningens ramme virkelig viser sig at være saa rig anledning til at udvikle en rent personlig kunst, beviser hvilke værdier denne kunstart bærer i sig. Vi har jo allerede nu syn for hvad der kan skabes af herligheder i dekorativ henseende — til pryd for hjemmene og for offentlige bygninger, naar der bare blir en sammenslutning af kræfter, som kan evne at skaffe en solidere veiledning i stilistisk kunstretning end vort Norge hidtil har ydet.

---

*) Foreningen har nu anlagt et eget mere omfattende farveri for at kunne tilfredsstille det stigende behov efter de mere almindelige farver.

Ligesaa er der paa kunstindustrimusæets foranstaltning af frk. Kristiane Frisack udgivet en anvisningsbog til plantefarvning.

Angaaende *vævningens* teknik er vi jo i god gang. Frida Hansen har gjort saa uhyre meget for at fremme denne — og hun har saa at sige sin egen vævteknik. Dertil har vi frk. Frisacks fortræffelige kunstvævskole, industriskolen, Frølichs skole paa Ljan m. fl, som gør os trygge for denne side af sagen. Naar man saa efterhaanden kan arbeide sig fremover ogsaa til den samme sikkerhed med hensyn til motivernes stilisering, vil vi eie en national kunstart, som der med rette kan gaa ry af

Det siste udslag af fru Hansens kunst fik vi anledning til at se i høsten 94. En betydelig tæppesamling til udstyr for en rigmands salon blev udstillet for offentligheden. Det var et vældigt arbeide. Fru H. havde her til dørforhængene taget motivet fra den gamle folkevise om ridder Oluf, som red i otten for at bede gæster til bryllups, blev stanset af elverpigerne, men nægter at lytte til dem, hvorfor de synger:

„Og vil du inkje dansa med meg
sott og sjukdom skal fylgje deg!“

Oluf rider syg hjem og dør. Da bruden kommer, og af moderen faar høre om hans død, griber hun Olufs sværd og styrter sig paa det:

„Skefte sette hon golvtiljo mót,
og odden den rann i hjarterót.“

Om de to billedtæpper slutter de andre sig som en ramme af roser, iriser og valmuer.

Det allerbedste er her — synes jeg - naaet i blomsternes stilisering og i farveharmonien, der formelig virker rythmisk paa ens stemning. Særlig virker billedtæpperne i den henseende mere som totalindtryk, end ved stilens enhed og nationale tone.

Vi ser i Frida Hansen en pionér i et nyryddearbeide, en pionér, der ved sit praktiske fremsyn, ved sin energi og brændende tro i den korte tid af 6—7 aar har formaaet trods mange og store vanskeligheder at tage saa dybe og djærve tag for at bringe frem i dagen en gammel bergtagen kunstart.

Ved Frida Hansen har den faaet en løfterig indvielse, som vi skylder hende den største tak for. Fremtiden ligger nu aaben, og vi er vis paa, at hun med sin skabertrang og med sin mægtige vilje vil formaa at arbeide sig mere og mere ind i sin rent kunstneriske opgave.

Kristiania, april 1895.

Randi Blehr.

Til fru Olaug Løken og de andre protesterende kvinder.

Fra *Ragna Nielsen.*

I „Nylænde“ for 1ste mars oplyser fru Løken mig om, at formfeilen, som Norsk Kvindesagsforenings bestyrelse har begaaet, er den: at *„der blev sendt et offentligt andragende fra N. K. F, som dens medlemmer ikke havde havt anledning til at udtale sig om“.*

Jeg tror ikke, fru L. kan ha tænkt sagen rigtig igjennem, naar hun siger dette. Hvad andet var det store møde sammenkaldt for, end for at gi N. K. F's medlemmer anledning til at udtale sig? Vor forening havde, som saa ofte ellers indbudt andre kvinder for at diskutere et emne. Dette emne blev paa mødet diskuteret; medlemmerne baade havde anledning til at udtale sig, og de benyttede sig af anledningen. Andragendet, hvis forskjællige punkter dannede basis for diskussionen, blev saa enstemmig besluttet indsendt til departementet.

Ja, siger fru L., men jeg og en del andre kom ikke ind. At medlemmer af N. K. F. ikke kom ind, var kjedeligt, men hvorledes kan dette egentlig forandre sagen? Om de var saa mange, at de vilde forandre diskussionens gang og udfaldet, ved hverken fru L. eller jeg — sansynligheden taler for, at de blandt saa mange kun vilde staaet som en liden minoritet.

Fru L. vil, at der skulde været sammenkaldt endnu et møde N. K. F, forat de udestængte kunde faaet anledning til at udtale sig. Hvad skulde det være til? Sæt, at mødet var blit sammenkaldt og sæt, at kun de med andragendet misfornøiede var mødt frem og havde nedlagt sin protest. Hvad saa? Skulde bestyrelsen da ha trommet de 1000 fra massemødet sammen igjen, og sagt: vi lovede at indsende et andragende fra N. K. F., og denne beslutning blev paa Kvindesagsforeningens møde enstemmig fattet, men nu er der kommet en minoritet paa saa og saa mange medlemmer, som negter os at indsende andragendet. — Hvis bestyrelsen havde sammenkaldt et nyt møde for at gjøre om igjen en ting, som var uddebatteret og besluttet, havde den begaaet — jeg vilde ikke kalde det — en „formfeil“ — men en dumhed, en meningsløshed.

Vi, som har foreslaaet piskestraf indført for vold, blir beskyldt for *barbari.* Vi skal komme med en modbeskyldning. Vi siger, at det er en *forbrydersk ligegyldighed* af jer, ikke engang at ville overveie

sagen, ikke at komme frem med noget andet forslag isteden, men ville la den gamle tingens tilstand bli ved at raade med den gamle uret mod uskyldige, værgeløse mennesker. Hvis et enkelt menneske handlede saaledes, saa paa, at et medmenneske var udsat for en stor fare og ikke gjorde noget for at afvende den, vilde han bli draget strengt til ansvar. Men et helt samfund kan altsaa gjøre det.

En af de mænd, som under polemiken behandlede mig mest haanlig, sagde privat til mig: „Min kjære frue, det er rent latterligt af Dem at kalde dette en epidemi og være saa rystet over disse overfald. Saadant sker hele aaret rundt og bestandig — det er kun mordet, som gjør denne sag værre.“ Og jeg fik bekræftelse paa, at han havde ret — — voldtægt foregaar nok bestandig, hele aaret rundt, men det blir som oftest ikke bekjendt.

Skal vi da ikke gjøre noget for at rette paa dette? Ikke gjøre noget forsøg engang? Jo, sagde Verdens Gang, vi skal ta os af de vanvyrdede barn, forsøge at gi dem en bedre opdragelse — der er en smuk opgave for kvinderne.

At vi skal ta os mere af de forsømte barn, er jeg saa enig i, som nogen kan være. Jeg skal forresten i parentes bemærke, at de, som tar sig mest af de forsømte barn, synes jeg er kvinderne. Der gaar en hel del kvinder stille omkring og gjør, hvad de kan for de fattige og ulykkelige — ikke at tale om alle vore prægtige folkeskolelærerinder. Men naar V. G. lader til at mene, at ved en bedre opdragelse for den fattige klasse vil voldtægt bringes ud af verden, viser det bare, at de ikke har tænkt over sagen.

Der er nemlig et moment, som ikke kom med under polemiken, og jeg vogtede mig vel for at bringe det ind, — raseriet var stort nok før. Nu er kanske gemytterne blet lidt roligere, saa jeg kan faa ørelyd for det. Efter artiklen i V. G. om en bedre opdragelse som middel mod voldtægt skrev en tjenestepige til mig: „Jeg har netop læst i V. G., at naar man bare kunde faa opdraget fattige barn bedre, saa skulde alt bli bra. Ved da ikke fruen, at dem, som vi tjenestepiger er rædde for, det er de *fine herrer,* de, som netop har faaet den bedste opdragelse. Jeg var engang ude for en saadan en. Det var en mand, som hører til en af byens bedste familier, og som havde gaaet paa en af byens bedste skoler. Jeg slap fra bæstet, fordi jeg var den stærkeste, men jeg glemmer aldrig den kamp.“

Kan den, der vil erkjende sandheden, negte, at hun har ret? Gaar der ikke om her i Kristiania en hel del herrer, om hvem vi ved, at hvis det var gaaet retfærdigt til, saa sad de nu paa bodsfængslet? Skal der intet gjøres for at afskrække saadanne forbrydere?

„Vi tror ikke, at barbariske handlinger rettes paa ved barbariske midler“, siger de protesterende kvinder. Og piskestraf er

barbarisk. Ja, det kan saa være. Men hvis det nu hjælper? Kom da frem med et andet forslag isteden. For I kvinder vil da vel ikke negte, at samfundets *første* hensyn er at beskytte de værgeløse? Og I kvinder forstaar da vel, om mændene ikke forstaar det, at ingen anden forbrydelse kan sættes i klasse med voldtægt?

Der var engang en gut, som havde det med at pine dyr. Forældrene skjændte paa ham og talte godt for ham, men det hjalp ikke. Han blev ved at pine dyr. Saa var der en nabo, som ikke kunde holde ud at se paa dette, og han gik til forældrene og forlangte, at de skulde banke gutten. Dertil svarte de indignerte forældre: „Vi er principmæssig imod pryglestraf. En barbarisk og brutal behandling af et menneske kan kun frembringe mere brutalitet. Men vi skal gi ham stuearrest hver gang, han forser sig paa denne maade.“ Gutten blev ved at pine dyr, for skjænder og indespærring brød han sig ikke om.

I er akkurat som de forældre. I ser, at den straf, som gives for vold, ikke afskrækker, og alligevel blir I kun dydig indignerte over et forslag, som dog andre steder har vist sig effektivt.*) Det er jer mere om at gjøre, at jeres principer ikke gaar i vasken end at de uskyldige og værgeløse blir beskyttet. Var I tilstrækkelig indignerte over uretten, kunde I ikke slaa jer til ro med, at den gamle tilstand med voldtægt af værgeløse kvinder skal fortsættes.

Her i dette tilfælde er den sætning: „man hjælper ikke paa barbariske handlinger ved barbariske midler“ kun en frase. Livets krav er mere end en teori, og samfundets første pligt er at hindre, at den afskylige uret sker.

I taler saa meget om den „barbariske“ piskestraf. Kunde I ikke tale lidt mer om den barbariske voldtægt? Og husk paa, at det er jer, ikke os, som taler om „russisk knut“, „den nihalede kat“ o. s. v. Vi har ikke bedt om indførelse af torturredskaber, vi har forlangt prygl for voldtagere. Og det er latterligt, at de samme mænd, som med god samvittighed prygler sin hund og banker sine barn, naar de ingen anden raad ved, kan skrige op om det forfærdelige i at gi en voksen slyngel prygl. Kan mænd og kvinder finde sig i at ulydige hunde blir pryglet, uskikkelige barn banket, maa de kunne udholde den tanke, at en voksen mand, der har begaaet den største kjæltringstreg, som overhovedet kan begaaes, lider paa sin ryg, „ligesindede til skræk og advarsel“.

*) En udtalelse fra Amerika o. a. til støtte for fru N.s mening vil komme i næste hefte. *Red.*

Fra Kristiania kvindelige handelsstands forening.

Den aarlige generalforsamling afholdtes i Kristiania kv. handelsstands forening 15. marts. Efterat endel indre anliggender var behandlet, foretoges valg paa 2 bestyrelsesmedlemmer. Udfaldet blev, at frk. Marie Kjennerud gjenvalgtes, og som nyt bestyrelsesmedlem indtræder frk. fredrikke Holm.

Til suppleanter valgtes: frk. Mariane Halvorsen og frk. Eveline Nielsen. Derefter valgtes 4 medlemmer, som sammen med bestyrelsen skal danne en komite for udarbeidelsen af love for understøttelseskassen. Følgende valgtes: Frk. Ida Groth, frk. Louise Schneider, fru Hedvig Jacobsen og frk. Eveline Nielsen. Mødet var særdeles talrigt.

Mandag den 18de marts feirede Kr.a kv. handelsstands forening sin 5aarige bestaaen med en sexa i handelsstandens lokale. Der var fremmødt 100 medlemmer. Desuden var af indbudne: formanden i Drammens kv. handelsstands forening, fru Kjelsberg, med 3 bestyrelsesmedlemmer og sangforeningens instruktrice fru Barbara Larssen.

Ved desserten udbragte formanden, frk. Mossevig, en skaal for Drammens kv. handelsstand, der saa kjækt havde fulgt exemplet og dannet sin egen forening, adresseret til den tilstedeværende bestyrelse med tak for fremmødet til festen. Fru Kjelsberg takkede med en skaal for moderforeningen, der trods sin ungdom dog kunde opvise adskillige resultater af sin virken og haabede, at den altid maatte gaa fremad og vise vei for efterkommerne. En for anledningen forfattet sang blev sunget og stemningen var udmærket. Formanden talte endvidere for fru Barbara Larssen, der altid havde været villig til at ofre tid og arbeide for foreningen, hvad der ikke mindst viste sig ved den nylig afholdte bazar. Fruen svarede med en skaal for foreningens mangeaarige og nidkjære formand, frk. Mossevig. Derefter taltes for foreningens stiftere, understøttelseskassen, sangforeningen, et vordende engagementskontor, herrerne m. fl. Efter soupeen foredrog frk. Stang-Mathiesen samt sangforeningen under fru B. Larsens ledelse endel numre, hvorefter den livlige fest fortsattes i den hyggeligste stemning til kl. $1\frac{1}{2}$.

Bestyrerinden for Kristiania visergutkontor skriver til os: Som en nyhed kan jeg fortælle Dem, at jeg før jul ansatte 5 smaapiger til at gaa erinder, og de er raskere, paalideligere og vinder publikums bifald. Som en ivrig arbeider for kvindesagen var det jo rimeligt, at jeg fosøgte piger, og disse har vært jevngodt lønnet med gutterne. Siden jeg fik smaapiger er gutterne gjennemgaaende hyggeligere i sin optræden. Til varers transport har jeg nu skaffet mig hest — — se forøvrigt vertissementet.

Abonner paa **Norske Intelligentssedler.** Udenbys Kr. 1.40 Kvartalet, indenbys 35 Øre Maaneden, **frit tilsendt.**

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de april 1895. | No. 8.

Camilla Colletts minde.

Mange af os kjender den skjælvende, høitidsstemte bevægelse, hvormed man læser et brev, som en kjær afdød har skrevet. Selv om det er et brev, som er læst mange gange før, saa faar hvert ord ligesom et nyt udseende og en ny betydning. Ordene kan være farverige, varme og livsfriske. de faar dog dødens blege, aandeagtige skjær; der ligger et slør over dem, fordi vi ser dem gjennem taarer.

Nogle dage efter Camilla Colletts død tog jeg frem den gamle slidte udgave af hendes „Fortællinger“ og begyndte at læse „Kongsgaard“, denne lille sarte, blegrøde fortælling fra rococcoens dage. Jeg har altid elsket den, fordi den i al sin simpelhed og fordringsløshed har noget klassisk ved sig, fordi den har antikens plastiske ro og rene linjer, og fordi den mere end kanske nogen af hendes andre fortællinger viser os *kunstneren* i hende. Saa mange gange som jeg har læst den, saa har den aldrig undladt at „virke“; men nu, da jeg vidste, at hun, som havde skrevet den, var død, nu fik den en ny og eiendommelig skjønhed. Dens fine, tendre farver blev endda finere og tendrere, og nu syntes jeg endda tydeligere end før, at hele fortællingen havde samme farver, som comtesse Mathildes dragt paa portrætet: æblegrøn med blegrøde baand. Og ligesom jeg aldrig naar jeg har læst „Kongsgaard“ har vidst, hvem der har fængslet mig mest, enten den skjønne, ulykkelige comtesse eller det billede, som forfatterinden med det samme ubevidst tegner af sig selv, saaledes gled disse to nu sammen til ett for mig. Sløret som mit blik var af taarer, kunde jeg ikke længer skjelne dem fra hverandre. Læs bare beskrivelsen af comtessens portræt: „Denne dødelige blegheđ“ — — — „eller glansen i disse øine, der havde noget over-

jordisk tindrende, noget frydefuldt ved sig. Disse øine saa paa os men saa os ikke, de beskjæftigede sig ikke længer med noget jordisk, de vidste ikke engang af det svage smertestræk, der næsten usynlig bævede om munden som den sidste hendøende efterklang fra allerede forstummede strenge. Den hvide perlerad hvilte ubevægelig paa et bryst, der ikke hævede sig mere af uro og jordisk forventning. Arme og hænder havde det samme præg; de langstragte, aristokratiske fingre var saa gjennemsigtig tynde som de spæde, blegrøde knopper af den vilde caprifolium". Maatte ikke disse ord om ungdom og skjønhed, om forsagelse og død nu uvilkaarlig drage tankerne hen paa Camilla Collett selv? Ak, var hun ikke selv lige saa deilig? blev hun ikke selv lige saa bedraget for „sin svimlende ungdomsdrøm"? Og nu — nu var hun ogsaa død. „Disse øine ser ikke længer paa os, beskjæftiger sig ikke længer med noget jordisk — — — — —". Men jeg læste videre og kom til det sidste besøg paa Kongsgaard, hvor Grandtante ligger ensom og syg mellem fremmede, et gammelt ædelt skud, som har overlevet slægten. Bare de gamle snirklede rococco-møbler og de tunge, grønne silkeforhæng fra en svunden tid holder endnu trofast vagt omkring hende. Og ligesom comtesse Mathilde havde faat mig til at tænke paa Camilla Colletts ungdom, saaledes fik den gamle søster mig til at tænke paa hendes alderdom, eller er det ikke som vi hører hende selv, naar vi læser Grandtantes slutningsord: „Kun *jeg*, min Johanne, har levet; *jeg* har tømt den bitre drik tilbunds og er bleven gammel i ensom sorg. Men lidt før har hun sagt: „Hvi sørger vi over de døde? Hvor ofte, naar vi fortvivle over tabet af vore kjæreste har døden været en god, medlidende aand, der bar dem over den afgrund af smerte og skuffelse, som livet holdt beredt for dem". Og naar sorgen over, at Norges første kvinde ikke mere er iblandt os vil fylde vore øine med taarer, da vil vi mindes hendes egne ord og ikke sørge, men takke, fordi hendes modige, høitstræbende aand nu har naaet fuldendelsen og maalet.

I fine, ædle hjerter bærer lidelsen og smerten de skjønneste af alle frugter. Hun fik, som gamle Ørnulf, „smertens rigdom drysset over sine veie". Og hun beholdt ikke rigdommen gjerrig for sig selv; hun omgjorde den til livsrigdom for alle Nordens kvinder, dryssed den med ødsel haand udover os alle og gav os mere, end vi endnu forstaar at maale og fatte; thi hvem vil kunne regne ud, hvor langt og hvor vidt hendes indflydelse har rukket og vil række?

Det vidunderlige ved Camilla Collett var, at hun var *baade kunstner og menneske fuldt ud;* men det vidunderligste var, at hun kvalte kunstnertrangen i sig, gav slip paa kunstnerryet for at hjælpe alle sine lidende søstre paa jorden. Hun gjorde ikke som de store digtere, der „flyver videre i solskinnet, mens der er udhungrede menneskesjæle bag

dem". Hvem tviler paa, at hun *kunde* fløiet videre i solskinnet, paa at hun kunde drevet det meget videre i kunstnerisk henseende? For dem, som sætter den kunstneriske begavelse over alt, er det en sorg, at hun forlod det spor, hun i „Kongsgaard" og „Et gjensyn" havde slaat ind paa; men saa sandt som vi maa sætte det fuldkomment menneskelige over det fuldkomment kunstneriske, saa sandt tør vi ikke beklage, at hun valgte at bedre vore menneskekaar istedetfor at gi os kunstglæde. Og det, vi norske kvinder maa takke hende allermest for, er netop dette, at hun lod mennesket i sig seire over kunstneren.

Jeg fik, aldrig den glæde at se hende, men jeg har dog kjendt hende og elsket hende saa trofast helt fra min barndom, at jeg, da jeg læste om hendes død, næsten ikke kunde fatte, at jeg ikke havde nogen slags ret til at sende en en krans til hendes kiste. Jeg misundte alle dem, der „var noget eller representerte noget", og som fik gaa frem og sige hende sin tak for alt. Men da hun ikke kjæmped for nogen enkelt klasse af kvinder, men for os alle, saa ved jeg nok, at hun ikke vilde forsmaaet takken fra de ubekjendte. Og sammen med alle disse kommer ogsaa jeg og bringer hende min tak for hendes skjønne, kjække liv, for alle hendes deilige bøger!

Helene Lassen.

Solblomst-meldinger.

Da jeg, nyttaars-dag 1888, sendte det oppraab over havet: Lad da solblomsten være kvindesagens symbol! — betegnede jeg denne sag, i største enkelhed og renhed, som: kampen for kvindernes ret til lys og luft.

Det var paa de Forenede Staters jordbund, midtvejs mellem Atlanterhavets og det Stille Havs kyster, i staten Kansas, at kvinderne efter en sejr, i deres sejrs-glæde, fik denne indskydelse om solblomstens tegn (*the sunflower badge*). Om tegnets betydning gav disse kvinder kun den forklaring, at de havde valgt det, fordi solsikken, ligesom kornblomsten, følger efter plogfuren. Tegnet betyder saaledes for dem kultur, menneskelig odling i almindelighed.

Men ud mod kysten af det Stille Hav tager indskydelserne en højere flugt. Det var en indskydelse fra denne jordens vestligste kyst, som begeistrede mig til at sende dette raab over havet.

For denne gang siger jeg herom ikke mer end, at denne indskydelse stemmer overens med det profetiske ord, fra oldtiden og fra Østen: *Jeg vil sætte fiendskab mellem dig og kvinden.* (I. Mos. III, 15). Dette ord henvendes, af den højeste aands-magt, til menneskeslægtens fiende: „Jeg vil sætte fiendskab mellem dig og kvinden, og mellem din sæd og hendes sæd".

Da samfundet omkring oss i de siste tider har vist oss sine afgrunde af raahed, raadenhed og skændsel, mer gabende end nogensinde; — og da vi ser disse gabende afgrunde gennemgaaende i hele den „civiliserede" verden; — saa er det nu nødvendigt, mer end nogensinde, at have et straalende merke at se opp til i kampen for lys og luft. Og det er godt at vide, at dette merke tydes som den store profeti, der nævner kvinden som staaende hos Messias, og som den, der med ham skal føre Messias-kampen.

Tilegn eder forjættelsen, I kvinder! — Og lad merkets betydning være, at det minder eder om forjættelsen.

*

Bruddstykke af en oversigt over det forløbne aar:

„Kvindernes gennemgaaende oppvaagnen, efter mange lange tidsalderes taushed, viser sig saa omfattende og saa mægtig, at den maa kaldes en omvæltning, en revolution. Aldrig før har kvinder vist saa stor en deltagelse i verdens anliggender, aldrig har de udfoldet en saadan iver og virksomhed for at opprettholde sædelighedens og den gode styrelses sag, som i aaret 1894".

„Undersøgelser og tanker vedkommende begrebet *køn*, i dets forhold til det sjelelige, til renhedens og sædelighedens omraade, er nu blevet et udbredt studium, en oppgave for det menneskelige aandsarbeide. Fra de højere begavede og forfinede i begge køn har man overalt hørt røster hæve sig til negtelse, til protest, mod den dobbelte maalestokk for moral; og de har givet den udtalte kendelse vægt ved enig og kraftig handling, hvor lejlighed gives, for at fjerne usle og urene mænd fra tillids- og æres-poster i samfundet og staten".

*

„Moder Natur spilder aldrig noget. Alt det stoff, der viser sig som fordærvet, omarbeider hun til liv i en anden form. Der gives ikke noget mer fordærvet end et ægg, hvori en kyllings undfangelse er begyndt; men der blir intet igen af fordærvelsen, saasnart det nye liv er traadt ud af skallen. Saaledes vil det blive med den fordærvelse, den højst sørgelige, i alle verdens samfund og stater; ud af den vil komme et *Nytt Liv* — en bedre tingenes tilstand".

„Det kommer".

„Der kommer nu en tilstand ind i verden, som vil indvirke paa dens indbyggere saaledes som vaarsolen virker paa det isdækkede planteliv; og følgen deraf vil blive, at menneskenes sjele — som saalænge har været fastholdte af selvisk begær, som med en iskold haands greb, — menneskenes sjele vil blomstre i sandhed og godhed".

„Men der er meget faa, som forstaar betydningen af de vidt udbredte og usædvanlige udbrudd og rystelser, som har fundet sted overalt i naturen i løbet af de siste tolv aar. Det er faa, som forstaar at tyde disse naturens kundgørelser og tilkendegivelser. Den store mængde, som ser paa alt, hvad der hænder i verden som om det var blot tilfælde og slumpetreff, de formaar ikke at læse tidernes tegn. Ved alt, hvad der hænder, drar de paa skuldrene og siger: „Alt, hvad som er nu, har været saa før, og vil bli saa igen". For de fleste folk er der, hverken enkeltvis eller i fællesskab, andet formaal i livet end at samle pengemidler og mætte sandserne. Knapt en af ti tusind synes svagt at fatte, at der er en førelse i tilværelsen; men de vil snart blive opplyste" *)

*

Ovenstaadnde er taget fra et maanedsskrift, hvis titel paa vort sprog er „Verdens fremskridts-tanke". Det er udgivet og redigeret af en kvinde. Det er hendes ledende og løftende tanker, som jeg deri har fundet, og som jeg har udvalgt for at meddele mine landsmandinder.

Det var fra et digt i dette tidsskrift, at jeg hentede tanken om den dybe betydning, som jeg lægger i solblomsten som kvindesagens symbol.

Ved festen, som stemmeretsforeningens klub gav paa min fødselsdag den 10de december 1894, og ved festsangen fra „solblomstens døtre" blev „solblomstens merke" løftet saa højt, at det viser sig langt ud over klubbens omraade.

Klubben K. S. F. K. vil faa historisk betydning som den lille have, paa norsk jordbund, hvori solblomsten først blev plantet. Takket være de som fik indskydelsen, og som blev ledet af en indvielsens aand. Det lyder nu til alle kvinder i Norges land:

„Livsaligt at lytte til aandernes kor!
Nu viger rædslernes sorte hær".
— — — — — — — — — — —
„Løft hodet og se! Se mod dagningens skær!" **)

*

*) Lucy A. Mallory. *The World's Advance-Thought.* Portland, Oregon.
**) »Nytaarsgry«. Nylænde No. 1, 9de aarg.

Under den staaende titel, *Solblomst-meldinger*, vil jeg fra tid til anden, i „Nylænde" meddele nogle af de ledende og løftende tanker og indskydelser, som blir mig sendt fra kysterne af det store Stille Ocean. *Aasta Hansteen.*

Endnu lidt om det saakaldte piskestrafmøde og dets følger.

Jeg har for længe siden faaet opfordring til at udtale mig lidt udførligere om mit indtryk af det bekjendte massemøde og dets følger. Hidindtil har imidlertid indsendere saa stadig behandlet det samme emne, at jeg har fundet det heldigst ikke at optage det. Men fru Nielsens sidste artikel indeholder en saa sterk udfordring ikke alene til „de protesterende kvinder", men til alle, som ikke er hendes meningsfæller i henseende til piskestraf, at jeg maa komme frem med lidt af det, jeg har paa hjerte.

Som den røde traad gjennem fru N s artikel gaar den opfatning: styrken at den indignation, kvinder føler over voldtægtsforbrydelser, kan maales efter deres villighed til at gaa med paa indførelse af piskestraf. Jeg vil paa det sterkeste protestere mod denne opfatning. Vi kunde ud fra vort standpunkt med ligesaa god grund vende det om og sige: Naar I trods rolig eftertanke endnu kan stanse ved saa overfladiske midler som piskestraf — da er I ikke „tilstrækkelig indignerte". Jeg siger med *ligesaa* god grund. Jeg mener hermed, at det er ubeføiet at komme med nogensomhelst saadan udlægning, og at al konkurrance i denne henseende er høist ufornøden. Der er fuldt af vidnesbyrd om, at ligeoverfor *disse* forbrydelser er kvinder for alvor indignerte, enten de foreslaar det ene eller det andet, eller de i sin fortvilelse ikke ved noget middel at foreslaa. Skal vi ikke gaa ud fra, at her staar vi sammen i følelsen — — i hovedsagen. Først naar vi kommer til spørsmaalet: hvilke forholdsregler bør tages? hvilke forslag er antagelige? — er det, vi skilles.

Jeg tror det kan være heldigt, at der — før diskussionen om dette gaar videre — falder endnu lidt mere lys over det passerede, og jeg skal i korthed fortælle om mine indtryk fra mødet: Da jeg kom til arbeidersamfundets lokale, saa jeg der stod en hel del kvinder til langt ud paa gaden, som ikke kunde faa komme ind. Jeg slap ind ved at opgive navn. Jeg merked, der var stor uro og misfornøielse blandt dem, som stod *udenfor*, og jeg følte ogsaa strax, at der *indenfor* var „ild i luften". Man vil erindre, at publikums ophidselse var bragt til

høidepunktet ved beretningen om, at forbryderen paa en sagkyndigs erklæring skulde forsvinde i et sindssygeasyl uden lov og dom. At der dagen før mødet var udfærdiget tiltalebeslutning, var endnu ikke tilstrækkelig kjendt til at berolige gemytterne i den retning.

Strax fru Nielsen havde endt sit foredrag, som bl. a. konkluderede i en protest mod utilregneligheden og i fordring paa indførelse af piskestraf, bad jeg om ordet og spurgte, om man ikke kunde sende det bud til de udestængte, at der ikke skulde blive fattet nogen resolution, før der blev flere møder, saa alle, som vilde, kunde faa udtale sig. Fra enkelte af publikum kom det svar, at det var unødvendigt, da alle vistnok var enige. Jeg ytrede, at det netop var dette, der skulde tales om, og at alle burde have ret til at være med i diskussionen. Dirigenten svarede, det vilde blive for besværligt for N. K. F. at sammenkalde noget nyt møde, — hvad jeg da ogsaa kunde finde rimeligt nok. Under hele mødet blev man imidlertid forstyrret ved voldsom banken paa dørene. Der udspandt sig nu en lang diskussion om *utilregneligheden*. Efterhvert blev der megen utaalmodighed blandt publikum. Man vilde have diskussionen afsluttet. Der hørtes udraab om, at det skulde være „som fru Nielsen vilde have det“. Fru Nielsen omredigerede imidlertid efter fru Vullums repliker resolutionen, saa punktet om utilregnelighed gik bort, man raabte da ogsaa ja, ja til dette. Jeg fik det indtryk, at nu skulde voteringen foregaa. Og det vigtigste punkt. piskestraffen, var ikke nævnt! Ikke med et ord var det nævnt under diskussionen! Jeg bad om ordet og udtalte, at som de andre punkter nu var redigeret, kunde jeg gaa med paa dem, men i tilfælde punktet om piskestraf kom til afstemning, maatte jeg *stemme imod*. Fru Nielsen har i en tidligere fremstilling sat under anførsel, at jeg stod „tvilsom“, det er vistnok hentet fra et referat, jeg har neppe brugt ordet. Jeg tror jeg sagde: Det kan jeg ikke gaa med paa, for det har jeg slet ikke tænkt over. Jeg tilføiede, at det var ikke motivering nok, at den straf anvendtes i England, for der var adskillige forældede bestemmelser inden den engelske lovgivning, som vi ikke kunde adoptere. Kun én stemme raabte, at pisk vilde gjøre godt. Diskussionen gled et øieblik over paa sagen i sin almindelighed, hvorpaa mødet blev erklæret hævet uden at noget punkt blev sat til votering. Jeg glædede mig over dette. Da — mente jeg — vilde mødet komme til at staa for, hvad det var, en stor, samlet, harmfyldt stemningsudtalelse fra kvinder, et raab ud om forandring i det bestaaende. For det var det fælles træk, den store enighed: de tilstande, som var, var umulige.

Man har talt om, at der skulde *mod* til at gaa frem og tale imod. Isaafald ikke *mod* i almindelig forstand, fru Nielsen dirigerede med en saa beundringsværdig kraft og aandsnærværelse, at man slet ikke behøvede at frygte noget. Ordet *selvbeherskelse* passer da bedre.

Sagen er, der var over det møde noget af *lynchjustitsens* aand, og man synes det er godt og sundt, at den aand kommer op, det er retfærdighedsfølelsen og mere end den, som reagerer. Man føler sig glad over, at der endelig engang er harme og vilje og fordring, man tænker: Nu dør den *aller*værste fornedrelse; man vil helst, at intet skal bryde stemningen, og at „den brutale enighed" skal herske. Og saa skal man frem og opponere og snakke fornuft — og det i en fart. Jeg kan saa godt forstaa, at mine meningsfæller paa mødet (jeg tror der var en hel del) ikke kom til at ytre noget. Havde jeg ikke havt en saa inderlig afsky for den slags straffemidler, som jeg har, var jeg neppe kommet mig til at opponere. Fra meget paalidelig kilde er det mig fortalt, at ikke faa gik fra mødet utilfredse over, at der ikke var reist krav paa dødsstraf for forbryderen. Disse kom altsaa heller ikke frem med, hvad de havde paa hjerte. Dette møde havde i det hele en eiendommelig karakter, var forskjelligt fra alle andre møder, jeg har været med paa.

Jeg har tidligere udtalt, at det vist vil vare længe, før vi kan vente os hjælp af nye straffebestemmelser, og hvad fru Nielsen fortæller om i sin sidste artikel, bestyrker denne mening. Fru Nielsen mener, at der gaar adskillige herrer fri omkring, som med rette skulde være paa vore straffeanstalter. Men hvad beviser saa dette uden at straffene — og om det var piskestraf, vilde jo dette ikke forandre sagen det mindste — ikke naar disse forbrydere. Feilen ligger her tydeligvis ikke paa straffens art, hvor *afskrækkende* den er, det vilde ikke hjælpe — hvad da ogsaa tidligere er paapegt i „Nylænde".

Jeg venter mig ganske vist endel af en reformeret, retfærdigere, intelligentere straffelovgivning, men den egentlige lysning ser jeg, som jeg tidligere har antydet, paa de *positive* reformers vei. — Piskestraf har jeg da „tænkt over" siden mødet, og jeg finder det er et stort misgreb, at man vil have den gjenindført. Jeg tror en saadan institution mere nærer de slette end de gode instinkter i samfundet. Men bevisbyrden paaligger jo her dem, som vil have et aflagt system indført, og de dokumenter, som hidindtil er lagt frem fra udlandet, veier ikke synderlig i vegtskaalen.*) Forøvrigt har fru Olaug Løken, som er den mest direkte angrebne i fru N.'s artikel, bedt om plads i „Nylænde" for en imødegaaelse og vil give et længere indlæg mod piskestraf.**)

Gina Krog.

*) Nærmere oplysninger fra England vilde interessere høilig — saa man kunde faa forklaring paa, hvilke myndigheder det er, som har grebet ind under optrædende «epedemier».

**) I et af de første hefter, saasnart der kan blive plads.

I kirken.

Hvælvede portaler, dæmpet, farverigt lys, hellige billeder, fredfuld, løftende musik, Guds kjærligheds ord dirrende i luften, Guds kjærligheds aand i gjenskin fra præst og menighed, — det er, hvad man længes efter at finde, naar man vandrer til Herrens hus.

Og for dem, som aldrig kan glemme sin barndoms tro, vil søndagsklokkerne bestandig „kime og kalde, — kalde paa gammel og paa ung, mest dog paa sjælen træt og tung, syg for den evige hvile". Og fuld af længsel efter Herrens helligdom iler mangen en om søndagen ind i vore kirker.

Vore kirker! Svære bygninger, som har kostet mange penge, som staar stængte, stive og kolde til hverdags, men som om søndagen befolkes til overmaal. Ganske vakkert er de bygget; ganske stilfuld søger man at gjøre gudstjenesten i dem. Men sig mig, du længselsfulde sjæl, — fandt du, hvad du søgte, naar du kom? — Blev du løftet over døgnets strid og mættet med den fuldkomne glæde? — Var du bævende af kjærlighed mod alle dine medmennesker, naar du gik ud igjen? . . . .

* * *

Du var maaske saa heldig at finde dig en siddeplads, og mens orglet præluderte, satte du dig fuld af andagt ned. Og kirken fyldtes af mennesker. Der var mange, som maatte staa, og der blev trykket sammen, der blev fundet ud de utroligste pladser.

Klokkeren begyndte: „Herre! jeg er indkommen i dette dit hellige hus for at høre, hvad du, o Gud, min skaber, du herre Jesus, min frelser, du værdige Helligaand, i liv og død min trøstermand — vil tale til mig." Forpint over at faa din Gud klassificeret paa denne maade og hver af de tre personer tildelt sin bestemte plads for resten af gudstjenesten er du nærved at miste al din andagt, men du griber dig sammen. „Hjælp mig nu, min Gud, at jeg kan af prædikenen lære at sørge for mine synder" — — — lære at sørge for mine synder — lære at sørge — lære at sørge — at sørge! — — forsøger du med vold at tvinge dig til at be. Men saa med ét kaster du tvangen og løgnen. Nei, nei, nei! det var jo ikke for at lære at sørge, du kom, det kan du saa altfor godt før, sørge og være misfornøiet, trist og bedrøvet over alle feil og mangler ved dig selv, alt og alle i livet! Nei, det var for at lære dig *af* med at sørge, du kom; det var for at finde den glæde, Gud har lovet sine børn, det var for at velsignes med syndernes forladelse og hans glædes aand, derfor var det, du kom.

Imidlertid har klokkeren endt, og orglet sætter med et brag i første vers af indgangssalmen. Folket synger med, saa godt de kan, ogsaa

du. Du forsøger at være ved godt mod, ikke at lade dig nedstemme af hverken det ene eller det andet, bare tænke paa salmens ord og synge med. Men de mange kommende, som fremdeles søger efter plads, og som enten forgjæves maa gaa, eller som staaende plaserer sig tæt foran dig, bag dig og ved siden, kan ikke andet end adsprede dine tanker uafladelig.

Saa begynder den vakre vekselsang mellem præst og menighed, og du oplives. Den er dog løftende, den er skjøn. Men — det var ingen *menighed,* som svarte, det var bare et orgel, nogle ansatte sanggutter og nogle enkelte stemmer hist og her.

Præsten bekjender troen. Troesartiklerne, ak om du ikke havde puget saa uendelig paa dem paa skolen! Du grubler og grubler, om det er et bevis paa din særegne syndefuldhed, at du ikke *kan* følge med anderledes end *sløvt* — — - og saa begynder salmesangen atter.

Salmen var vakker; den befrir dig lidt. — Saa kommer præsten paa prækestolen, og du samler dine tanker til enfoldig lytten. Evangeliet — deiligt! Saa vidunderlig skjønt, at ikke engang den tørre oplæsning, som af og til endog skurred lidt falsk, kunde formaa at forstyrre din dybe andagt.

Som en plante, hvis blade havde aabnet sig af solens straaler og i stille glæde skuet op mod lyset, saa havde din sjæl aabnet sig ved evangeliet, og den holdt sig stille nu i hellig forventning.

Og saa kom prækenen.

Den gode mand paa prækestolen har studeret sine sager godt. Og han er pligtopfyldende til det yderste. Der skal ingen kunne sige om ham, at han feier sin forretning af i en fart, hvor trættende den end kan være ham fra først til sist; — han bær det som en mand, med kristelig standhaftighed. Han forklarer evangeliet og benytter de tillærte kommentarer, han minder om Luther og om den store lykke at være født og opdraget i vor evangeliske kirke. Han glemmer heller ikke at tale om iførelse af Kristum og aflæggelsen af det gamle menneske. Han glemmer intet; endog saliggjørelsens orden er der i sin helhed. — — Men trættere og trættere lukker din sjæl sine blade, ja, det er som om den overgir sig til at visne helt tilslut — — og saa siger præsten: Amen.

Der gaar et pust gjennem de tæt pakkede skarer. Er det et aandens pust? Neppe! heller et: „Gudskelov, nu kommer vi snart ud!" — Somme styrter straks afsted; andre blir lidt siddende, maaske endnu med et svagt haab om at kunne finde, hvad de søgte, da de kom.

* * *

Da du atter befinder dig paa hjemveien, tænker du paa, hvad du skal ha til middag, og at du først vil gaa dig en ordentlig tur.

X.

Vort hjemmestel.

Lidt mer om roser.

Af *dr. C. Engelskjøn.*

Med tak til den ærede dame, som i dette tidsskrifts numer for 15de marts har leveret en artikel om roser og sammesteds skjænket min lille bog om „Rosens dyrkning i stuen“ nogle velvil'ige ord, tillader jeg mig herved at bede den ærede redaktion om plads for følgende linier.

Siden min ovennævnte bog udkom, er der allerede forløbet ikke saa faa aar, i hvilken tid jeg har havt rig anledning dels til at forflere mine erfaringer, dels til at berigtige nogle af dem. For dem, der benytter sig af bogen til veiledning, skal jeg derfor her meddele, at brugen af *kogt jord* ikke er uden fare, fordi saadan jord let bliver for rig paa ammoniak og derved skader rødderne, især naar roserne i i tidligvaaren endnu ikke har faaet blade. Det er bedre at indskrænke sig til at lægge et lag kogt jord øverst i potten. — Stiklinger (aflæggere) behandles bedst paa den maade, at de sættes hver for sig i en ganske liden lerpotte, som fyldes med maver, sandblandet jord, helst fra skoven eller fra en nygjødslet mark. Kogning af jorden er ganske overflødig og *kan* blive skadelig. Potterne hensættes strax i fuldt sollys paa dybe underskaale, *som stadig holdes fyldte med vand.* Grønske fjernes omhyggeligt, og vandet maa stadig holdes friskt. Det bør være lunkent, naar det hældes paa skaalen. Naar der viser sig rødder i afløbshullet (efter 3—4 ugers forløb), vander man med en opløsning af reform-blomstergjødsel (2 gram til 1 liter) og gjentager dette efter 8 dages forløb. Afløbsvandet slaaes bort. Naar man ved at hvælve jordklumpen med forsigtighed ud paa haanden ser, at rødderne er vel udviklede, ompotter man eksemplaret i en liden glasseret potte med kraftig jord og behandler det som roser ialmindelighed. Glem ikke, at der aldrig maa savnes vand paa underskaalen, saalænge rosen staar i stiklingspotten. Denne maade at behandle rosenstiklinger paa, anser jeg for bedre end enhver anden. Men jorden maa være maver

De S. 92—93 i bogen meddelte opskrifter paa blomstergjødsel, som jeg i sin tid modtog af en mig bekjendt, nu afdød landbrugskemiker, har ved mine selvstændige forsøg ikke vist sig heldige. No. 1 er noksaa god, hvorvel aldeles ikke uden daarlige egenskaber, men no. 2 er ligefrem skadelig. Man bør holde sig til den af mig i handelen bragte reform-blomstergjødsel, som ved de sammenlignende forsøg i 93 viste sig at være den bedste (se „Morgenbladet“ no. 593 (93). Den

bruges nu i den botaniske haves drivhuse paa Tøien, i Rigshospitalets gartneri og flere etablissements. Overhovedet bør man ved valg af gjødningsemner for potteplanter være yderst forsigtig og specielt ikke anvende stoffe, som søges bragt i handelen ad reklamens vei, men uden analyse og garanti. Fabrikationen af blomstergjødsel for *potteplanter* er nemlig faktisk ligesaa vanskelig, som den er et taknemligt felt for fuskeriet, navnlig fordi endog stoffe med en meget uhensigtsmæssig sammensætning kan virke særdeles gunstigt i begyndelsen, før de ved ophobning i jorden fremkaldte skadelige virkninger indtræder, og disse kan fremdeles indfinde sig saa sent — f. ex. først den følgende vaar —, at den uøvede iagttager slet ikke fatter den aarsaglige sammenhæng og tilskriver virkningerne ganske andre grunde.

Men ogsaa det fuldkomneste gjødningsstof kan virke skadeligt, dersom det bruges for ofte, for længe og i for store kvanta. Pottejorden bliver nemlig da som en gjødselhoug, og paa en saadan vil ingen plante vokse. Planten er forsaavidt ganske som et menneske, hos hvem fraadseri og umaadelighed omsider fremkalder sygdomme og død.

Saafremt tiden tillader det, vil jeg i næste maaned udgive en liden billig brochure angaaende potteplanternes ernæring udelukkende. Jeg haaber en saadan vil være velkommen, fordi kapitlet om ernæringen er stuegartneriets ubetinget vigtigste afsnit, paa samme tid som netop dette afsnit i de almindelige bøger over stuegartneriet saagodtsom ikke bliver behandlet. Jeg har vistnok skjænket dette emne en ganske udførlig omtale i min bog om „Stuegartneriets Grundregler og Specialkultur“; men nævnte arbeide er for dyrt til at kjøbes af alle og enhver.

Apropos, om Thea-Hybridrosen *La France* vil jeg faa lov til at sige, at den i normale (ikke degenererede) exemplarer er den ubetinget smukkeste af alle rosenrøde roser, ligesom *Marechal Niel* blandt de gule og *Niphetos* (og *The Queen*) blandt de hvide. Men her i byen har jeg i de senere aar kun seet daarlige exemplarer af denne pragtrose.

April 1895.

Forskjelligt.

Konstitutionskomiteens flertal, Engelhart, Lindboe, Sveinsson og Foss, indstiller paa stemmeret for kvinder efter de nugjældende regler for mænd. De herrer Foss, Lindboe og Sveinsson stemmer desuden for kvindernes stemmeret i ethvert tilfælde, hvor der findes kvindestemmeretsforslag, som falder sammen med antagelige forslag til stemmeretsudvidelse for mænd.

Efter anmodning af fru Ragna Nielsen hidsætter vi følgende udklip af „Minneapolis Tribune“ for 31te jan. 1895:

„Den fremragende humanist, mr. Ellbridge Gerry, som er formand for „Selskabet til forebyggelse af grusomhed mod børn“ har sat sig i bevægelse for igjen at faa indført piskestraf i New-York. Han har fremsat et lovforslag, der gaar ud paa, at alle forbrydelser, hvorved offerets person er blet tilføiet krænkelse eller skade, skal straffes med piskning af indtil 40 slag paa forbryderens blottede ryg.

Piskestraf bruges endnu i Maryland ligeoverfor mænd, der prygler sin hustru, og straffen skal ha vist sig at være meget effektiv. Man kjender ikke noget eksempel paa, at en mand, der engang har faaet denne straf, har gjentat forbrydelsen. Naar en saa human og menneskekjærlig mand som mr. Gerry foreslaar piskning for brutale forbrydelser, er det det bedste bevis paa, at man indser nødvendigheden af for den slags forseelser at faa indført en mere effektiv straf end fængsling eller bøder viser sig at være ligeoverfor brutale mennesker. En mand, som kan prygle en kvinde eller tilføie et barn skade, er ialmindelighed en kujon, som er meget bange for legemlig smerte, og det viser sig, at intet uden legemlig straf lægger baand paa saadanne personer. Men hvis piskestraf indføres i nogen strat, vil vi haabe, at straffen maa foregaa privat. Ingen anden end de officielle autoriteter maa overvære afstraffelserne. At gjøre dem til offentlige skuespil kan kun virke demoraliserende.“

Udklippet var ledsaget af følgende skrivelse fra Valborg Hovind Stub:

Minneapolis, Minn., U. S., 20. febr. 95.

Fru Ragna Nielsen.

I mange norske kvinders navn herfra sender jeg Dem en oprigtig tak for Deres optræden i den uhyggelige mordhistorien derhjemme. Det glæder os, at der er kvinder hjemme, som forstaar at værne om kvindens rettigheder og gjøre opmærksom paa den beskyttelse, hun burde være gjenstand for.

Fra Larvik har fru Nielsen faaet følgende adresse, undertegnet af 47 damer:

„Det er os en trang herigjennem at bringe Dem vor dybtfølte tak, fordi De saa tappert gaar foran i kampen for at hævde, at kvindens ære er mere end hendes liv.“

NB. Hr. sjømandsprest Bernt Støylen har sendt os et med megen varme og djervhed skrevet indlæg mod sanitær tvangsvisitation. Det vil komme i næste hefte, som det antageligvis vil optage helt. Af andre længere artikler, som venter paa optagelse, skal vi nævne: „Vore eventyrs kvindeskikkelser“ af Helene Lassen og „Laura Marholm Hansson“ af Aasta Hansteen. Et tilsvar til artikelen fra Sætersdalen ligger ogsaa og venter paa plads.

Se omstaaende Side.

„Nylænde“ trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle „*Nylændes*“ venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest*. Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste mai 1895.	No. 9.

Kvinderne og sædeligheds-lovgivningen.

Til de norske kvinder.

De sidste aars forhandlinger om sædelighedslovgivningen har fremkaldt mange udtalelser, som jeg ofte har ønsket at svare paa; men min tid og kræfter har ikke strukket til for en avisfeide.

De allersidste forhandlinger og forslag driver mig nu til at fremsætte for eder mine tanker om nogle punkter, og jeg ved, at I vil optage dem velvillig og bære dem videre frem.

Det er særlig spørgsmaalet om *tvungen lægeundersøgelse af kvinder for veneriske sygdomme* og om *straf for erhvervsmæssig utugt*, som jeg her vilde skrive til eder om.

De fleste kvier sig for at tale om disse ting. Mange mener, at man ialfald faar tie, til kvinderne gaar ind i et andet værelse. Og somme synes det var bedst, om politilægen og sundhedskommissionen blev sat til eneherskere baade over kvindernes ære og vanære, naar det gjælder slige sygdomme. Kvinderne skulde iethvertfald tie om disse ting og takke for hjælpen!

Men her gjælder det et af de mest brændende spørgsmaal for kvindernes ære og værdighed, og jeg betænker mig derfor ikke paa at opfordre de norske kvinder til at reise sig imod ethvert misgreb.

Der ruger en stor uklarhed over disse spørgsmaal hos os. Man hefter sig ved nogle yderst tvilsomme anskuelser om afværgelsen af venerisk sygdom uden at gaa tilbunds i sagen. De fleste har endnu ikke faaet øinene op for, at *grunden til de veneriske sygdommes*

udbredelse ligger i en daarlig samfundsmoral. Saalænge denne faar raade, vil sygdommen brede sig, og sundhedsregler og tvangsmidler mod kvinderne vil gjøre ondt værre; thi de fleste af disse regler og tvangsmidler er selv smittede af en forældet og skadelig samfundsmoral.

De kjendes let derpaa, at *de overser samfundsmoralen for sundheden.* Følgen er, at begge tager skade.

Selv en del sædelighedsvenner er smittede af dette ensidige og uklare standpunkt. Det faar ikke tages altfor ilde op, om man nødes til at angribe anskuelser, som udgives for moralske, og som endog vil iføre sig en slags kristelig dragt. Det vil her som ellers snart vise sig, at de anskuelser, som er farlige for samfundets moral og sundhed, er i bund og grund ukristelige, selv om de forsvares af vore bedste mænd og fremsættes i den bedste hensigt.

Hovedspørgsmaalet er dette: *Skal man med loven i haand kunne tvinge kvinder til at lade sig undersøge af en læge, for at det kan bevises, om de har venerisk sygdom eller ei.*

Her staar to opfatninger skarpt mod hinanden. Den ene anser det for umoralsk at tvinge en kvinde mod hendes vilje til at lade sig undersøge paa denne maade, og den mener, at dette har vist sig frugtløst til at hemme de veneriske sygdommes udbredelse.

Den anden opfatning anser tvungen lægeundersøgelse af kvinder for ret og nødvendig for samfundets skyld, og den tror, at det skal hindre smittens udbredelse, naar man kun fik det strengt gjennemført ved lov.

Den almindeligste grund, som fremføres mod denne opfatning, er den, at *tvungen lægeundersøgelse af kvinder let vil føre til reguleret prostitution.* Denne fare har vist sig at ligge snublende nær, især hvor lægevisitationen skal fortsættes, indtil den syge kan erklæres frisk.

Skjøgeværterne maatte isandhed blive forvandlede til engle, om de ikke vilde benytte en slig anledning til at skaffe sine skamløse kunder en vare, som sundhedskommissionen havde ladet undersøge og fundet betryggende for den offentlige sundhed! Og lastens ulykkelige slavinder vilde blive henviste til sundhedskommissionen, indtil de igjen kunde tjene sine tyranner.

En ordning, hvor sligt kunde ske, vil vel de fleste indrømme er umoralsk; men dersom ondet ikke blir oprevet med roden, vil det snart skyde nye spirer. Det er ikke bare spørgsmaalet om at finde en udvei, hvor undersøgelsen af kvinder kunde foregaa uden at lede til reguleret prostitution. Vor hovedindvending gjelder selve undersøgelsen.

Selve den tvungne lægeundersøgelse af kvinder er umoralsk, og dens virkninger er derfor nedbrydende baade for den enkeltes og samfundets moral.

Dette klinger vistnok noget skarpt i manges øren, men lange overveielser har klargjort og bestyrket mig i denne opfatning. Den hævdes da ogsaa af en stor del af vore dages ivrigste og varmeste talsmænd for retfærdig og kristelig samfundsmoral i alle lande.

Jeg kan ikke betegne det med noget mildere ord end umoralsk, at en kvinde, som mistænkes for at lide af venerisk sygdom, skal tvinges til at klæde sig af og lade sig undersøge, kanske endog i vidners nærværelse. Selve beskrivelsen deraf er oprørende, og det vilde medrette ansees for umoralsk at omtale den nærmere.

Dersom en kvindes moralske følelse ikke er knækket før, maa den blive det ved en slig undersøgelse.

Og sagen blir ikke det mindste bedre, fordi om den udføres i samfundets navn gjennem sundhedskommissionen og dertil ansatte offentlige læger. Tvertimod, den kommer derved til at faa et stærkt udseende af samfundsvoldtægt.

Den kvinde, som ikke var prostitueret, vilde blive det ved denne tvungne undersøgelse og bagefter være udsat for at blive forførernes bytte, og den kvinde, som allerede var falden, vilde tabe den smule agtelse, som hun endnu maatte have for sig selv og for samfundet.

Istedetfor at reise de ulykkelige faldne søstre tramper man dem paa denne maade endnu dybere ned.

„Men det er jo tale om at faa en *frivillig undersøgelse* af kvinder for veneriske sygdomme," svarer nogle.

Dette med frivilligheden er iallefald endnu kun et skin. Dersom vedkommende ikke frivillig vil lade sig undersøge, bydes der flere midler til at tvinge hende, og naar det blir lagt i sundhedspolitiets haand, ved man af bitter erfaring, hvor det vil føre hen.

Dette med frivilligheden minder mig om et forslag, som en guvernør i Sydafrika, C. Mitchell, fremsatte for 4 aar siden: Kvinder, som mistænktes for usædelighed, skulde underkaste sig en *frivillig* lægeundersøgelse. Hvis kvinden modsatte sig dette, skulde hun sættes paa tvangsarbeide og fangekost i 1 maaned. Nægtede hun fremdeles at lade sig frivillig undersøge, kunde hun sættes fast for 2 maaneder — efter den tids forløb for 3 maaneder osv. indtil hun var villig til at lade sig „frivillig undersøge" af den dertil forordnede læge!!

Men kunde man faa undersøgelsen udført af en kvindelig læge, eller hvor en saadan ikke findes, *en ældre kvinde var tilstede ved undersøgelsen*, da vilde det anstødelige være fjernet, mener nogle.

Jeg synes ikke sagen blir bedre ved dette. Det kan lige let lede til prostitution, og det hæver ikke det stødende og uretfærdige i at tvinge et menneske til en saadan nedbrydende undersøgelse. Kvindelige læger for kvinder vil være et stort gode; men man bør byde dem velkommen paa en bedre maade end at sætte dem til at krænke

sine medsøstre paa den dybeste maade, som en kvinde kan krænke en anden.

At faa en ældre kvinde til at være tilstede ved undersøgelsen synes mig næsten værre end intet. Det kunde hindre grove misbrug, men fjerner ikke i mindste maade det umoralske i selve undersøgelsen, og det vil i de fleste tilfælde være lige nedværdigende for den ulykkelige kvinde som om hun var alene.

Det er aldeles utrolig, hvor et tilvant tænkeset kan vildlede ogsaa rettænkende mennesker. Naar endog sædelighedsvenner kan gaa med paa sligt noget, hvad skal man saa vente fra den anden kant.

Det er mit haab og min bøn, at vort folk maa se, hvor galt dette bærer ivei, og at særlig de kristne vil vaagne op af sin sløvhed og reise sig til kamp mod al denne slaphed i vor samfundsmoral.

Skal eders døtre længere trues med en slig vanærende behandling, og skal eders ulykkelige faldne søstre fremdeles ledes dybere ned i fordærvelsen?

„Men vi faar overveie sagen rolig og ikke lade os rive med af vore følelser," siger man. „Vi maa ogsaa *tænke paa vore sønner og brødre og beskytte dem mod disse rædsomme sygdomme.*"

Ja, lad os sætte os ned og overveie sagen rolig. Jeg har ofte gjort det, ligesiden jeg i studenterdagene først fik høre om disse ting og kom med i sædelighedsarbeidet, som begyndte at komme mere op den gang. Det har ofte kogt op i mig af harme, naar jeg har tænkt paa al den elendighed, som foregaar omkring os under samfundets beskyttelse. Det var som der foregik skjulte mord af menneskesjæle for at værge mændene mod smitte. Jeg kan aldrig andet end oprøres derover; men jeg kan dog nu overveie sagen rolig — man fristes ellers til at skrive med galde og blod for at ruske folk op af sløvheden.

Læg altsaa alle forudfattede meninger tilside og prøv at overveie sagen upartisk og rolig

Sønnerne skal altsaa beskyttes mod venerisk sygdom. „Men hvem er det da dine sønner skal beskyttes mod?" spørger jeg. „De kvinder, som mistænkes for at lide af venerisk sygdom, og de bør derfor tvinges til at lade sig undersøge og indlægge til lægebehandling, indtil de blir friske", svarer du.

„Hvilke kvinder er det, som truer sønnernes sundhed? Er det mødrene, som med sine kjærlige kys vil forgifte sine sønners liv? Eller er det søstrene?" „Nei." „Er det sønnernes forlovede da, deres tilkommende hustruer? Skulde de tvinges til at lade sig undersøge af lægerne, for at mistanken kunde fjernes — før forlovelsen eller før vielsen?" „Nei naturligvis er det ikke det, som menes. Der hvor sand og ærlig kjærlighed raader, blir ikke tale om slige forholdsregler eller slige gruelige følger af forlovelsen."

„Er det veninderne da, søstrenes og brødrenes veninder? Smittes sønnerne ved at se paa dem og tale med dem?

Og skulde der engang hos eder komme en saa ulykkelig, at smitten piblede frem af hendes blødende hænder, saa trængtes det vel ikke om at prostituere hende og lade samfundet voldtage hende for at udforske, hvilke dele af hendes legeme var angrebne? Hvad beskyttelse skulde det være for dine sønner at ruinere en slig ulykkelig paa legeme og sjæl? Var det ikke mere menneskeligt og kristeligt, at hun i al stilhed fik gaa til et hospital og søge hjælp, som enhver anden syg? Det gjøres i andre lande med større byer og vanskeligere forhold i alle dele end hos os. Og det har vist sig at gaa langt bedre end der, hvor disse sygdomme stilles i gabestokken for at beskytte sønnerne.

Oprigtig talt er det vel ikke sønnernes og døtrenes daglige og ærbare omgangsvenner, de skal beskyttes imod. For der har man langt bedre og ærbarere veie at gaa, end at tvinge veninderne til lægeundersøgelse!“

„Nei naturligvis er det ikke de ærbare omgangsvenner. Det vilde forgifte al omgang, og desuden er det ikke egentlig paa den maade man smittes. Det er naturligvis de usædelige kvinder, som sønnerne maa beskyttes imod“.

„Men sønnerne smittes da ikke af dem, fordi om de hører om dem eller ser dem?“ „Nei — men vore sønner har sine svagheder, og de usædelige kvinder kunde lokke dem til sig.“ „Ja, da er jo sønnernes svaghed bare et finere navn for, at de er usædelige.“ „Ja, det er nok altfor sandt; men det vilde være saa frygtelig at tænke sig, at de skulde paadrage sig denne gruelige sygdom.“ „Du mener altsaa, at det var ligesom mere betryggende for dine sønner, om de usædelige kvinder blev tvungne til at holde sig borte, naar de blev syge, og lægerne undersøgte dem indtil de saa, at der ikke mere var fare for at sønnerne kunde smittes af dem“. „Ja, just saa. Det vilde være saa betryggende for gutterne, saa de ikke paaførte sig sygdom ved sine svagheder.“

„Ja, nu tror jeg, vi forstaar hinanden; men lad os nu bare overveie roligt, hvorledes dine sønner skal beskyttes. De usædelige kvinder skal altsaa tvinges til at lade sig undersøge, saa at dine sønner trygt kan bedrive utugt med dem uden at smittes.“

„Ja, det er jo fælt, det indrømmer jeg, og var det ikke for det, at jeg er saa gruelig ængstelig for, at gutterne skal bli syge, naar de er ude om nætterne, saa vilde jeg aldrig gaaet med paa sligt noget; men saa er der jo mange store mænd, som har udtalt sig for det der stelle —. Der er jo baade sædelighedsvenner og professorer og nogle prester ogsaa, som har ment, at det var rigtig bra og betryggende, naar man bare undgaar den gamle politiregulering af skjøgehuse, og det tror de godt kan gjøres med nogle smaa tillempninger.“

„Synes du ikke, oprigtig talt, dine sønner gjorde bedre i at holde sig inde om nætterne og leve i tugt og ære?“ „Jo, naturligvis.“ „Synes du da ikke, det er mindre vel overveiet af disse gode mænd og kvinder, som vil beskytte dine sønner for at deres utugt ikke skal føre nogen ulykke over dem?“

Overvei roligt, om det er ret og moralsk, at usædelige mænd skal beskyttes mod følgerne af sin usædelighed, derved at samfundet ofrer kvinders ære og moral? Er det moralsk af samfundet at skaffe slige mænd sikkerhed, saa at de kan leve saa umoralsk de lyster og løbe som hundene fra en gade til en anden? Du blir urolig ved denne overveielse. Det er jeg ofte blit, for *tvungen lægeundersøgelse af kvinder er i sin dybeste grund at skaffe en sikkerhed mod sygdom for dem, som vil tilfredsstille sine lyster hos forførte og faldne kvinder.*

Og det hævner sig, om samfundet indlader sig paa sligt. Lad sønnerne holde sig borte fra de usædelige kvinder og lær dem at bruge sine legemskræfter og aandsevner til glæde og nytte for sine kjære og sit land og til ære for skaberen, som har givet os livets store gave. Og lad dem forstaa fra første stund, at en mands lykke er at have noget at leve for og at bevare sit liv og sin ære uplettet lige til døden, tro mod dem, som Gud giver ham. Da vil han ikke trænge om slige garantier mod de veneriske sygdomme

Og hvordan er saa denne sikkerhed, som skulde ydes mod veneriske sygdomme ved tvungen lægeundersøgelse? Den blir, som man kunde vente det. Et raaddent træ kan ikke andet end bære raadne frugter. Jo større garantier, des værre usædelighed, og jo større usædelighed des værre med udbredelsen af venerisk sygdom. Det har vist sig overalt. Ingen lægeundersøgelser kan garantere for, at den utugtige mand ikke skal blive smittet. *Det er kun en falsk garanti, som har ført mangen ungdom i fordærvelse.* Vi finder da ogsaa, at selv der, hvor en saadan ordning med lægeundersøgelse har været strengest gjennemført, har det intet frugtet; mens derimod lande som Nordamerika og England, hvor den er afskaffet, er heldig stillede med disse sygdomme. Det har ofte undret mig, hvor forholdsvis faa venerisk syge, jeg har seet i England, uagtet de store byer og tætbefolkede fabrikdistrikter er de værste steder for disse sygdomme. Derimod har garnisonsbyerne givet et mørkt billede.

Ingensteds har lægeundersøgelserne været strængere gjennemførte end i garnisonsbyerne, og fra nogle af disse har vi en del gruopvækkende eksempler paa, at denne garanti, som man søger i *lægevisitationen, kun blir et lokkemiddel, som besnærer mændene.*

Den øverstkommanderende i Indien, George White, oplyste nylig, at af 70,000 britiske soldater i Indien var paa 2 aar 56,000 angrebne

af venerisk sygdom paa grund af usædelighed. Og dog var der i den tid en meget streng lægeundersøgelse af kvinderne i alle byer, hvor soldater holdt til. Flere høie militære fremførte lignende klager baade i og udenfor parliamentet, hvor denne sag forhandledes ifjor. De mente, at denne sørgelige tilstand blandt soldaterne burde drive parliamentet til at indføre tvungen lægeundersøgelse i hele Indien.

Parliamentet afviste dette skarpt og erklærede, at de militære myndigheder skulde afskaffe lægevisitationen og den dermed følgende kontrol af kvinderne i soldaterbyerne. Parliamentskommissionen erklærede endog bestemt, at *disse undersøgelser af kvinderne burde straffes.* Og krigsministeren, forhenværende sekretær i admiraliteten, *Campbell Bannerman, erklærede under forhandlingen i parliamentet*, at *„sundhedsreglementet mod veneriske sygdomme ikke havde havt nogensomhelst praktisk virkning til at hemme sygdommen.“* Dette havde han paa embedsvegne undersøgt baade dengang disse regler var i kraft i de engelske garnisoner, og nu i Indien. I de engelske garnisonsbyer har sygdommen aftaget, siden den tvungne lægeundersøgelse blev ophævet.

Det paastaaes ellers, at de militæres klager over soldaterne i Indien er tendentiøst overdrevne af dem, uden at jeg dog hidtil har kunnet opdrive nogen offentlig oplysning derom.

Vi behøver ellers ikke at gaa saa langt efter beviserne for, at tvungen lægeundersøgelse ikke kan indskrænke venerisk sygdom. Der kan skaffes beviser fra vore egne byer for det. Ingen kan paavise, at usædelighed og usædelighedssygdomme aftog i de tider, da man strengest praktiserede disse undersøgelser af de usædelige kvinder. Tvertimod.

Det er ikke meningen her at gaa ind paa alle enkeltheder. Jeg vil kun i korthed pege paa nogle grunde, som stundom fremføres for den tvungne lægeundersøgelse. I vil selv kunne gjendrive dem, naar I overveier dem efter helt ud moralske grundsætninger.

„Det hænder undertiden, at smaabørn faar denne græsselige sygdom af ammerne. Derfor bør alle ammer ved lov tvinges til denne slags lægeundersøgelse,“ siger man.

Dersom et barn ikke kan næres ved moderbrystet, har man dog nu saa gode erstatningsmidler, at man uden betænkelighed kan opføde børnene med dem, naar man kun sørger for ordentlig tilsyn baade med barnets ernæring og pleie. Der er ialfald saa mange og vægtige grunde, som taler mod det gamle ammesystem, at jeg aldrig vilde lade mit barn opføde ved en fremmed kvindes bryst. Og allermindst kunde jeg forsvare at tage en ukjendt, forført og løsagtig kvinde til mit barns amme. Saameget burde dog de senere tider have lært os — ikke bare

om sygdommene, men ogsaa om et menneskes hele karakter. Der er ingen fare ved at afvise denne tale om at tvinge ammerne til den slags lægeundersøgelse for at skaffe vore børn et saare tvilsomt gode.

„Tænk hvor frygteligt det er, at uskyldige folk blir smittede af denne græsselige sygdom, for eksempel om de drikker af samme glas eller røger af samme pibe som en syg,“ siger somme.

Ja, det er vist og sandt. Det er frygteligt! Men hvorledes skal man hindre det ved tvungen lægeundersøgelse? Skal alle tjenere og alle fattige, som kommer paa dit kjøkken, tvinges til undersøgelse? Enda kunde de efter kyndiges mening føre smitten med sig. Var det ikke bedre at indføre lidt strengere jødiske renselser af bægere og fade?

Skal alle de fine herrer, som kommer omkring i familierne, undersøges? — Det kunde ofte trænges. — Men var det ikke bedre at rense tobakspiberne ordentlig og have lidt mindre fortrolig omgang med usædelige herrer?

Hævd en høiere samfundsmoral ligesaavel for mænd som for kvinder. Det vil bedre hindre udbredelsen af disse frygtelige sygdomme end nogensomhelst brændemærkende tvangsundersøgelse.

„Men man kan da ikke opgive bekjæmpelsen af disse sygdomme. Man maa dog se til at hjelpe de syge til at blive friske og saaledes hemme denne elendighed,“ svarer man os.

Ja, lad os yde de syge al den hjelp, vi formaar. Lad dem faa helt fri og uhindret lægehjelp og hospitalsbehandling; men lad ikke den tvungne lægeundersøgelse staa truende i baggrunden og skræmme dem bort. Lad os ikke gjøre som hin tyran, der dækkede bordet for sin gjæst og bad ham forsyne sig, men over hans hoved hang et skarpt sværd i et haar. Tag damoklessværdet bort og lad det ikke længer hænge truende over de ulykkelige kvinders hoved.

Saalænge denne altfor sørgelige levning af de faldne kvinders slaveri truer dem, vil mange holde sig borte fra lægehjelp saalænge som muligt, og det *særlig de, som ved sit liv sætter samfundets sundhed i fare.*

Og saa maa vi prøve at faa bort *denne overtro, at nogensomhelst lægeundersøgelse af kvinderne kan hindre udbredelseu af disse sygdomme, saalænge usædelige mænd nedværdiger kvinderne til redskaber for sine dyriske lyster og løber fra den ene til den anden.*

Jeg skal her kun pege paa en kjendsgjerning: Den kvinde, som har havt omgang med en smittet mand, overfører smitten paa den, som senere har omgang med hende, selv om lægen efter nøiagtig undersøgelse ikke finder spor af sygdom hos hende.

Hvorfor skal man da tvinge kvinder til den umoralske undersøgelse og støtte overtroen, om at den værner samfundet mod sygdom?

„Men det er jo intet nyt man vil indføre. Man vil kun gjennemføre noget nøiere en hos os anerkjendt retsopfatning," siger nogle.

Jo, her er virkelig tale om nye bestemmelser for at kunne med loven i haand fremtvinge lægeundersøgelser, som man før ikke kunde fremtvinge. Vor største autoritet paa dette omraade siger udtrykkelig: „*Det antages imidlertid ikke, at sundhedskommissionen nu har noget middel til at fremtvinge undersøgelse, hvor vedkommende nægter.* — — Antages der at foreligge en forbrydelse efter straffelovens kap. 18 § 26 eller 30 kan vistnok trussel med strafforfølgning bruges som tvangsmiddel; men dette vil dog som oftest vanskelig lade sig gjøre."

Derfor foreslaar man nu „*den forandring i den bestaaende ordning, at tvang i vægringstilfælde kan anvendes.*"

At der i kriminelle tilfælde foretages lægeundersøgelse, for eksempel ved fødsel i dølgsmaal eller, naar personer mod bedre vidende spreder venerisk sygdom og saaledes begaar en forbrydelse mod en navngiven person, er baade lovligt og rigtigt, naar kun anklagen er vidnefast og ikke efter hemmelig anmeldelse eller mistanke om usædelighed; men dette berettiger os aldeles ikke til at sige, at vor lovgivning anerkjender den paatvungne blottelse for veneriske sygdomme i almindelighed.

Den praksis, som politimyndighederne i nogle faa byer har sat igang for disse sygdomme, og autoriteterne tildels taalt, kan ikke slaaes sammen med landets lov og ret.

Vore gamle love gir ingen paabud og ingensomhelst bestemmelser om saadanne tvungne lægeundersøgelser af kvinder for det tilfælde — og vore nye love vil efter nærmere overveielser forhaabentlig heller ikke optage noget saadant.

„Men der er en uhyre forskjel mellem *forudgaaende undersøgelse af kvinder for at forebygge smitte* og *efterfølgende paa bestemte kjendsgjerninger grundet undersøgelse.* Denne sidste maa være tilladt og nyttig," siger man.

Det er sandt, at der er forskjel forsaavidt som den første slags ligefrem kan stilles i usædelighedens tjeneste, mens den sidste kun ad en bagdør fører derhen. Men dersom man med denne skjelnen mener at fjærne det umoralske fra tvungen lægeundersøgelse, kaster man kun udenforstaaende blaar i øinene.

Har man allerede glemt, at her var myndigheder iblandt os, som satte igang den skjændige ordning med reguleret usædelighed og tvungen undersøgelse af kvinder, forat usædelige mænd kunde benytte dem værre end slaver? Dette var tvert imod landets lov og ret, som udtrykkelig regnede slige handlinger for strafbare.

Naar man nu fik endog den allermindste ret til med loven i haand at tvinge mistænkte kvinder ind til en saadan undersøgelse, kan da

virkelig nogen tro, at dette ikke vilde blive grebet med begge hænder og udnyttet til det yderste af slige, som tidligere endog tvertimod vore love opretholdt denne elendige trafik.

Dertil kommer, at denne slags tvungne undersøgelser er lige umoralske og krænkende for samfundets og den enkeltes bevidsthed enten de fremtvinges for at hindre smitte eller de fremtvinges bagefter paa mistanke. Et umoralsk middel retfærdiggjøres ikke ved en god hensigt.

Der har spredt sig i vort samfund en moralsk slaphed, som bærer sine sørgelige frugter, ikke mindst paa dette omraade. Denne slags krænkelser af vore søstres ære fremstilles som en god sag, og da er det intet under, om mændenes moral brutaliseres. Der er næsten ikke den dyriske handling til, som man ikke fra alle kanter hører om er udøvede mod værgeløse kvinder.

„Men kvinderne frembyder sig selv og forlokker ofte mændene til usædelighed. Derfor er det ikke mere end ret og billigt, at de tvinges til undersøgelse, saa de ikke paafører mændene sygdom,“ svarer somme.

De som taler slig, aabenbarer enten en dyb uvidenhed eller en sørgelig hjærteløshed overfor samfundets moralske elendighed.

Er det de rige folks døtre, som frembyder sig paa gaderne? Er det ikke dem, som er ødelagte i daarlige hjem eller forførte ved slet selskab eller rigmændspenge, og som siden ved fortvilede kaar holdes nede i elendigheden?

Det er paa høie tid, at der raabes et indtrængende varsko mod alle slige foranstaltninger, som vil krænke kvindernes ære og forgifte vor samfundsmoral.

I forbindelse med dette spørgsmaal om tvungen undersøgelse af kvinder, har der nu ogsaa reist sig et andet spørgsmaal, nemlig om *straf for erhvervsmæssig utugt.* Vor nuværende lovgivning indeholder jo en bestemmelse derom, som ellers har vist sig ganske virkningsløs.

Det er særlig i Tyskland man er ivrig for dette, men nu synes nogle af vore sædelighedsvenner og nogle danske ogsaa at ville støtte det kraftigt.

Dette brev er allerede blevet saa langt, at jeg faar udtale mig kort om dette spørgsmaal. Desuden tror jeg ikke sagen har nogen udsigt til at gaa igjennem hos os, ialfald ikke i den form, som synes at være tyske sædelighedsvenners ideal, at de kvinder, som gribes i erhvervsmæssig utugt skal straffes.

„Men dette maa dog være en god sag. Det er jo at hævde en alvorlig og kristelig samfundsmoral,“ siger nogle. Jeg har ogsaa seet avisskrivere kalde det *den strengere moralske opfatning,* og der er

sagt af fremragende og alvorlige mænd, at man ellers vilde sænke de moralske krav, og samfundet kom til at anerkjende utugten som lovlig.

Det maa dog være tilladt at bede eder overveie disse paastande noget nærmere og se, om de ikke er adskillig forhastede, ja at maaske ikke nogen af os vilde faldt paa dette, dersom der ikke var en tilvant tankegang, som forvildede os.

Det er for det første en haandgribelig *uretfærdighed at straffe kvinden og lade manden, som bedrev utugt med hende gaa fri.* Der er hverken for Gud eller mennesker nogen forskjel i deres brøde. Hvorfor da denne forskjel i straffen, at man griber den svagere, og lader den stærkere gaa fri?

Dernæst skaber man ved denne straffemetode *en klasse af straffede faldne kvinder, som blir et selvskrevet bytte for mændenes dyriske lyster.* Erfaringen har noksom vist dette. Man har sat de usædelige kvinder paa tvangen i nogle maaneder. Dermed er de brændemærkede som lastens lydige slaver, og det daarlige liv, som de havde begyndt før, fortsættes saa meget værre, efterat de er straffede. Der er ingen byprest, som ei har mødt slige i sin sjælesorg og seet hvorledes de har sunket dybere og dybere, jo mere politiet har sat sin fod paa deres nakke. — Kun den kristelige barmhjærtighed har magtet at redde nogle faa af disse samfundets ulykkeligste slaver. Hvem har kunnet paavise nogen fremgang af samfundsmoralen ved at straffe disse kvinder, saalænge man lader dem, som bruger dem, gaa aldeles fri?

„Ja, men de har gjort usædeligheden til en levevei, og det maa straffes. *De frembyder sig for penge og øver derved en forbrydelse mod samfundet,*“ siger man.

Hvem har bragt denne kvinde saa dybt ned, at hun sælger sin ære for penge? Politiet har vel lagt alle sine aarer ud for at finde en slig sjælemorder? Eller kanske de lar ham gaa fri og endog ved, at han lever i herlighed og glæde, mens hans offer faar sin straf? Bør der ikke være samme lov for forføreren som for enhver anden forbrydelse, naar man skal have straf for utugt?

„Ja, men han har betalt for sig (?), mens hun forfører andre ved at frembyde sig for penge.“ „Hvilken forbrydelse er størst, at sælge en kvindes ære eller at kjøbe den? Er ikke begge dele lige oprørende?“ Baade den som kjøber og den som sælger ulovlig vare, er ellers lige strafbare for loven. Hvorfor ikke ogsaa her? Skal de usædelige herrer have frit lov til at gaa ud paa gader og stræder og kjøbe kvinders ære, mens de arme faldne kvinder, som er knækkede af forførerne, og ofte tvungne af sine tyranner til at søge sligt erhverv, skal straffes?

Jeg kan ikke andet end anse det for uretfærdigt og umoralsk at straffe den ene part og lade den anden gaa fri. De er to om synden, de faar være to om straffen.

Det rette maa være at straffe de mænd og kvinder, som ved sin usædelighed volder offentlig forstyrrelse, men ellers overlade de skjulte synder til ham, som skal betale enhver efter sine gjerninger.

Hvad nu det angaar, at dersom usædelige kvinder ikke blir straffede, saa vil samfundet paa en maade anerkjende utugten som en levevei, saa har det vist sig atter og atter gjennem aarhundrederne, at straf for utugt har forøget utugten, netop fordi den har rammet bare den ene part, kvinderne. Man har hængt dem og man har dængt dem, man har brændemærket dem og forvist dem — alt til ingen nytte, saalænge forførerne gik fri. Ja, disse var ofte selv med og hævdede samfundets moral ved at straffe de forførte!

Aa nei, det er nok ikke leveveien, som lokker kvinderne til at leve i lastens huler, men det er *forførerne og skjøgeværterne. Disse skulde straffes med lovens strengeste straf, især de som søger sin levevei i at forhandle kvinder.* „Hvad?“ „Ja, sælge dem til skjøgeværter eller være mellemmænd mellem usædelige mænd og unge kvinder for at sælge disse til utugt ofte uden deres vidende.“ Sligt rædsomt handelsvæsen foregaar stadig i alle land, og kun en sjelden gang hører man, at politiet træder imellem og kan hindre det.

Det gaar saavidt, at der endog er trykte kataloger, som holdes strengt hemmelige og kun uddeles til medlemmerne af en forening af skjøgeværter. Denne katalog indeholder fortegnelse over, hvem som kjøber og sælger eller leier ud kvinder til usædeligt brug. Jeg har selv seet et eksemplar af denne rædsomme bog. Politimesteren i Haag havde faaet fat i et eksemplar, som han overleverede til den høiagtede leder af sædelighedssagen Mrs. Josefine Butler. Ved den anledning saa ogsaa jeg den og mange andre med mig. Denne frygtelige forening har sine medlemmer og agenter i de fleste større byer.

Dette og meget lignende gir os den rette forstaaelse af hvad det betyder, at kvinder gjør utugten til levevei. Her skulde man tage alvorlig fat uden persons anseelse, men derimod lade det uretfærdige krav paa straf for erhversmæssig utugt fare, indtil man kan naa baade mænd og kvinder med den samme lov.

Men der er jo mange af os sædelighedsvenner, som kræver denne straf, og der er en hel del tyske theologer og nogle norske ogsaa, som anser den for ret god. Nogle af vore bedste mænd, som vi maa se op til og høiagte, anbefaler den.

Just derfor kan jeg ikke tie længere, selv om min røst ikke rækker langt mod deres, og selv om det kjendes saart at angribe elskede og høiagtede mænds anskuelser.

Hvad grund kan der være for, at nogle i Tyskland og hos os holder paa sligt, som sædelighedsvennerne ellers verden rundt strider imod? Man ønsker jo endog menighedernes tilslutning til dette krav.

Er det i Bibelen man søger sine grunde for sagen, siden man regner den for en menighedssag?

Det kan jeg ikke tro; thi mange lærde og troende mænd er alvorlig mod det. Jeg har tænkt en hel del over dette og prøvet at studere min Bibel ogsaa med dette spørgsmaal for øie; men *jeg har ikke været istand til at finde nogen bibelsk grund for dette krav — tvertimod.*

Vi mindes alle Kristi optræden mod dem, som vilde have ham til et fordømme kvinden, som var greben i hor. Kristus afviste dem. Han vilde ikke fordømme den ene, naar alle de andre skyldige gik fri.

Jesus tog sig af toldere og skjøger og aandede kjærlighed og haab ind i deres hjærter, og synderinden i staden var for ham ikke en forbryderske, som man skulde sætte paa straf, men en sønderreven sjæl, som trængte lægedom, og som han for alles øine satte høiere end den egenretfærdige farisæer. *Det vil slet ikke passe ind i Jesu billede, at han skulde sætte sine tjenere til at straffe synderinderne i staden og derimod lade deres medskyldige og forførere gaa fri.*

Hvorfor skal da vi, som gjerne vil følge ham efter, indlade os paa sligt noget?

„Men det er vel en eller anden mosaisk forordning dette, som man saa har taget med sig ind i kristenheden?" spørges der.

Nei, selv gamle Moses, som levede i en barbarisk tidsalder gik dog ikke med paa sligt, hvor barbarisk man end siger, nogle af hans love var; thi Moses var en saare retfærdig mand. Hans love paabyder, at naar en mand bedriver hor med en anden mands hustru eller trolovede, skal *baade manden og kvinden udryddes af Israel.* Og naar en mand træffer en pige og krænker hende, *skal han tage hende til hustru; „han maa ikke skille sig fra hende alle sine dage."*

Vil vi følge Mose lov, saa blir det nok tale om noget ganske andet end at straffe de kvinder, som sælger sin ære, og lade de mænd, som har forført dem, og som kjøber dem for sin uterlige lyst, gaa fri.

Selv om langt flere af vor tids bedste mænd anbefalede dette krav, kan jeg derfor ikke andet end anse det for *et uretfærdigt og ubibelsk krav.*

Der er endnu mangt og meget, som jeg kunde have at sige om disse spørgsmaal, men for denne gang har jeg talt og lettet mit hjærte. Undes der mig tid og kræfter kommer jeg nok igjen. For der er mange, som lider, og ikke for mange til at lette deres byrder.

Hamar 1895. Eders hengivne

Bernt Støylen,

sjømandsprest.

Se omstaaende Side.

„**Nylænde**" trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle *„Nylændes"* venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de mai 1895. | No. 10.

Vore eventyrs kvindeskikkelser.

Det er jo en anerkjendt sætning, at eventyr er noget mere end eventyr; de skal, siges der, gi udtryk for et folks hele tænkemaade, vise os dets idealer og drømme og hele dets daglige Leben und Treiben.

Vore eventyr har da ogsaa været gjenstand for alle slags dybsindige udlægninger; især har den mandlige helt, Askeladden, været drøftet og udredet i det uendelige. Han træder jo ogsaa altid saa tydelig frem, at det ikke er vanskeligt at faa øie paa ham; ingen skal være i tvil om, at han er eventyrenes mandlige ideal eller helt. Men uagtet han jo er skildret slig, at det ikke er muligt at se paa ham uden med velvilje, saa forekommer han mig dog ikke at gi udtryk for noget særdeles høit mandligt ideal, doven og lidet soigneret, som han altid presenterer sig for os. Men selv om nu dette med dovenskaben og fillerne bare er et lidet dramatisk fif, for at heltemodet og guldrustningen skal gjøre desto mere virkning tilslut, saa kunde der vel ogsaa ellers være et og andet at sige paa ham som ideal betragtet. Men da han jo er alles kjælebarn, skal vi ikke pirke mere ved hans egenskaber, men lade ham faa „staa der i guldrustningen, saa gild, at det lyser af ham.“

I stedet gaar vi over til eventyrenes kvindeskikkelser for at se, om vi blandt disse kan finde nogen heltinde eller noget ideal i lighed med Askeladden. At finde det kvindelige ideal er forresten meget vanskeligere end at finde det mandlige, uagtet vore eventyr vrimler af kvindeskikkelser, noget som er nødvendigt af den grund, at Askeladden, som

bekjendt, er noget erotisk anlagt, og fordi kvinden jo ligesom er nødvendig i „naturens husholdning“. Men kvinder, som er skildret saa at sige for sine dyders skyld, uden i sammenhæng med eller som staffage for Askeladdens erotik, findes ikke mange af. Vistnok er der flere eventyr, som har kvindelige titler, men blandt disse skal vi ialfald ikke finde noget ideal, saasom de alle i mere og mindre grad paa en temmelig negativ maade bidrager til vort kjøns forherligelse. Vi skal se lidt paa nogen af dem.

Først støder vi i „*Gjertrudsfuglen*“ paa den kjærringen, som bager og bager og aldrig finder et emne lidet nok til at gi bort, endda det er selveste Vorherre og St. Peder, som er ude og ber om lefse. Men hun faar da ogsaa sin velfortjente straf, forsaavidt det kunde være nogen straf at gaa over fra bagstekone til fugl, selv om det var en fugl, som af og til maa lide af noget vandmangel. Hun er altsaa gjerrighedens og smaalighedens repræsentant.

Saa træffer vi paa de berømte „*Somme kjærringer*“, hvis dumhed er saa kolossal, at den næsten grænser til genialitet; men at fremstille dem som vanvittige genier, har vistnok ikke været fortællerens mening, saa jeg tænker, vi desværre blir nødt til at opfatte dem aldeles bogstavelig.

Jeg gaar bleg, men fattet videre og kommer til "*Gudbrand i Lien*". Ja undskyld, det er jo ikke en kvindelig titel; men jeg er aldeles vis paa, at kjærringen i det eventyret er pointet. I den mandlige verden gjør vistnok denne kvindetype stor lykke; men jeg tillader mig fra mit fremskredne kvindelige standpunkt at finde hende saan lidt for lidet selvstændig, til at hun egentlig kan fortjene min beundring, uden for saavidt, at hun gir anvisning paa en glimrende løsning af det vanskelige problem: den huslige fred. Lad gaa da, at hun er af de bedre. Men saa kommer vi til en, som jeg tænker slaar sparto til dem allesammen, nemlig „*Gidske*“. Jeg haaber, jeg kan fritages for en nærmere skildring af dette mildest talt utækkelige fruentimmer. Naar jeg minder om, at hun med vold og magt vilde gifte sig, antyder noget om et mindre heldigt udstyr af tjære og fjær, samt at hun kommen ind i tyvebanden, uafladelig skraalte: „Vil I ha buk eller søie, buk eller søie?“ saa tænker jeg, hun staar tydelig nok og afskrækkende nok for vort aandelige øie. Og vi kvinder ialfald forlader hende med et haabløst suk, uden at ha faat spor af opreisning for vort kjøn her heller.

Men gaar vi saa over til „*De tre mostre*“, ser det jo adskillig lysere ud; og har man bare overlegenhed nok til at overse deres legemlige skavanker, og desuden huske paa, at disse var medaljer for haandarbeide, præget i datidens noget plumpe form og smag, faar vi jo tre yderst agtværdige gamle damer, dem jeg i min fantasi udstyrer

saa hyggelige som muligt med korketrækkerkrøller, kappekurv o. s. v. Hvem kan vel lade være at holde af disse opofrende gamle mostre, som for al sin hjælp ikke fordrer anden løn end den at kaldes „moster“? og hvem vil nægte dem heltemod, naar de paa selve bryllupsdagen optræder lige for prinsens øine med sine respektive „medaljer“, bare for at hente sin surt erhvervede løn? Og jeg synes nok, vi kan være enige om at reise os og neje ligesaa dybt som bruden, idet vi ærbødig hilser „goddag moster“.

Den næste kvindelige figur, vi vil beskjæftige os med, er „*Hønen, som skulde til Dovrefjeld for at ikke alverden skulde forgaa*“.

Om nogen vil indvende — kjønnets rigtighed tiltrods — at dette er dog ingen kvindefigur, men bare en høne, saa skal jeg dertil faa lov at svare, at jeg føler mig fuldt overbevist om, at dette med *hønen* bare er en galant, eller rettere, hensynsfuld forklædning, og at der for fortællerens digteriske blik har staat en af disse masende og kavende husmødre, som synes, det gjælder i den grad med at komme til Dovrefjeld netop i kvæld, d. v. s. med et eller andet husligt braak, at, hvis ikke, saa forgaar alverden, og som desuden har denne uforklarlige magt over sindene, som imellem just de middelmaadige mennesker har, at de faar alle de andre til at tro det samme, saa de tilslut blir et helt følge, der pludselig tror, de absolut maa til Dovrefjeld netop ikvæld. Og dette eventyr er saa humoristisk, at jeg ædelmodig tilgir den deri udtalte knusende dom over vore husmødre.

Af andre eventyr med kvindelige titler kan nævnes „*Vesle Aase gaasepige*“, som var besat af den fikse idé, at hun endelig skulde ha prinsen af England. Forresten er det intet andet at bemærke om hende, end at hun var fatalist: „Skal jeg ha ham, saa faar jeg ham nok“, sa Aase og dermed lod hun sagerne rolig gaa sin gang, indtil hun ganske rigtig fik ham.

Endvidere „*Dukken i græsset*“, som har udmærket sig ved at forfærdige verdens mindste skjorte, og „*Jomfruen paa glasbjerget*“, som havde en irriterende mani for at erte sine friere opefter et glasbjerg og trille guldæbler ned i skoen paa dem. (Mærkelige sko den tids unge mænd brugte!)

Saa kommer „*Mestermø*“, som har afgivet stof til et af vore længste eventyr. Denne kvinde er da virkelig ogsaa, hvad man kalder „en karakter“; hun er udstyret med stor klogskab og humoristisk sans for at behandle skrivere, fogder og lensmænd, naar de gaar paa frierfødder; men hun viser sig tillige saa raffineret grusom og saa ligeglad med sit eget gode navn og rygte, at jeg ikke har lyst til at gjøre videre stads af hende.

Ulige mere sympathisk er „*Lurvehætte*“, trods sit ilde klingende navn. Og skulde nogen kvinde i eventyrene kaldes en heltinde, saa

blev det hende, kjæk og selvhjulpen, som hun er. Men fortælleren har troet at burde bøde paa disse ukvindelige dyder ved at udstyre hende saa emanciperet utækkelig som mulig, idet han har nægtet hende al legemlig skjønhed — den eventyrene dog ellers er saa rundhaandet med at uddele — og lader hende optræde med en fæl hætte, ridende paa en buk, men rigtignok med det ubestridelig kvindelige vaaben, *en slev,* en inkonsekvens, som fortælleren vel har gjort sig skyldig i, for ikke at være altfor uhøflig mod det smukke kjøn; det vilde jo ogsaa været altfor galt, om han havde berøvet hende vort kjøns ypperste smykke, grødsleven! Imidlertid har Lurvehætte et glimrende humør og traver fornøiet om paa sin buk. Jeg har været lidt i tvil om hun skal være en parodi paa en sportskvinde eller paa en, som rider sin pegasus; hvad det saa end er, saa lader det til at ha forvoldt hende selv ublandet glæde. Men fortælleren har dog været psykolog nok til at forstaa, at selv i en saadan kvindes liv kommer det øieblik, da længselen efter „prinsen" melder sig, og nu er gode raad dyre; thi Lurvehætte har god nok forstand til at forstaa, at selv om hendes prins var „en af Europas mest oplyste fyrster", ja selv om han kunde Stuart Mill paa sine fingre, saa vilde han ikke godvillig gifte sig med en styg og emanciperet dame. Hun spinder derfor raskt en liden intrige ved hoffet, og mager det saa, at hvis prinsen ikke tar hende, saa faar kongen ikke hendes søster, som naturligvis er baade vakker nok og dum nok til at ha gjort kongen gal af forelskelse. Den arme prins maa da ofres for kongens skyld. Som en dødsdømt forbryder rider han til kirke ved siden af sin emanciperte brud, som ikke engang paa bryllupsdagen har fundet det nødvendigt at gjøre en smule toilette. Tillidsfuld og glad traver hun afsted ved hans side og forsikrer ham med en selvtillid, som ogsaa tilslut imponerer ham, at alt, hvad hun har, hendes skjønhed indbefattet, er førsterangs greier. Forbauset ser prinsen bukken bli til en prægtig ganger, sleven til en sølvvifte, hætten til en guldkrone og hendes af boglige studier furede ansigt til det deiligste paa jorden. „Og da kan det vel hænde, at prinsen fik munden paa glid!"

Om det nu har været fortællerens mening, at Lurvehætte, for at vinde prinsens kjærlighed, har givet slip paa sin selvstændighed, eller at prinsen pludselig er kommet Stuart Mill ihu og blet kvindesagsven, skal vi lade være usagt.

Som vi ser, er alle disse kvindeskikkelser hinanden temmelig ulige, og fremviser ingen stadig tilbagevendende type i lighed med Askeladden. Skal vi finde en saadan, maa vi nok vende os til „*prinsessen*"; men hun er sjelden individualiseret, staar der i regelen bare som et begreb eller et symbol paa det kvindeideal, som leger i hver forelsket ungersvends hjerte. Men meningen er vel, at denne prinsesse skal være

eventyrenes kvindeideal, saa vi faar vel se lidt nærmere paa hende. I regelen faar vi ikke vide noget mere om hende, end at hun er „saa vakker, at det ikke er nogen maade paa det“. Men ved at samle alle spredte træk rundt om i eventyrene, faar vi ud en kvindeskikkelse, som jeg ikke synes, vi har grund til at være saa svært kry af.

For det første finder hun sig med en irriterende taalmodighed i at lyske alle slags fæle troldhoder; ja den fromme „manddatteren“, som hører til samme slags kvinder, forsikrer endogsaa, at hun *gjerne* skal baade vaske og børste og kysse alle de afskyelige mandshoder, som kommer op i vandskorpen til hende Men hvis det skal være idealet at tage saa vel imod alle mandshoder, som „kommer op i vandskorpen“ til en, saa synes jeg vi blir vel liberale. Jeg for min part har i dette ene tilfælde mere sympathi for „kjærringdatteren“, som gir de samme mandshoder en ganske anden modtagelse. Og uagtet jeg finder det meget stygt, at damer bander, saa synes jeg i dette tilfælde, at det var, om ikke tilladeligt, saa dog tilgiveligt, at kjærringdatteren modtog dem med saa saftige ord, som hun gjorde.

For det andet er prinsessen slet ikke altid saa svært trofast mod sin hjertenskjær heller. Ialfald hører vi ikke noget om, at hun gjør modstand mod at gifte sig med en anden, hvis Askeladden er hjemme i forretninger og blir nogle aar forsinket paa veien; men kommer han saa paa selve bryllupsdagen, saa skyder hun rigtignok freidig nr. to for glug. Hun lader i det hele til at være komplet hævet over frygten for at „gjøre skandale“. En anden egenskab er den ubarmhjertighed, hvormed hun behandler uheldige friere. At „skjære de tre røde remmer af ryggene“ deres, lader til at være hende en ren svir. Naar saa dertil kommer den tendens enkelte af dem har til, naar det blir mørkt, at sadle sin buk og frivilligt ride til sin kjæreste, bjergtroldet, saa synes jeg snart, hun maa være demaskeret og snarere at maatte gi udtryk for mandens skuffelse. Men, mærkelig nok, hører man ikke noget om det. Askeladden er udstyret med en blind tro paa sit drømmebilledes virkelighed, og det er ligefrem rørende i det vakre eventyr „*Følgesvenden*“ at se, hvor tappert han kjæmper mod de utallige skuffelser, hans tilbedte bereder ham, og hvor ihærdig han skurer hende baade med limer og ris og bader hende baade i melk og myse for at faa hende saa ren, som hun i hans drømme har staat for ham. Men at dette eventyr, som har to saa ædle mænd som „gutten“ og „Følgesvenden“, og hvor tilogmed troldet var forholdsvis elskværdigt — igrunden er der fra et tolerant standpunkt intet andet at si paa det, end at det ikke havde mod til at la en tandlæge trække ud den rædsomme jækslen sin, som kunde rumme en hel nøgle — ikke har en likere kvindeskikkelse end denne „kjeikete“, falske og urene prinsesse, er noksaa trist.

Det lader ikke til, at den tids mænd har sat sine fordringer til kvinden særdeles høit. Naar hun bare har havt skjønhed, og de idetheletaget „har faat hende", saa har det end ikke været saa nøie med hendes „fortid", en fordring, som dog selv den forvorpneste mand nu tildags pleier stille til sin brud. I et eneste eventyr, „*Vesle Aase gaasepige*", hører vi om, at prinsen vilde ha en ren kvinde, og i det øiemed havde en sten foran sin seng, som skulde si ham dette; men denne prins var som bekjendt fra England, og der har de ventelig været saa langt fremme for os i kultur, at de havde lært at stille de sædelige fordringer høiere — „d. v. s. til de underordnede", som det staar i Tutti-Frutti visen; „de overordnede" tog det nok heller ikke der saa nøie!

En egenskab synes jeg vi burde fundet hos de norske eventyrs kvindeskikkelser, nemlig *heltemod;* de burde da været lidt i slægt med sagakvinderne; men se mig til, om en eneste en af alle de troldbortførte prinsesser falder paa at ta de tre slurker af den vidunderlige styrkedrik, som de dog alle vidste saa godt besked om, saa de *selv* kunde dræbt troldet. Nei, de sidder ganske rolige og lysker og venter paa prinsen, som skal komme og gjøre det for dem. Imidlertid befinder de sig noksaa godt hos troldet, tror jeg; men hvis dette ogsaa er tilfældet, saa tror jeg, vi maa bli enige om, at den norske eventyr-prinsesse var temmelig tarvelig. Skal vi saa efter dette heller ikke lægge skjul paa, at hun, naar hun blir dronning, udviser en umoralsk lyst til sammen med gemalen at trille alt, som kommer i deres vei, i „spigertønden" nedad fjeldet, saa tror jeg, vi opgir i hende at finde noget ideal, og det blir en ren lise at vende tilbage selv til „*Gidske*", for hun gav sig da i det mindste ikke ud for mere end hun var, og bereder os ingensomhelst skuffelse, aldenstund hun fra først af optræder som den hun er. Og tænker vi saa paa „*Lurvehætte*" og „*De tre mostre*", blir vi helt bløød om hjertet. Takke mig baade den to alen lange næse, de røde, rindende øine og — reverenter talt — den store bag. Den sidste havde jo ovenikjøbet bare det uheld, som saa mange andre store, at komme nogle aarhundreder for tidligt til verden. Var hun bleven født i de store *tournurers* tid, saa havde hun været fuldkommen præsentabel.

Apropos om lange næser. Mon hvorledes denne stadige trang til at udstyre de gamle kjærringer med saa urimelig lange næser er opstaat? Vel har jeg set at lange næser er typiske for den norske bondebefolkning; men ikke mere for kvinder end for mænd. Det er altsaa bare den sædvanlige uskikkelighed mod „gamle kjærringer"; noget rimeligt bevis for den lange næse er nemlig ikke fremsat; thi, at den skulde bli saa lang ved den stadige spinding og nikking, er

ligesaa usandsynligt, som at den i nogen hundre aar skulde kunne gjøre tjeneste som „glorage“, en vittighed, som stadig er forsøgt.

Nu, det være som det vil med de lange næser, et er sikkert, at den, som i vore eventyr vil lede efter en ideel kvindeskikkelse, han faar selv en lang næse, saa for saa vidt de lange næser skal pege hen paa det, er de i sin orden.

„Jenten“ i „*Østenfor sol og vestenfor maane*“ og den lille fromme søster i „*Vildænderne*“ har jeg forbigaat, fordi jeg har behandlet den samme kvindetype i kjærringen til Gudbrand i Lien. Slig var nemlig hun som ung pige, tænker jeg mig; og det romantiske skjær, som hviler over de to, men som kjærringen til Guldbrand i Lien unægtelig maa siges at være kemisk ren for, har bare været underlagt „den forvandlingens lov“, som enhver kvinde maa undergaa, idet hun gaar over fra ung pige til gammel kone.

Men vi har endda en igjen, som vi maa nævne, og det er prinsessen i „*Tyri-Hans*“, hun, som havde mistet evnen til *at le*. Igrunden er hun den eneste rigtig tragiske kvindefigur, og det uagtet hun ikke var bortført af noget trold, men sad trygt og lunt paa sin faders slot. Hun kunde ikke drage paa smilebaandet engang, stakkar! havde altsaa ikke engang den trøst at se komiken i livets store sørgelige komedie. Alvorlig og mørk sidder hun ved vinduet i sit jomfrubur og stirrer ud i verden efter idealerne. Saa kommer Askeladden, eller Tyri-Hans, som han heder her, med sit latterlige tog af alle slags mennesker, som slet ikke vil være sammen, men som alligevel maa, og det forekommer hende slig en glimrende parodi paa livet, at hun slaar hele latterdøren paa vid væg! „Vil du være med, saa hæng paa!“ raaber Askeladdens forførende glade stemme. Og forløst af latteren føler hun livslysten sprætte i sig igjen. Heisan! kanske det er bare moro altsammen alligevel! Og resolut hægter hun sig fast i Askeladdens arm og blir med i hans rare følge. „Vil du være med saa hæng paa!“ raaber Askeladden nok engang. Og saa hægter vi paa vort lystige tog af eventyrkvinder; er de end ingen idealer, saa kan de da faa være med i det store, latterlige følge, som faar menneskene til at le livets forløsende friske latter. *Helene Lassen.*

Nogle ord om Camilla Colletts verker.

Til „Nylænde"s redaktion.

Monstro det ikke var mange, der følte det som en personlig sorg, da Camilla Colletts dødsbudskab kom. Saa gik det ialfald mig, der aldrig havde seet hende. Men underlig er det, man læser dødsfaldet, man ved at saa er det, og dog, kaster man et blik bort i hylden, hvor hendes samlede værker i 10 bind staar, saa skjønner man, hvorfor det synes saa vanskelig at bøie sig for det faktum. Da ved man, at Camilla Collett ikke er død, aldrig kan dø, saalænge det norske sprog lever, saalænge norske kvinder er til. Dertil har hun sat for dybe spor i den norske literatur og den norske kvindeudvikling. — Der er sagt, at hun klagede over liden anerkjendelse! Men havde hun ikke ret til det? Den, der skriver med sit hjerteblod, vil og maa dog vel have ret til at fordre, at dette hendes smertes barn har fundet forstaaelse. Og kun sen og tilsyneladende ringe forstaaelse bliver vel altid disse fremragende aander tildel, der skriver for de *upper ten thousand,* som aldrig har smigret hoben, aldrig kastet sukkertøi i grams til massen.

„At være, hvad man kalder afholdt af folk, almindelig afholdt, har altid forekommet mig at have noget tvetydig ved sig. Hvorved gjør man sig afholdt i den forstand? Sikkerlig ikke uden at afgive en del af sig selv, hvorved det hele let sænkes, og man bliver noget andet end sig selv." — I disse ord røber Camilla Collett sin individuelle selvstændighedsfølelse, kun en helstøbt personlighed, en karakter kan tale saaledes. For hende havde støbeskeen intet skrækkende, hun var da sikker paa ikke at gaa „som vraggods over i massen." — Camilla Collett siger: „Der gives en hjertets aandrighed, der kan eies af folk, der i almindelig forstand ikke kan kaldes aandrige. Den saarer aldrig, udfylder vidunderlig alle og alles krav og er en renere kilde til velsignelse end den blotte overlegenhed. De mennesker, der eier denne hjertets aandrighed, har en forunderlig tiltrækning." Dette synes mig at være saa sandt og træffende, saa fint, at intet i hendes værker kan overtræffe det. Ofte træffer man ikke den slags mennesker, men vi alle har vel truffet paa dem, og hvor velgjørende det er at kunne regne disse til vore venner. Hvilken forskjel der er paa at være „almindelig afholdt" og denne hjertets aandrighed, der altid finder det rette ord paa det rette sted. — I „Amtmandens Døtre" lader hun Koll, ved budskabet om Margretes død, „tømme den gamle angersskaal, hvori vi drikke vore dødes minde — denne anger, der jo ikke er andet end menneskenaturens evige ufrugtbare kummer over dens egen utilstrækkelighed. Kom de døde tilbage, formaaede vi da mere?"

Naar vi tænker paa dette, maa vi være glade over, at nogen anerkjendelse fik hun dog, og det som vi først erindrer da, er festen i 93, da hun fyldte sit 80 aar. Den lod hende kanske forstaa eller ialfald lod hende ane, hvad den opvoksende generation saa i Camilla Collett. Hendes værker eier jo ogsaa saa megen ungdom; og en rig og stor forstaaelse af ungdommens krav slaar en der imøde, saa det synes kun naturlig, at den unge fylking deri finder sit skjoldemærke. Der er mere end 40 aar siden „Amtmandens Døtre“ saa lyset, det gjør ikke noget, forældet er den ikke, jeg har hørt mange unge piger erklære den for den morsomste bog de ved.

Og nu netop som subskriptionsudgaven er færdig, kommer den paany, dennegang i folkeudgave. Ja, bliver hendes værker en folkeeiendom, da har Camilla Collett naaet sit maal; har hun faaet massen af de norske kvinder til at lære og tilegne sig hendes skrifter, da har hun fundet forstaaelse, da har hun erholdt anerkjendelse. Noget andet og mere har hun aldrig længtet efter. Hendes maal har ikke været at blive „almindelig afholdt,“ men „udfylde vidunderlig alles krav.“

Det vækker jo altid vemod, naar en af vore, endnu mer, naar det er en, der har givet meget, forlader os for at gaa over i det store hinsidige. Dennegang blandes der dog ikke bitterhed i sorgen, Camilla Collett var jo 82 aar, hun havde naaet støvets aar, hun havde udrettet sit dagverk, udrettet mer end de fleste, og døden kom vist her som en hvile.

Vi har kun at takke hende for alt og glæde os over, at vi alle eier eller med lethed nu kan faa i vor besiddelse hendes Samlede værker.

Der har været antydet, at Camilla Collett efterlader sig en dagbog; det skulde være at ønske, at hendes livs erindringer findes og snart maatte udkomme. For en bog det maa være! Alle de mennesker og interessante mennesker hun har kjendt, det ville jo blive en hel historie, hele det nye Norges historie, som denne „Eidsvoldiana“ maatte kunne oprulle. Gid denne „dagbog“ maatte udkomme og det snart.

A. D.

Landsbygden, april 95.

I anl. artikelen „fra Sætersdalen“.

Til „Nylænde“s redaktion.

Som hørende til kategorien de „konditionerte“ i Sætersdalen og merkværdig nok alligevel interesseret i kvindesagen skal jeg tillade mig at gjøre nogle bemerkninger angaaende korrespondencen „Fra Sætersdalen“ af „En bondejente“ i „Nylænde“ no. 3, 9de aarg.

Fremsætter en først nogle paastande offentlig, bør en, synes jeg, kunne bevise, at de ogsaa medfører fuld sandhed, men i nævnte artikel viser det sig rigtignok, at brevskriversken bar behaget at fremsætte sin egen opfatning af, hvad Sætersdalens damer tror om kvindesagens enkeltheder, som en almindelig kjendsgjerning. Vel frækt, mener jeg, saadan uden videre at „skjære alle over en kam“, og gaar en sagen nøie efter i „sømmene“, vil kanske flere af de „konditionerte“ med mig kunne oplyse om, at en ikke bryr sit hode med at tænke over sligt sludder som, enten de „emanciperte“ har „lyse udsigter blandt mændene“ eller ikke.

Hvad vedkommendes sidste emne: „klasseforskjellen“ angaar, kan det jo slet ikke kaldes „overlegen dumhed“ at sige „Du“ til en bondejente i en bygd, hkor dette er almindeligt; og hvad frk. B.'s fornærmelse angaar, ved jeg med vished, at den aldrig har existeret. Det er efter min mening skammeligt at prisgive andres gode navn og rygte til en offentlig avis, og især, naar, som i dette tilfælde, det en har at sige ikke engang staar for en nøiere undersøgelse; for den paastand f. eks., at frk. B. skulde betragte bønderne som saa „uopdragne“ holder slet ikke stik. Nei, slig en opfatning af bønderne har frk. B. aldeles ikke, dertil kjender jeg hendes karakter altfor godt, og hendes eget tidligere udsagn om det stik modsatte kan jeg bevise min paastand med.

Om frk. B. indfandt sig „selvbuden“ i vedkommendes hjem til nævnte begravelse eller ikke, beror jo i dette tilfælde udelukkende paa opfatningen af invitationen.

Saa skulde man vente, at en oplyst bondejente burde vide, hvor meget udtrykket: „Hun opførte sig svært frit“, kan bære i sig og virke til skade for ens gode omdømme.

Tilslut: det er jo godt at høre: „Vi respekterer kundskab og dannelse“. Ja, gid da alle af bønderne uden undtagelse ogsaa i al sin færd viste, at de eiede respekten i saapas grad, at de betænkte sig paa at komme med den slags skriverier som ovennævnte.

Asker seminar, 3die april 1895.

Inga Hølaas.

Fra missionsforeningerne.

I „Nylænde" for 15de marts skriver en indsender under signaturen „P." om missionsforeningerne. „P." drager skarpt tilfelts ikke alene mod, at „den aandelige atmosfære i kvindeforeningerne er usund og trykkende", det vil vist enhver fordømme, hvor det er tilfældet, men der tales ogsaa mod, at underholdningen der udelukkende er religiøs. Hvorfor er da kvindemissionsforeningerne dannet? Er det ikke for at komme sammen og just ene og alene at beskjæftige sig med missionen, arbeide for den og læse om dens fremgang. At der er mange feil ved vore kvindsforeningers møder, at der af enkelte kan sladres, at der forekommer hykleri, at iveren er altfor liden, — deri er jeg saa ganske enig med indsenderen. Men at dette kan afhjelpes ved at bringe foreningens maal i baggrunden, det forekommer mig at være en feilagtig opfatning.

Hvorfor ikke danne en forening for at skaffe selskabelig, lærerig og morsom underholdning for folk udover landsbygden. Det er ikke tvil om, at der er stor trang til den slags, saa folk vil nok møde op. *Der* kunde det være paa sin plads først og fremst gjennem „Nylænde" at gjøre kvinderne bekjendt med arbeidet til deres frigjørelse. Men lad missionsforeningerne beholde sit formaal uantastet. *C. S.*

Kvindemissionsforeningerne.

Jeg har længe tænkt at ville sige et ord med om kvindemissionsforeningerne, indtil jeg nu i „Nylænde" for 15de marts finder, at „P." har sagt omtrent, hvad jeg kunde have at sige, og saa kunde jeg vel igrunden gjerne tie stille.

Men da det kanske alligevel kunde tjene sagen, at flere røster høres, saa ved jeg ikke, hvorfor jeg helt skulde trække mig tilbage.

Jeg siger som „P.", det var et godt forslag af fru M. V. at søge at faa „Nylænde" ind i missionsforeningerne, og jeg er aldeles ikke enig med fru H. L. (hvem jeg forresten hilser velmødt i „Nylænde" og takker for de mange og morsomme bidrag, der viser, at hun, der blev præstefrue uden at kjende husholdningens abc engang, er bleven en dygtig husmor uden at have tabt sit lyse, freidige sind), at disse foreningers religiøse tilsnit ikke skulde give plads for „Nylænde".

Hvorfor skal det nu endelig være en saa høitidelig stemning over disse møder. Det synes, som om fru H. L. er saa frygtelig ræd for at forstyrre den, — det *er* lidt af *præstefruen*, som stikker frem.

„Jeg er vis paa, at størsteparten, og deriblandt de ledende i foreningen, vilde forarges“, siger hun i sin artikel at 1ste oktbr. 94 om den sag. De ledende, ja, hvem er nu det? Det er nok hun præstemor det og hendes nærmeste tilhængere, og som de er, saa maa naturligvis ogsaa de andre være. Præsten, han er nu ikke altid tilstede, — det er mest i de store foreninger det, men i alle smaaforeningerne da, i de mindre bygder, der er det jo alene kvinderne, som præsiderer.

Jeg tør jo ikke insinuere som „P.“, at præstefruerne skulde bruge missionsbladet til at stoppe munden paa de sladderlystne, men jeg tør trygt si', at hvis præstefruen eller en af de ledende havde mod nok til, før luften var bleven altfor høitidskvalm, — at tage „Nylænde“ frem, læse et eller andet stykke deraf, tjenligt til samtale, selv frit og uforbeholdent si' sin mening om det, saa vilde en god samtale snart være igang, — langt mere i den gode aands tjeneste end den næstekritik, der som oftest føres, efterat høitidsstemningen sammen med missionsskrifterne og salmebøgerne er lagt tilside.

Og mon det ikke om kort tid vilde vise sig, at man havde slaat to fluer med et smæk, — bragt „Nylænde“ flere abonnenter og missionsforeningerne flere medlemmer?

For sandt at si', det har forundret mig, at saapas mange kvinder hver maaned — selv om det nu ogsaa bare er en gang om maaneden — kan være istand til at paatage sig en slig hyklermaske, som den de presenterer sig med ved slige leiligheder. For jeg har kiget paa dem, og jeg har faaet nok. Men kom der nye, friske tanker ind, blev der pusterum ogsaa for os, der helst vil komme, som vi er, — da tvivler jeg ikke paa, at antallet vilde øges.

Ikke for det, jeg har slet ikke taget ordet af interesse for missionsforeningerne, — de har aldrig faldt i min smag, — men kunde de bidrage til „Nylænde“s udbredelse og derigjennem bringe sunde, friske tanker udover by og bygd, da vilde jeg se paa dem med lidt blidere øine, i det stille haab, at de med tiden kanske kunde faa syn for det store, rige missionsarbeide, som foreligger i vort eget land. Da vilde i sandhed meget være vundet. —*a.*

Forskjelligt.

I The English Woman's Review's sidste hefte findes en artikel med overskrifl *Frøken Aasta Hansteen*. Den er bygget dels paa en interviewartikel i Dagbladet, dels paa „Nylænde".

Artiklen: Frida Hansen (i „Nylænde") af *Randi Blehr* faar en meget udførlig anmeldelse af Johanne Meyer i „Veile Amts Dagblad".

Artikler fra „Nylænde" vil jevnlig blive oversat til tyske blade og tidsskrifter.

Bøger indsendt til redaktionen.

Arne Garborg: Haugtussa. Forteljing. Kristiania. H. Aschehoug & Co.'s forlag. 1895.

Hjalmar Christensen: Folkets tjener. Skuespil i 4 akter. Kristiania. H. Aschehoug & Co.'s forlag. 1895.

Kogebog for Skole og Hjem af Henriette Schønberg og Caroline Steen. Kristiania. I kommission hos E. Hauff. 1895.

NB. I dr. Engelskiøns Artikel „Lidt mer om roser" („Nylænde no. 8) er indløbet en vildledende trykfeil: S. 102, l. 21 f. n. staar „eller fra en nygjødslet mark", skal være: „eller fra en ugjødslet mark".

NB. Opmerksomheden henledes paa forandringen i avertissementet Frk. Hammers sanatorium.

NB. Opmerksomheden henledes ogsaa paa forandringen i avertissementet fra Kristiania visergutkontor: prisnedsættelse m. m.

Se omstaaende Side.

„**Nylænde**“ trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle „*Nylændes*“ venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest*. Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 1ste juni 1895. | No. 11.

Kvindestemmeretssagen i stortinget

1890—1893—1895.

Det er nu tredie gang forslagene om stemmeret for kvinder har været fremme til behandling i Norges storting, og voteringen har de tre gange havt følgende udfald:

	Juni 1890.	Juni 1893.	Mai 1895.
Forslaget om stemmeret for kvinder efter de for mænd gjældende betingelser.	44 st.	58 st.	54 st.
Forslag om almindelig stemmeret (kvinder og mænd) fra Ullmann m. fl.	15 st.	44 st.	37 st.*)

Voteringen over kvindestemmeretsforslagene viser saaledes ikke fremgang iaar. Resultatet er som man vil se daarligere end i 93. Men i betragtning af de forhaandenværende omstændigheder er resultatet dog ikke saa ilde. Og vi er langtfra at tro, at kvindestemmeretssagen i sin helhed staar daarligere end før. Man faar betænke, at siden forslagene sidst var fremme til behandlng, har der raset en valgkamp stærkere end nogensinde før, og en politisk uro har hersket, som har gjort det saa godt som umuligt at skaffe ørelyd for vore krav. Vore hænder har været bundet. Dernæst er venstre dennegang i noget ringere majoritet i stortinget end i 93. Man skulde jo fornuftigvis tro, at dette forhold ikke kunde indvirke saa stærkt paa voteringen over det forslag, der ikke har nogen partipolitisk karakter — men der er nu

*) Det forslag, der er enslydende med det, der i 93 fik 44 st., fik dog iaar blot 33 st. Det forslag, der fik 37 st. har en tilføielse om, at stemmeret suspenderes ved som tyende at tilhøre andens husstand.

det mærkelige faktum, at dette forslag de tre gange, det har været fremme, ikke har faaet en eneste høirestemme. Iaar var det udelukkende venstrerepræsentanter, der gav det sin stemme, nemlig hele venstre med undtagelse af Liljedahl, Vold, Røstøen og Astrup, forrige gang var der en moderat stemme for forslaget.

Ser man hen til debattens karakter, faar man indtryk af, at sagen har gjort betydelige fremskridt i den almindelige opfatning. Vor sag havde udmærkede talsmænd — men det har den forøvrigt ogsaa tidligere havt, saa det er ikke saameget heri vexten er at paavise som i, at modstandernes indvendinger mod kvindestemmeretsprincipet er totalt forstummet. Rigtignok kom hr. pastor Knudsen med udtryk, der et øieblik mindede svagt — ganske svagt om de uforglemmelige biskop Heuchske toner, men udfordret af Foss og Lindboe til nærmere forklaring over sine fremtidssyner af forladte vugger og gryder, udtalte repræsentanten fra Drammen et ønske i retning af, at man ikke maatte fæste sig for sterkt ved disse hans poetiske forsøg og erklærede, at det var hans oprigtige mening, at man med ligesaafuld føie burde give almindelig stemmeret til kvinder som til mænd.

I det hele har vistnok — tiltrods for alt — høire og moderate flyttet sig, kvindestemmeret er nu ikke længer det absurde — det er et „tidsspørgsmaal". Høirerepræsentanten Schweigaard kom med udtalelser, der gik i den retning, og stærkere og tydeligere blev dette fremholdt af de moderates fører. Samme repræsentant udtalte sig forøvrigt ogsaa i 93 i den retning. Vi erindrer, at hr. Sverdrup dengang efter at have udtalt sig med vægtige ord om det heldige ved at gaa skridtvis tilverks — og at gaa med korte skridt — da han kommer til kvindestemmeret udtaler sig i stik modsat retning, alt maa henvises til en fjern fremtid — de kortere skridt er forkastelige, og hvorfor? Jo, fordi derved kunde endel ugifte kvinder komme i besiddelse af stemmeret før det tilsvarende antal gifte. — Siden den tid har de moderates fører ikke faaet for vane at tage længere skridt — men naar han kommer til det forslag, som er det grundlæggende for kvindestemmeret — ja da er skridtet fremdeles saa kort, at han ikke formaar at tage det. Men dette fænomen er iaar givet en lidt fyldigere forklaring. Havde hr. Sverdrup valget mellem at give stemmeret til „den ugifte kvinde" eller til „den gifte kvinde", saa vilde han give den til den gifte kvinde, siger han. Det kan ganske vist være af interesse at bli bekjendt med repræsentantens synsmaade her — endskjønt den ikke er netop original, „das Weib an und für sich" i besiddelse af borgerrettigheder, det vækker jo den stærkeste gru i mangt et mandshjerte — men nu *havde* hr. Sverdrup ikke valget, og da burde han have tillagt det en smule betydning, at det er dette forslag, (som vil give endel gifte kvinder, ikke faa enker og adskillige ugifte kvinder

stemmeret), som *kvinderne selv*. gifte og ugifte, stærkest har støttet og arbeidet for uden smaalige egoistiske hensyn, om det skal blive „du“ eller „jeg“, blive den eller den klasse af kvinder, der først faar stemmeret. Fordi vaagne og tænkende kvinder saa inderlig vel forstaar, at hvad det først og fremst gjælder er at faa døren aabnet, at faa *kvinder repræsenteret*. De skridt, som siden skal tages, er smaa og lette i forhold til dette. Og deres bedste venner blandt mænd forstaar det ogsaa. Men naar vi af og til endog faar forsikringer om, at ogsaa den og den høiremand *i grunden* er enig med os — og vi saa ser den samme mand stemme mod hvert eneste forslag, saa føler vi os fristet til — — — — — nu til at tilbyde vor solblomstorden til den repræsentant af høire, der har mod til næste gang at skille sig ud og følge sin overbevisning.

*

Fra Hamar kvindesagsforenings bestyrelse var sendt følgende telegram, der blev oplæst af præsidenten efter den almindelige debat var afsluttet:

„Stortingets præsident, Kristiania. Kvindesagsforeningen her i Hamar og omegn anholder ærbødigst, at et af forslagene for kvindernes deltagelse med mændene i den statsborgerlige stemmeret maa blive vedtaget iaar. Vi eier og elsker fædrelandet i lighed med mændene, fryder os i dets fremgang og lykke, lider, naar faren truer, i lighed med disse. Maatte vi da ogsaa faa lov til at tage fuld del i at gjøre fædrelandet gavn.“

*

Vi hidsætter tilslut hr. Havigs meget oplysende replik om det omtalte begrænsede forslag: „Jeg har tidligere idag stemt for almindelig stemmeret for kvinder. Da ikke det forslag gik igjennem, vil jeg *in subsidium* stemme for det her foreliggende. Det synes jo at være et noksaa moderat forslag, som man ikke skulde have synderlig betænkelighed ved at gaa med paa, især efterat man tidligere har givet kvinder stemmeret og valgbarhed i skolevæsenets anliggender og deraf ikke har vist sig andet end gode frugter. Jeg har heller ikke hørt, at der her i salen er bleven fremført synderlige indvendinger mod dette forslag. Den ærede første repræsentant fra Drammen ytrede i lørdags, at hvis han havde været tilhænger af almindelig stemmeret, saa vilde han ubetinget have stemt for almindelig stemmeret for kvinder. Konsekvensen af dette standpunkt er naturligen den, at repræsentanten vil gaa med paa at indbefatte kvinder under de nugjældende stemmeretsregler. Repræsentanten fra Holmestrand derimod udtalte sig mod forslaget. Men saavidt jeg forstod ham, var hans væsentligste indvending, at det gik ikke vidt nok; thi han anførte, at det blot vilde komme de ugifte kvinder tilgode. Dette forholder sig imidlertid ikke

saa. Forslaget skjelner aldeles ikke mellem gifte og ugifte kvinder. Hvis en gift kvinde f. ex. bliver udnævnt til et embede, eller hvis hun har særeie og eier matrikuleret jord paa landet eller gaard eller grund i by eller ladested, vil hun jo have sin stemmeret, eller hvis hun har borgerskab i kjøbstad, vil hun ogsaa have stemmeret, og dette sidste tror jeg er et tilfælde, som vistnok ikke indtræffer saa ganske sjelden."

Laura Marholm Hansson

har udgivet „*Kvindernes bog*, seks portrætter.*) Disse seks kvinder er: *Marie Barschkirtzew:* „Den unge piges tragedie". *Anne Charlotte Edgren-Leffler:* „Kvindesagens digterinde". *Eleonore Duse:* „Kvinden paa scenen". *George Egerton* (pseudonym): „Nervøse grundtoner". *Amalie Schram:* „Den kvindelige naturalist". *Sonja Kowalewska:* „Den lærde kvinde".

„Hvad jeg hos disse seks typer af den moderne kvinde ønsker at fastholde", ytrer forfatterinden i et forord, „det er aabenbarelsen af deres følelse som kvinde, hvorledes den bevidst eller ubevidst, trods alt, bryder igjennem, trods de ideer, hvoraf de har ladet sig lede, trods den lykke deres virke har gjort. — De var alle, lige til sitt væsens inderste rod, spaltede i to, syge af denne indre spaltning, som først er kommen ind i verden ved kvindens frigjørelse, — en spaltning mellem deres forstands fordringer, som de levede efter, og deres kvindenaturs dunkle grundvold, som de forsømte."

Den grundsætning, som skal forklare og forsvare disse ytringer, lyder saa: „Kvinden er, sjelelig som fysiologisk, en kapsel om et tomt rum, som først manden maa komme for at udfylde." — Og de, som af den uforanderlige natur er bestemte til at være et kar, hvori der danner sig et indhold, de vil være et indhold, hvoraf intet kan udforme sig, fordi det indhold, hvormed de søger at fylde sin tomhed, er et fremmed, uorganisk, forstandsmæssigt indhold."

Saaledes lyder Laura Marholm Hanssons dogme. Dette har, ligesom den teologiske rettroenhed, den skæbne, at tidens strøm synes at gaa i modsat retning. Forfatterinden kan heller ikke undgaa, at hendes egne fremstillinger af kvinders indre liv udvisker dogmets ubøjelige skrift. Saaledes skildrer hun enhver af de seks „store kvinder og kulturbærere" som hendes bog fremstiller, som en kapsel om et rum, der ingenlunde er tomt, men tvertimod overstrømmende fyldt.

---

*) Autoriseret Oversættelse. Aschehoug & co.s forlag. Kristiania 1894. Samtidig hevmed udkommer den tyske original hos Albert Langen, Paris og Leipzig.

Lad oss høre, hvad hun siger om to kvindelige forfattere, to pseudonymer, hvis skrifter hun betegner som „Nervøse grundtoner“:

„Det er noget absolut nytt i den kvindelige literatur, noget, der virker som et tegn, at nu kvindeliteraturen: kvindens væsen der aabenbarer sig ved meddelelser af sitt eget, — tager sin begyndelse. Hidtil var al kvindeliteratur, som jeg allerede tidligere har hentydet til, ogsaa i sine bedste udtryk, efterabelser af mandsliteraturen med en enkelt høj, kvindelig tone — altsaa: meddelelser paa anden haand. Det synes som om tiden nu er kommen, da kvinden føler sig saa fortrolig med sitt eget væsen, at hun meddeler *sig selv*, naar hun taler, om hun end ogsaa kun taler i gaader.“ — Og de hævder sig selv. De er ikke længer en refleks, som manden kaster i en tom form, ikke længer Galathea, som blev menneske og tillige kvinde under Pygmalions kyss — de *var* kvinde, *før* de kendte Pygmalion, *saa meget* kvinde, at Pygmalion ofte ikke er *Pygmalion* mer for dem, men en dum dusinbengel.“

„Og det er en frygtelig skuffelse, og det er under denne skuffelse, at kvinden — og mangen kvinde, som er kvinde i højeste potens — fjerner sig fra manden og mønstrer ham kritisk og med kedsomhed. Du?! Nei! Da hellere ikke elske nogen.“

Disse to forfatterinder forstaar manden, samtidig med, at de føler ham som noget fra dem forskjelligartet. „De forstaar ham som modsætningen. Den ene har for høi kultur, den anden et for følsomt nervesystem, til at lighed mellem mand og kvinde overhovedet skal kunne dukke opp. De ler begge af det. Dertil føler de sig begge for meget som kvinder, som differensierede, raffinerede, sensitive kvinder. Hele nutidsretningen med dens demokratiseren af kvinden, med dens nivellering af modsætningerne, med dens trang ttl ligestilling, findes ikke for dem. De lever sitt eget liv.“ — „Det er en ny slags kvinder; — og sig imellem ser de paa hverandre med det vidende blik og forstaar hverandre uden skriftemaal. Og de føler for hverandre med sine udviklede, vibrerende nerver, som endnu aldrig kvinde følte for kvinde, en følelse lige til hjertet af den andens væsen, en medfølende sympati, som ellers kun bragte kvinden til at vibrere i hendes forhold til manden.“

Det gjælder om Laura M. H., hvad hun siger om de to ovenfor skildrede forfatterinder: „De satte ikke sin ærgerrighed deri at følge manden. Det som angaar mændenes spekulationer og ideer og theorier og filosofi og alt andet — det forekommer dem slet ikke saa storartet“ Hun er derfor slett ikke rædd for at synes ulogisk. Det er jo ikke hendes sag at tænke — paa mandsvis.

Dette forklarer *det* som stødte mig saa i hendes, i „Freie Bühne“

fremsatte, første udgydelse om kvindesagen*): hendes uforskammethed mod Bjørnson og hendes næsvished mod Ibsen, som tillæg til hendes usande og ondskabsfulde udfald mod Nordens kvinder, fordi de reiste sig opp fra sin underkuede og fornedrede stilling.

Men vi lytter til kvinder, oppmerksomt for ikke at miste en eneste selvstændig ytring, efter at de er sluppet ud, sluppet løs fra stumhed og fra indespærring:

„Det, som nu begynder at træde frem, er personlighedsfølelsen i kvinden, følelsen af hendes kvindepersonlighed, som ogsaa ytrer sig æstetisk derved, at hun kaster bort hvad der foreligger, og søger nye former." — „Jo personligere kvinden føler sitt kvindevæsen, desto ærligere vil hun meddele sig. Ærligheden er kun en anden form for stolthed."

Vel talt, Laura M. H.!

Vi ser, at denne talentfulde forfatterinde nu taler som kvinde om kvinder, det vil sige med dyb forstaaelse og sympati.

I den ovennævnte udtalelse om kvindesagen talte hun ikke som kvinde; hun talte som et mandfolk, der „snakker fruentimmer". Hun blev derfor ogsaa fra kvindernes side stemplet som „et talerør". Det var her gaat til efter hendes eget dogme: manden var kommen og havde udfyldt hendes kapsels tomme rum med sit indhold. I henrykkelsen over, at manden var kommen gengav hun os dette indhold, der, ved hendes kvinde-naturs skarphed, fik en Strindbergs udspekulerede ondskabs og hadefuldheds præg. Det var „meddelelser paa anden haand" af værste slags.

Lad oss høre, hvad hun har at sige nu, efter at hun har faatt dette skrækkelige indhold ud fra sig. Vi vil se, at hun selv, ligesom de seks kvinder, som hun skildrer — i modsætning til hendes dogme — er et rum, der har et rigt og værdifuldt indhold. Lad oss høre, hvorledes hun skildrer den italienske *tragediènne*, Eleonore Duse:

„Hun griber rollen ud fra sitt instinkt, ud fra sitt fine, sikre, ubedragelige kvinde-instinkt — og hendes instinkt, det er hende selv, og alle hendes roller, det er hende selv. Hun veksler ikke meget, hun er ingen naturalist, som udpensler de talløse smaadrag og sætter dem sammen til en personligheds-mosaik, hun er sand indtil hensynsløshed, men hun er ikke objektiv sand, engang saa og engang saa og engang igen anderledes, altid forskellig efter de forskellige roller. Nei, hun er kun sand som det menneske, der har mod og stolthed til at vise sig ganske og aldeles som hun er. Det gælder ikke for hende at forvandle sig, hun spiller ud fra sin naturs tre eller fire grundlinier. I denne store enkelhed ligger ogsaa ensformighedens fare, og hun vilde ikke undgaa

---

*) «Samtiden», oktober 1890. Oversatt af I. H.

den, hvis hun ikke havde denne vibrerende sjel, denne dybe, smertelige inderlighed, som maaske aldrig før hende er gaat over scenen; som i ethvert fald aldrig før hende paa den maade er bleven gjort til kvindefølelsens midtpunkt. Hun kommer en imøde, ubekymret og halvt hensunken i sig selv; en fuld, hel kvindenatur, i hin uoppløselige enhed, som er grundvolden i den sunde kvinde: kvindebarn og tillige kvinde-moder; en kvinde med det stempel, dybt indgribende oplevelser giver, med kvindelivets tragik uudslettelig indridset i sine ansigtsdrag; og denne kvindelivets tragik gennemlever hun paa scenen. Derfor er hendes spil saa enkelt, thi hun bryder sig ikke om noget andet end dette; og derfor har hendes spil denne ubeskrivelige stillfærdige noblesse, thi hun er helhed og enhed. Og ligesom hun forenklede alt, som hun rørte ved, saa forædlede hun ogsaa alt. Thi alle disse skikkelser, som hun skabte, de handlede ud fra hendes kvindenaturs enhed; og derfor havde de ogsaa alle, ved ethvert brudd, i sitt had, naar de forfulgte og gjorde ondt, kun ett og det samme motiv: de reagerede mod den *crimen laesae majestatis,* som var begaat mod deres kvindenatur; de hævnede *det*, som den ægte kvinde aldrig tilgiver: — at hendes kvindehelligdom er bleven misshandlet — og derfor foretog de sig allt det der uden pathetiske gebærder, uden larm og tragiske skrig, men rolig og stille, saadan som man gør noget selvforstaaeligt, med dæmpet ro."

„Saaledes spillede Eleonore Duse Nora."

Saaledes *er* Nora, Ibsens Nora. „Kvinde-barn og kvinde-moder!" — Ja, saaledes, netop saaledes spillede fru Johanne Juell Nora, Ibsens Nora: Hjelpeløs som et barn, uvidende om livet; — hun, der, som den lille pige i eventyret, er af stedmoderen bleven udstyret med en kjole af papir og derefter satt ud i sneen; — Nora, som i dødsangst danser *tarantella* inden hun vil kaste sig i den isfyldte fjord! Vi ser, da det gaar opp for hende, at hun har været brugt som legetøj, hvorledes hun i et minut modnes til myndig kvinde, ved harmen, ved den grænseløse skuffelse hun føler ved at se ham i sin sande skikkelse, denne mand, som hun havde set opp til, fra hvem hun ventede „det vidunderlige"; vi ser hende, i hendes dybe, inderlige sjels opprør, uden højrøstet tale eller heftige armbevægelser, vi ser hende staa saaledes foran den slappe egoist, at han synker sammen som en klud foran hende.

„Et dukkehjem" blev oppført første gang paa Kristiania teater i januar 1880. Det var første gang, at dette skuespil overhovedet blev oppført paa en scene; derfor var det vor store kunstnerinde fru Juell (senere fru Reimers), som for første gang skabte Noras rolle, og i denne gav oss det ypperligste, det uforglemmeligste, hun nogensinde har givet. Ligesom Nora fra Ibsens haand er af det ypperligste, han nogensinde har givet. Derfor, naar Laura M. H. siger, at „den bedste

nordiske Nora, Ibsens Nora, fru Hennings fra det kongelige teater i København, har jeg set," da maa vi protestere; saa meget mer da hun paa grundlag af fru Hennings's fremstilling af denne rolle, misshandler Ibsens Nora paa det frygteligste.

Lad oss nu høre hvad denne dristige forfatterinde siger om vor landsmandinde, fru Amalie Skram:

„Paa gaderne eller i Københavns teater ser man undertiden, sedvanligvis ved siden af en stor, før, blond herre med et udpræget Gustav-Adolf-hoved, en dame af paafaldende, fyrig skønhed, om hvem man straks siger: det er en bergenserinde. Bergenserne har nemlig for oss fremmede noget visst noget, som man kender dem paa, om man saa møder dem i Paris eller i København. Bjørnsons frue har det ligesaa godt som den beskedneste korrespondent, man om søndagen træffer ved sin principals bord i Reval eller Riga. Det er disse korte, lige næser uden alvor, dette glinsende egensindige haar, og øjne sorte som beg; disse flotte bevægelser af et velvokset legeme; — det er som om essensen af Europas livskraft har samlet sig opp i den gamle Hansestad i Norden. — Inden den tunge, grublende norske natur har bergenserne det fi ieste, letteste sind, saa længe som det lader sig gøre at slippe gennem verden med et fritt og lett sind."

„Denne dame ved siden af herren med Gustav-Adolf-hovedet er en paafaldende fremtoning i København. Hun er anderledes end alle andre; mellem gesvindte københavnerinder gaar hun der, højbrystet, med brede hofter, med fart i sin gang som et hurtigsejlende søskib mellem smaa kokette lystbaade."

„Da kvindesagen dukkede opp i Norden, da dukkede ogsaa de nordiske forfatterinder frem. — Inden den tænkende kvindeverdens mer berømte navne: Edgren, Ahlgren, Agrell o. s. v., og den store hærskare af jomfruelige amazoner, bag dem dukkede der saa opp en forfatterinde, som hed Amalie Skram. I hendes første bog fandtes noget, som ingen skrivende nordisk kvinde havde siddet inde med i den grad: menneskene stod og gik, enhver paa sin maade, enhver havde sitt eget sprog, sin egen tænkemaade, livet levede sig selv; horizonten var stor og vid, med megen luft og høj himmel, ikke det sørgelige lille stykke liv, hvor damerne ellers kører rundt.

Efter „Constance Ring" fulgte „Sjur Gabriel", fortællingen om den forkomne og forpinte langsomt til grunde gaaende fiskerbonde fra den norske vestkyst. I den bog er der ingen falsk tone, intet skevt blik. Den er som en af hine skarpskaarne bronce-medaljer fra renæssansen, hvori de kunstneriske hensyn forener sig med en fuldendt teknik i behandlingen af materialet. Denne fuldkommenhed hidrørte fra det nøjeste kendskab til materialet. Det er menneskene, saaledes som de vokser sammen med naturen, en gerrig, raa upaalidelig natur; — det

evige ufrugtbare slid, udmattende markarbeide og udmattende barnefødsler; den korte stimulans, brændevinet giver; den enerverende indflydelse, deres gudsfrygt har paa dem, frygten for det haarde klimas haarde gud; den bekymrede tause faderkærlighed, den overanstrengte kvinde, der mer og mer blir dyret lig; — det er indholdet i denne den enkleste af alle bøger, der tillige er saa dyb i sin absolute ligefremhed. Og man spørger sig selv: Hvor har denne kvinde dette fra? Hvorledes kommer denne gode fordomsfrihed ind i en kvindes indsnørede legeme og sjel?"

„I „Lucie" kulminerede fru Amalie Skrams talent. Dette er en bog, som mangen digter og levemand vilde have betænkt sig paa at skrive. Lucie farver nemlig af. Men Amalie Skrams naturalisme er af en saa munter og ærlig natur, at saadanne lidet saglige betænkeligheder slet ikke faldt hende ind; — hun ser livet med gode aabne øjne, med et blik som kun er øje, saaledes som børn ser, med en aabenhed, som ikke er andet end sund natur."

Det er merkeligt, at Laura M. H., da hun med velbehag oppfatter denne livskraftige natur, overfor hvem alle forkuelsens indflydelser var afmægtige, at hun ikke kan oppfatte kvindereisningen som kvindernes samlede, fælles anstrengelse for at sprenge de forhadte, fornedrende snørebaand, som vanskaber dem paa legeme og sjel.

August Strindberg, som har hendes fulde sympati, er ligedan: han har aabent øje for, hvor forkrøblede kvinderne er; men naar disse tilsidesatte, forkomne væsener vil arbeide for at komme ud fra athængigheden, vil arbeide ud af sig merkerne efter indesperringen, stumheden og fordummelsen — da er han rasende.

Forfatterinden af „Kvindernes bog" siger om Anne Charlotte Edgren-Leffler: „Hun var blandt sin tids forfatterinder det klogeste og klareste hoved, en kvinde som saa virkeligheden uforfærdet i ansigtet, og overhovedet ikke var lett at forskrække. — De aander, hun dannede sig efter, var Spencer og Stuart Mill. — Fru Edgren var en af hine ligefremme, stolte kvindenaturer; — hun rettede sig ikke efter menneskene, hun viste sig som hun var. Hun skrev ud fra sine personlige indtryk, sin personlige dom og sine personlige anskuelser. Men hun var kvinde. Hun gjorde literær karriere. Men hvad hun derunder bragte som offer, var hendes eget inderste liv. Det, som brænder en kvinde varmest i sjelen og som raaber højest i hende, det tør hun ikke sige. Den kvinde, som staar alene, kan ikke bryde med konveniensen, thi denne er hendes eneste støtte. Og konveniensen er ikke alene udenfor hende; den er hendes væsens rettesnor."

„Fru Edgren har over denne konflikt skrevet sit interessanteste og dybeste stykke: „Elfvan", og sine interessanteste og dybeste noveller: „Aurora Bunge" og „Qvinnlighet och Erotik". I ingen af hendes

øvrige arbeider hører man den dybeste sjeletone klinge saa tydelig og beklemt. Der er et livligt, bevægeligt, nervøst liv i dem, som er sælsomt afstikkende mod den kølige, ironiske ligegladhed eller den resonansløse energi i hendes andre arbeider. I disse digtninger finder man hendes hele menneske og hendes fineste kvindelige trylleri; i de andre er det hendes skarpe blik, hendes gode kritik, hendes sedelige opprørthed, hendes træffende vid, som gør dem berømte. — I „Elfvan" aflægger Anne Charlotte Edgren, en af kvindefrigørelsens senere ledere, den bekendelse: kvindens sjel — det er kærligheden. I de svenske forfatterinders falanx var hun den eneste, som aflagde den bekendelse.',

Laura M. H. faar tilsist glæde af fru Edgren som hertuginde af Cajanello, trods dennes tidligere sejrrige indtrængen paa kvindefrigjørelsens omraade; vi faar se, at hendes livs siste handling er en rettroendes bekendelse i forhold til dogmet: Forstandslivet kan ikke trives sammen med „kærligheden".

„Fru Edgren fandt i sitt firtiende aar, hvad hun ikke havde fundet hverken i det tyvende eller tredivte, kærlighedens store opplevelse. Den ufrugtbare blev frugtbar, den magre yppig, kvinderettighedernes forkæmperske sang de sanselige mysteriers højsang; og i de korte lykkens aar, der snart afbrødes af døden, desavouerede hun hele sin lange, nøgterne produktion."

Og nu vender vi oss til den siste fremstilling, det siste portræt i „Kvindernes bog"', til „Den lærde kvinde":

„Selvaabenbarelser kendte man tidligere fra mændene. Blandt kvinderne mødte man dem ikke. Ikke før nu, da dette trætte aarhundrede er paa heldingen. Og det er et af de sælsomste tegn hos det nye, som kommer, at kvinden nu bliver sig intellektuelt bevidst som kvinde, og kan sige, hvad hun er, hvad hun vil, hvad hun længes efter. — Marie Baschkirtzews dagbog var en saadan aabenbarelse, der ved sin fremkomst blev baaret som af langt henrullende sympatiens bølger gennem hele Europa og endnu længer. Hvor den kom hen kastede den sin gnist i kvindernes hjerter, der den brændte og brændte; — de læste bogen i en forunderlig smertelig selvberuselse; overalt fra disse blade, fulde af glød, energi, taarer og længsel steg de op mod sig selv. — Det var ikke nogen tung ydre kamp, som havde rykket Marie Baschkirtzew bort i hendes fire og tyvende aar; — samtidens kvindesjele, de utilfredsstillede og de, der ikke lod sig tilfredsstille, kendte sig igen i hende; og hendes dagbog blev for mange en slags hemmelig bibel. — Der gik en del aar, og der kom atter et saadant bekendelsesskrift af en kvinde; ikke skrevet af hende selv, men meddelt af en veninde ud fra intime fortrolighedsudbrudd og aarelangt dagligt samliv. Bogen hed: „Sonja Kowalewska, hvad jeg har opplevet sammen med hende, og hvad hun har fortalt om sig selv. Af Anne

Charlotte Edgren-Leffler, hertuginde af Cajanello". — For dem, som kender de russiske kvinder og dog staar dem for fjernt til at have noget detaljeret kendskab, synes de at falde i to typer. Ydre set og paa tilbørlig afstand tilhører fru Kowalewska en af disse almindelige typer. — Hun tilhørte hjerne-kvinderne. Hun blev betragtet som hørende til dem. Hun var deres banner, deres sejrs-fane, deres højeste trumf; hun stod paa kathedret og underviste mænd."

„En forunderlig, fremmedartet skabning var hun i denne de normale trivialiteters verden. Uforholdsmæssigt var alting hos hende; det tynde, lille legeme med det store hoved, hvorfra hendes genis søde, tunge duft slog en bedøvende imøde."

„Hun har alt, som menneskene kan faa! siger den brave digter, Jonas Lie, i en bordtale for hende. Hun har geni, berømmelse, stilling, frihed, er en af forkæmperne i menneskehedens udviklingskamp. Men fordi hun har alt dette betyder det ikke noget for hende. Hun strækker haanden ud som en liden pige og beder: „Aa, giv mig dog den appelsin." Det er meget smukt sagt og tillige forstaaende. Hun havde ikke villet være lærd, men kvinde, villet blive søgt, blive baaret af manden, blive lykkelig som kvinde. Det lykkedes ikke for hende. Der udgik en kaldelse til den lærde dame. Hun skulde blive docent ved den højskole, som netop grundedes i Stockholm."

„Med sitt væsens russiske bøjelighed steg hun ned fra de vide og store omraader, hvor hendes geni havde kunnet bevæge sig fritt, for som docent under professor Mittag-Leffler at undervise en fluktuerende studenterskare i det hun selv havde lært, — en skolemester-oppgave, som snart begyndte at kede hende frygteligt. Thi matematiken havde for hende kun en virkelig tiltrækning, saalænge den gamle Weierstrass' geni lyste for hende og drev hende til at yde det eneste, som kvinden indtil nu har ydet i den spekulative tænknings sfære, — til disse lynglimt af en produktiv forstand."

„Hun gik en stund med gennem tykt og tyndt, uden dog at synke saa langt ned mod sine opsynsmænds niveau, at de ganske opphørte med at ryste paa hovedet og med lejlighedsvise formaninger. Sprudlende livlig, vittig, fordringsløs, med glimrende selskabelige talenter bar hun underholdningens byrder i de selskaber, hvor hun blev buden med."

„Naar hun gav en haanden, fortæller Ellen Key, var det, som en liden fugl med skælvende vinger og bankende bryst svirrede ind i haanden, og atter med et rykk ud igen. Og en forfatterinde, Hilma Strandberg, sagde efter det første møde med Sonja Kowalewska: under hendes blik havde hun følt sig gennemskuet som aldrig i sitt liv, og det havde derefter været hende, som om hendes aand oppløstes stykke

for stykke, og hvert stykke svandt bort til et intet; en psykisk følelse, som gik over til et saa heftigt legemligt ildebefindende, at hun blev næsten afmægtig og kun med anstrengelse naaede hjem."

„Som Sonja er typisk for sin tid, typisk for kvindernes alvorligste frigørelsesbestræbelser, typisk for kvindernes højeste aandsnydelser, saa er hun ogsaa typisk, hvad *det* angaar, som kvinden ved dette aarhundredets vendepunkt ofrer i sin udviklings smerte og trængsler, som hun nu, da den kommende tids kvindetype former sig og bliver til, trænger tilbage i sig selv."

*

Laura Marholm Hansson vil drive den moderne kvinde, nutidens kvinde tilbage til hendes „kvindenaturs dunkle grundvold", tilbage til „formynderskabet, tvangen og den kvindelige upersonlighed". Det er et dristigt foretagende. Med hensyn til dristighed kan hun sammenlignes med Friedrich Nietzsche, — det vil sige, med den gale, d. e. den vrange Friedrich Nietzsche, — som ogsaa forkynder umuligheder og urimeligheder.

*

Laura Marholm Hansson er alligevel nu, paa sin vis, en banebryder for kvindernes sag; det er for deres træden ud i livet. Hun er en kvinde, som med dristighed forkynder om kvinder; forknyttelsen hjelper hun oss at drive ud. Dernæst har hun stort talent, og er ligefrem virtuos i sprogbehandling; — og, det er det bedste, hun modsiger saa tidt, i fremstillingens flugt og varme, sitt eget dogme: om kvinden som det tomme kar.

Aasta Hansteen.

Vort eget land.

Kjære fru Qvam.

Et spørsmaal, som De engang har stillet til mig, ser jeg, naar jeg blader gjennem „Nylænde"s hefter, at jeg har ladet staa ubesvaret. „Om ikke norske kvinder vil indsamle til et universitet paa Island?" spør De — i taknemlig erindring af, hvad vort eget universitet har givet os. Mit svar er: til en anden tid kunde vist tanken vakt anklang hos patriotiske norske kvinder. Ikke i 1895. Ak, heller kunde vi hænge sørgeflor om vort eget høieste lærdomssæde, ti dets marg skal suges, det og meget andet, der er af lys og aand — til krudt og jern skal det afgive mere og mere — lidt efter lidt.

Og alligevel, — der findes neppe den norske kvinde, som nu vilde tale et ord mod forsvarssagen, allermindst naar hun ser, hvad manglerne og forsømmelserne her forspilder af moralske værdier, af tro og meget mere.

Men, sørgeligt er det ligefuldt! Og Minervas ugle, om den vil vi hænge sørgekranse! Visdommens fugl, den maa sture og sygne, mens alle de andre uglerne, alle de sørgelige spaadomsfugle tuder og stirrer. Der er mange af dem. Længe, længe har uglerne tudet der øst, og svaret har det fra vest. Ugleøine og ugletud, det er hypnotisører, som forslaar — se de stirrende prikker og hør den samme, samme lyd — saa tages viljen, saa lammes kraften, saa vendes sindet — lidt efter lidt — og saa en vakker dag er spaadommen *kanske* sand — kogleriet har seiret.

Men ét er sikkert — et vældigt, mørkt spøgelse nærmer sig fra syd og øst. Sveriges kvinde er sovnet paa vagten. Som en graa taagemasse staar den og truer: „militarismens aand"! — navnet lyder blidt mod tingen. Norge, Norge, fredens og frihedens skinnende høie kyststribe i vest og nord med tinder i sol! Vor barndoms og ungdoms fattige, sterke land, vore stille, stolte, store drømmes land! — nu trues dine kvinder og mænd af mangehaande ondt!

Og derfor — — vi sender vor hilsen til Island med alle gode ønsker og haab om lysere dage. Men alt hvad vi evner og eier maa vi ofre vort eget land. Deres

Gina Krog.

Forskjelligt.

Staten New Yorks lovgivende forsamling har med stor majoritet vedtaget et tillæg til de nu gjældende valglove, ved hvilket tillæg kvinderne faar stemmeret paa samme betingelser, som mændene nu har det. Det maa dog, før det blir lov, to gange vedtages af den lovgivende forsamling og derpaa undergives almindelig folkeafstemning før det faar bindende kraft.

Repræsentanternes hus i Syd Australien har givet kvinder stemmeret paa samme betingelser som mænd, saa kvinderne i to af de selvregjerende engelske kolonier nu er fuldt ud erkjendt som borgere.

Se omstaaende Side.

„Nylænde“ trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle *„Nylændes“* venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

Linstowsgd 7

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de juni 1895. | No. 12.

Cheltenham College,

en engelsk pigeskole.*)

Af mrs. *S. T. Meade.*

I.

I vore dage, da kvindespørgsmaalet drøftes paa alle hold og fra alle sider, da selv de mest fordomsfulde af det saakaldte sterkere kjøn er nødt til at indrømme, at kvinderne er deres medbeilere næsten paa enhver arbeidsmark og i enhver retning i livet, vil det have sin interesse at følge dette omslag til sit første udspring. Ialfald i det første tiaar er udviklingen naaet saalangt i England, at det kan siges i sin almindelighed, at kvinden har fuld adgang til en alsidig og grundig uddannelse i ordets videste betydning. Og siden kvinder ligesom mændene har begyndt at benytte de bedste veie og midler til at udvikle hjerne og legeme, har det ogsaa vist sig som en naturlig følge, at svaghed, frygtsomhed, nervøsitet og aandelig forkuethed træder mere og mere i baggrunden, saa at nutidens unge piger er istand til at hævde sin plads ved siden af sine brødre.

Skolens udvikling er det, som hovedsagelig ligger til grund for dette overordentlige fremskridt, og min hensigt med denne artikel er at sige nogle faa ord med hensyn til skolelivet saadan som det nutildags virkelig er for unge piger. Alle, som kjender noget til unge pigers skoleuddannelse, vil indrømme, at den første rang blandt de engelske

*) Oversat fra «Strand Magazine» af A. Fjertoft, kand. mag.

pigeskoler maa tilkjendes den vidt berømte høiere skole i Cheltenham. Fra hun er barn i børnehaven til den stund, da den unge dame skal underkaste sig sin prøve for sin „London degree“ (examen, grad), faar hun her den mest fuldkomne uddannelse for sin forstand, sin karakter og sit legeme. Bestyrerindens navn, Dorothea Beale, er videnom bekjendt. Jeg har havt adgang til at besøge hende i Cheltenham College (institut) med det maal for øie at skrive denne artikel, men hvor meget hun end fortalte mig og hvor meget jeg end saa af hendes arbeide, vil det være vanskeligt med saa liden plads til sin raadighed at kunne give en fuldt tilfredsstillende karakteristik af de forskjellige maader, hvorpaa hun udfolder sin virksomhed, og af hendes ualmindelige og merkelige personlighed. — Det vilde være umuligt at kunne danne sig en rigtig idé om det liv, som nu arter sig ved Cheltenham College, uden at kjende lidt til dets tidligere historie og fremvekst. Jeg skulde ønske at kunne gjengive miss Beales skildring af institutets historie i hendes egne livlige fortælling, men rummet tillader mig kun at berøre de mest interessante træk deraf.

Hun begyndte sin beretning om institutet med at omtale den store forandring i unge pigers undervisning og opdragelse, som fandt sted omkring midten af dette aarhundrede. Ligetil aaret 1847 var det en umulighed, undtagen i meget exceptionelle tilfælde, for en kvinde at naa til en fremtrædende plads paa aandslivets omraade — hendes uddannelse var ialmindelighed usystematisk og manglede grundighed. Sandt nok, der var saadanne kvinder som Mary Sommerville, Harriet Martineau og Caroline Cornwallis, der var ogsaa nogle faa, som skrev digte og forfattede noveller, hvem al verden med rette holder i ære; men disse var rene undtagelser, som viste en overordentlig karakterstyrke, idet de brød igjennem de skranker, der afstængte dem fra de aandsfelter, hvor deres brødre tumlede sig frit efter sin evne og lyst. I de dage blev unge piger af middelklasserne underviste i hjemmet af lærerinder med bistand af lærere, eller de blev sendte til smaa pensionsanstalter, hvor de fik undervisning. Det meste af deres tid blev anvendt paa at lære det, som skoleundersøgelseskommissionen i sin tid kaldte „jammerlige, ynkelige elementærbøger, skadelige produkter eller sammensurium af saakaldte lærebøger“. De fik sin aandelige føde fra bøger, der indeholdt fakta, som f. ex. følgende: „Angiv antallet af huse, der ødelagdes ved den store ildebrand i London“. Intet fag lærtes efter nogen ordentlig undervisnings methode, men alt blev proppet ind som fyldekalk, forat eleven skulde have et vist udstyr eller kvantum af kundskabsmasse. Mr. Fitch skrev: „Jeg har været vidne til, at terminologien i det linnæiske system lærtes udenad af piger, for hvem de første elementer af plantefysiologien var aldeles ubekjendt; de lærte efter elementærbogen saadanne ord som:

delelighed, træghed, uden at de kjendte nogetsomhelst til de fysiske fænomener, som disse ord er udtryk for."

Om sig selv fortalte miss Beale: „I 1848 gik jeg som elev paa en skole i Paris, som blev holdt af engelske damer. Vi blev oplærte i aandelige taskenspillerkunster, hvorved vi fik svar paa visse spørgsmaal, uden at et eneste af principerne derfor blev gjort forstaaeligt for os. Vi maatte endog lære efter Lindley Murray rækker af præpositioner, forat vi kunde spares for det besvær at tænke efter, hvad slags ordklasse det var. I en interessant artikel i „Institutets Magazin" giver Miss Beale en særdeles grei og klar fremstilling af, hvorledes man kom bort ifra denne tingenes tilstand, hvorledes der aabnedes for kvinder det ene „College" efter det andet, hvorledes professor Maurice optraadte og talte pigeskolernes sag, hvorledes tilsidst universitetet i Cambridge aabnede adgang for kvinder til at faa examen; — men da nærværende artikel først og fremst angaar Cheltenham College, maa jeg med engang gaa over til at tale om dette. — Dette college blev først aabnet i 1854 i et hus, som kaldtes „Cambray House" Miss Beale gav mig en fornøielig beretning om aabningsdagen, idet hun meddelte, hvad en dame, som var nærværende ved aabningen, skriver: „Jeg var med ved aabningen af den høiere pigeskole den 13de februar 1854. Kl. 9 var den fastsatte tid, da vi skulde samles. Jeg husker, at jeg stod i det store skolerum, og at vore navne blev raabt op. Den ældste af os var 18 aar, medens der i smaaskoleafdelingen var endel ganske bitte smaa. De nuværende undervisningsfag er meget forskjellige fra hvad vi havde. Vi arbeidede ikke desto mindre strengt, og undervisningen var meget grundig. Naturligvis var der flinke piger, dumme piger og dovne piger; men arbeidsomhedens aand og tone var den, som herskede i skolen." En anden skriver: „Ved aabningen af pigeskolen var jeg bare 11 aar. Hvad der staar klarest for min erindring om den første dag, er, at en hel del af eleverne bragte sine hunde med, og at det var et almindeligt spektakel mellem disse dyr — otte af dem var oppe at slaas i det rum, hvor vi havde vort yttertøi. Naturligvis blev det for fremtiden ikke tilladt at tage hunde med." Da skolen blev aabnet, var elevantallet 83; ved slutningen af 1ste skoleaar var der 120. Af forskjellige grunde indtraadte dog snart en nedgang i elevernes antal, og da miss Beale blev ansat som bestyrerinde i 1858, var skolens affærer i alt andet end god gjænge. Eleverne var gaaet ned til 69, og af disse havde 15 foreløbig meldt sig ud. Kort sagt, de to næstfølgende aar frembød den yderste vanskelighed, og miss Beale bemerkede, at det var umuligt at give en fuldstændig idé om den haarde kamp for tilværelsen, som skolen havde at bestaa, og om den smaalige økonomi, som man maatte anvende. Som en illustration herpaa anførte hun, at hun havde paadraget sig daddel paa grund af

en bestilling af prospekter til beløb af 15 shilling uden regnskabsførerens tilladelse. Brugte møbler, som ikke var synderlig pene, blev anskaffede, man maatte hjelpe sig uden gardiner saavidt muligt, og der blev gjort en hel sag af det spørgsmaal, hvorvidt en forskjærkniv hørte med til møblerede værelser for bestyrerinden. Kort sagt, publikum var ugunstig stemt imod skolen. Cheltenham var et konservativt sted, og selve navnet: College skræmte folk. Folk sagde, at piger blev gjort til gutter, hvis de gik paa et sligt college. Undervisningens fagkreds blev heller ikke billiget, maalet var altfor høit anlagt, skjønt det nu vilde ansees for at være altfor lavt. Skolens kursus omfattede kun engelsk, fransk, tysk og en ganske liden smule naturvidenskab med mathematik; men alt blev lært, det var rigtignok sandt, paa en noksaa grundig maade.

„Det er altsammen meget bra", sagde en mo'r, som ved slutningen af et kvartal tog sin datter ud af skolen, „at min datter læser Shakespeare, men tror De ikke, at det er langt vigtigere for hende, at hun lærer at spille piano for at kunne underholde sine veninder?" „Jeg havde nu mine egne tanker om, hvad slags underholdning hun vilde skaffe dem," sagde miss Beale.

„Jeg havde undervist i nogle aar i mathematik ved Queen's College i London, men man lod mig forstaa, at det ikke vilde gaa an at indføre mathematik ved en pigeskole; nogle havde endog indvendinger imod høiere regning. „Min kjære frøken!" sagde en fa'r, „hvis mine døttre skulde blive bankierer, vilde det være meget bra at undervise dem i høiere regning, som De gjør; men de har virkelig ingen brug derfor." En liden pige sagde til mig: „Nei, jeg har ikke lært brøk; min lærerinde har sagt mig, at det ikke var nødvendigt for piger."

Miss Beale talte ogsaa om, hvor vanskeligt det var at faa gode lærere. „Forbereder De Dem til timerne?" spurgte hun en ansøger til en ledig post.

„Nei da!" var svaret. „Jeg tager mig ikke fore at undervise i noget, som jeg ikke kan."

Engang blev der sendt til hende en lærerinde med saa udmerkede anbefalinger, at hun troede, hun havde faaet fat paa et rigtigt vidunder. Hun bad hende komme op til sig, forat hun selv kunde gjøre sig en mening om hende. Denne dame antog, at hun kunde undervise i literatur, historie, fysiologi; men miss Beale opdagede til sin forbauselse, at hun bogstavelig intet andet havde læst end smaa lærebøger og virkelig tænkte at kunne undervise med et saa magert grundlag for sin uddannelse.

Skolen var i denne første tid ikke blot fattig, men endog paa fallitens rand; og denne pengemangels virkninger var meget følelige. Skolen havde intet bibliothek, og en bevilling paa fem pund strakte

ikke langt. Der var desuden heller intet leiebibliothek i byen; nogle faa boghandlere laante ud bøger, men deres forsyning var mager nok. Miss Beale fortalte, hvorledes hun en dag gik ind i en af de to bedste boghandlerbutikker for at se, om hun kunde faa Tennyson's „Idylls of the king“, da denne bog netop var kommet ud. Hun fik det svar: „Vi har aldrig havt nogen poetiske udgydelser paa lager, og vi tænker ikke, at vi begynder at holde nogen herefter heller.“

Denne prøvelsens tid skulde dog ikke ende med nederlag, takket være den dygtige bestyrerinde, der uforknyt holdt modet oppe — elevantallet i skolen steg igjen til 78. Endnu var dog balancen paa den gale side i regnskabsbogen; men just nu fik man en af byens gode mænd, en mr. Brancker, til at overtage regnskabsrevisionen Han satte op en budgetplan paa en ganske ny basis; denne blev godkjendt, og fra den stund traadte skolen ind paa en ny og heldig bane. Denne gode mand overtog gratis det hele hverv som regnskabsfører. Hans skarpe blik, hans mod og ligefremme væsen gjorde ham til en høist værdifuld raadgiver, og miss Beale følte sig overbevist om, at skolen ikke vilde have klaret sig sikkert forbi alle skjær, havde ikke han dengang taget roret i sin haand. Fra den tid af kronedes anstrengelserne med held, fordommene begyndte at vige, og elevernes antal vokste aar for aar. (Forts.)

Har du et maal —

Kan Du i glæden finde ro,
Kan Du i sorgen finde tro,
Har Du et maal, et yrke,
Der giver fred og styrke,
Er der en sag,
Der holder varme i Dit blod —
Vel værd et tag,
Et spil af kraft og mod —
— En pagt, som Du kan stole paa!
— Da — er Du lykkelig som faa.

Men skulde ogsaa disse ting
Kun vare stakket stund —
Bli fortid kun —
Og Du maa vandre rundt omkring
Foruden kraft og tro.
Gid da med ret Du sige kan;

„Jeg brugte min forstand,
Jeg brugte mine kræfter,
Og kjærligheden var den bro,
Jeg styred efter!" — —

— — Saa lad da komme, hvad der vil —
Fortvil dog ikke sjæl!
Vel slog ei evnen hos Dig til;
Men viljen — den var hel.
Paa *den* Du taaler ingen plet;
Du gjorde, hvad Du fandt var ret
Og søgte, hvad var stort og godt — —
— — Du blev kun ei forstaa't!

Men tabes troen paa Dig sel'
Og skylden ene bæres
Af Dig — da maa Din sjæl
I selvforagt fortæres.
Du fremad iler
Tør aldrig se Dig om
Af angst for Dine fjed,
Af frygt for andres dom
Og egen med.
— Da – maa Din sjæl fortvile!
— — — — — — — — — —

Det er det værste, som kan hænde,
Det er en dødskamp uden ende.

H. T.

Til Helene Lassen!

Hvor urimelig Du er mod mig! Kunde jeg selv drikke af styrkedrikken og svinge sværdet, saa var jeg jo ikke i troldets vold: — — fortroldet! Men jeg ser og hører meget her i fjeldet, som kan være godt for andre at faa vide. Derfor lønner det sig at være venner med mig. Jeg siger ikke mer!

Øster i stygfjeldet, sommeren 1895

Ærbødigst
Den norske eventyrprinsesse.

Det sjette bud.

Nutidens herrer, kristenhedens herrer, mener, at dette bud er dem aldeles uvedkommende.

Kristenhedens kvinder tier; de er afmægtige under den „kristelige" mandfolkemagt.

De ti bud blev givet paa Sinai, for mænd og kvinder. Først og fremst for mænd: i jødedomen var manden numer 1.

Men kristenheden har, som bekendt, vedtaget de 10 bud for sitt vedkommende. — Moses nedskrev dem efter diktat, — som bekendt.

De „herrer" i nutiden, kristenhedens herrer, har altsaa med Herren at gjøre. Han var ikke rædd for mandfolk Vi ved, hvad han sagde til Egyptens farao, som var et mægtigt mandfolk paa sin tid: „Jeg har ladet dig staa, for at vise min magt paa dig."

Den nyere lovgiver siger meget flott: at „i virkeligheden ingen anden faktor har saa stor betydning paa prostitutionens omfang, som mændenes større eller mindre tilbøjelighed til ved dens hjælp at tilfredsstille sin sanselighed."*)

Hertil svarer den gamle lovgiver: Jeg har skrevet: *Du skal ikke.* Dette gælder dig ligesaavel som kvinderne.

*

Den aand, som gav de ti bud, lever endnu Hans navn er udlagt: *Jeg er den, som jeg er;* — og da der hos ham ikke findes „skygge af omskiftelse", saa vil dette sige det samme som: *Jeg er den som*

---

*) «Udkast til almindelig borgerlig straffelov for kongeriget Norge, motiver», udarbeidet af Dr B. Getz. straffelovkommissionens formand.

«Nylænde», no. 24, 1893. «Pariaklassen». Der anføres i samme lovudkast en kort statistik fra Paris om prostitutionens grunde:

«Af 5,183 tilfælde kan 1,441 føres tilbage til nød som sin nærmesre aarsag; 1,253 til vanvyrd og forstødelse fra familiens side, mens 89 er blevne prostituerede for at hjælpe forældre eller forsørge børn; 280 er komne til Paris uden der at finde beskæftigelse; 404 er førte did af elskere, som der har forladt dem; 289 er forførte og forladte af sin husbond, og 1,425 have begyndt som mætresser eller lignende.»

Vi ser heraf, at af alle disse ulykkelige kvinder, — som nedtrampes under samfunds-bøffelens «skoede hov», — af alle disse er det kun lidt over en femtedel som paa nogen maade, ved lettsindige eller lettfærdige tilbøjeligheder, selv har forskyldt sin elendighed. De fire femtedele blir, — af mands-enevældet, dette samfund «med orden og rett, med lov for hvert eneste steg», — de blir, aldeles uforskyldt puffet, tvunget, sparket ned i pariaklassen, for at tjene til at tilfredsstille mændenes sanselighed.

jeg var. Han siger saaledes til „herrerne" i nutiden, det samme som han sagde til mænd og kvinder for tre tusind fem hundrede aar siden: *Du skal ikke.*

„I København har Højre i kommunestyrelsen hindret, at den kommission, som skal nedsættes i anledning af de kolossale skandaler i sædeligheds-politiet, kommer til at undersøge og afdække de foreliggende misbrug. Kommissionen skal bare *teoretisk* tage den administrative ordning af prostitutions-væsenet under overvejelse.*)

*

Massemorderen Macbeth taler om denne „hjernens sørgelige skrift", som han gerne vilde have udslettet: bevidstheden om sine misgerninger.

*

Nutidens „civiliserede" bevidsthed kan bli som et fedtet papir, hvorpaa ingen skrift bider.

Den menneskelige samvittighed kan sløves ved at vænnes til synet af vedvarende urettfærdige tilstande. Saaledes blir de grundsætninger udslettede, som staar skrevne i bevidstheden: Skam, rettfærdighedsfølelse, menneskelighed; — alt er raadnet vækk.

Der gives et saakaldt „sympatetisk" blæk, som kun bliver synligt som skrift, naar denne bringes nær til ilden.

Saaledes kan ogsaa samvittighedens udviskede skrift kun blive læselig ved ild; — ved den guddommelige vredes ild.

Denne vrede aabenbares altid gennem folkeslagenes røst; gennem revolutionernes fnysende harme.

Aasta Hansteen.

Vernepligt for kvinder.

Til N. K. F.s bestyrelse.

Før har der i „Nylænde" været artikler med overskrift „*Verneskat for kvinder*". Det har været fordring fra kvinder, stemmeretssøgende kvinder om at faa sig ilagt en saadan skat — de har bedt om det. De har været kjed af det argument mod kvindestemmeret, som, hvor *uholdbart* det er, altid dukker op igjen — at siden kvinder ikke gjør militærtjeneste o. s. v. — saa o. s. v.

*) «Norske Intelligenssedler»; 9de maj 1895.

Men nu gaar vi videre og sætter *vernepligt for kvinder**) til overskrift.

„Kvinder selv stod op og strede som de vare mænd“ — er det sligt noget vi tænker paa. Aa nei, det er ikke blodsudgydelsen, vi vil være med i. Men med vil vi alligevel gjerne være.

Fra ingen side vil reises modstand mod, at det hører med til „kvindens kald“ at modarbeide krigens onder, at omarbeide raaskab til kultur og give lægedom for lidelse.

Kvindelige læger og sygepleiersker i virksomhed under krig, det syn er allerede Europa vant til. Men kan der ikke gaaes et skridt videre? Kunde der ikke paalægges alle unge kvinder en „værnepligt“ i form af samaritkurser e. l.?

Det vilde være høist kultiverende for kvinderne og landet i fredstider — og i krigstider styrkende og betryggende.

I intet land ellers bruges det, vil man sige. Men det er ikke noget argument imod. Dette landet er jo ogsaa lidt for sig selv i andre dele. Udgifterne? Ja, der er naturligvis tusener af vanskeligheder. Men tænk lidt paa denne fremtidstanke. Le iethvert fald ikke af den. I saadanne tider som nu dukker mangt og meget op i sindene. Vi ved, at i N. K. F.s bestyrelse er der for tiden kvinder, som en saadan tanke ikke er fjern. Tag tanken op til diskussion i en eller anden form i den kommende sæson.

1ste juni 1895. *X.*

Kvindemødet i Washington.

Af et privatbrev hidsættes: „Ja, De kan tro mødet var morsomt. Bare at se Susan B. Anthony — hun er aldeles makeløs — 75 aar gammel og rask og rørig som en ungdom. Ret som en lineal i ryggen! Hun stod paa plattormen fra morgen til aften og klappet uafladelig — akkurat som vi yngste for mange aar siden hjemme! Naar man tænker paa, hvad hun har gjennemgaaet af mangel paa forstaaelse og af fattigdom, er det storartet! Hun har ikke et bittert træk i sit ansigt! Jeg har hørt, at hun skal ha 800 dollars om aaret af en eller flere kvindeforeninger (bare de sidste par aar), men ved ikke om det er sandt. Der var en reception, hvortil alle kunde gaa og „shake hands“ — (jeg kunde desværre ikke gaa!) — nogen havde spurgt „aunt Susan“

*) Fra kvindernes side har det været hævdet og vil altid hævdes, at *kvinden har* en langt alvorligere vernepligt end *manden*. Men det hindrer ikke, at man kan finde den her foreslaaede art af vernepligt heldig.

om hun ikke blev træt af at staa slik i timevis. „No, it was much harder, when nobody came,“ svarte hun. Hun taler udmerket — skarpt og klart! Francis Willard fik jeg bare saavidt se! Men der var mange kjække, dygtige damer! Et par *gyselige* ogsaa. En dame i en „artistic dress“ — som var vittig hele tiden — aa, hun var rædsom! Det er morsomt paa slike møder her, fordi alle de fremstaaende ledere sidder paa platformen om præsidenten. Da faar man se dem saa godt! Præsidenten var flink, lod sig aldrig forbløffe eller forvirre og viste megen takt. Men saa er det jo lettere at presidere, hvor der er liden uenighed. Det var der nemlig, og blandt tilhørerne var der vist faa, som var uenige — efter klappingen at dømme! De forekom alle saa vant til at tale — kun et par var forknytte og optraadte øiensynlig for første gang — og da kunde vi høre, at Susan B. Anthony hvisket opmuntrende ord til dem hele tiden! — — Hver søndag eftermiddag var der gudstjeneste. Jeg hørte mrs. Annie Ford Eastmann — ganske ung! Hun og hendes mand er netop kaldet til prester i *en* kirke i Elmira, N. Y. Er ikke det idealt? Hun talte udmerket godt! Bakefter var der altergang. Flere hundrede mennesker tog del. Og det saa saa høitideligt ud! Mrs. Eastmann og rev. Anna Shaw forrettet. Under gudstjenesten er presterne iført en almindelig sort kjole.

Det er høist tilfredsstillende at se saa mange kjække kvinder, som virkelig udfører teorierne i praxis! Men jeg kan ikke frigjøre mig for en smule indtryk af, at man skulde snakke lidt om *vore* specielle feil ogsaa! Det er ikke bare samfundets skyld, eller mændenes skyld, om det ikke gaar fort nok med forbedringer for kvinderne — vi har sandelig skyld i det selv ogsaa! — Dette blev jo nok sterkt fremhævet under dragt-diskussionen — at vi aldrig kom nogen vei, førend vi holder op at se ud som narre og faar en bekvem og billig dragt! Og der blev gjort blodig nar af modedamer! Men i det hele taget — kanske mit indtryk er galt! — havde jeg en følelse af, at kvinderne synes, de er en bedre race end mændene — og sætter sig selv op som exempler! Naturligvis kan mænd lære meget af os — men vi kan ogsaa lære af dem. Det er forholdene, som har gjort os slik — men ogsaa forholdene, som har gjort mændene, som de er! Jeg skammer mig i den grad over mit kjøn, naar jeg ser, hvordan de spjaaker sig til — om vinteren gaar de uden hatter, bare med sløifer og blomster paa hovedet! De er gyselige at se paa!

Damerne paa mødet, d. v. s. deltagerne var i det hele ikke udstafferede modedukker kan De vide — de fleste var i hyggelige, bekvemt udseende kjoler og gjorde som sagt et udmerket indtryk — —

Washington, marts 1895.

Vort hjemmestel.

Fra Amerika.

Kjære redaktør.

Har De lyst at høre lidt om amerikansk hjemmestel, saa skal jeg ganske ligefrem fortælle Dem om, hvorledes vi indretter os. Her, hvor vi bor, er nu næsten udelukkende sort tjenerhjælp. Mange af dem er udmerkede, men det maa man først finde ud ved at ha dem i længere tid! Jeg forsøgte en hvid pige her — men efter 6 uger maatte jeg sende hende væk — hun var umulig i alle retninger, og der var ikke tale om at lade Thekla, vor lille datter være alene med hende! For tiden har jeg ingen pige — min svigermor er her i vinter, og hun hjælper mig meget. En gang om ugen har jeg i en 4—5 timer en sort kone til rengjøring (10 cent timen), vask sender jeg ud (75 cent ugen), stryge gjør vi selv (duger, undertøi osv.), (lagener f. ex. stryger andre - *vi* bare trækker dem og dermed sover man glimrende paa dem!) Koge og vaske op gjør vi selv! Komfuren brænder dag og nat — ligesaa en „heater“ i kjælderen, som varmer hele huset. Kl. 7 om morgenen gaar min mand ned og sætter træk paa begge ovne — naar jeg er færdig og har klædt T., gaar jeg ned og laver frokost (oatmeal, æg, koldt kjød, kaffe og frugt!) Alt gaar i gallop, for vel 8 maa min mand reise herfra for at naa kontoret kl. 9. Imidlertid har han rystet ud heateren og fyldt kul paa den — saa er det kun efter en tid at tage af trækken! Saa vasker vi op og ordner lidt — kjøbmanden kommer og tager ordre for dagen for kjød og alt — bringer det saa senere! Kl. 9 maa jeg bringe T. paa „kindergarten“ og hente hende derfra kl. $^1/_2$1. Der er saa mange værelser i dette huset (nedenunder 3 og kjøkken — og ovenpaa 3 og badeværelse, som alle bruges bestandig!) Desuden 2 gjæsteværelser! Saa der er meget at holde i orden. Tæpper paa gulvene hjælper storartet! Vi feier dem blot én gang om ugen, i spisestuen naturligvis oftere. Kl. 1 spiser vi lunch. Kl. 5 kommer min mand hjem til middag — saa vasker vi alle 3 op (eller han steller heateren) og har kaffe og en lang hyggelig aften. Mellem kl. 8 og 9 kommer folk paa visit. Men da vi bor langt fra byen og har vore venner der, ber vi dem altid til middag! Har det enkelt og godt! Jeg vilde aldrig tænke paa mere end 1 kjødret, en grøntret og dessert — og da er det ikke meget mas. Næste morgen vasker vi da op. Det er ikke, fordi der er saa meget at gjøre, at jeg ikke er saa græsselig glad i kjøkkenarbeide — det er for arbeidets egen skyld. Jeg vilde heller tjene penge paa en anden maade. Men

saa er der saa mange andre ting, som er kjedelige ogsaa — og uden pige er man kvit mange ærgrelser. Det eneste er, at man er saa bundet. Vil vi gaa ud om aftenen uden at tage T. med, maa vi sende hende til vore venner over gaden. At vi har varmt vand og koldt vand i kjøkken og badeværelse, hjælper uhyre! Uden det vilde jeg ikke være uden pige. Man blir praktisk og lærer at indrette sig fornuftigt her. Men af de dannede amerikanere, jeg kjender her i Amerika (og det er mange), ved jeg kun *én* frue, som *ikke* har pige. I Vesten kan det hænde, det er almindeligere at være uden — men her i Østen slet ikke, efter min erfaring. Og skulde jeg ha det saa pudset og fint og skinnende, som amerikanerne har det, vilde jeg ikke for nogen pris være uden pige. Da vilde jeg ingen fritid have! Kan hænde dere hjemme ikke vilde synes her hos os var rent nok — jeg synes, her er passelig rent og svært koseligt. *E.*

For barnekammeret.

Gjemme guldæblet.

Hvor blev guldæblet af?
Musen tog det.
Hvor blev musen af?
Katten tog den.
Hvor blev katten af?
I kornbingen.
Hvor blev kornbingen af?
Paa bastogbænken.
Hvor bastogbænken?
I kværnen.
Hvor kværnen?
I fossen.
Hvor fossen?
Oksen drak den.
Oksen?
Klaven kvælte den.
Klaven?
Smeden smidde den.
Smeden?

Det brast og knast i dybe dale. Ingen maa enten le eller snakke paa 14 dage. Den, som først snakker eller ler faar „askebiten“.*) *D. B.*

*) Denne barneleg har ofte vakt stor moro her paa landsbygden. Straffen: aske i munden paa den, som først ler eller taler er jo forøvrigt ikke at anbefale — — som «pædagogisk»,

Forskjelligt.

Ved generalforsamlingen i N. K. F. gjenvalgtes hr. advokat Dehti til medlem af bestyrelsen. Fru Ragna Nielsen og frk. Kitty Kielland havde frabedt sig gjenvalg. I deres sted indvalgtes fru F. M. Qvam og fru Aadel Knudsen Ved sidste bestyrelsesmøde valgtes fru Randi Blehr til formand. Aarsberetningen blir indtaget i et senere hefte.

Frk. Kristine Dahl holdt den 5te juni i Brødrene Hals' lokale et udmerket foredrag om „en sund og naturlig dragt for kvinder" — som vi senere skal komme tilbage til.

Drammens kv. Handelsstands Forening har fra 1ste mai oprettet egen sygekasse for sine medlemmer. Til en begyndelse yder foreningen fri læge.

Drammens samlag har bevilget et bidrag af 200 kr for dette aar og vil foreningen paa anden maade søge at forøge sit fond. Som foreningens læge er antaget hr. dr. S. Holth.

Ved Londoneruniversitetet blev ved sidste „presentationsdag" 115 damer, der havde erhvervet akademiske grader, forestillede for universitetskansleren. De indfandt sig alle med sine værdigheds emblemer, det vil sige, med rød eller sort talar og baret. Blandt damerne vakte særlig miss Elisabeth Dowes, datter af en geistlig i Dublin, opmerksomhed, fordi hun er den første dame, der har faaet graden som *doctor of literature*. Dr. Weymouth forestillede hende. Fire unge damer, der var blevne promoverede til dr. med., hilstes af det overveiende af damer bestaaende publikum med begeistring. Af de øvrige graduerede damer blev en promoveret til *doctor of science* og en anden til *bachelor of music,* flertallet fik graden som *bachelor of arts*.

Se omstaaende Side.

„Nylænde" trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle „*Nylændes*" venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. **Til udenbys abonnenter**. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest*. Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. **Til udenlandske abonnenter**, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 1ste juli 1895. | No. 13.

En interessant kogebog.

Kogebog for Skole og Hjem af *Henriette Schønberg* og *Caroline Steen,* lærerinder ved frøken C. Bonnevies skole. Kristiania. I kommission hos E. Hauff. 1895.

Da jeg for nogle aar siden fik høre, at der ogsaa i enkelte af de *høiere* pigeskolers øverste klasse var sat i gang kurser for madlavning og huslig økonomi, vakte denne efterretning, oprigtig talt, ingen synderlig begeistring hos mig. Endnu en „færdighed“ for de stakkars unge damer, tænkte jeg, endnu en lap paa det gamle klædebon — en smule „døgnkoketteri med huslighedens tanke“ o. s. v. Efter et par samtaler med den ene af den foreliggende bogs forfatterinder, frk. stud. med. Caroline Steen, begyndte disse „onde tanker“ imidlertid at vige, og efter at jeg — saa godt det for en ulærd lar sig gjøre — har sat mig ind i bogens mening og metode, har jeg faaet et andet syn paa tingen. Jeg tror nu denne undervisning *kan* blive af stor betydning for elever paa det udviklingstrin, som her forudsættes. Som nyomvendt vil man jo gjerne gjøre proselyter, og det skulde glæde mig, om jeg nu kunde faa vakt alvorlig interesse for det arbeide, som er nedlagt i og ligger bag denne bog. I pressen har den i det hele faaet rosende omtale, men i de velvillige anmeldelser har jeg ikke fundet det fremholdt, som efter min mening karakteriserer arbeidet og giver det værd og betydning.

Muligens har den vel diskrete titel og indledning virket lidt vildledende. Bogen begynder ganske stilfærdig med kapitler om komfur og brændsel, rengjøring og kogning og slutter med opskrifter, der optar omtrent to trediedele af bogens volum, og kan saaledes for et flygtigere gjennem-

syn nok se ud som „kogebog“ efter vor almindelige sprogbrug, men de mellemliggende kapitler: om fordøielsen, om næringsstofferne, om fødemidlerne, om nydelsesmidler, om kosten — denne ledetraad i ernæringsfysiologi er saa ubestridelig bogens kjerne, at det havde været mere betegnende at knytte titelen til dette afsnit. Af forfatterinderne har jeg velvilligst faaet overladt den mere oplysende indledning, som først var bestemt til at indtages i bogen, men blev ombyttet med den kortere. Den lyder saa:

„Da vi i forening paatog os at lede undervisningen i ernæringsfysiologi ved frk. Bonnevies „efterkursus“, saa vi tydelig farerne ved en saadan deling af arbeidet paa to hænder, og vi indsaa derfor nødvendigheden af et saa inderligt samarbeide som muligt. I første række affødte dette, at vi var tilstede ved hinandens undervisning. Saavel ved de praktiske som de theoretiske timer føltes det savn øieblikkelig ingen ledetraad at kunne give eleverne i hænde. Vi har søgt høit og lavt — det, vi søgte, fandt vi ikke — og vi besluttede derfor at hjælpe os selv. Dette førte da til udarbeidelsen af „erindringsordene“.

For det tilfælde, at vore erindringsord ogsaa kunde være andre en støtte, bør bemærkes, at de maa suppleres af forelæsninger med demonstrationer af plancher, tabeller og experimenter; de er kun en ramme, som man kan udfylde efter behag. Mangler eleverne forudsætninger i kemi, fysik og anatomi, bør disse først suppleres. Resultatet af en undervisning med erindringsordene som støtte, maa være en saadan udvikling, som i vore dage bør fordres som afslutning paa den samlede naturfagundervisning i en høiere pigeskole.

Vi har bestræbt os for at arbeide i den aand, hvori for tiden ernæringsfysiologien populært som videnskabeligt doceres fra den høieste lærestol.“

Ernæringsfysiologien doceres nutildags kan man sige ogsaa paa en maade for det store publikum — snart sagt i hver avis foredrages den, men alle de gode lærdomme (eller kanske skulde jeg sige mere og mindre gode lærdomme) blir ikke af synderlig værd, fordi anskueliggjørelsen og ledetraaden mangler; løsrevne stumper og hulter til bulter blir det altsammen, og denne slags popularisering af en videnskab kommer ikke til at virke synderlig gavnligt i oplysningssagens tjeneste.

Anderledes med de kurser, vi her taler om. Den stadige adgang til demonstration og experimenter er nu først og fremst et stort fortrin, og hvis undervisningen er i de rette hænder og man har den rette „ledetraad“ til støtte, saa vil man kunne opnaa adskilligt selv paa den korte læretid, som er

ofret dette fag. Men det er da væsentlig som en ny *dannelsesfaktor*, ikke som en ny færdighed, jeg ser det hele fags betydning. Kan de unge damer gaa ud af skolen kyndige i madlavning (her har man dog lov til at staa tvilende), nu, saa er den dygtighed naturligvis let at bære og vil kunne komme godt tilpas, men har de faat et begreb om de love, der underligger de ydre fænomener, har de faaet nye impulser til selvtænkning og lidt klarere indsigt i sammenhængen, saa er der herved givet dem noget langt værdifuldere end en enkelt færdighed. Og i denne aand mener jeg den foreliggende bog er skrevet.*)

Hr. professor dr. Torup har i flere populære artikler**) fremholdt det beklagelige i, at naturvidenskaben, saa meget der end tales om dens betydning — endnu er trængt saa lidet igjennem i tænkesæt og dannelse. Det bør blive en af skolens første opgaver at faa naturvidenskabernes *metode* mere alment gjennemført, og forf. peger paa fysiologien som den videnskab, der mest er skikket til at give et saadant dannelsesgrundlag.

Frk. Caroline Steen er prof. Torups elev, hun har i flere aar været assistent ved det fysiologiske institut,***) og nu er her, forekommer det mig, gjort et kjækt forsøg paa at tilrettelægge til skolebrug en gren af fysiologien netop i den af vor første autoritet i denne videnskab paapegede retning. Den lille bog blir herved et pædagogisk pionérarbeide. Om det som saadant er et helt igjennem vellykket forsøg, kan jo tilsidst kun besvares af faglærde folk, og jeg haaber hele den beskedne maade, bogen presenterer sig paa, saadan uden autoriteters anbefaling, uden forlægger o. s. v., ikke vil hindre, at de lærde herrer ofrer bogen den tilbørlige opmerksomhed. En betydelig evne til at popularisere paa en sjeldent ædel maade mener jeg dog selv at kunne læse ud af bogens blade Ogsaa de, som ikke har paahørt forelæsningerne, kan merkelig nok have adskillig udbytte af at sætte sig ind i den. De vil derved komme til at forstaa lidt af hvert bedre end før. Det lille kapitel: „om nydelsesmidler“ vilde jeg indstille til at erholde guldmedalje af et eller andet etisk selskab. Det er, gjennem fremstilling af nogle faa fakta, det mest koncentrerede og veltalende indlæg

---

*) Saavidt jeg ved, pleier ikke de elever, der gjennemgaar 10de klasse af vore pigeskoler, at gaa over i gymnasierne og senere til universitetet. Desto heldigere, at undervisningen ledes i denne aand. Naturligvis var det dog bedre, om den kunde fordeles paa flere aar.

**) Se Hermann von Helmholtz: «Nyt tidsskrift» 3die—4de hefte december 1894 og «Læra um livet og hennar plass millom naturvitskaperne»: «Syn og Segn». Norsk tidsskrift, utgjeve af Det norske Samlaget. Prøvenumer s. 31.

***) Frk. Steen vil, ogsaa naar hun har taget sin medicinske embedsexamen, beholde fysiologien som sit hovedfag og fortsætte med sin lærervirksomhed.

for det rette maadehold, jeg har læst. Alle, der kjæmper mod drukkenskabslasten, bør ofre det opmerksomhed. Læg saa hertil, at bogen som veiledning i husstel roses af erfarne husmødre, at opskrifterne anbefales som udmerkede — der manglede blot et kapitel om syltning, skrev „en husmor" — saa forstaar man, at dette er en bog, der fortjener en meget omfattende og meget interesseret læsekreds. *G. K.*

Til

Billedhugger Gustav Vigeland.

Broder, døbt i lysets straaler,
fra dit indres fulde skaaler
vælder ud din tausheds-tale!
Former rene, nøgne, slanke
viser oss din sterke tanke.
Du i ler kan skildre, male.

Hilset vær din „unge pige"!
Hun er dronning i dit rige!
Kvindeformen du har villet
vise oss som Kristus-billed.

Alt er sjeleliv i renhed! —
her er intet for gemenhed;
vammelheden ikke fandt
savle-sukker for en slant.
Som en streg i lavheds regning
ser, forbløffet, sløve sanser
her din rene linies tegning:
nøgenheden klædd i panser.

Endog synes dine „dømte"
være ifra himlen rømte; —
gennem mørkets vidder fløjet,
alle tyngders marker pløjet, —
de har længslen end i øjet.

gennem alle verdners plage
drives de engang tilbage;
mod de høje lysets tinder
vejen de tilsist dog finder.

Sjøgut, bølgen højt dig kaster
mens du, ildfyldt, dristig, haster
med at fæste dine syner,
som fra blyant-stumpen lyner.

Ogsaa ved din læbes tale —
du kan skildre, du kan male! —
over ordets magt du byde
kan, med tonearters stemning! —
du la'r sjelelivet bryde,
dæmpet, jordelivets dæmning.

Paa dit hoved haanden lagde
jeg, velsigned hvad du sagde
om din egen moder kær,
hun som gav dig livet her.

Men din moder, Norge, budt
har man skændsel. — Det fortrudt
blir, naar kendes hvilken æt
har til denne jordbund rett.

Broder, du skal hædret staa,
du, den største blandt de faa!

Aasta Hansteen.

Cheltenham College,

en engelsk pigeskole.

Af mrs. *S. T. Meade.*

II.

I sin korte, men greie skildring af skolens historie fremholdt miss Beale den betragtning, at Cheltenham College har gjennemgaaet tre stadier: Til det første regner hun den tyveaarige udvikling, som den oprindelige skole gjennemgik i Cambray House; det andet paa 10 aar (fra 1873) omfatter den indre fremvækst og konsolidation af det nye college; det tredie danner en periode af en udvikling udadtil fra stiftelsen af det saakaldte College Guild (laug eller broderskab) i 1883.

Miss Beale udtalte sig om flytningen til det nye lokale i 1873 saaledes: „Jeg er sikker paa, at forandringen fra de tarvelige og nøgne vægge i Cambray House til de smukke og statelige omgivelser i vort nye college ikke var uden sin virkning paa lærer og elev. Mr. Thring, af Uppingham, pleiede at hævde i ord og i handling, at hvis vi vilde have lærdommen hædret, maatte vi bygge den en passende bolig. Vort smukke hus bragte os til at føle, at vor undervisning ikke maatte være tør og mager, men maatte fremføres saa fuldkommen i sin form, saa nøiagtig udarbeidet i sine detaljer, som vi var istand til at gjøre den — og saaledes virkede de materielle omgivelser tilbage paa det aandelige og sjælelige: den samme musik er jo ogsaa forskjellig i en concertsal og i en stor kirke, hvor buer og hvælv giver det brusende orgel forhøiet virkning. Hvor stor og rummelig skolen end var, da den blev aabnet, er den dog fra tid til anden bleven overordentlig meget udvidet, indtil den har naaet sine nuværende betydelige dimensioner. Efter hvad en udenforstaaende kan skjønne, er der en uendelighed af prægtige klasserum, i alle henseender fuldkomne hvert i sit slags og afpassede efter ethvert undervisningstrin og hver faggruppe. Rummene med den ædle og rige arkitektur og de smukke malede vinduer er vel værd at se.

Det ovennævnte „college guild“ blev stiftet i juli 1883, og saaledes begyndte, som miss Beale udtrykte det, institutets ydre udviklingsperiode. Lauget er et middel til at forene ældre og yngre elever i fælles interesser, som ikke ophører med skolelivet. Dets merke eller kjendetegn er en tusindfryd. Laugets formaal er flere, blandt andet f. ex., at det er en pligt at fortsætte gjennem hele livet sin egen ud-

dannelse, at det værste, en kan gjøre med sit talent, er at begrave det. De yngre medlemmer maa ikke alene gjennemgaa et eller andet bestemt kursus, men ogsaa begynde paa et eller andet slags husligt arbeide. Miss Beale føler sig sterkt overbevist om, at jo bedre aandelig uddannelse en kvinde har, desto forsvarligere vil hun røgte og varetage selv de ubetydeligste smaating i det daglige liv, og at kjendskab til mathematik, saa langt ifra at virke til ugunst for hjemlig hygge, vil ved den øvelse, den giver i systematisk arbeidsmaade, dygtiggjøre hende til at holde husholdningsmaskineriet i god orden. Det var en solklar dag i slutningen af oktober, jeg gjorde min første visit i Cheltenham College. Jeg traf bestyrerinden staaende paa en forhøining i den ene ende af den store hal. Hun modtog mig paa den hjerteligste og venligste maade og sagde mig med engang, at hun havde arrangeret det saa, at hun kunde ofre hele dagen ganske til mig, Jeg kan med sandhed sige, at hun holdt sit ord. Jeg ankom til skolen omkring kl. $12^1/_2$ og fra den tid til kl. $^1/_2 6$ gik vi fra klasserum til klasserum, fra pensionat til pensionat alene med korte mellemrum til forfriskninger. Mens hun førte mig omkring, forklarede miss Beale sine arbeidsmethoder. Der var ikke nogetsomhelst tilløb til pral over det overordenllige held, der havde fulgt hende. Hun lægger sin hele sjæl ind i sit arbeide, men hun er altfor stor og ligefrem af hjerte og sind til at være forfængelig. — Seet som en helhed virker institutet med et næsten overvældende indtryk paa en fremmed, før han faar tid til at orientere sig; men paa samme tid lægger man straks merke til et iøinefaldende og slaaende træk, nemlig det velgjørende indtryk af enkelhed, hjemlig hygge og komfort, som alle disse pensionater — femten i tallet — fremkalder. To af disse huse er udelukkende bestemte for piger med smaa midler; betalingen er der sat ualmindelig lavt; men her som i de andre blir man modtaget af den samme sympathetiske husfrue, og man finder de samme smukt ordnede dagligrum, de venlige spisesale og de lyse, koselige soveværelser, enten enkelte eller afdelte ved forhæng i forskjellige soveaflukker. Af de mange pensionshuse er St. Hilda antagelig det mest fuldkomne. Det var bygget specielt for institutet og afgiver i et og alt mønster paa moderne stil og smagfuld komfort. Ingen pige under atten aar blir optaget paa St. Hilda. Efterat vi havde beseet skolen og pensionaterne, ankom jeg til det for mig bestemte værelse ved the-tid og vil ikke snart glemme det koselige indtryk, som det lille nydellge rum, jeg blev ført ind paa, fremkaldte hos mig. Thebordet stod dækket, en liden kaminild sprагede friskt; der var en net, ellers tilsyneladende almindelig sofa, nogle magelige stole, smaa borde, et par mindre bogreoler, fotografier og prydsager af forskjellig slags. — „Og hvor skal jeg have soveværelse?“ spurgte jeg den dame, som var med mig. — „Aa, kjære Dem da!

dette skal jo ogsaa være Deres soveværelse.“ Jeg saa mig omkring i en smule vildrede og følte mig et øieblik noget utilfredssillet. Et net og koseligt dagligværelse var til sit brug vel nok, men jeg var nu baade træt og varm og kunde trænge til at gjøre en smule toilette. Men om et øieblik blev imidlertid hemmeligheden ved det magiske rum afsløret for mig. Ved at skyve et laag ned fra sofaen, kom der en bekvem seng frem; og ved at trække ud en springfjer i en pult, gik et dækstykke pludselig ned og et vaskestel med fuldt tilbehør kom tilsyne. Denne skrivepult er en saa fiffig indretning, at den fortjener et par ord for sig selv: Paa den ene side er indretningen for vaskestellet, paa den anden en skrivepult og en komode; oventil er der et lidet skab med glasdøre til at anbringe bøger eller prydsager i.

Jeg spiste tilaftens i St. Hilda og gjorde bekjendtskab med den elskværdige miss Lumby, bestyrerinden i dette hus, og derefter havde jeg den fornøielse at se de unge damer danse i den smukke forsamlingssal. De klædte sig alle om til aftenen, og man skal vanskelig nogensteds kunne finde mere fornøiede ansigter.

Tidlig næste morgen vendte jeg tilbage til skolen, hvor jeg overvar en handling, der maaske gjorde det dybeste indtryk paa mig af alt, hvad jeg saa i dette lærdommens smukke hjem — morgenandagten. Den store hal, over 100 fod lang, 30 fod bred og 41 fod høi i midten, tilligemed det dybe galleri i den nedre ende var fuldstændig fyldt med elever og lærere. Den korte andagt gjorde et ublandet smukt og løftende indtryk. Det var værdt at overvære den alene for at høre sangen. Derefter marscherede pigerne ud, en og en, og gik direkte til sine forskjellige klasser. Miss Beale tog den anden afdeling i bibellæsning, og jeg fik en anledning til at høre en henvendelse til tilhørerne om det forelæste, der var i høi grad baade indtrængende og praktisk anlagt. Efterpaa ledsagede hun mig paany rundt i klasserne, hvor jeg dennegang fik se lærere og elever i travl virksomhed. Ingensteds kunde der merkes noget til jagen eller unødig press. Alt undervisningsarbeide sker om formiddagen, medens eftermiddagen anvendes til forberedelse, lege eller spadserture o. s. v. — Jeg har allerede hentydet til institutets smukke bygninger, men jeg maa tilføie et par ord ekstra om de deilige glasmalede vinduer, som ikke let glemmes af dem, som har seet dem. Vinduet er en mindegave af nogle af institutets specielle venner, og sujetterne i billederne er taget fra fortællingen om Britomart i Spensers „Faëry Queen“. Britomart repræsenterer digterens ideal af en fuldkommen kvinde. For kort tid siden blev ogsaa fortællingen om Britomart dramatiseret og spillet af „lauget“. — Der er seks hundrede faste elever, foruden mange „tilfældige“. Organisationens gjennemførthed i detaljer er bragt saavidt, at hver elev bliver behandlet fuldstændig

som individ, og ikke to piger har nøiagtig den samme timeplan. Der er omkring 50 faste lærerinder, foruden mange foredragsholdere og lærere, som holder serier af foredrag eller giver instruktionskurser. Institutet i sin helhed kan betegnes som et aggregat af flere skoler. I virkeligheden er der syv forstanderinder eller afdelingsbestyrerinder med betydelig selvstændighed i sin function under hovedbestyrerinden; endvidere en vice-bestyrerinde; fremdeles forstanderne for de klasser, som forbereder sig til mere specielle, faglig videnskabelige eller akademiske examiner; endelig de to forstanderinder for forberedelsesskolen og børnehaven. — Bestyrerinden ofrer ogsaa en betydelig del af sin tid paa tilsynet med klasselærerinderne og deres praktiske uddannelse og oplærer saaledes bestyrerinder for andre skoler. Den rette grundsætning, efter hendes mening, for en lærer er: „Vil du have en ting gjort, saa gjør den ikke selv“, og anbefaler som mønster den gamle kone, som satte alt i bevægelse for at faa svinet til selv at klyve over gjærdet.

Eftersom næsten alle lærerinderne er hendes fordums egne lærlinge, saa forstaar de hverandre ud og ind, saa at det hele maskineri og system funktionerer med største præcision og harmoni.

Den musikalske afdeling er der lagt megen vægt paa; den har 30 lærere og en særskilt bygningsfløi for sig selv. Femten hundrede lektioner gives ugentlig.

Afdelingen for naturvidenskab er meget komplet, bestaaende af en forelæsningssal i centrum, 2 kemiske laboratorier for praktiske øvelser, 1 for fysik, 2 for biologi, endelig et stort museum (70 × 26 fod).

Der er ogsaa et smukt atelier (60 × 30 fod).

Gymnastik er heller ikke forsømt, en svenske er lærer. — Der er 26 tennispladse, 2 boldspilpladse foruden en legeplads paa omtrent 60 maal til lege, som behøver større plads.

Skolepengene for den almindelige undervisning i Cheltenham College er for fjerdingaaret:

for elever	over	15	aar	8	guineas	(152	kr.).
-	„ under	15	-	6	do.	(114	„).
-	„ „	10	-	4	do.	(76	„).

Betalingen for opholdet i pensionaterne varierer fra 50 til 70 guineas (950 kr. til 1330 kr.) pr. aar.

Vort hjemmestel.

Et kampopraab.

Jeg opfordrer herved alle Kristianias husmødre til at optage kamp mod vore sundhedsfarlige søppelkasser.

Alle de klager i aviserne, som af og til indrykkes, om det daarlige stel med renhold, renovation etc., der er enestaaende slette her i byen, har hidtil intet nyttet. Kommunen sendte endog for nogle aar siden nogle herrer verden rundt for at opdage bedre metoder til byens renhold, men hidtil har man ingen resultater seet eller hørt af denne tur paa byens bekostning. Skulde ikke nu vi husmødre, der saa længe taalmodig og i taushed har fundet os i dette (mandfolke)stel, prøve at tage sagen op og slutte os sammen i kampen mod vore skrækkelige søppelkasser. De trænger sig ind i alle vore huse og forpester dem, ødelægger de smaa eller store gaardsrum, der er legepladse for vore børn, samler rotter i mængdevis og ækle fluer hele sommeren igjennem i millionvis, disse fluer, der igjen ødelægger vore madvarer, og ogsaa bevisligen er slemme smittebringere af mange sygdomme. Og ikke nok med disse plager, som kasserne foraarsager i alle huse. Netop i den deilige vaartid, naar vi spaserer i byens udkanter for at forfriske vore lunger, træffer vi deres stinkende indhold spredt udover marker og kaalagre som gjødning, med sin tilsætning af papir, kluder, ituslaaede gjenstande, brugte sko og kjøkkensager. Alt dette maa folk finde sig i, fordi vort sundhedsvæsen har *forordnet* søppelkasser til brug i husene, istedetfor at *forbyde* dem.

Inds. heraf er opvokset i en by, hvor ingen slige kasser fandtes eller tillodes brugt. Alle madrester samledes af kokken til svineføde, der afhentedes 1–2 gange om ugen, kjødben tørrede og solgte hun ligeledes; andre sager, som man ikke havde brug for, brændte man selv op eller gav dem bort til fattige medmennesker, der kunde gjøre sig dem nyttig paa en eller anden maade, papir og andet affald, som filler, skrab etc. sendtes til opkjøbere af saadanne ting.

Her i byen er man nu vant til at kaste alt muligt i søppelkassen, det er bekvemmest og *tilladt*, og hvem tænker paa følgerne: stanken og usundheden? *Sundheds*kommissionen ialfald ikke.

Kan ikke nu vi husmødre hjælpe denne upraktiske kommission noget med raad og daad?

Som foreløbig hjælp fra vor side foreslaaes, at vi selv i vore komfyrer brænder op alle slags affald og rester, der kan forraadne og frem-

bringe stank i kasserne, og dernæst, at vi afhænder og fjerner alle sager saavidt mulig uden søppelkassernes hjælp. Derved fremmer vi sundheden i vore hjem, forbedrer vore børns kaar i deres legestunder, og hindrer udbredelsen af rotter og fluer.

En husmor.

Bøger indsendt til redaktionen.

Illustreret Bibelhistorie af *Dorothea Scholdager,* lærerinde ved Kristiania folkeskole. Tegningerne af A. Bloch med 4 farvetrykte karter og 38 forskjellige folketyper i kromotypi. Kristiania Alb. Cammermeyers forlag. (Lars Swanström).

Kogebog for folkeskolen og hjemmet af *fru dr. Christensen*, Sandefjord. *Frk. H. Helgesen,* lærerinde ved Kristiania folkeskole. Gjennemseet af stadskemiker Schmelck. 2det forøgede oplag. Kristiania 1894.

Studenterforeningen Verdandis smaaskrifter 55. *Individualism och socialism.* Några tankar om de Få och de Många. Af *Ellen Key.* Stockholm. Alb. Bonniers förlag.

Aarsberetning

for Norsk kvindesagsforening for terminen 1894—95.

Norsk kvindesagsforenings bestyrelse har iaar bestaaet af: fru Ragna Nielsen, formand, fru Randi Blehr, Dr. Ed. Bull, hr. advokat Dehli, frk. Kitty L. Kielland, fru Hildur Schirmer, fru Helga Thommesen. Ved nytaar meddelte imidlertid den sidstnævnte, at hun ikke kunde deltage i bestyrelsens møder, hvorfor første suppleant, fru Aadel Knudsen, har været i hendes sted.

For at komme i rapport med arbeidersamfundenes kvinder, har foreningen iaar holdt foredrag og diskussionsmøder i Kristiania forskjellige arbeidersamfund. Enkelte af disse har været godt besøgte. De forskjellige foredragsholdere har været: fru Blehr, frk. Helga Helgesen, frk. Augusta Hougner, fru Cicilie Krog, fru Ragna Nielsen.

Fru Blehr har holdt 2 foredrag om „*syerskernes lønningsvilkaar*“ og 2 om „*husflid*“. Frk. Helgesen har holdt 2 foredrag om „*skolekjøkkener*“ og 1 om „*nydelsesmidler*“. Frk. Hougner har holdt 2 foredrag om „*frisk luft*“. Fru Krog har holdt 2 foredrag om „*fattige skolebarns bespisning*“. Fru Nilsen 1 om „*opdragelse*“.

I anledning dr. Getz's „*Udkast til Lov til Modarbeidelse af offentlig Usædelighed og venerisk Smitte*" indbød foreningen til stort møde af kvinder i Kristiania Arbeidersamfund. Paa det første møde med ca. 800 deltagere indledede frk. Ida Welhaven. Resolution blev ikke fattet, men bestyrelsen overdraget at udarbeide og fremsætte en saadan paa senere møde. Dette holdtes i marts, og af omtrent 300 kvinder blev resolutionen vedtaget og besluttet indsendt til justisdepartementet tilligemed anmodning om oversendelse af resolutionen til stortinget sammen med lovudkastet. (Referat af mødet findes i „Intelligenssedlerne" for 28de marts 1895).

I anledning af uhevoldsmordet 3die juledag sammenkaldte bestyrelsen 9de januar massemøde af kvinder i Kristiania Arbeidersamfund til diskussion om „*hvilke foranstaltninger maa kvinderne fordre til beskyttelse af værgeløse?*" Om mødet se „Nylænde" no. 3.

Til justisdepartementet er indsendt andragende fra N. K. F. om at faa flyttedag for tjenestefolk ændret saaledes, at denne falder sammen for byer og land, og at den falder efter flyttedag for husleiligheder.

I september holdt hr. Mathias Skard 2 foredrag i foreningen om „*opdragelse*".

Med International Women's Union har formanden hele aaret staaet i korrespondance. Indberetning om N. K. F.'s virksomhed blev indsendt til verdensforeningens møde i november og blev der oplæst og modtaget med bifald. Oplysninger om engelske forhold, statistiske beretninger og brochurer af forskjelligt indhold er fra verdensforeningen med hurtighed og beredvillighed blevet sendt N. K. F. og har været til stor nytte under vinterens arbeide.

Bestyrelsen har besluttet at sætte sig i spidsen for en almindelig indsamling til mindesmerke over Camilla Collett.

Til udenbys medlemmer udsendes iaar fra foreningen et indlæg i sædelighedssagen af sømandsprest Støylen.

Ved friundervisningen har paa aftenskolen 36 elever faaet undervisning i regning, 42 i skrivning, 36 i engelsk, 12 i bogholderi. For viderekomne har der været 10 privatpartier. I enkelte fag fortsættes undervisningen til sommerferien.

Kristiania 20de mai 1895.

Ragna Nielsen,
f. t. formand.

Ådel Knudsen, f. Lampe. **Ed. Bull.** **Randi Blehr.**

O. Dehli. **Hildur Schirmer.**

Uddrag

af Norsk Kvindesagsforenings regnskab for terminen 1894—95.

Kontant kassebeholdning 30/5 94	kr. 75.37	Gjæld til Akers sparebank 30/5 94	kr. 1040.00
Indbetalt kontingent	„ 440.00	Leie af foredragslokale	„ 98.00
Resterende do.	„ 208.00	Avertissementer	„ 114.19
Entré ved møder og foredrag	„ 186.87	Kontorrekvisita & budpenge	„ 52.20
Indskrivningspenge ved friundervisningen	„ 36.00	Porto	„ 13.53
Bidrag fra Kristiania sparebank	„ 500.00	Renter til Akers sparebank	„ 56.56
		Friundervisningen	„ 403.34
		Forskjellige udgifter	„ 51.75
		Honorar for foredrag (Skard)	„ 20.00
		Kontingent til International Women's Union	„ 10.17
		Kasserer & sekretær	„ 160.00
	kr. 1446.24		kr. 2019.74
Gjæld til Akers sparebank 18/5 95	„ 960.00	Beholdning:	
		Restererende kontingent . . „ 208.00	
		Kontant i kassen . . . . „ 178.50	kr. 386.50
	kr. 2406.24		kr. 2406.24

Kristiania, 18de mai 1895.

Alette Ottesen,
p. t. kasserer.

Uddragets rigtighed bevidnes:

Karlotta Bakke *I. Groth.*

„**Nylænde**“ trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle „*Nylændes*“ venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de juli 1895. | No. 14.

Hvorfor ikke pisk?

Ja hvorfor? Naar mennesker opfører sig værre end vilde dyr, skulde de da ikke piskes?

Saa lød raabet fra mange kanter ivinter efter den forfærdelige mord- og voldtægtshistorie, vi husker. Men fra andre kanter svartes der forbauset og med mishag: *Nei!* — Som om en saa grufuld forbrydelse kunde paa nogen maade bli straffet i forhold til sin størrelse med pisk?

Der kommer en hæderlig pige glad og frisk en fristund i julen skyndende sig til en veninde bortover en ensom vei. Rovdyret faar øie paa hende, kommer styrtende efter, griber hende, — hun bønfalder ham om at faa gaa, hun tilbyr ham alt, hvad hun eier paa denne jord, om han vil lade hende være i fred, — men han kaster hende mod jorden, hun kjæmper mod ham, han overvinder hende, og hun dør.

En skjæbne saa tragisk, som den vel kan tænkes! Tragisk —, for den var ogsaa ophøiet. Hun lod sit liv, fordi hun ikke *kunde* gi afkald paa sin renhed og hæder. Ære være hende! Fred over hendes minde! Men aldrig tror jeg, nogen forbrydelse har gjort saa dybt et indtryk paa de fleste som denne. Aldrig tror jeg, at jeg har sørget saa over nogen fremmeds skjæbne. Aldrig ved jeg at have set saa almindelig gjennemrystelse og dyb indignation over noget, som over denne forbrydelse.

Ikke engang fred efter døden faar jo den, der blir udsat for en slig forbrydelse. Det stakkars døde legeme maa jo underkastes en medicinsk undersøgelse for at faa den dobbelte forbrydelse konstateret.

Det er et tillæg til det forfærdelige at være gjenstand for en slig forbrydelse.

Og saa skulde man foreslaa, at — „den mand burde piskes“?!!

Nei nei! Skal der være „logisk sammenhæng“ (som fru Nielsen siger i sin brochyre) mellem forbrydelsen og straffen, da er pisk *ikke nok!* Da maatte middelalderens tortur til, eller den russiske knut — — 100 slag af den — det skal være næsten døden — det kunde kanske gi morderen en anelse om den sjæleangst og rædsel, han tilføied den uskyldige pige; det kunde kanske gi en logisk sammenhæng mellem forbrydelsen mod Andrine Tomterud og straffen derfor.

Men — denne „logiske sammenhæng“ er, naar vi tænker os om, dog en tilbagelagt tids retsopfatning. Den kan lede til grusomhed og barbari. Og hvad afføder saa igjen grusomme og barbariske straffe andet end ny vold og nye grueligheder?

Vor tid arbeider paa at humanisere menneskene fra *grunden.* Vor tid vil ikke udtænke straffe, som kan passe i rædsel til forbrydelsen. Vor tid vil behandle mennesker — selv de mest barbariske og haabløse, selv de vildeste forbrydere — *som mennesker,* — om det dog kan være muligt at finde et punkt at bygge det gode op paa. Og findes ikke dette punkt, da vil vor tid idetmindste kunne si: *vi har forsøgt derpaa.*

Jeg haaber, at vore straffelove og vor retspleie og vore fængsler engang maa bli saa gode, at vi tør si dette. Og *i den retning maa der ialfald arbeides.*

Men — siger man — det var mere til et afskrækkende eksempel, vi ønsked pisk, det var mest for at hindre andre fra at begaa samme forbrydelse.

Tror De, at et menneske, der er besat af et raseri, som driver ham til at kvæle et menneske, før han opgir sit forsæt, — tror De, at et saadant menneske vilde eller kunde afkjøles i sit raseri, om han vidste, at der i loven var sat piskestraf for at voldtage en kvinde? Ikke, om det var inkvisitionens rædsler, der trued ham, opgav han det i det øieblik. Et af slig forbryderlidenskab besat menneske *kan* ikke opgi sin eneste tanke, før den er fuldført. Han kan udsætte den, om han blir overrasket, men han opgir den ikke. Det eneste skulde være, om han *da* kunde piskes — eller i dette øieblik gives en fysisk afkjøling under en kold styrt! Men desværre, — *da* har man ikke anledning til at fakke ham.

Mon desuden ikke alle, som vil begaa en forbrydelse, tror, at den skal bli uopdaget? Prøv at sætte straffen for *mord* til alle helvedes pinsler, — der vil bli begaaet akkurat de samme mord, som nu. Og sæt straffen for *tyveri* til hjul og steile, — folk vil stjæle ligefuldt af nød eller af lidenskab. Stjal man vel mindre i de tider, da der var

dødsstraf for tyveri? Eller syndede man mindre mod det sjette bud paa Mose tid, da der var dødsstraf ogsaa herfor? Fortælles der ikke i en af Mose bøger om *flere hundrede*, som „faldt paa én dag og alle blev udslettede af jorden“?

Vi har eksempler nok af verdens historie paa, at det ikke er et lands særlig *strenge* straffelove, som er dets moralske værn. Men vel dets *humane* love, dets *retfærdige* love.

Man paastaar, at piskestraf i England har stanset forbrydelser, der optraadte epidemisk. Hvem kan bevise, at det var straffen, som stansed epidemien? Den vilde sikkert stanset alligevel efter en tids forløb. Den stansed jo ogsaa her hos os ivinter — (man sa jo, her var epidemi) — uden pisk.

Desuden mener jeg, at selv om forbrydelser *tilsyneladende* vilde stanse af skræk for strenge straffe, saa vil de i virkeligheden slaa dybere rod i folkets sind, jo strengere og brutalere dets straffemetoder er — de kan være saa logiske, de vil.

De forbrydelser, der hindres af bare skræk og frygt, hindres neppe for alvor. Individet blir ikke *renset* ved frygt for straf. Forbrydelser, der afholdes af den grund, dukker efter al sandsynlighed snart op igjen og heller værre end før.

Ogsaa fru Ragna Nielsen beviser ved sine egne ord, at piskestraf for voldtægt lidet vilde nytte, naar det kom til stykket, fordi ikke engang de straffe, vi har, blir effektueret ved den slags forbrydelser. Der blir ofte set gjennem fingre dermed og ofte paa grund af forbryderens stilling i samfundet, siger fru R. N. i „Nylænde“ — Men mon der ikke vilde bli set ti gange mere gjennem fingre dermed, naar straffen var endda mere vanærende?

At udtænke afskrækkende straffe, fastholder jeg derfor, nytter lidet eller intet *godt*, kan derimod udrette meget ondt.

Vil da ikke konsekvensen heraf være — spør man maaske —, at der *aldrig* skal straffes? — Nei! Men vel — at der aldrig skal straffes for at *hevne* eller for at faa „logisk“ sammenhæng mellem forbrydelsen og straffen, — kun for at opdrage forbryderen og forædle de øvrige medlemmer af samfundet.

Jeg indrømmer, at det ved en voldtægts-epidemi i øieblikket vil være uhyre fristende at anvende en straf, som man *tror* har virket øieblikkelig stansende ved denslags forbrydelser i andre lande, ligesom det undertiden kan være saa uhyre fristende at frelse sig ud af en knibe eller en ulykke ved løgn eller lignende uret. Men det kan dog vanskelig forsvares at anvende uædle midler, selv om hensigten er aldrig saa god.

Maa da pisk kaldes et uædelt middel? Jeg mener absolut ja.

For det første fordi det brutaliserer den, der *faar* pisk. Et menneske, som har faat meget bank og ris i sit liv, tænker i regelen brutalere end et, som sjelden eller aldrig har faat den slags straf, men derimod er blit opdraget med kjærlighed og humanitet. Hvis jeg vilde gjøre mig flid med at ødelægge et menneske, gjøre det til et forbryderemne, vilde jeg fra 1—2 aars alderen gi det ris hver eneste dag for hver nogenlunde betydelig forseelse. Jeg er vis paa, det forfærdelige vilde lykkes. Var barnet blødt af sind, vilde den stadige krænkelse gjøre dets sind først *sygt*, siden *ondt*. Var barnet haardt, vilde det bli haardere og trodsigere dag for dag. — Dette var et *barn* — men nu forbryderen? — Hvad tror De vel det er, som sætter et saa uslukkeligt had hos en straffange, at hans hele tanke dag og nat ikke er den at rømme eller at faa benaadning — nei, ene og alene at faa fat paa en kniv og stikke den ved gunstig leilighed i en af opsynsmændene eller direktøren? Vi husker nok, vi har hørt om den slags fanger for ikke længe siden her i landet. Mon ikke afstraffelser i fængslet har noget at gjøre med et saa glødende had? Og mon ikke piskeafstraffelse mere end noget andet vilde fostre et saadant had? —

Lad os sætte os ind i, hvordan en lovbefalet piskning foregaar. Vi har skildringer fra Rusland, som kan oplyse os; vi ombytter bare den rædselsfulde knut med et mindre smertefuldt redskab — en glat pisk. Forbryderen bindes, hans ryg blottes, et menneske slaar, mens andre staar omkring, tæller slagene og ser paa, at alt gaar „ordentligt" til. Hvem vil slaa? Og hvem vil se paa? En pinlig eller en forraaende pligt. — „Man kan jo bare gi etpar slag," siger kanske en. Ja, — hvad er det saa? Mon det da vil beholde sin afskrækkende karakter? *Lidt* juling er dog ikke denslags fyrer saa forskrækkelig ræd for. Skal det virke paa de raaeste, maa det vel ogsaa gjøre dygtig ondt. Men hvor er grænsen? Enten kan det bli tortur eller bare komedie, en styg, meningsløs komedie.

For det tredie virker det brutaliserende paa det hele samfund, at der eksisterer denslags straffe. — Jeg kan huske for en 10—12 aar siden, der var en sag, som blev meget omtalt. Det var en mand, som havde git sin kone ris. Han havde gjort det i den bedste hensigt, blev der sagt. Konen var sindssyg, ialfald meget „underlig", og det var for at lære hende af med endel stygge indfald, hun havde, at han engang havde git hende ordentlig ris. Men for dette var da manden blet anklaget. — Endel herrer, deriblandt den sorenskriver, som skulde dømme i sagen, talte sammen om dette, og en spurgte mig, hvad jeg mente, „om den mand burde straffes eller frikjendes". Jeg svarte: jeg ved ikke! Det var mig saa umuligt at indlade mig paa sagen; jeg var hjertesyg over, at opfatningen blandt folk ikke var anderledes, end at det kunde *falde en mand ind* at rise sin syge kone — „i den

bedste hensigt"! — — Vi husker ogsaa, der har været sager — ialfald husker jeg en sag for en 15—16 aar siden: — det var en mand, som havde pisket sin tjenestepige med ris for tyveri. Han blev frikjendt, fordi han paaberaabte sig en gammel lov om „*husługten*". — — Tror De ikke, at i folkeslag, hvor der gribes til pisk fra *øvrighedens* side, kan lettere slig fremgangsmaade opstaa i en skikkelig mands hjerne end i samfund, hvor pisk og brutale straffe aldrig eksisterer, men ansees som hørende til en barbarisk, tilbagelagt tidsalder? —

Og saa er der desuden den ting: Begynder vi kvinder, som jo skulde være den mildeste del af menneskeslægten, — begynder vi at forlange brutale, legemlige straffe gjenindført for de værste forbrydere blandt mænd, saa kan vi ikke vente andet, end at mændene, som ganske vist i regelen har mindre følsomme og ømme hjerter end de fleste kvinder, — snart vil indføre dem ogsaa for de værste forbrydere blandt kvinder.

Lad os aldrig aabne døren for den raa brutalitet. Den er det netop, vi maa holde ude. Det er brutaliteten i samfundet, som fra barndommen gaar over i blodet, der opaler slige mænd som den „Bødtkeren".

„Grib ondet ved roden", var vi kvinder enige om her ivinter, da talen var om anden synd og elendighed. Lad os gribe det ved roden. Lad os i stort og i smaat, i hjemmet, i skolen, i private og i offentlige anliggender, i love og i anordninger arbeide for renere sæder, for mere menneskelighed. Lad os prøve at *opdrage* en moralsk bedre slægt.

Olaug Løken.

Alvilde Prydz

er nylig reist til Lofoten, hvor hun vil opholde sig i sommer og arbeide paa en større fortælling, hun har paabegyndt. Frk. Prydz har aar efter aar søgt statens reisestipendium for forfattere, men uden resultat. Det er blevet uddelt til „unge nordmænd", der altsaa er befundet at være mere talentfulde og „haabefulde". Vi skal ikke her komme med nogen kritik af disse bedømmelser, men kun udtale vort haab om, at frk. Prydz ikke iaar igjen vil blive sat udenfor. Hun har i sine bøger: „Lykke", „Paa Fuglvik", „Mennesker", „Drøm" og gjennem flere mindre fortællinger givet rigeligt vidnesbyrd om sit talent. Og hun er en forfatterpersonlighed, som giver rige løfter. Hun har ganske vist endnu sin bedste produktion foran sig — hvis hun blot faar nogenlunde rimelige vilkaar. Som forfatter staar Alvilde Prydz helt uafhængig. Hun „sogner" ikke til nogen autoritet eller nogen

literær klik eller skole. Denne omstændighed samt lidt af hvert i hendes forkyndelse har gjort de professionelle kritikere temmelig sløve for hendes arbeides værd. Men de, som har afgjørelsen af denne sag i sin haand, faar man haabe vil se mere uhildet. Alvilde Prydz opholdt sig ifjor i Syden. Et par mindre fortællinger, som hun har lagt planen til der, udkommer til jul.

Nogle ord om „Lille Eyolf"

Et foredrag holdt i „Diskussionsforeningen" i Larvik 29de januar 1895.

Ibsens nye skuespii blænder ikke øiet straks. Langsomt og stille trænger det gjennem sindet og sænker sig i sjælen, og et nyt syn udfolder sig: „Lille Eyolf" er, forekommer det mig, en levende protest mod skilsmisse, — ikke et kraftigt slag, men et svagt aandevift — mod denne lovpriste skilsmisse, som næsten alle vore moderne forfattere, Ibsen ikke mindst, har lysgjort og hævet til skyerne, en protest mod de tanker om skilsmisse, som herhjemme i den senere tid har været forfægtet, ja endog praktiseret i en foruroligende grad. — „Naar kjærligheden er død, *bør* man skilles", er løsenet, men at analysere hvad slags kjærlighed, der er død, og værdien deraf har ingen af vore forfattere umaget sig med. Hvem havde havt mere grund til at skilles end Almers og Rita efter de moderne anskuelser? Den lidenskab, som bandt Almers til Rita, var død, og paa hans horisont glitrede en ny kjærlighedsstjerne, klarere og høiere. Hvorfor stanser ikke Almers stjernens flugt? hvorfor skilles han ikke fra Rita? Fordi den sande kjærlighed ikke er *lidenskab*, men selvopofrelse til den yderste udstrækning af ordet *Lidenskab* er blot et stadium i en mands og og kvindes kjærlighed, der maa en forvandling til, en forvandling til et høiere liv, hvis den ikke skal lokke dem som alle rotterne, disse jordskabninger, i ødelæggelsen. I rottejomfruen har vi netop hin mystiske magt legemliggjort, som drager trods skræk og vilje: det er sirenernes sang fra antikkens solrige strande plantet ind i realismens iskolde sneland.

Vi mindes, hvorledes den kloge Odysseus, skjønt han efter eget ønske var bundet af sterke reb for ikke at daares af deres sange, dog da de lokkende toner lød ud over den speilblanke havflade, drages saa sterkt, at han river og slider i rebene for at komme løs. — Men hvad er den lille hund? En engelsk kritikker har ment, at det er „tvilen"; kanske det heller er „troskaben", som ledes i et falskt spor. Før i

tiden var lidenskaben alene om at lokke, nu har den faaet en mægtig bundsforvandt i den falske troskab. — Rottejomfruen: „Ja, før i tiden havde jeg ingen Mopsemand behov. Da lokked jeg selv da. Jeg alene." —

At være tro mod sig selv, tro mod sin egen kjærlighed, er de toner, der nu spilles paa, og saa ser man ikke lidenskabens strenge ved siden, intet under, at de drager den unge. „At fortsætte ægteskabet, naar kjærligheden er væk, er en synd", siges der, „ingen verdens lov kan fremtvinge kjærlighed"; ja, hvem er ikke enig i det; men *himlens* lov kunde kanske gjøre det mirakel. Dog, de digter ingen „Ode to Duty"*) de folk, de fornægter „The Stern Daughter of the Voice of God",**) som Wordsworth helliger sit udødelige digt.

Den pligtopfyldende og selvopofrende kjærlighed er i skuespillet personificeret i den ædle Asta, derfor skiller hun ikke Almers og Rita ad. Og saa følger da denne høibaarne datter arbeidets adlede søn, et har de fælles: den jordiske kjærlighed er taget i et høiere livs tjeneste, hos dem har der ingen forvandling været, og vil heller ikke bli. Det er disse sunde mennesker, som hvad enten de blir gifte eller er ugifte, tilfører samfundet den største kraft. Kanske vi i dem skulde finde de mennesker igjen, som af høiere hensyn, frivilligt, ofrer sig i velgjørenhedens og videnskabens tjeneste, ikke som stedmødre og stedfædre, men som aandens udvalgte redskaber for at lyse op og bryde veie for slægten. Maatte saa deres aand lyse for mangen Almers og Rita paa livsveien!

For nogle aar siden gik jeg med nogle venner fra Kristiania ud til Oskars Hal. Vi kom til at tale om ægteskab, og en af herrerne, en meget intelligent mand, bemerkede:

„Det er dumt at gifte sig, man er ikke længer fri."

„Men hvorfor gifter saa mange sig da?" sa' en ung dame.

„Fordi de har givet efter —, men naar aarene er gaaet, er kjærligheden fløiet og saa angrer de."

„Ja *De* burde rigtignok aldrig gifte dem."

Havde dengang Ibsens bog været skrevet, vilde hun kanske have svaret: „Jeg beklager Dem, at De med al Deres lærdom ikke er kommen saa vidt, at De ved, hvad ægte kjærlighed er.

Og den lærde mand havde ret. Hvad lykke er kommen af et ægteskab som Almers og Ritas, hvor „den fortærende skjønhed" sammen med rigdom har været, hvad der hovedsagelig bandt den ene, og lidenskab den alt opslugende kraft hos den anden. Hvad havde de igjen af en saadan kjærlighed? En krykke fra et forkrøblet barn — det var det hele; — ikke engang en hellig sorg mildner deres tab. Hvem, uden Ibsen, kunde paa en mere ironisk maade ha' udtrykt dette:

*) «Ode til pligten». — **) «Gudstemmens strenge datter».

Rita. „Ja, er det ikke underligt at tænke sig? Gaa her og sørge slig over en liden fremmed gut.“

Hovedpersonen i dramaet, Almers, er unegtelig den interessanteste af dissse Ibsens skikkelser, jeg vil ikke dermed si', at han just er saa *tiltrækkende* altid. Jeg kan ikke *skjønne*, at Rita er saa rent *forelsket* i ham netop. — Men det interesserer os at følge denne fine aand og se det høiere liv arbeide sin stille vækst, fremskyndet af livsførelserne, medens tidens anskuelser, mandlige ufuldkommenheder og gammel tradition gjør *sine krav* gjældende.

Vi ser ham saaledes som bror vise en næsten kvindelig hengivenhed: han tænkte endog paa Asta, da han giftet sig til „guldet og de grønne skoge“, det er sandelig ikke mange brødre, der ta'r sligt hensyn. I den deilige scene ved stranden, hvor Asta syr flor paa broderens arm, er det som det dufter af renhed og skjønhed; — og dog har Ibsen ingensteds tegnet et enklere billede af Almers's aand i kamp med det til jordlivet bundne sind end netop her: Medens Almers dvæler i sorgen over lille Eyolf og synes det er synd at have en tanke uden ham, griber han sig selv i, at han tænker paa — middagsmaden. Hvor lille Eyolfs vanskjæbne skjærer ham ind i sjælen! Og er det ikke storslagent hos en *mand* at se denne foragt og gru for sin given efter for lidenskaben. — Almers: „Jeg mindes ingenting! Vil ingenting mindes!“ Og saa denne dybe erkjendelse af, at straf maa følge synden i hælene: Almers „Vi har forbrudt os begge to. Og derfor var det gjengjældelse i Eyolfs død alligevel.“

Ser han ikke gjengjældelse endog deri, at han for Astas skyld har giftet sig, og derved forsyndet sig mod Rita?

Almers (dumpt, støtter sig til bordet). „Gjengjældelsen“.

Det maa vel være det han ogsaa mener, naar han siger til Asta: „Jeg *har* forsyndet mig mod hende.“

Det er en straale af et høiere liv, som lyser frem, naar han midt i scenen, hvor han fortæller Rita om, at hans kjærlighed er død, *skimter en opstandelse*. Han har opdaget, at Rita er *i slægt med* baade *hav og himmel*, symbolerne paa det umaalelige og det uendelige, skjønt hun ikke selv ved af det. — Og hvor villig hans aand bøied sig mod hende, da hun „vil smigre sig ind hos de store, aabne barneøjne“, da moderhjertets hellige alterild slog ud i flammer.

Almers: „Kanske jeg kunde faa være med?
Og hjælpe dig, Rita?“

Ubevidst har hans aand søgt hendes før: dengang da han fortalte hende sine inderste tanker, ikke bare resultatet af dem, hvad han endog har fortiet for Asta, det som var hændt deroppe paa fjeldet — en scene, som i skjønhed kan maale sig med scenen i 2den akt mellem Almers og Asta; — skade kun, at hos ham en strømsætning i tiden tar det

skjønne bort fra os. Da Rita gir denne tidens strømning ord og klager: „Frivillig gaar du fra mig. For du synes, det er bare her, hos mig, at du ikke har noget at leve for. Svar mig! Er det ikke saa *du* tænker?" lar han sig rive helt med af den og siger hjerteløst: „Og om jeg nu tænkte saa — ?"

Det er næsten værre, end naar han siger mørkt hen for sig: „Jeg tror det var bedst for os begge om vi skiltes". Og hvad han sa' til Asta: „Rita og jeg kan ikke bli' ved at leve sammen. — Vi gaar her og gjør hinanden onde og stygge". Men altsammen er udtryk for tidsaanden, det er saa ægte moderne!

Den mandlige ufuldkommenhed, egoismen, stikker ogsaa hos Almers hestehoven frem: Straks Ritas „fortærende skjønhed" ikke længere optar ham, skal han ud for at faa klarhed over sig selv, istedetfor at optage kampen i hjemmet. Han kommer rigtignok tilbage for at være en far for sin lille gut; men at være en ægtefælle for sin hustru ofrer han ikke en tanke paa, han gjør intet for at forædle *hendes* livsskjæbne. Stakkar, paa sin vis, hun skjønte det ikke bedre, havde hun gjort alt for rigtig at bedaare ham, naar han kom hjem. For hende var kjærlighed og lidenskab eet, saa nøie sammenbunden, at hun ikke saa lidenskaben i sin egen kjærlighed. Men han saa den; optagen som han var af lille Eyolf, havde den ingen tillokkelse for ham — og saa gir han hende ikke, hvad han kunde have givet hende: sine tanker, sit sjæleliv. Det var med Asta han havde talt om „det menneskelige ansvar", med Asta, som forstod ham uden nogen anstrengelse fra hans side. Det var ikke at undres paa, at Rita hadet den bogen. Heller ikke nu kommer han sig til at give hende sine alvorsfulde tanker; men istedet spør han efter Eyolfs mave — og lægger sig til at sove. End om han da havde fortalt hende om natten paa fjeldet!

Havde Rita været bare halvt saa egoistisk som han, saa havde hun gaaet bort og rusket i ham, for det havde han da saa ærlig fortjent. Det er ikke det, at Rita vil eie Almers fuldt og helt (jealous love" kalder engelskmanden det, og den er guddommelig den), ikke hendes elskov, vi tar afstand fra, elskov bør altid findes i kjærlighed, hvis den bare faar den rette plads, det er *idealet*.

Vi er komne bort fra den tid, som fandt sit udtryk i hine digterord: „kjærlighed er kun en del af mandens liv, den er kvindens hele eksistence,*) det er netop det store ved Rita, at hun ikke vil nøie sig med at være bare en *del* af mandens liv. Det, som vi altsaa viger tilbage for, er lidenskaben i hendes elskov, en lidenskab, der er saa sterk, at den endog nedtramper det bedste i hende for at naa maalet; og — for at det er gjennem hans sandser og ikke gjennem hans aand,

*) Byron: «Man's love is of man's life a thing apart; 'tis woman's whole existence»,

hun vil vinde ham helt. Hendes sanselighed er dog kun broen, hun vil *naa hans sind* paa. At det er det, som inderst inde skriger i hende, naar hun siger: „Aa for dit *sind* er jeg ikke — ikke saadan — fortærende dejlig længer“, er neppe tvilsomt. Er det ikke den største fornedrelse af kvinden, man kan tænke sig, at en intelligent mand gaar bort og gifter sig med hende, bare fordi hun tiltaler hans sanser, hun blir da i sandhed *en del* af *hans* liv, medens han tar hele *hendes*.

Sandt nok, Rita vil eie ham for sig selv alene. Hun er ikke løftet saa høit, at hun ved, at hun ogsaa skal give ham helt, frivillig og i tak. Da omslaget kom, var det ikke hendes lidenskab, der forvandledes til kjærlighed, det som er ondt, kan aldrig i livet bli' godt, men hendes kjærlighed, der friedes ud af lidenskabens og sanselighedens klør under sorgen og angeren. Intetsteds staar det i gudsbilledet skabte menneskebarn afmægtigere end i angeren.

Gudsstemmen kræver med urokkelig retfærdighed det onde ugjort, det brudte lægt, og mennesket kan ikke; — blir det staaende her, er det redningsløst fortabt; dog et skridt til og det er frelst: den onde gjerning kan ikke udslettes; men det onde som leded dertil kan tilintetgjøres, og naar det haab er bleven virkelighed, er den forandring indtraadt, som Ibsen kalder forvandling. Hvis Ibsen med sin Rita har ment dyret i mennesket, er hans Rita ikke realistisk, der vilde da ikke været et gran igjen af Almers, ikke aandeligt ialfald, og — en forvandling en psychologisk umulighed. — Hvilken uretfærdighed af kritikken at behandle Rita paa den tid vi lærer hende at kjende i „Lille Eyolf“ som det sanselige vilddyr hun *kunde blevet til,* hvis ingen forvandling senere hen var skeet! Ja, hvis en anet mulighed er det samme som en fyldbyrdet kjendsgjerning, da er hele menneskeslægten bare sanselige udyr, for alle bærer vi spirer i os. Husk Sokrates's alvorlige svar, da hans venner lo over, at Zopyros efter undersøgelsen af hans hoved sa', at han var hovmodig, misundelig og — sanselig. — Men et er vist: Almers havde ialfald ikke den opfatning af Rita. Efter ti aars samliv, siger han: „Det gjør du aldrig, du min ærlige, stolte, trofaste Rita.“

Vi har nu seet Almers's egoisme, men vil kaste endnu et blik paa hans brutalitet, før vi fortsætter med den lysere side af hans karakter. Vi vil bebreide ham, at *han* bebreider den fortvilede mor, da endelig moderfølelsen med al sin styrke begynder at vaagne i hende ved budskabet om den lille Eyolfs død. Og vi vil minde ham om, at det er den gamle tradition, at naar det er noget galt, saa kommer det fra kvinden — som gaar igjen hos ham, naar han mener, det var *Ritas skyld,* Eyolf blev en krøbling: Det var *hende,* som lokked ham — han sa' saa Adam om Eva ogsaa.

Men saa er vi ogsaa færdig med Almers's synder. Hvad der for mig gjør Almers *stor* — er, at han ikke følger efter Asta. Man vil si': det kunde ikke nytted ham heller. Dertil vil jeg svare: En mand af Almers's karakter, tilhørende den moderne skole om skilsmisse, vilde have gjort det, selv om det ikke nytted. Men Almers tilhører i det øieblik fremtidens mænd, som kan ofre selv det at tilfredstille en syndefri tilbøielighed — og høiere kan vi ikke komme, — den ægte kjærlighed er en syndefri tilbøielighed — og Almers's kjærlighed til Asta var ægte. Ingen misforstaaelse, vi maa sætte os paa Almers's standpunkt: for ham gjaldt skilsmisse fra Rita for tilladeligt. Den skuespiller, der kunde fremstille Almers det øieblik han gaar der i sterkt indre oprør, efterat Asta har tilstaaet ham sin kjærlighed, er, er jeg bange for, endnu ikke født — han maa først fremgaa af fremtidens mænd. At tolke Almers i et øieblik, hvor selv en Ibsen ikke finder ord — eller rettere; hvor Ibsen tier, der taler han mest — maa der *oplevelse* til, ikke bare et *spil*.

Og saa et par ord om lille Eyolf, det uskyldige barn, som maatte lide for forældrenes lidenskab. Ibsen har sørget for, at vi skal se det klart nok, og hvor meget mere vil ikke barnet lide, naar lidenskaben driver far og mor fra det ene ægteskab i det andet: det vil da isandhed blive en bold for hvilkensomhelst ond magt, som det møder paa sin vei, netop fordi det ikke har fodfæste i hjemmet, der skulde være den pligtopfyldende kjærligheds arnested. — Hvor vakkert dette, at Ibsen peger paa, at det er i arbeidet for børnene den til et høiere liv vakte slægt vil gjenfødes. Lille Eyolf har ikke levet forgjæves, for verdensordneren er han ligesaa uundværlig som den største paa jorden. Her har vi kanske nøglen til, hvorfor Ibsen har givet dramaet barnets navn.

Endelig en slutningsbemærkning om Ibsen. Det er et mildnende drag kommen over vor store pessimist. Og skuespillet er slet ikke sørgeligt; det er blot omridset af denne sjælebygning der er mørk, indredningen er lys nok, og ind gjennem sprækkerne titter solens straaler. Vi har faaet en medicin til at lindre smerten. Et mangler: Ibsen viser os ikke hen til den store sjælelæge. Hvad nytter det at se op til himmel og stjerner, naar der ingen er til at løfte os op? — Dog „Lille Eyolf" repræsenterer det individuelle og sociale kravs lige berettigelse og guddommelighed, budet: Du skal elske din næste som dig selv — ikke *mindre* end dig selv, men heller ikke *mere* end dig selv, og forsaavidt er det i samklang med det største vi ved: dette er dramaets klassiske betydning. „Lille Eyolf" vil leve naar „Hedda Gabler" og „Brand" forlængst er skrinlagt.

I Rittas haandtryk og tak er en forening af disse krav sluttet, ikke i illusionens morgenskjær, men i virkelighedens fulde dagslys. Dette er

stykkets høihed, og med synet herpaa kan vi sige, hvad den bekjendte professor Jowett sa til en indisk prins, som forlod universitetet i Oxford for at studere den buddhistiske religion: „In no religion we can go beyond what is highest in the mind“.*)

„Hvis du ønsker at lære de største tanker, maa du læse digterne,“ siger en anden engelsk tænker, — „leve med dem, og hvis du ønsker at vide nøiagtig det punkt filosofien har naaet i vor tid, maa du læse den hos de digtere, som har forudanet eller virkeliggjort vor tids videnskab. Du vil ikke finde en sandere og mere omfattende filosofi end hos Paulus, Johannes, og fremforalt i frelserens ord; men sandheden er, at vi stadig lærer at se mere i disse ord. Øiet ser kun hvad det har evnen til at se. Men kom til hine ord fyldt med poesi, videnskab, vor tids filosofi — og de vil skinne med en glans og aabenbare en dybde, som du aldrig saa der før. De vil ogsaa give den ydmyge, oprigtige og elskende læser sine skatte; men de er lukket for den, som bringer hverken kjærlighed eller kundskab“.**)

Sammenligner vi Ibsen's nye skuespil med dets forgjængere kan vi ikke andet end undres over, hvad der har frembragt forvandlingen: en ting ved vi, Ibsen har levet sig fuldstændig ind i sit fædreland, medens han har skrevet „Lille Eyolf“, blandt de høie klipper den blaa himmel og det aabne hav, og seet sit folk kjæmpe med deres lidenskaber. Kanske er „Lille Eyolf“ det første af Ibsens skuespil, som er fremgaaet af kjærlighed til hans fædreland.

Da Ibsen vendte tilbage til Norge i 1892, tilføiede han et nyt vers til sit digt „Brændte skibe“:

Nys steg han af hesten,
fandt aaben hver dør;
kunde hjemløse gjæsten
kanske kommen lidt før?

Ja, han burde kommen *lidt før.* *O. Y. G. H.*

*) I ingen religion kan vi naa høiere end til hvad der er høiest i menneskets aand.

**) Archdeacon Wilson i sin bekjendte brochure «Evolution as a Reply to Materialism, Pessimism and Agnosticism».

Til „Den norske eventyrprinsesse.“

Saa du lærer at lave gaader derinde i Stygfjeldet? Men det er leit, at du har stilet dem til mig, for jeg har aldrig i mit liv kunnet gjætte en gaade. At gjætte gaader, løse tankeringer og sligt har aldrig hørt med til min begavelse. Hvis du derfor vil, at jeg skal forstaa dig, saa faar — opløsning paa gaaden følge i næste no. Ærbødigst

Helene Lassen.

Til „Den norske eventyrprinsesse“.

Ifølge din stilling har du jo lov til at føre forblommet tale. Af hvad du har sagt forstaar jeg dog saa meget, at du mener at være temmelig nær i slegt med den norske folkeaand; (der „øster“ sidder du fangen — der ved grænsen hvor sablerne rasler og skræmmeskudene drøner?) og saa synes du det er undskyldning nok for din mangel paa mod og handlekraft, at du *er* bergtagen.

Nu, dette er et spørsmaal — — som jeg nok engang i fremtiden skal besvare. Men strax maa jeg sige dig den ubehagelighed, at jeg er særdeles glad over, at forf. til „Vore eventyrs kvindeskikkelser“ har havt mod til at kritisere dig som *det norske kvindeideal.* For i den egenskab er der vitterlig meget at udsætte paa dig. Bare f. ex., at du altid sidder og venter paa denne velsignede Askeladden for at give *ham* alle dine gode raad. Synes du nu egentlig tidens Askelad gjør saa svært god brug af dem?

Nei, nei, gjem bare alle de lykkebringende hemmeligheder, du sidder inde med, til jeg om ikke længe naar frem til dig der inde i fjeldet, og hvisk dem saa i mit øre. Saa skal du faa noget nyt at se! Mere senere fra *Den norske fremtidskvinde.*

Forskjelligt.

Frk. Marie Holst har taget medicinsk embedsexamen og erholdt karakteren *haud.*

Frk. Honoria Dietrichson, norsk student og kand. filos., har nylig taget medicinsk embedsexamen ved Kjøbenhavns universitet og erholdt karakteren *laud.*

Frk. Helga Helgesen har i vinter afholdt forelæsninger over: „Fornuftigt madstel“ i Kristiania arbejderakademi. Lokalet — Møllergadens skolekjøkken — var stadig overfyldt. Mindste antal var ca. 130, høieste ca. 180. Ogsaa ved Kongsbergs arbeiderakademi har frk. Helgesen talt over samme emne. Tilsammen har hun holdt 11 forelæsninger, for hvilke hun har havt samme honorar som de mandlige forelæsere.

„Nylænde“ trykkes i adskillig større oplag i 95 end tidligere. Det har gaaet jevnt fremad med abonnementet, men *200 abonnenter* kan endnu erholde bladet helt fra aargangens begyndelse. Vi anmoder alle *„Nylændes“* venner om at være virksomme med at skaffe dette antal snarest muligt.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste august 1895.	No. 15.

Kvindernes udstilling fra fortid og nutid

i Kjøbenhavn

ser efter alle beretninger ud til at være meget vellykket og vinde megen anerkjendelse. Af „Kvinden og Samfundets“ udstillingstidende for 21de juni hidsætter vi følgende:

„Naar „Kvindernes udstilling“ imorgen staar færdig til at aabne sine porte, da skylder vi alle en stor og oprigtig tak til de kvinder, som har ført denne vanskelige sag igjennem. Kvindesagen selv er jo snart gammel her hjemme, men denne praktiske maade at fremstille den paa er ny og netop derfor saare vanskelig.

Enhver, der har interesse for, hvorledes den tid saa ud, hvoraf vor egen er fremstaaet, bør gaa hen og se, hvorledes fortidens kvinder levede, klædte sig og arbejdede. Det er jo en gammel sandhed, at man kun behøver at studere kvinderne for at faa vide, paa hvilket kulturtrin et folk staar.

Og enhver, der ønsker at se, hvad vore dages kvinder tager sig for, bør især studere udstillingen omhyggelig. Strindberg paastod engang, at kvinderne var dovne; det er jammerskade, at han er syg og ikke kan faa at se, hvad der findes af *kvindearbejde;* men maaske der er flere af hans mening. Vi indbyder disse til ikke et, men mange besøg i husflidsafdelingen, de vil der faa se, hvorledes kvinders virksomhedstrang overhovedet giver sig udslag selv hos dem, der ingen speciel uddannelse har faaet — og det baade hos høje og lave. Hvad vilde ikke denne imponerende arbejdslyst og arbejdsdygtighed

kunne udrette, hvis den blev ledet ad fagmæssige veje, med andre ord: hvis forældrene følte samme forpligtelse overfor deres døtre som overfor deres sønner og lod dem oplære til et eller andet bestemt arbejde.

Smukke og fornøjelige begyndelser dertil finder vi i industriafdelingen, hvor forskellige kvindelige haandværkere repræsenterer — det spaar vi — et meget vigtigt fremtidsarbejde for kvinder.

Selvfølgelig er det egentlig kvindelige kvindearbejde fyldigt repræsenteret baade i den filantropiske afdeling og i husholdningsafdelingen."

Lørdag den 22de juni fandt aabningshøitideligheden sted. Saa stor en skare af repræsentative kvinder og mænd, som det var muligt at skaffe plads, var tilstede. Et damekor anført af frk. Fanny Gætje afsang en kantate, forfattet af fru Jenny Blicher-Clausen, med musik af fru Elisabeth Meyer. Vicepræsidenten fru Gad holdt et foredrag, og dronningen erklærede udstillingen for aabnet.

Vi hidsætter kantatens text:

Enstemmigt kor.

Højlig hædret
i gamle dage
var Nordens kvinde;
gjærne hørte
de høje helte
hende tale,
naar ved aften
trindt om arnen
de sig samled,
lysted tit
til kvad at lytte,
lagt i sagas
stolte sprog.

Fri sad kvinden
i fruerstuen
slog i væven
de fulde skytter,
eller fyldte
de gyldne horn
i gildeshallen —

Flerstemmigt kor.

Men stundom fæsted hun sværd ved lænd,
spored til kamp og ildned til sejr,
naar sværdene sang paa val over mænd;
da spændte hun buen med sikker haand,
i klirrende vaabenklæder
og traadte saa paa valkyrievis
sin skinnende vej til hæder! —
Der tales endnu i sagasprog,
med røst af manende minder,
om mangen en modig og snild bedrift,
øvet af nordiske kvinder;
det høres som sus af valkyrieridt,
som lyn af sværde det skinner,
naar sagnet fortæller en silde nat
om daad af nordiske kvinder!

* * *

Solo.

Ridderen drager til hove
med guld over brynjerand,
hjemme sidder hans frue,
maa lyste sig, som hun kan.

Hjemme sidder hans frue
og sømmer paa hviden lin,
lytter til gamle sange
og syr dem i silke fin.

Hun nynner dem sagte efter
og skiller dem varligt ad,
hun samler de gamle sange
og gemmer dem blad for blad —

Kor.

— de sange — — de gamle sange! —

Solo.

Hun saa', vi ejed en gylden skal,
som lagdes i folkemunde,

tænkte hun da, mens naalen gik,
at værne den, som hun kunde.

Det syntes en stund, som den halvt var død, —
for folkeskatten vi skjalv, —
havde de kvinder ej gemt saa godt,
vi havde kun ejet den halv —

Kor.

— de sange — — de gamle sange! —

Solo.

Mange var de, som viser sang,
kun faa var de, som dem skreve:
Karen Brahe er et gammelt navn,
det navn skal saa længe leve —

Koret (dæmpet).

— i sange — — i gamle sange! —.

* * *

Kor.

Længe sad kvinden hjemme
og drømte med naal i haand,
tyngende fordomsmure
stænged for hendes aand;
nu kaldes hun ud i livet
til dagens standende strid:
Tiden har brug for hende,
og hun har brug for sin tid.
De evner, som livet sløved,
fordi de aldrig blev brugt,
skal ud i lyset og dagen,
skal ud for at sætte frugt!
Det ringeste værk med haanden,
dens allermindste produkt,
skal kjendes i værd ved siden
af tankens rigeste frugt.
Og *det* er just kvindens evne,
det maal, hun engang skal naa:
at kæmpe sig frem mod det store,
uden at glemme det smaa!

Recitativ.

Held over kvindens gjerning,
at danne sin aand
og øve sin haand
og følge, hvor kravene kalder,
med ansvar for mange eller for faa,
til store opgaver eller til smaa!
Det gjælder blot om, at med klarsynt blik
hun trofast nytter de ævner, hun fik,
tager sin del af de fælles stryg
ude i livet, hvor kræfterne brydes,
ikke gemmer sig angst og myg
bagved det værn, som af andre ydes,
lægger sin kraft i forskellig id,
ikke stænger sig lysræd inde,
staar midt i livets aabne strid,
men staar der som kvinde:
hurtig af nemme og snild i raad,
stærk til i aandens verden at bygge,
uden at slippe den fine traad,
som spinder hjemmenes lykke. —

Slutnings-Kor.

Til melodi: «Vift stolt paa kodans bølge».

Saa bring da lys og lykke,
du dag for kvindens værk!
Paa *fremtids* grund vi bygge,
det gjør os foden stærk:
Vi ved, at sjældent vinder
den slægt, som maalet saa',
men evner har vi kvinder,
og fremskridt tror vi paa!

Saa vaj da højt derude,
du gamle Dannebrog!
Den norsk- og svenske skude
er med i festens tog!
Vaj højt for Nordens minder
og meld for land og by:
Idag har Nordens kvinder
gjort fælles sag paany!

Til Helene Lassen og den norske fremtidskvinde.

Eders røst naar frem til mig her langt ind i fjeldet. Hvor haardt den lyder, jeg siger igjen, hvor urimelige, hvor strenge I er mod mig. Husk I er ovenpaa, I er deroppe, derude i lyset og i dagen. Jeg sidder her dybt inde i en verden for sig, alene, alene. Gaaderne skal jeg løse siger I. Men det gaadefulde i det jeg nys talte er ikke dunklere, end at du har gjættet det, fremtidskvinde. Og læs Norges saga godt, saa vil du ogsaa forstaa, der er mangt, som undskylder mig — først bergtagen i hundreder af aar i syd og nu i øst! — Men forresten er jeg saa mangt og meget jeg, og mit *væsens* gaade faar ingen vide, som ikke kan lægge øret til min mund. Du siger, du snart skal naa frem til mig, fremtidskvinde. Ja, bare du kunde det — snart, snart! Hvem siger, jeg sidder og venter paa Askeladden, det var igaar det — aa kald ikke den sorgtunge fortid frem — skal en norsk eventyrprinsesse ingen fremtid ha, norske fremtidskvinde? Det er jo jer, jeg har indbudt nu, søstre, I er modige og kloge, kom snart, snart. Hjælp mig til at faa se solens straaler. Jeg skal lønne jer, der er saa mangt i fjeldet, som bare jeg kjender. Og har du først faaet lægge øret til min mund, norske fremtidskvinde, saa ved jeg, din røst vil faa en blødere klang og — dybere.

Den norske eventyrprinsesse.

Fra landsbygden.

Til min glæde ser jeg, at „Nylænde" agter at sætte sig i forbindelse med kvinderne udover landsbygderne.

Her er saa meget arbeide for den, som føler kraft til at begynde, og det ser ikke ud til at være lidet haabefuldt heller. Mange af konerne og de yngre piger har ualmindelig stor interesse for meget af det, som er oppe i tiden. De læser med iver alle de aviser og bøger, de kan faa fat i, og danner sig sin mening klart og bestemt, om de end efter gammel skik ikke udtaler den uden med snirkler og omveie. Men taler jeg med dem, om f. eks. vore for sædeligheden saa fordærvelige landsskikke m. m., da faar jeg omtrent ikke svar. Det er noget, de aldrig har tænkt over. Skulde ikke det for en stor del ha sin grund i, at endnu ingen har gjort dem opmerksom paa det fordærvelige her? Om landsforholdenes skjævhed i saa henseende har, saavidt jeg ved,

endnu ingen talt eller skrevet offentlig. Sædelighedsforkjæmperne har lagt sit arbeide udelukkende paa byernes befolkning, mens den største del af landets indbyggere maa vente paa den saa nødvendige hjelp.

Jeg skal forklare lidt nærmere, hvilke skikke, der i mit amt især maa ansees for ødelæggende. Her er almindelig brug overalt, at tjenere af begge kjøn deler værelse, tildels sønnerne og tjenestepigerne, sjelden døtrene og gutterne. Dette er saa gjængs, at i den bygd, hvor jeg bor, er der en 4—5 steder, hvor husbondsfolkene spenderer to værelser til sine tjenere, skjønt de har 1—2 store hovedbygninger med mange værelser, der aldrig benyttes. Følgen af dette er, at amtet har et meget stort antal uægte børn. Saa er her ogsaa den uskik, at forlovelser *maa* holdes absolut hemmelige. Derfor kan de forlovede ikke mødes uden om natten eller i mørke. Det blir fuldt ud tilladt af forældre, at forlovede deler værelse, noget, som kanske har sin grund i, at de skal hjelpes til at mødes uden at bli opdaget.

Skulde det ikke være muligt at vække tillive en mere civiliseret opfatning? Er der ikke dem udover landet, der føler, at det er os kvinder, som maa ta fat her, skal det bli anderledes. Det er ikke greit at staa alene om at føre en sag frem, men la os slutte os sammen her i „Nylænde“. Det gir kraft at faa sympati for sagen ialfald.

Jeg vil indstændig henstille til dem, der har evne til det, at hjælpe os paa landet. Vi trænger raad, for det er et vanskeligt arbeide for os, som er nye i kampen. Det bedste vilde være, om nogen vilde holde foredrag for kvinderne paa landsbygden. Der reiser saa mange gode talere til byerne, kom ogsaa op til os paa landet, her trænges hjelpen saa saart.

S. C.

Bilag*) til artikelen kvinderne og sædeligheds-lovgivningen af B. Støylen.

Om rigfolks døtre falder, saa kan ikke brændemærkende undersøgelser og usædelige mænds penge lænkebinde dem i elendigheden. Der er rum nok for dem i samfundet til at gjemme sig bort med sin sorg og sin skam, om de vil.

Men fattigmands hjem er trangt, og naar datteren vanæres og nedtrampes og slavebindes, saaat kun den barmhjertige gud i himmelen kan løse hendes lænker, da skal hun tjene som bevis for, hvor nød-

*) Fik ikke plads i no. 9.

vendigt det er, at samfundet sætter jernhælen paa hende og knuser den sidste rest af livshaab, som fandtes i hendes hjerte — — forat beskytte det usædelige samfund mod selvforskyldte sygdomme!

Endelig siger man ofte til os, at dette er en engelsk opfatning, og mener tydelig dermed at have sagt noget slaaende.

For det første burde vel moralen være international, hvis nogen ting skulde være det; men dernæst er denne indvending bygget paa ubekjendtskab med de virkelige forhold.

Det er kun en del norske, de fleste tyske og danske sædelighedsvenner, som gaar med paa tvungen lægeundersøgelse. Ellers kjæmper næsten alle sædelighedsvenner i verden imod den.

Og ogsaa her hos os findes ikke faa, som havde gjort sig op sin mening om, at denne sag var umoralsk og ledede til umoral, førend vi endnu havde noget kjendskab til engelske forhold. Det er en sag, som ikke paa nogen maade har sit udspring i engelske institutioner eller love, men er anerkjendt og kjæmper for at blive anerkjendt i mange lande, hvor de for England særlige moralske og hygieniske bestemmelser slet ikke raader. Det er et spørgsmaal, som søger sin sande berettigelse i en god moral saavel for hjemmet som for samfundet; thi deraf afhænger ogsaa for en stor del hjemmets lykke og samfundets sundhed.*)

Fra New York.

I. Boligspørgsmaalet. — II. Det norske hospital og diakonissehjem.

Til „Nylænde"s redaktion.

The tenement-house commission, som nylig sendte sin indberetning til New Yorks lovgivende forsamling, har samlet meget statistisk materiale angaaende bebyggelsesforholdene i byen New York. Det er nu bevist, at denne by er den tættest befolkede by i verden! Og denne sammenpakning af mennesker paa saa lidet rum er fordærvelig i enhver henseende — siger kommissionen. „Luften er fyldt med stank; renlighed kan der neppe være tale om; beboerne af *tenement-house* lider af nervøsitet og kronisk pirrelighed; moraliteten lider, idet de forskjellige aldre og kjøn kommer i berørelse paa en maade, der lægger

---

**) Hefte no. 9, hvori Støylens artikel: Kvinderne og sædelighedslovgivningen findes, sælges som brochure i bogladerne for 10 øre pr. no. Større bestillinger modtages paa «Nylændes» kontor.

spiren til et ryggesløst liv. Frugterne af disse beboelsesforhold høster man i sygdomme, svaghed og i skrækkelige forbrydelser."

Det er om New Yorks fattigkvarterer, kommissionen udtaler sig. Der mangler lys og luft i dem alle — og det i Amerika, hvor der endnu er albuerum og uopdyrket jord for millioner af mennesker! — men værst er det i de gamle huse, som ikke fra begyndelsen af var bestemt til leiekaserner. Disse bygninger er de sundheds- og ildsfarligste; der er ikke engang tilnærmelsesvis sørget for vand- eller kloakledninger. Den uendelig rige kirke *Triniti Church* eier de fleste af disse bygninger. — Der reiste sig en sand storm i pressen og blandt publikum, da dette forhold kom for dagen.

* * *

Der er en institution i Brooklyn, New York, som alle norske derover har grund til at være stolte af, det er det „Norske Hospital og Diakonissehjem". De har kanske, kjære redaktør, lyst til ved leilighed at faa høre lidt nøiere om denne anstalt; det er kvinder, som drager det tyngste læs der. New York og Brooklyns aviser henleder ofte sine læseres opmærksomhed paa *the Norwegian Hospital.* N. Y. *World* skrev saaledes nylig: „De norske diakonisser gjør mange gode gjerninger. I den influenzaepidemi, som vi nylig har havt, bragte søster Elisabeth og søster Mathilde hjælp og trøst til mange syge og til deres familier. To læger er fast ansatte ved hospitalet, foruden ambulancekorpset. Hvert rum i bygningen er som regel optaget."

D. P.

Føljeton.

Skisse fra Romsdalen.

St. Hansaften skulde der være skytterfest med præmieuddeling. I den anledning vaiede flag rundtom paa den store gaardsplads nede ved kirken, og alle husenes døre var omvundne med blomster og kranse. Paa den langstrakte slette nedenfor tunet skulde der danses, og hornmusiken var allerede kommen med dampskibet om eftermiddagen. Hist og her stod borde opdækkede med forfriskninger af forskjellig slags. Kaffearomaen forraadte, at man i gaardens kjøkkener var beskjæftiget med at tilberede den velsmagende drik, som er uundværlig ved saadanne festligheder. Gjennem det nærliggende hotels vinduer

hørtes lyd af glas og flasker. Nogle skyttere holdt nemlig paa at styrke sit mod og sin arm til den forestaaende prøve.

Folk begyndte at stimle sammen fra alle kanter. Klyngevis stod jenterne, hviskende og leende, mens de alt-i-et skottede hen til en eller anden unggut, der med sit blankpudsede gevær paa skulderen selvbevidst og smilende ilede forbi dem hen mod det fælles mødested, hvorfra snart skud paa skud gjenlød.

Ingrid, som tjente oppe hos doktorens i det hvide huset med lønnetræerne rundtom, havde ogsaa faaet friaften. Og fri som fuglen følte hun sig, da hun sagte nynnende ilede afsted forat deltage i en fornøielse, hun havde glædet sig til i ugevis. Hun saa saa lys og vakker ud i sin nette nationaldragt, at de, som mødte hende, uvilkaarlig vendte sig og saa efter hende. Hun lignede ikke nogen blasseret dame, der træt og udmattet slæber sig fra selskab til selskab. Ikke mange søvnløse nætter havde dunklet de tindrende øines glans eller falmet disse friske kinder. Ingrid havde glædet sig til denne aften, meget fordi hun kunde faa blive lidt kjendt med folk. Hun var nemlig først sidste høst kommen hid fra nabobygden sammen med doktorens, hos hvem hun havde tjent siden sin konfirmation. Denne familie holdt meget af hende, og hun havde som et hjem hos dem i alle dele. Ingrid var vist lidt sent ude, ialfald var skydningen ophørt, og parrene hvirvlede i fuld fart om paa pladsen, da hun kom. Hun blev strax reven med blandt de dansende, thi lys og vakker, som hun var, faldt hun snart de spræke gutterne i øinene, og god var hun at danse med ogsaa, let som en fugl. Hun blev efter en stormende gallopade just ført tilbage til sin plads af sin kavaler og stod nu og smaapratede med ham, viftende og kjølende sig med en løvdusk. Hvor herligt det var at leve! Hvilken glæde hun følte ved at se alle disse muntre mennesker om sig, høre al denne deilige musik! Uskyldig og sorgløs som hun var! Bare barnet, bare atten aar! Førend hun gik hjemmefra fik hun ligesom en bange anelse eller frygt forat komme ud blandt saa mange mennesker, men den gik hurtigt bort; alle var jo saa venlige mod hende.

Medet faldt hendes blik paa en mørk, bleg mand, der stod og lænede sig mod den gamle ask. Der laa noget fremmed over hans hele person og klædedragt. Han kunde vel være omtrent tredive aar. Det var John Kampen — amerikaneren — saaledes kaldtes her i bygden de hjemvendende udvandrere. Ingrid kjendte ham lidt; hun havde talt med ham i julen, strax efterat han var kommen tilbage fra Amerika, og siden havde hun truffet ham nogle gange. Paa veien hidned idag var hun pludselig kommen til at tænke paa, om han var paa festen. Men saa kom det strax udaf tankerne hendes igjen. Han var ligesom saa meget og stod saa fjernt, en af bygdens bedste gaard-

mandssønner, og nu havde han været i Amerika og tjent penge, saa der straalede ligesom en ny nimbus om ham i alle folks øine.

Af de dansende jenter var vel ingen mere i vinden end Gunhild Aakre, hun med de mørke pandekrøllerne og det lokkende smilet. Gutterne kjæmpede om hende, men hun gav øiensynlig fortrinsret til Roald Hovde, den raske skytter, som havde vundet bare førstepræmier, og hvem hun, der var festens vakreste og mest afgjorte jente, satte præmiesløifen paa brystet. Det var ogsaa et vakkert par! Han glad og seiersstolt over sit held, hun straalende og fængslende! Ingrid saa atter over mod den gamle ask, — der stod amerikaneren fremdeles med sit blik ufravendt fæstet paa de dansende, og slig havde han staaet time efter time. Hvor forunderlig tungsindig og anstrængt han saa ud, tænkte Ingrid, og hvor rart, at han ikke kunde danse og være munter, han som de andre! Han var vel kry af pengene sine kanske! Uskyldige barn! hun vidste ikke, at lige for hendes øine spilledes en af livets almindelige tragedier. Der var ikke saa ret mange, som vidste det heller.

John havde, før han reiste til Amerika, været halvveis forlovet med Gunhild. Han var meget glad i hende, og hun havde ogsaa gjengjældt hans følelse — undertiden —, men til andre tider unddrog hun sig igjen, lod somom hun ikke brød sig om ham og fjasede med andre. Han blev lei af dette, og i vrede og bitterhed strøg han over havet forat glemme. Men det kunde han ikke. Hans hu drog ham bestandig mod hjemmet og hende; efter tre aars forløb vendte han derfor tilbage. Han fandt hende endnu vakrere, endnu mere daarende end nogensinde, og han tænkte han for enhver pris maatte prøve at vinde hende. Saa begyndte da den gamle legen paanyt. Under den stjerneklare vinterhimmel og i de lyse vaarnætter fortalte han hende atter og atter, at han aldrig havde kunnet glemme hende, og at nu var han kommen for at tage hende med til det nye land, og at hun maatte være fast og tro mod ham. Hun svarede ham med smil og taarer, snart lovede hun at følge, saa ærtede hun ham igjen og sagde, at hun havde ikke lyst. Dét havde ogsaa hændt, at han havde seet hende spadsere med forskjellige gutter. Aftenen før skytterfesten havde han bebreidet hende dette og tilføiet, at hvis hun vedblev paa denne maaden at fjase med en og hver og ikke for alvor nu vilde love at følge ham, vilde han bryde over tvært og reise fra hende for bestandig; hun skulde ikke se ham mere. Hun lagde blot armen om halsen hans og saa ham ind i øiet; dermed var Johns reiseplaner henveiret for den gang. Det blev da aftalt, at de skulde mødes paa festen og have det deiligt sammen, — — saa tænkte han det, og saa forstod han hende ogsaa. Han syntes ikke, han kunde komme tidsnok til dette møde, men han kom dog tidsnok til at se — Gunhild i kredsen af de tilbagevendende

skyttere. Hun stod der varm og straalende og fæstede æressløifen paa Roald Hovdes bryst. John saa stivt paa hende, idet han gik forbi, hun vendte hovedet lidt til siden. Mistænksomt fulgte hans øine hende den hele aften, hun mærkede det, men hun undgik at møde ham, endskjønt han søgte anledning mange gange. Han maatte da kunne fordre regnskab af hende idetmindste. Men væk smuttede hun og dansede med de andre. Som han da stod saa sorgfuld og saa paa hende under dansen, hvor uværdigt og grusomt hun bar sig ad mod ham, mens hendes øine tindrede af livslyst og kattens grusomme pinelyst, følte han med engang som et stikkende had vaagne mod hende og et brændende ønske: at hævne sig. Det blev saa ikke til noget mellem dem alligevel. Ligesaa godt at gjøre slut paa det strax lige for hendes øine. Han vilde gaa bent hen til den næstvakreste pige i flokken, for den vakreste var hun, katten, han vilde gaa hen til Ingrid, og inden morgendagen kunde kanske folk faa det at snakke om, at John Kampen skulde gifte sig. Det var det samme for ham med hvem det var, naar det ikke blev med Gunhild. Naar han bare kunde vide en maade at faa hende ud af tankerne paa! Han gik hen til Ingrid og spurgte, om hun vilde danse med ham; ja, det havde hun da ikke noget imod; den ene dans fulgte efter den anden, han spøgte, og lo gjorde han ogsaa, tilslut spurgte han hende, om hun vilde gaa en tur med ham?

Da Gunhild saa John og Ingrid gaa henover veien, blev hun saa underlig tilmode; hendes munterhed var forbi, og det var, som om det mørknede for hende. Da John gik, sluktes festglansen, syntes hun. Hun sneg sig ud af kredsen hen gjennem en skovvei, som førte op til hougen. Her satte hun sig ind mellem nogle buske, selv useet, for at kunne se, naar de to kom tilbage. Her sad hun og græd. Hun havde behandlet John stygt. Hun holdt jo saa af ham, af ingen anden slig som af ham. Det var jo bare spøg og ærteri! Ja, men en grusom spøg, erkjendte hun. Imorgen vilde hun gjøre det godt igjen, vilde love ham at følge ham, han skulde faa se, hun igrunden var tro mod ham, hun fik bare undertiden saadan lyst til at se, hvor stor evne hun havde til at gjøre ham ondt. Men det *var* galt. Hun vidste det nu. Hvad brød hun sig om alle de fjasede gutterne med præmierne, hvad var de for hende mod hendes egen oprigtige, trofaste John? Hvor hun angrede! Hun sad der timevis og saa henad veien; de kom ikke, men hun skulde vente, hvorlænge det var. Imorgen skulde hun sige ham det. Imorgen! Ja, hvis det bare ikke blev forsent imorgen! Anger, skinsyge og angst for at miste ham pinte hende uafladelig, og det blev hende under denne hendes indre kamp klart, at hun maatte gjøre sit forhold til John fast og ubrødeligt, skulde de begge holde det ud. Hvor foragtelig og ussel hun forekom sig selv! Mon han vilde tilgive hende?

De kom ikke, de kom ikke — tænk, om Ingrid tog ham fra hende! Hun sad og skyggede med haanden for øinene, der var blevne dunkle af graaden. End om Ingrid, den lyse, vakre jenten, tog ham fra hende! Var det ikke løn som forskyldt? Og John vilde aldrig savne hende, aldrig bryde sig om hende mere. (Forts.)

Forskjelligt.

Den i N. K. F.'s aarsberetning omtalte resolution, som blev fattet paa et møde af omtrent 300 deltagere — mod 3 st. — lød saa:

„Forsamlingen finder, at §§ 2, 3 og 12 i Getz's lovudkast med nødvendighed fører tilbage til regelmæssig tvangsvisitation af kvinder. Da en saadan er oprørende for kvinders følelse, og da den desuden altid har vist sig unyttig i sanitær henseende, forlanger forsamlingen nævnte paragrafer slettet eller forandret."

I møde 1ste mai tildelte Kristiania dampkjøkkens direktion frk. Helga Helgesen et stipendium paa 1500 kr. for at bringe oplysninger om folkekjøkkener og lignende institutioners organisation i Tyskland, Østerrige og England. Frk. Helgesen vil sandsynligvis komme til at opholde sig længst i *Wien*, hvor folkekjøkkener er udmerket organiserede af dr. Joseph Kühn, der allerede har sendt oplysninger om sagen hid. I *London* skal folkekjøkkener efter Wienermethode sættes igang i høst. Miss *Edith Seller* har i „Nineteenth Century" for november 1894 skrevet en hel del om disse institutioner i *Wien,* ligesaa dr. Julius Frey i „Standard".

Frk. Emma Hauff, vor første kvindelige boghandler, feirede den 26de juli sit 25-aars jubilæum, og komplimenteredes i den anledning af Chr.a kv. Handelsstands Forenings bestyrelse. Jubilantinden overraktes ogsaa en smagfuld blomsterbuket fra foreningen, og modtog i dagens løb en masse blomster fra kolleger og venner.

Friherreinde Sophie Adlersparre, f. Lejonhufvud, den fremragende svenske forkjæmper for kvindesagen, afgik ved døden den 27de juni.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest*. Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 15de august 1895.	No. 16.

I anledning af

„vore eventyrs kvindeskikkelser“.

Fru Helene Lassen!

Jeg har med stor interesse læst deres morsomme afhandling af ovenstaaende tittel i „Nylænde“s 15de maihefte d. a., og det har været mig en fornøjelse at følge med Deres originale tankegang og vittige bemærkninger, efterhvert som De lader billederne glide forbi.

Men — jeg er meget uenig i Deres opfatning.

De har udfundet, at eventyrkvinderne er alt andet end ideelle skikkelser, — ja den tankegang og opfatning, som har skabt typerne er tilogmed undertiden krænkende for vort køns værdighed; — men — konkluderer De — er der end intet at beundre og være stolt af, saa kan vi være med at *more os* over disse ufuldkomne eller latterlige skikkelser. Og Deres „forløsende friske latter“ tilslut lyder i mine ører saa tvungen, at jeg ikke kan tro paa, den bunder i nogen større glæde, og finder den derfor at være et tarveligt udbytte af Deres granskning.

Imidlertid tror jeg ikke, at det er eventyrernes skyld, at resultatet er blet saa lidet, — jeg tror, det er Dem selv, som har været for trang i opfatningen.

Og det vil jeg forsøge at bevise.

Først og fremst vil jeg gi Dem det raad, naar De en anden gang begiver Dem ud paa jagt efter idealerne, ikke at gribe iblinde efter dem der, hvor sandsynligheden taler for, de ikke *kan* være at finde, nemlig i de *humoristiske eventyr*, som ifølge sin natur helst frem-

stiller *karikaturer!* — Det vil spare Dem for mange skuffelser, som De øjensynlig denne gang har lidt. Tænk — gang paa gang at vende tilbage til „*Gidske*“ med idealets fineste maalestok, — det maa da ta humøret fra den bedste! — Nej, skal vi søge efter idealer, maa vi være enige om at vende os til de skikkelser, som er ment som noget saadant, og det er da en skammelig beskyldning mod folkeeventyret, at „Gidske“ var opsat som noget efterfølgelses- eller eftertragtelsesværdigt, — ikke mere end f. eks. „Galemathis“ er idealet af en ung mand! —

De begynder at søge i de eventyr, som har kvindelige titler; „men blandt disse skal vi ialfald ikke finde noget ideal, saasom de alle i mere og mindre grad paa en temmelig negativ maade bidrager til vort køns forherligelse“, siger De.

Vi vil gaa rækken igennem og se lidt bedre paa nogle af disse figurer.

De blir bleg over „*somme kærringers*“ dumhed, som De efter Deres egne ord opfatter „aldeles bogstavelig“. Jaja — det er nu en svært højtidelig maade at ta slige kærringer paa, men — kunde ikke titlen her trøste Dem lidt: — *somme?* Der er da ingen fældende dom over hele vort køn, — der staar da ikke: „kærringer i sin almindelighed“, og at *enkelte* — somme — kærringer er slige, kan vi da vel alle undertegne.

Saavidt jeg husker havde manden ogsaa stort stræv med at faa opstøvet disse faa eksemplarer. Desuden faar vi jo stor oprejsning i pendenten „dumme mænd og trold til kærringer“ — der har vi jo hele latteren paa vor side.

Apropos om kærringer — hvorfor har De ikke undt vor berømte „*kærringa mod strømmen*“ en plads i galleriet? Hun er da en karakter, som i stilighed og kraft søger sin mage. Hendes ideer var som bekendt ravgale, men ingen skal nægte, at hun kæmped for dem med overbevisning — ja fanatisme; selv paa „dødslejet“ (!) da hun er vel undskyldt for at tale, rækker hun fingrene op og gjør tegn med dem, at hun dør uden at frafalde sin tro. Hun er en *stor og glimrende parodi paa en martyr.* Der er endog jærtegn ved hende efter døden.

Derimod er „*Lurvehætte*“ ingen parodi paa en emanciperet dame, som de med vold og magt vil gøre hende til. Hvad der egentlig ligger i dette eventyr, er ikke godt at sige, men antagelig er det noget symbolsk om „det skønne“ i livet (representeret af den lille vakre søster), som er et værgeløst bytte for alskens onde magter, hvis det ikke til enhver tid hegnes om af „klogskaben“ (representeret af Lurvehætte selv); — som vi husker var de to søstre uadskillelige. — Som kvindeskikkelse betragtet har nok Lurvehætte „forfatterens“ udelte

sympati, ligesaavist som hun har Deres og min. Hun har en heltindes store egenskaber og *en* stor mangel (som ligger i den symbolske betydning af hende). Vi ser hendes forstand og dygtighed, mens hun renser slottet for troldkjærringerne, som altid havde faat lov at hussere der, — d, v. s. hun foretar noget epokegørende, som ingen før hende hende har tænkt paa at turde forsøge. Dette lykkes hende ogsaa paa det nær, at man trods hendes udtrykkelige befaling ikke havde holdt tilstrækkelig vagt om „skønheden“ — den var et øjeblik blet staaende forsømt, og straks havde troldene været der og forvrængt den ganske, — med kalvehode gik skønheden om og rautede til rædsel for alt folket. Ja — sligt kan foregaa under oprydningstider, naar klogskaben har formeget at bestille! — Lurvehætte udviser nu ligesaamegen kløgt og energi i at restituere „skønheden“, hvis betydning i livet hun har fuld forstaaelse af. Og da den genvundne skønhed bydes et rige, — svarer Lurvehætte, at kun der, hvor „klogskaben“ sidder ved siden af „skønheden“, kan denne regere, — lykken følger dem kun, naar de er sammen. Og for endnu mere at pointere sin mening lar „forfatteren“ tilslut disse to forenes i *en* — Lurvehættes — person, idet *hun* saa blir det fuldkomne — d. e. idealet. — Nej — den „opfatning“, som har skabt hende, skal ingen finter ha, ingen vitser om pegasus og Stuart Mill eller om „grødsleven som kvindens ypperste smykke!“ — især da denne slev desuden, idet den forsvinder tilslut, viser sig at høre netop blandt de ting, som gjorde hende afskrækkende, — *før* hun fik skønhed og blev *fuldkommen*.

„De tre mostre“ gaar vi naturligvis ærbødigt forbi, da deres „medaljer for flid og haandarbejde“ er „udprægede“ nok. „Dukken i græsset“ har ogsaa faat medalje for det samme, — i form af et lykkeligt ægteskab med en prins, — men *hun* faar ikke spor af ros af Dem, stakkars liden! —

Da De lar *„hønen, som skulde til Dovrefjeld“* træde ind i rækken blandt kvindeskikkelserne, saa vil jeg faa lov til at presentere *„Herrepers“ kat*, hvis dyder De nok ikke har havt øje for. Hun er dog den ledende aand i det eventyr — trods titlen — og en heltinde saa god som nogen, modig, klog og snarraadig, som hun viser sig ved enhver vending af de begivenheder, hun selv har kombineret. Hun spiller ganske godt med de tre mandlige figurer: gutten, kongen og troldet, til opnaaelsen af sit maal, — sin egen og „Herrepers“ lykke. Selv navnet har han hende at takke for. Ingen sag for „Herreper“ at styre riget med en slig dronning ved sin side.

Om *„vesle Aase gaasepige“* kan der nok være mere at bemærke end, „at hun var fatalist og rolig lod tingene gaa sin gang“. Vi skal se, det er netop det, hun ikke er og ikke gør.

Hun havde en drøm, en idé — og hun sigtet ikke lidet højt: hun vilde ha selve Englands fine prins. Og da han kom sejlende at se sig om efter en brud, „satte vesle Aase sig i vejen for ham", staar der. Vesle Aase er slet ikke borte, hun er ikke fri for at koketere med prinsen. Kan man ikke se, hvor smukt prinsen smiler og høre hvor blød hans stemme er, hvergang han skifter repliker med hende: „Sidder du der, du vesle Aase". Vesle Aase er en af de sødeste og nydeligste pigeskikkelser, eventyrene har, vi *ser*, hvor nydelig hun er, myg og fin i lysegraa verkenskjole. — Saa begynder hun at intrigere. Hun gaar straks til de fremmede prinsesser og advarer dem mod stenen, og da de saa ikke tør indlade sig paa at gaa over denne, er Aase villig til at gøre dette vanskelige skridt for dem. Prinsen blir da narret etpar gange, men tilsist sætter han ringen fast paa fingeren hendes, for nu vil han vide ordentlig besked. Og Aase, hun er nu saa vis paa at faa ham, at hun gør sig kostbar, binder en fille om fingeren og siger, hun har skaaret sig, da prinsen kommer og spør. Men saa har hun ogsaa bragt Englands prins ganske ud af sin flegmatiske sindsro, — han griber om fingeren, river fillen af og — ser sin egen ring.

Saa fik vesle Aase gaasepige prinsen alligevel hun, bare fordi hun *vilde* ha ham, skulde der staa, — for det mente hun og handled derefter; men hun vidste, det ikke tar sig godt ud at si *alt*, hvad man mener. — Skal vi saa være enige om, at Aase ingen fatalist er, men en karakterfast kvinde, som intens arbejder med et bestemt maal for øje, et maal, hun har sat saa højt, hun kan, og som hun ogsaa naar, om det end sker, paa hvad man kalder ægte kvindevis, — idet hun baade koketerer og intrigerer for at naa frem. Men da hun gør dette klogere og sødere end de fleste andre piger, er det umuligt ikke at tilgi hende.

At følge titlerne forat finde kvindeskikkelser er ikke ganske praktisk, da titlen ofte er misvisende; men har vi begyndt at følge den, vil vi ikke forbigaa to bekendte, nemlig: „*Kari Træstak*", den norske Askepot, som udmærker sig ved sit blide sind og sin lille fod, og om hvem der *intet* ondt er at sige, og „Herremandsbruden". Ja — jeg tænker ikke nu paa stedfortræderen — den vesle, blakke hoppen —, men paa den glade, skælmske pige, som laved den hele staahej med præst og brudgom, mens hun gik derned i engen saa lun og højede! — Vi har i hende et lysende eksemplar af en frisk og humoristisk jente, saa man maa bli i godt humør bare af at tænke paa — Werenskjold har ogsaa forstaat at *vise* os hende. — Disse to vil vi ta med, da de muligens bidrager til at hæve det niveau, De har fundet saa altfor lavt.

Og saa vil vi vende os mod „den lille søster“ i „*Vildænderne*“ og „jenten“ i „*Østenfor sol og vestenfor maane*“.

Naar De saa let springer over disse to med den bemærkning, at De har behandlet „denne type“ i „*Gudbrand i Lien*“s kone, saa er det nok et elegant sprang; — men det er noget højt, og jeg er bange for, at De har sprunget ganske over pointet. — For det første gaar jeg ikke gerne med paa en saadan stilløs sammenblanding af typer fra saa grundforskellige eventyr som disse; for det andet kan jeg ikke se, de har spor med hinanden at bestille.

Madam Gudbrand er fornøjet med alt, hvad manden gør, hvor galt det end er. I parenthes bemærket er det nu vel ikke meningen, at han *altid* bar sig saa dumt ad, — for saa vilde vel hendes pibe faat en anden lyd tilslut; han var jo f. eks. ikke saa værst stupid, da han snød granden for 100 daler! — Naa — vi opstiller nu alligevel hans kone som typen paa den uselvstændige kvinde. Hvoraf dømmer De saa, at „søsteren“ i „*Vildænderne*“ er saa uselvstændig? Lad os se paa „Snehvid“ og „Rosenrød“.

Der staar om hende, at da hun hørte, dronningen havde git bort alle brødrene hendes forat faa hende, „havde hun ingen ro paa sig mere: alt dronningen græd og bar sig, saa hjalp det ikke, hun vilde og hun maatte afsted og finde dem igen, for hun syntes, hun var skyld i det altsammen.“ — „Og hun gik og gik saa langt ud i den vide verden, at du ikke skulde tro, at saa fin en jomfru havde orket at gaa saa langt.“ — Dette tyder ikke netop paa uselvstændighed, — men paa det modsatte, samt paa ansvarsfølelse og en stærk vilje. — Og saa siden, da hun havde fundet brødrene og paatat sig det store arbejde at frigøre dem, saa er hun vel typen paa en, der har sat sit liv ind paa en sag, som hun ikke svigter. Hverken lykken eller sorgerne blødgør hendes energi og udholdenhed — hun er lige ved at bli *martyr* for sin sag. Jeg ved ikke, hvad en heltinde eller idealet af en kvinde er, skulde det ikke være hende. Og det er mig rent ud ufatteligt, at De i hende kan finde et emne til Gudbrands veltilfredse kærring, som slaar sig paa knæet af beundring, hvergang manden lukker munden op. — Selv om vi *sætter* det højst usandsynlige tilfælde, at hun skulde komme ind under „forvandlingens lov“, saa kommer det ikke *denne* historie ved, hvis vi skal holde traaden: at søge efter de ideelle skikkelser, folket har opstillet i sine eventyr. Og den „folketænkemaade“, som har frembragt „Snehvid og Rosenrød“, finder jeg intet at si paa, og den har allerminst tænkt hende fortsat paa den maade, De angiver.

„Jenten“ i „*Østenfor sol og vestenfor maane*“ er ikke et saa fuldkomment væsen som den foregaaende, idet hun viser sig at ligge under for menneskelige skrøbeligheder. Vi husker, at hun bukket under for sin nysgærrighed og sviger sin gode hvidbjørn. Hun er inter

uangribeligt ideal, det er sandt nok; men hun er ganske vist heller ikke digtet i den hensigt. Tværtimod, — efter min opfatning af dette ældgamle eventyr, som lever i alle sprog verden over, staar *hun* og *han* — de to mennesker — smaa og mangelfulde indunder den *ideale kærligheds* store magt, den, som er stærkere end døden, og som overvinder alt. — Men *uselvstændig* er hellerikke *hun*; ti en saa lang og haard kamp som den, hun siden gennemgaar for at vinde sin prins igen, føres ikke tilende med sejr, uden at selvstændigheden vokser sig stor og stærk. Saa jeg vil ogsaa benægte, at *hun* blir nogen kone for Gudbrand.

Havde De endda git anvisning paa „manddatteren" i „*Buskebruden*" som en, der med tiden kunde gøre sig fortjent til denne ære, saa vilde jeg forstaat Dem! ti *hun* er uselvstændig. Det er just hende, som tar saa vel imod alle mandshoderne! og som i baaden kun har den ene repllk: „Ja naar min broder siger det, saa faar jeg vel gøre det". I sin formentlige lydighed mod sin bror gaar hun endog saa vidt, at hun hopper i søen og er derved lige ved at forspilde baade sin egen lykke og sin brors liv. — Det forekommer mig, at hun mere er eksempel paa, at blind, kritikløs tro kan føre paa afveje, end hun er opstillet til efterfølgelse. Hvordan hun bør opfattes i dybere forstand, — om det er menneskets afmægtighed ligeoverfor sin onde og gode skæbne, eller det er hypnotismens magt, vore forfædre har havt blik for, — skal jeg ikke indlade mig paa at bedømme.

Naa — jeg synes, vi nu har en pen samling af noksaa interessante og *sympatiske* kvindeskikkelser; — et par er rene idealer, somme har en eller anden stor egenskab, vi maa beundre, og andre er saa friske og menneskelige, at det er en sand fornøjelse.

Prinsesserne har vi endnu tilbage. De faar den allerværste medfart og levnes ikke ære for 2 skilling. Deres generalnævner af en prinsesse er lavet af alle de *fejl*, De har fundet hos samtlige prinsesser, uden at ha faat tildelt en eneste stor eller god egenskab, — intet under, De saa ikke finder nogen grund til at være kry af hende. —

Hvis nogen opfatter eventyrene om Askeladden og prinsessen som et slags trubadursang om kærlighed mellem en idealmand og en idealkvinde, — saa er det en stor misforstaaelse.

Vistnok spiller erotiken i mange eventyr en stor rolle, men ligesaa ofte en højst underordnet og undertiden slet ingen De er idetheletaget rige i sin mangfoldighed af typer og kombinationer, disse eventyr. At Askeladden er deres kælebarn i højere grad end prinsessen, er ikke saa rart. Vi maa huske paa, at det er *folkedigtning*; — mens Askeladden er *folkets egen søn* og representant — idet det digter om ham, digter det om sig selv —, saa staar prinsessen ifølge begrebet folket fjærnt. Hun er personliggørelsen af folkets stræben efter noget højere.

Men paa samme tid, som folket i hende ser representanten for en civilisation, det endnu ikke er i besiddelse af, men drømmer om at naa, saa er dets tanke klar nok til at se, at *hun* — som *frugten* af denne civilisation — ikke mægter at bære den videre uden at faa tilført friskt blod fra folkets eget hjærte.

Og Askeladden — *personliggørelsen af folkets tro paa sig selv* — blir bæreren af den nye tid og arvtager af den gamle kultur.

Vi ser lidt paa ham og finder, at der er mange slags Askeladder. Først og fremst er han *geniet*, for hvem alt lykkes, og som i en haandvending løser de store problemer, andre har puslet med i lange tider. Alladintypen altsaa. Men han representerer ogsaa *kvindens drøm om den ypperste mand*, den klogeste, tapreste eller stærkeste, eftersom nu hendes smag er — den, som udmærker sig i en vis retning, som gør, hvad ingen anden kan, hvad enten det nu er at dræbe troldet eller „maalbinde hende", — han, som *vinder hende* og gør sig fortjent til hendes beundring og kærlighed. — Endvidere findes mange *ærgærrige* Askeladder, som vil magt og berømmelse, og i hvis tanker prinsessen ikke spiller større rolle, end at hun maa med tilslut som tegnet paa, at han har naaet den allerhøjeste stilling i samfundet. F. eks. „Per, Paal og Espen", „Mestertyven". Til disse kan man ogsaa regne „Peik", den forsorne bohème. Der er ogsaa Askeladder, som sletikke har andet at rose sig af end den lykke at være elsket af en kraftig kvinde, som handler for dem, f. eks „Herreper", „gutten, som skulde fri til datter til mor i krogen", — og der er dem, som gaar ud i verden, drevne af „en drøm om en dejlig kvinde" — de *erotiske* Askeladder („Følgesvenden", „Guldslottet, som hang luften").

Af prinsesser har vi ogsaa mange typer, men jeg vil dele dem i tre slags. Først den udelukkende *dekorative* type, prinsessen, som i fuldt skrud sidder ved kongens højre side og sammen med halve riget bortgives til dagens helt. Om hende er der ikke mere at si. — Dernæst har vi en kraftigere, menneskelig type, *den prinsesse, som ikke er troldtagen*. Hende vil vi opholde os lidt ved og se hende i sine omgivelser.

Deroppe paa kongsgaarden holder det saa smaat paa at gaa trøske i væggene; den gamle snille kongen gaar omkring og pusler og mader hønsene og blir tykkere og tykkere af mangel paa sindsbevægelse. Der kunde være mangt at rette paa, — intet vand er der i statsbrønden, en stor diger eg staar og skygger, saa solen ikke kan faa skinne ind af vinduerne i kongsgaarden, troldene gør ugagn baade her og der — men ingen findes der, som kan raade bod paa disse mangler. Kongen blir nok udaf humør, naar han tænker paa alt dette, men selv er han for gammel til at ta fat. Der er mørkt og trist paa slottet. Prinsessen er færdig at kede livet af sig, — denne mangel paa

liv og fremgang og paa mennesker, som det er værdt at se op til, bringer hende ganske ud af sit gode skind. Hvad *skal* hun finde paa? — hun *kan* ikke længer undvære livet og menneskerne. — Og saa faar hun da sin gamle far til at sammenkalde mænd fra alle lande og opsætte præmie for den, som kan skaffe ham af med disse mangler, der truer med snarlig at lægge hans kongsgaard i grus. Og de kommer. I flokkevis kommer alle de mandlige individer, de fornemme og rige først, — alle vil de være med til den sport. — Men *ingen* kan udrette noget. Prinsessen blir rædsomt skuffet. Og med skuffelsen skriger idealet endnu højere i hende, hun faar foragt for menneskerne og befaler, at de, som forsøger, uden at det lykkes, skal straffes *haardt*, — hun taaler ikke længer at se paa alle de tarveligheder, som ubeskedent fremstiller sig. Og selv vil hun ingen anden mand ha end *den ene, der duer* — *hvis han findes.*

Slig staar sagerne, naar Askeladden indfinder sig.

Af prinsesser, der tilhører denne ofte tilbagevendende type, *minder ikke saa faa om sagakvinderne.* „Prinsessen, som ingen kunde maalbinde, har ialfald sin rod i sagaen, hvor vi saa ofte ser dette replikskifte mellem mand og kvinde, som overbyr hinanden i vid — maaler sig med hinanden, holder en liden jævnbyrdig fægtning paa dialektikkens omraade.

Det samme finder sted i „Askeladden, som fik prinsessen til at løgste sig.“ Her gælder kappestriden at lave den bedste skrøne, d. e. vise, hvem der har rigest fantasi. Morsom er prinsessen her, hvor hun af iver og interesse ikke finder det under sin værdighed at gaa med Askeladden i fjøset og væve om dit og dat, men blir fornærmet og falder ud af rollen, da gutten lar hendes høje far optræde skurvet i sin fortælling. —

Deres „irriterende“ „jomfruen paa glasbjærget“ har ogsaa en blodsdraabe i sig som arv fra sagaens kvinder, — hun vil kun ha *den* til mand, som kan vinde hende; vi mindes Brynhild: „*kun den*, som rider gennem ilden — —“.

Tilslut har vi *de troldtagne prinsesser.* Blandt dem har vi bare eksempel paa en eneste, som er saa „forgjort“, at hun er forelsket i troldet sit, og det er hende i „Følgesvenden“. Ingen er saa bjærgtagen som hun, hos hende er trolddommen gaat i blodet, — hun *vil ikke* ud af den. Hun har en slem fortid, — det skal indrømmes — — hun er intet ideal og beredte nok sin ven en drøj skuffelse. Det ideale er i dette eventyr lagt over paa *hans kærlighed*, som ikke skyr noget for at rense og hæve hende, hvilket jo lykkes, skønt der maa en forsvarlig dukkert til. Jeg synes, dette er en finere opfatning af menneskelige følelser end denne tørre, egoistiske fordring paa renhed,

som De gir „selv den forvorpneste mand nutildags“ ros for, at han stiller til sin brud.

Ellers har jeg ikke set nogen bjærgtagen prinsesse, som ikke heller end gerne vil bli fri for „lyskingen“ og slippe ud. Vi ser, hvor glad hun blir, naar hun ser et kristent menneske; men hun er ofte aldeles uden haab om at *kunne* komme ud igen og vil ikke forvolde, at et andet menneske kommer i ulykke for hendes skyld: „Skynd dig afsted, saa troldet ikke kommer hjem og ser dig, for da dræber det dig straks“. — At hun ikke tog en slurk af hornet og *selv* hug hodet af troldet, siger De; — ja, det maa jeg indrømme var frygtelig dumt, for den tanke ligger jo saa nær for *os,* — nutidens fremskredne kvinder, som har læst Stuart Mill. Imidlertid vil jeg atter dukke ind i eventyrets tankegang og fremsætte det spørgsmaal, *om* det idetheletaget havde *kunnet* lykkes hende; — man ser jo aldrig nogen troldtvungen, mand eller kvinde, som er istand til at løse sin egen trolddom. Der maa altid hjælp til — udenfra; det er nok et gennemgaaende tilfælde, som ser ud som en tanke, det, at de maa være *to* om det; — den troldtagne *ved*, hvordan det kan gøres, „men er ikke god for at snu sig.“ —

Troløshed skal ogsaa være et gennemgaaende træk hos prinsessen, siger De, idet hun ikke „gør modstand mod at gifte sig med en anden, hvis Askeladden blir forsinket paa vejen“. — Ja, jeg ved ikke, hvordan De læser Deres eventyr, det maa være som en vis mand læser bibelen! — for jeg finder *altid* pointeret, hvor „sturen og sørgmodig“ hun er, naar hun med trusler paa livet er tvungen til at ta en anden mand. Nu synes De kanske, dette er for svage livstegn hos en kærlighed, som har mistet sin genstand; — kan saa være, men de maa dog regnes i favør af hendes troskab og ikke modsat. Husk det foregaar i næverettens tid, og hvad skal da en fin jomfru sætte op? Hun gør nok klogest i at vente i troen paa, at den, som har friet hende fra troldet, nok ogsaa vil komme og fri hende fra den nye plageaand. — Har De desuden ganske glemt prinsessen i „Fugl Dam“, som altid sov med et nøgent sværd foran sig i sengen forat værge sig mod den brysomme Ridder Rød? —

Et lidet hip faar de arme prinsesser ogsaa, fordi de er saa lidet bange for skandale. Det skulde da bare mangle, at de skulde tænke paa sit gode navn og rygte i borgerlig forstand, naar de har verdens bedste samvittighed! — Nej da først kunde vi begynde at tale om „tarvelige eventyrprinsesser.“

Jeg kommer nu frem med *en,* som jeg sætter øverst blandt de prinsesser, jeg kender; — thi jeg synes, hun er noget henimod idealet — af et ideal. I slutten af eventyret „Guldslottet, som hang i luften“ findes hendes karakteristik:

„Da de tre aarene var omme, og det led et stykke udi det fjerde, kom der sejlende et fremmed krigsskib, og paa det var den tredje søsteren, som havde med sig et treaarsgammelt barn. Hun skikkede bud op til kongsgaarden og sagde, at hun ikke vilde sætte sin fod paa land, før de sendte den, som havde været paa guldslottet og frelst hende.“ — Nu begav det sig imidlertid, at han havde faat forfald, Askeladden stakkar, — skurken Ridder Rød og skurkinden den ældste prinsesse havde nok duschet ham lidt med dødens vand, saa han nu laa der som død. De sendte derfor en anden, en af de højeste i kongsgaarden, — han var mer end villig til at paata sig paterniteten, og da han kom paa skibet til prinsessen, „strøg han hatten af, bukkede og krummede sig.“ —

„Kan det være din far, min søn?“ sagde prinsessen til barnet, som legte med et guldæble. „Nej far min kryber ikke som en ostemark“, sa gutten, — et svar værdigt et kongsemne. — Saa forsøgte de med en til af samme slag, ham gik det ligesaa galt, og prinsessen sendte bud op med ham, at skikkede de nu ikke den rette, skulde det gaa dem ilde. Saa blev da Askeladden vækket med livets vand og kom ned og gjorde sine rettigheder gældende.

Denne ranke, stolte prinsesse har en egenskab til: hun er sletikke grusom. Hun og hendes gemal ber om naade for skurk og skurkinde, som kongen vilde rulle i spigertønde (for det er i regelen kongen selv og ikke hans datter, som sørger for den del af festen). —

En prinsesse har De dog havt blik for og opfattet hende saa smukt og forstaaelsesfuldt, at meget maa Dem tilgies for hendes skyld Det er prinsessen i „Tyri-Hans. Der er De med engang blet menneskelig i Deres anskuelse og har sluppet det krampagtige greb om idealet. Men saa var ogsaa desværre afhandlingen slut, — istedetfor at De just da skulde begyndt. Ti man maa *begynde* med forstaaelsen. — Og vore folkeeventyr, som er noget af det ypperste i nordisk literatur, indeholder *for meget* og er *for godt* et tema til at bli kritiseret paa en saa letvindt og overfladisk maade — som til og med smager af tendens —, selv om det er ganske originalt og morsomt, det man siger. —

Naar man ser tilbage paa denne vrimmel af variationer af typer — hvoraf jeg kun har nævnt nogle faa —, saa staar det klart, at eventyret — som anden literatur — ikke har beskæftiget sig saa meget med at lave opskrifter om, hvordan den rette mand eller kvinde *skal være;* — det er digt *af* mennesker *om* mennesker, slig som de gaar om i livet. Ti eventyret er just en drøm om *selve livet,* spundet af ungdommens længsel, vævet af de gamles erfaring og oprullet i menneskets tro paa, at sandhed og ret sejrer over de onde magter tilslut. Og det er oppevaret i forstaaelsen af slægt efter slægt, saa det har faat denne dejlige „gamle farve“, som de gamle aaklæder har, og som

er saa vanskelig at gøre efter. Lad os ikke se saa overlegent paa det fra vort „fremskredne standpunkt" og grundløst angribe dets menneskeskikkelser og moral; ti ikke vi nulevende „alene vide" noget om disse ting, som neppe forandrer sig stort gennem tiderne.

Og eventyret kan skaffe os større nydelse og lære os mere end at le en „forløsende frisk" liden bitter latter over menneskenes ufuldkommenhed.

Ærbødigst

G. D.

Føljeton.

Skisse fra Romsdalen.

(Slutn. fra no. 15).

John og Ingrid tænkte sletikke paa at vende tilbage endnu, men fortsatte muntert smaapratende sin vei. En forunderlig glad og stolt følelse gjennemstrømmede den unge piges sind. Hun forekom sig jo selv næsten som et barn, og dog — hvorfra denne urolige anelse om en ukjendt lykke? Hvor kjæk og alvorlig han saa ud, som gik ved siden af hende, men saa tungsindig! Hun maatte se paa ham, og da saa han paa hende ogsaa og smilte. Hun havde ikke seet nogen, som var lig ham. Længere og længere fjernede de sig fra festpladsen, musikken døde hen; sjøen slog skvulpende bølgerne op mod stranden, hvor de gik, og ovenover dem susede skoven sagte i aftenvinden. John gik og lyttede til Ingrids troskyldige smaasnak. Hendes blide, barnlige stemme lød som en fjern sang, der dulmede noget saart i hans hjerte, der kom ligesom en sød glemsel over ham, en drøm, — han kjendte ikke denne bestandige smerte —. Pludselig spurgte han, om hun vilde have likt at være slig sammen med ham bestandig? Hun bare lo og svarede, at det vilde de vel begge snart være blevne lei af. Han maatte le med. Saa spurgte han, om der var nogen anden, hun heller vilde have fulgtes med, nogen hun var glad i? Vidste hun, hvad det var at være glad i nogen? Hun maatte le over et sligt spørgsmaal, og hun blev rød ogsaa. Nei, hun var da bare barnet at regne, svarede hun, hun forstod sig ikke saameget paa sligt. Han sukkede! Begyndte han at vaagne? Nei, nei! Han vilde drømme en stund endnu og — glemme. Saa spurgte han, om hun vilde tænke paa ham en gang imellem, naar han nu reiste tilbage til Amerika? Vilde han reise igjen? spurgte hun pludselig alvorlig. Ja, han maatte det, og hun var vel lig andre jenter, hun glemte vel lige snart som de! Nei, lo hun, hun var

ikke lig nogen, han glemte vel først hende, mente hun. Han saa sørgmodig paa hende, hun fik slig medlidenhed med ham. Han var saa rar! Det, han sa, faldt saa dybt og tungt i hendes sind. Der laa slig betydning i alt. Kunde han mene, at han var glad i hende? Men da behøvte han vel ikke at være sørgmodig? End om hun likte ham da? Kans*k*e der var nogen anden? nei, det havde hun aldrig hørt; han kunde ikke gaa og snakke slig med hende da! Alt det rare, han sa! Hun *maatte* jo tro, at han likte hende lidt, omtrent saa meget, som hun likte ham, ikke mere.

Skulde han faa lov at besøge hende en dag, før han reiste, spurgte han, og snakke med hende? Ja da, svarede hun og saa ham varmt ind i øinene.

Han ligesom kvak op. Holdt han paa at vaagne? Havde han sagt noget? Hvem var det, som gik ved siden af ham? Var det ikke Gunhild? Nei, det var jo Ingrid, den lyse jenten, det vakre, uskyldige barnet! Havde han friet? Nei, han havde ikke bundet sig! Gudskelov, at han vaagnede itide! Det var en farlig drøm. Han havde ikke kjendt denne bestandige smerte, men nu kom den igjen. Før vilde han dø, førend han vilde gifte sig med en anden. Det kunde han ikke. Men dø, kunde han ikke det? Kanske han fik lov til det, naar han ikke vandt at leve længer, naar han blev saa træt —

Nu maatte de gaa tilbage igjen, sa han pludselig, det var rart at skille lag saa længe.

Paa tilbageveien talte han om ligegyldige ting, let og utvungent. Ingrid syntes, det var bedre saa. Hun følte sig ikke saa beklemt. Han havde jo sagt, han vilde komme til hende og snakke med hende. Det kunde da bare være om en eneste ting! Han havde sagt saameget rart, syntes hun, at han maatte sige mere, hvis han var ærlig og ikke vilde holde hende for nar. Hun var da ikke rigtig noget barn heller, hun syntes, hun var bleven voxen bare paa en aften. Alle disse urolige tankerne! Mon hun fik sove, naar hun kom hjem? Nei, hvor kunde hun sove væk saamegen lykke! Han vilde komme en dag og tale med hende, han vilde komme — vilde han tage hende med sig til det nye hjemmet?

Nedenfor haugen, hvor Gunhild sad, standsede de.

„Jeg faar vel træffe Dig, før jeg reiser", sa John og rakte hende haanden, „og saa faar du ha tak for denne gode turen".

„Selv tak", svarte Ingrid og saa glad paa ham, „vil Du finde mig, saa ved Du, hvor jeg er".

Saa skiltes de.

Stille og besbjæmmet reiste Gunhild sig. Hun havde ikke ventet andet. Hvorledes kunde nogen mands taalmodighed have varet længere end Johns! Og saa vakker som den lyse jenten var! Og slig som

hun saa paa ham, akkurat som der var noget mellem dem! Hun bed tænderne sammen af harm. Skulde den barnagtige jentungen tage fra hende det, som var hendes? Nei, det skulde de bli to om! Hurtig som en kat sprang hun frem og listede sig mellem buskene henad en gjenvei paa den anden side af hougen og ned paa veien igjen, hvor folk stod gruppevis og tog afsked med hverandre efter det festlige samvær.

Ogsaa Ingrid skyndte sig nu hjemover. Glad og sorgløs var hun kommen hidned, men endnu lysere straalede hendes øine nu; en urolig, anelsesfuld længsel syntes at fylde hendes sind og gjorde hende næsten ubevidst om alt omkring hende. Hun gjennemgik i tankerne den deilige tur, hvert ord, han havde sagt, og det var ikke bare ordene heller, en gang havde han lagt armen om livet hendes ogsaa, og idetsamme saa han hende ind i øinene — aa, den som fik leve op igjen et sligt øieblik, hun vilde aldrig komme til at glemme dette, slig som han saa paa hende. Mon han likte hende? saa godt som hun ham? Hun følte, hun blev rød, mens hun tænkte dette. Hvorledes kunde han like hende, som var saa ubetydelig og barnagtig; han var saa stout og alvorlig, han. Nei det var vel bare spøgen hans altsammen, men da skulde han ikke talt saa dybt, aa, hun fik det ikke udaf tankerne sine igjen; der var noget saa varmt og spændt over ham, somom han vilde trænge lige ind i sjelen hendes. Det var, ligesom han var gjennemtrængt af noget vakkert, fint. Mon han nogengang havde været glad i nogen, saa glad som i —? hun smilte drømmende. Lidt efter sukked hun. Nei, han var nok ikke glad i hende alligevel, ikke saadan som hun var i ham, men da skulde han ikke — kysset hende. Hun knyttede uvilkaarlig haanden; endom han ikke mente noget med det? — —

Frem og tilbage gik John paa festpladsen med sit alvorlige, speidende øie til alle kanter. Og der lidt til siden af en jenteflok stod hun, — Gunhild, somom hun ventede paa ham. Han kom bent henimod hende. Bleg, harm og forpint saa hun paa ham! Der laa angst, der laa bøn i hendes blik. Han smilte. I dette øieblik saa han tydelig, at hun ikke *kunde*, ikke *vilde* miste ham for alt i verden, hvis hun ikke skulde blive grændseløs ulykkelig, hun som han. Al vrede, al sorg var forsvundet, for nu saa han det, han havde længtet efter i alle disse aar, at hun var hans lige til sit inderste væsen. Han saa det paa dette ene angstfulde, fortvivlede blik. „Kom Gunhild", hvisked han blødt.

* * *

Fjorten dage efter drog et nygift par over til Amerika. Det var John Kampen og Gunhild Aakre.

* * *

Tre aar er forløbne siden dette. Jeg vanker fremdeles hos doktorens, og jeg har saaledes ofte anledning til at se og tale med Ingrid. Hun er lige lys og vakker som før, men barnet er borte for bestandig; i øinene er der kommen en dunkel, uudgrundelig dybde, disse øine, som engang straalte saa livsglade, og om munden ligger et drag af vemod, som aldrig var der før.

Fagre ord saare mangt et hjerte,
Fagre ord!

U. D.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest*. Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

Lutslowsgd 7

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste septbr. 1895.	No. 17.

Et livsspørsmaal for samfundet.

Til „Nylændes" redaktør.

Dette var oprindelig tænkt som et foredrag, der paa et møde skulde indlede en diskussion om sædelighedslovgivniugen. Det kommer imidlertid ikke til anvendelse som saadant, og mit indlæg i sagen ber derfor nu om plads i kvindernes blad. Jeg ved De ikke er enig med mig i spørsmaalet om straf*) — men De tar det nok alligevel. For det gjælder jo først og fremst at vække saa mange af landets kvinder som muligt til at tænke over disse spørsmaal.

Den sag, som jeg her vil tale om, er vanskelig at røre ved. Den ligner et væmmeligt saar, som man rent instinktivt vender sig bort fra og allerhelst hverken vilde se paa eller røre ved.

Men denne følelse vilde vi alle se til at overvinde, hvis saaret truede en af vore kjæreste med dødelig fare, og hvis en operation kunde give grundet haab om helbredelse.

Og netop saadan maa usædeligheden staa for os kvinder. Den er i allerdybeste forstand et livsspørsmaal for kvindens ære og stilling i samfundet, og derfor er den ogsaa et livsspørsmaal for hele samfundet.

Da jeg antar, at mange kvinder er uvidende om vore love paa dette omraade, skal jeg citere enkelte lovparagrafer.

I Chr. den 5tes norske lov af 15—4—1687 findes i 6te bog 14de kapitel 31te artikel følgende: „Hvilken mandsperson sig i horehus lader finde til utugt at bedrive, og der antræffes, straffes første gang med 8 dages fængsel, anden gang dobbelt saa længe. Kvindfolk, sig i saadanne huse opholde til utugt, straffes med kagen eller sættes i spindehuset."

---

*) «Nylænde» slutter sig til hr. Bernt Støylens opfatning af denne sag. («Nylænde» no. 9, 95). Se tidligere aargange. Red.

Denne bestemmelse ophævedes og afløstes af kriminalloven af 20de august 1842, hvis 18de kapitel § 26 lyder: „Kvindfolk, som holder sit legeme tilfals til utugt eller sig i horehus opholder til utugt at bedrive, straffes med fængsel, og om hun paany befindes i samme forbrydelse med strafarbejde i 5te grad (tugthusstraf fra 6 maaneder indtil 3 aar)."

Dette er altsaa lovens bogstav. I virkeligheden har den sovet, og istedetfor loven har man gjennem politimyndighederne opsat en del vedtægter, hvorved kvinder, som vil leve af utugt, beskyttes af politiet, naar de underkaster sig de bestemmelser, som politimyndighederne har sat i vedtægterne. Dette er den offentlige prostitution. Den væsentligste bestemmelse her er den preventive tvangsvisitation.

Bordellerne lukkedes i henhold til en departementsskrivelse af 1887. Politiets myndighed til i henhold til fattigloven at indsætte de prostituerede paa *tvangen*, er det berøvet ved en departementsskrivelse af 1894, som beroende paa en urigtig fortolkning af vedkommende lovsted.

Antallet af de under politiets myndighed staaende, faste prostituerede kvinder var i 1894 for Bergens vedkommende 20 a 30.

Den offentlige prostitution blev for Kristiania by ophævet i 1887. For Bergens og Trondhjems by blev den nominelt ophævet ved departementsskrivelse af 23de januar 1893.

I vor by har den imidlertid ikke været ophævet tiltrods for resolutionen i allefald ikke indtil februar 1895 og formentlig fremdeles.

Bordeller eller utugtige huse er omtrent lige saa gamle som menneskehedens historie hos de forskjellige folkeslag. Men den offentlige prostitution er opfundet og sat i gang af et af Europas kulturlande.

Det er franskmanden Restif de la Bretonne, hvem vi skylder denne skjændsel, som blir større og drives skammeligere, jo større byerne er. Han fandt, at menneskene var uheldigere stillet end dyrene, da disse uden skadelige følger kunde tilfredsstille sin kjønslyst. For at afbøde dette onde, fremkom han med et forslag i 45 artikler, hvorefter alle løsagtige kvinder skulde indesluttes i anstalter, der skulde indrettes af kommunerne. Byerne skulde bestride omkostningerne og indtægterne tilfalde kommunekassen. En øvrighedsperson udvalgt blandt de „mest agtede" borgere skulde sættes i spidsen for administrationen. Kvinderne skulde daglig undersøges, og alle mandlige besøgere skulde undersøges, før de blev indladte. De syge kvinder skulde afsondres til de var fuldstændig helbredede, de syge mænd skulde straffes med bøder. De la Bretonnes forslag er oprindelsen til det reguleringssystem, som først indførtes i Frankrig senere i andre lande, kun med den forskjel, at man helt udelukkede mændene fra reguleringen. Kun bordellernes kvinder skulde være underkastet kontrol, saaledes at de, naar de led af veneriske sygdomme, blev

fjernede og lagte i kur, for saa atter at kunne tages i brug af samfundets lystne sønner og ægtemænd, uden at de skulde være angst for smitten. Og da bordellerne ophævedes, havde de kvinder, som vilde leve af utugt, at fremstille sig for politiet, at indregistreres i deres protokoller, at overholde en hel del regler, som gik ud paa at afholde dem fra at begaa skandale paa gaden, samt at indfinde sig til bestemte tider for at lade sig undersøge, om de var smittefrie.

Naar jeg læser dette, som saa meget andet i historien, spør jeg uvilkaarligt mig selv: hvor var kvinderne henne? De mænd, som foreslog og gjennemførte saadanne principer — de havde dog vel hustruer, døtre, mødre? Hvor har *disse* været, hvor mærker vi den passive, indirekte indgriben af den kvindelige aand, som alligevel *maa* have hersket i deres hjemliv lige meget i deres, som i vore dage? Alle de ærbare kvinder, hvis rene liv har bevaret slægten fra forraadnelse — hvorfor har de holdt sig tilbage fra at løfte et harmens skrig over al verden?

Der er flere grunde, som her har virket med. Kanske den første var den rent instinktive afsky, vi kvinder har for at tale om kjønslivet. Men saa virkede der foruden denne to hovedaarsager — den ene skal vi takke dem for; den anden maa vi dadle dem for. Det, vi skal takke dem for, er deres usvigelige troskab i det smaa, hvori de naaede en styrke, som vi med tak skal tage i arv, og som skal staa sin prøve paa kampens dag. De var trængt tilbage til hjemmets 4 vægge, og her nedlagde de det bedste, al kraft, de eiede, paa at bevare freden og at holde sig selv ikke alene rene, men allerhelst aldeles uvidende om usædelighedens styghed. Det var deres styrke, men i denne styrke laa ogsaa deres svaghed. Lydighedsprincipet i ægteskabet, som de prøvede at leve paa som en slags religion — det havde de grebet og grebet det slig, at de taalte og tiede til alt, ogsaa til utroskaben, der dog er ægteskabets opløsning. Mandens overhøihed og hans legemlige naturs trang — den øvede de sig op i at tro paa og at bøie sig under — selv om jorden brændte under deres fødder. Mandens synd mod det 6te bud, det maatte vel være en nødvendighedens lov, som de fik se til at finde sig i, allerhelst vilde de ikke vide noget derom. At de nedværdigede sit hele kjøn, at de prisgav sine lavere stillede søstre, det tænkte de ikke paa. Ansvaret, som indesluttes i passivitet ligesaafuldt som i handling, det havde de intet syn for. At deres grænseløse toleranse kunde bringe samfundet i fare, det havde de ingen følelse for, fordi de opfattede blot den ene side af sagen: at holde sig selv saa rene som sne.

Men hermed har jeg allerede sagt den dom, vi maa fælde over dem, og peget paa den synd, som de har begaaet mod sin samtid og mod eftertiden. Thi de har arbeidet paa at ødelægge det bedste i sin egen natur, fordi de ikke forstod eller kanske ansaaa det for ugudelig

egoisme at kræve renhed for manden, opdrog de sig selv til at slaa af paa sin egen ideelle opfatning af sædelighed. I samme mon, som de tilgav og oversaa, i samme mon sænkede de den sædelige morals niveau. I samme mon, som de tolererte synden, tog de ogsaa sin del i den. Jeg ved vel, at der var ædle, stærke kvinder, som satte hele sin livslykke til paa dette system, og jeg vil ikke kaste sten paa disse ulykkelige. Men i det store og hele taget maa vi indrømme, at fortidens kvinde har feilet storlig i dette stykke, og det skal mane os til alvor og eftertanke, naar kravet naar os selv.

Nu staar vi foran et saadant krav. Ved indførelsen af de nye sædelighedslove skal vi tage arbeidet op og lægge al vor indflydelse og al den inderlighed, vi eier, i vægtskaalen, for at vort syn paa sagen ogsaa kan præge lovene

Og vi kan gjøre det meget lettere end fortidens kvinder. Vi har ikke deres undskyldning, at de aldrig blev taget med, aldrig spurgt til raads. Der rører sig tvertom nu en strømning — om den end ofte bare arbeider som en understrøm, der kalder paa kvindens hjælp og kvindens arbeide. Kristendommens nye livsprincip har gjennemsyret vore samfund; tiltrods baade for fornegtelse og for misbrug er den dog den livskilde, hvoraf menneskeheden ustanselig øser. Led efter led har den løftet menneskeslægten op.

Til os kvinder er frihedsbegrebet naaet, og pligtbevidstheden har udvidet sig. Og nu skal vi lære os til at betragte det som pligt *ikke* at tie og taale, men at møde usædeligheden med saa stærke og gode vaaben som muligt. Vi *kræver* det som *ret* netop i kraft af det gamle moderideal, vi *kræver* det som hjemmenes bærere over det hele land, vi *kræver* det for vore sønners og døtres skyld. Vi kræver det for alle kvinders skyld, fordi sædelighed er vor *livsnerve*, og fordi usædelighed angriber og ødelægger kvindeligheden og derigjennem hele samfundsmoralen. Det maa føles slig, at enhver synd mod den ene kvinde er en synd mod os alle, ethvert fald er et tab for os alle. Derfor vil vi tage os af ogsaa disse ulykkelige søstre og lade dem føle, at de staar i samfund med os alle. Her arbeides for at vi kvinder skal drages ind paa forskjellige felter, hvor vi i saa mange punkter ikke paa langt nær er færdige til opgaven — men *her* har vi en opgave, som vi magter og som vi pligter, en opgave, der modsat saamange andre kan samle og ikke splitte. Den religiøse og den ikke religiøse, den konservative som den radikale, den rige som den fattige — alle, som bærer kvindenavn, er enige i, at det at sælge sit legeme til utugt er en forbrydelse og det baade for sælger som for kjøber. Hvorpaa hviler denne prostitution, hvad er det for en tanke, som ligger til grund for, at samfundet indrangerer usædeligheden under sin beskyttelse? Alt udslag af usædelighed kan føres tilbage til prostitutionen;

thi den tanke, som den hviler paa, siver igjennem hele vort samfund: det er det kjødelige syn paa kvinden som mandens eiendom, som vi alle har truffet paa, om ikke i anden form end denne, at vi ikke kan gaa trygge paa vore gader. Det er denne tanke, at det *6te bud* gjælder ikke det samme for mænd og for kvinder,

det er dette, at det er umuligt for manden som klasse betragtet at føre et kysk liv,

det er en naturnødvendighed for ham at tilfredsstille sine sanselige lyster

og for at tilfredsstille disse er kvinden skabt; og for at verden ikke skulde svømme over af uterlighed, tillader saa samfundet, at der udsondres en del kvinder, hvis liv skal være til afløb for denne usædelighedens oversvømmelse.

For hvem skal disse kvinder undersøges og pleies for atter at kunne gaa ud for at forføre og forføres? For vore sønner, vore brødre og vel ogsaa mange af vore ægtemænd.

Denne mangel paa beherskelse, som undskyldes med at være fremgaat af en naturlov, drister jeg mig til at sige ikke er naturlov. Det er meget mere en synd *mod* naturen. Blandt mennesker skal samlivet ikke bæres blot af vor sansenatur; det er paa det nøieste knyttet sammen med hele sjælelivets rørelser og hele karakterudviklingen. Og fordi usædelighed er et fald i et menneskelivs udvikling, fordi mennesket blot fremmer dyret i sin natur til ødelæggelse for sin aand; fordi denne evne, der er noget af det helligste i vort liv, evnen til at sætte en ny slægt ind i verden, fordi den ødes og besudles imod naturens bestemmelse, derfor *straffer* naturen denne synd saa forfærdeligt som ingen anden, og straffer ikke alene synderen, men hans omgivelser og mangengang den hele slægt. Naturloven skaaner ikke. Ser det ud, som om den i vilkaarlighed springer over et slægtled, eller sparer t. eks. moren, saa hjemsøges ofte barnet af alle denne sygdoms rædsler. Jeg spør eder, alle I mødre, kan *vi* tro paa denne usædelighedens nødvendighed? Er der nogen mor, som har pleiet sine smaagutter, som har frydet sig over deres uskyld, og som ikke inderst inde kjender det som et skrig mod himlen: det kan ikke være sandhed, det er ikke sandhed! Hvorledes kunde vi forsvare at sætte børn ind i verden, hvis vi ikke troede, at det var løgn?

Og naar vi som nu i vort land staar foran en saadan afgjørelse af sædelighedslovene, skal vi først og fremst blive klar over den aand, som præger disse love, og se, om den tilfredsstiller ogsaa det kvindelige krav, og dernæst skal vi spørge os selv, hvilke midler, der staar i vor magt for at faa dette frem.

Det, som møder mig som det store savn i dr. Getz's lovudkast, og som jeg gjerne vil henlede andre kvinders opmærksomhed paa, er

det gamle udgangspunkt, at loven hjemler skjøgevæsenet som en nødvendighed, som den helt ud maa ignorere.

Det er dette, vi maa se at faa bort: Skjøgevæsenet maa af loven straffes som forbrydelse mod moralen og samfundet, og skjøgen og hendes kunder maa straffes af lovens haand.

Der er en uskreven lov, som arbeider i samfundene; det er folkets moralske bevidsthed, og mellem denne uskrevne og den skrevne lov foregaar der en stadig vekselvirkning. De bud i Mose lov, som begynder med: du skal ikke o. s. v., har i virkeligheden været grundpiller for samfundenes lovparagrafer i det store taget. Disse bud er blevne som en folkeeiendom, som en ubevidst lov, der læres uden at læres, hvad enten det gjelder mord, tyveri eller mened. Der er blot *et* af disse bud, som samfundet ikke straffer og ikke stempler som forbrydelse, undtagen i særskilt graverende tilfælde — det er synden mod det 6te bud. Og hvor lovens bogstav har stemplet dem, der har man ladet lovene sove, alle anstrengelser har vist sig frugtesløse.

Det er netop vekselvirkningen, som har manglet. Den skrevne lovs slaphed og slappe overholdelse har indvirket paa den uskrevne og omvendt, fordi folkets sædelige bevidsthed ikke har været vakt.

Det er vort arbeide, norske kvinder. Vi skal reise opinion rundt om i de tusind hjem, og vi skal reise den saa stærk, at det skal blive til et opraab over det hele land: ingen usædelig mand til folkets ombud. Thi den egenskab, som inderst inde bærer ethvert arbeide, det store saavelsom det smaa, det er troskaben, og det er netop denne dybe troskabsevne, som den usædelige forskjertser ved sit troløse liv. Den, som ikke kan være trofast i det smaa, vil heller ikke være trofast i det store, hvor lidenskaben bare øges ved ærgjerrighed.

Saameget har vort arbeide at betyde i denne sag, at jeg fristes til at sige, at hverken love eller vedtægter vil virke, hvis ikke vi reiser os som en magt. Først og fremst maa vi vække det sædelige alvor hos kvinderne selv — og det skulde løfte os høiere end alle mulige praktiske fremskridt.

Her skal grundmuren lægges dybt og sikkert, at den hele øvrige bygning ikke skal ramle sammen. Følelsen af sædelig kraft og alvor skal give os selvagtelse og værdighed og skabe andre formaal for vort arbeide end den ynkelige forfængelighed og behagesyge, som saamange kvinder slænger sine kræfter bort paa.

Vi har magt — er der en voksen kvinde, som ikke ved det? — vi har magt over mandens sjæl — aa lad os bruge denne gaadefulde magt i det godes tjeneste! Lad os ikke slaa af paa idealet! Idealet skal staa klart og skarpt. Er vor slægt for svagsynt, saa den ikke taaler det rene lys, saa faar vi se til at søge bodemiddel imod denne svaghed og sætte al vor kraft ind paa at blive saa stærke, at vi taaler

det. Det naaes ikke i et sprang. Men det naaes, saasandt vi kvinder vil reise os, saasandt vi tror paa dets retfærdighed, saasandt hver kristen kvinde vil nedbede Guds velsignelse over arbeidet. Lad os aldrig fornegte det krav til mandens renhed, som vi bærer i vort hjerte. For hver kvinde, som blir mor, skal det reise sig stærkere og stærkere: ren luft om vore børn i vore hjem, paa vore skoler, i vore thingsale. Lad os samle os om dette, saa at lovene om lige synd og lige straf for mand og for kvinde kan arbeide som en levende magt, der er sprunget ud af livet selv. Den sædelige fordring til mandens renhed er steget — kan vi ikke haabe, at den kan stige endnu høiere, saa at skjøgeuvæsenet baade af mand og af kvinde betragtes som en skamplet, som vi vil skjære ud af vort samfundslegeme.

Skjøgen og hendes kunder skal straffes som andre forbrydere, og ved vidneførslen over skjøgen skal hendes kunder tages op i forhøret og straffen. Det kan synes haardt at fælde dom over kanske det første fald hos en mand, men saa længe har kvinden baaret straffen alene og saa stærkt har samfundet beskyttet sine mænd, at vi mener, retfærdigheden faar engang ske fyldest. Hvis det gik ind i mændenes bevidsthed, at deres navne i en slig sag virkelig blev stillede offentlig sammen med disse kvinder, som de har brugt, og som de foragter, hvis de troede at straffen for fuldt alvor vilde ramme dem ligesaa sikkert i dette tilfælde, som om de havde hælet med en tyv eller skrevet falsk — jeg tænker nok, de vilde være varsommere. Og kanske angsten for straffen vilde holde de unge mere tilbage fra at indlade sig med slige kvinder, og at den vilde gjøre veien til utugtserhverv mere mørk og afskrækkende for vore letsindige søstre.

Vi kan ikke udrydde krig; men vi arbeider paa at trænge den tilbage; vi kan ikke afskaffe fattigdommen — men det er en samfundspligt at afværge og mildne den saa meget vi orker; vi kan ikke udrydde utugtssynden — men vi kan kjæmpe mod den paa liv og død.

Her er kanske dem, som smiler over en slig naiv tro paa, at mændene skal ville gaa med paa dette og tage det i betragtning ved lovgivningen.

Og dog — se paa livet selv. Finder vi ikke hos de bedste mænd og hos de lavest sunkne — denne trang til kvindens stærke renhed? Er det ikke den, som rører sig i deres ungdomsdrømme, er det ikke den, de elsker som det dyrebareste hos deres hustruer? Er det ikke det, som gir gutten tryghed hos sin mor og gjør hende høiere end andre mennesker i hans øine?

Hvis de virkelig troede, at de blev dømte i sine egne kvinders øine i dette stykke, saa vilde de lære at se paa sig selv med andre øine. *I samme mon, som vi er vort ideal tro, i samme mon vil manden vokse i sædelig renhed og kraft.*

Det er det aandelige brød, hvormed vi skal nære den opvoksende slægt. Lad os holde det høit og i ære. Lad os samle os om det og være det tro, alle vi, som bærer søster- og datter-, mor- og hustrunavn. Og Gud, kristendommens Gud, lægge sin magt i vort arbeide!

Bergen i mai 1895.

co.

Tjenerspørsmaalet.

Jeg gruer mig — rent ud sagt gruer mig; thi at drøfte piger sammen med fruer, det er og blir det kjedeligste jeg ved. Men det er ikke alt, som er kjedeligt, som kan undgaaes — jeg holder forresten paa, at man bør undgaa saa mange kjedelige emner som muligt — tjenerspørgsmaalet er desværre et af de uundgaaelige, saa længe vi trænger tjenere. Men det er mit store fremtidshaab, at vi skal lære at indrette os saa praktisk og letvindt og bli saa overlegne ligeoverfor „simpelt“ arbeide allesammen baade mænd og kvinder, at tjenere blir overflødige, ialfald i byerne. Det er et af de haab jeg har sammen med haabet om den evige fred og alkoholens udryddelse af verden; thi ligesom krig og alkohol er skyld i næsten alle de store sorger, saaledes er tjenerne skyld i næsten alle de smaa, og havde vi disse tre ting bragt ud af verden, saa synes jeg næsten vi havde „den nye jord“. Det er med tjenerne som med de staaende hære: havde vi al den tid, som gaar med til at opøve soldater og alle de penge, som gaar med til at underholde dem, saa kunde vi afhjælpe al verdens nød og fattigdom, og havde vi al den tid, som gaar med til — at ærgre os over vore tjenere og alle de penge til at lønne dem med, saa fik vi kanske *selv* tid til at gjøre deres arbeide og raad til at gjøre en mængde andre ting, som vi nu ikke har raad til. Men dette gjælder fremdeles bare byerne; paa landet maa vi ha tjenere, paa landet, hvor netop ingen tjenere vil være længer! Her maa vi ydmygt ligge i støvet for deres fod og tigge, om de vil være saa inderlig snille at være for den allerhøieste løn, de kan opdrive at nævne og for den aller hensynsfuldeste behandling i kristenheden. Og slaar de saa endelig til, efterat de har betinget sig hvadsomhelst, saa maa man kisteglad juble høit: „Jeg har, jeg har fæstet piger til vinteren!“ selv om de er uduelige og leie, halte eller skakke, mindreaarige eller alderdomssvage, blinde eller døvstumme — „jeg har, jeg har fæstet piger!“ Og saa ender det gjerne med en vild

krigs- og seiersdans; nei, jeg ber, bare *seiers*dans endda, siden kommer *krigs*dansen; thi for at kunne undgaa krig med sine piger, maa man være vis som Salomo, taalmodig som en engel, statsmandsklog som Bismarck, overlegen som Sokrates og ligesæl som Askeladden!

Men nu faar jeg vist skynde mig at fortælle, at jeg hverken er fordringsfuld eller trollete mod mine piger; de gamle siger, jeg er altfor snil mod dem. Helt fra min tidligste ungdom, fra jeg i selskaber begyndte at høre fruer drøfte sine piger, har jeg været deres ven og forsvarer. Altid holdt jeg med disse stakkars perpetuum mobiler, som aldrig *sad,* men bestandig stod eller gik og gjorde alt det kjedelige, tunge arbeide, vi selv ikke vilde eller kunde gjøre. Ja, jeg holdt med dem længe, helt til *nu,* men nu vipper vægtskaalen over paa den anden side, og al min medlidenhed er nu gaaet over til husbondsfolket. Nu har tjenerne det snart som dronninger, og husbondsfolket er overgivet til deres naade og til deres luner. Vi har saa længe snakket bare om tjeneres rettigheder, saa hvis vi nu ikke i lange tider snakker bare om deres pligter, bærer det bort i natten med altsammen. Hvem kan nu ha det bedre end en slig rød og rund og ligesæl og trallende tjenestepige, som er saa komplet ligeglad med, om der bruges for meget smør og fløde, om avlingen blir daarlig eller god, om besætningen dør af miltbrand, eller husbond gaar fallit, at hun traller lige muntert i vilden sky og sover som en stok med det samme hun lægger hodet paa puden? Naar verdens sorger trykker mig, saa ønsker jeg, at jeg var min egen tjenestepige, for hun har ingen, og naar jeg ingen penge har, saa ønsker jeg ogsaa, at jeg var hende, for hun har lommerne fulde til at kjøbe alverdens skrab og unyttige sager for. Og tjenestegutter paa landet, som har slig svær løn — 2 à 300 kroner om aaret er almindeligt —, hvor de søler sine penge bort, medens husbond maa nægte sig det allernødvendigste for at kunne udrede alle disse lønninger.

Naa, det kan være, at lønnen i og for sig ikke er for stor, skjønt det jo ialfald er en himmelraabende uretfærdighed, at de skal ha dobbelt saa stor løn som en pige, der har 3 a 4 timers mere arbeide om dagen, men trist er det ialfald, at deres penge ikke kan sættes fast for dem til alderdomsforsørgelse. Vidste man det, at disse høie lønninger, som det falder saa tungt at udrede, kom dem tilgode, naar de trætte og udslidte ikke kan arbeide mere, saa vilde aaget falde husbondsfolket adskillig lettere.

Men hvorfor har nu alle disse goder, som tjenerne nu har erhvervet, bare gjort dem ti gange fordringsfuldere, leiere og utaknemligere end før? Ja, nu synes jeg, jeg ser det sindsoprør alle fruerne kommer i, og de meget gammeldagse vil svare: „Fordi tjenere ikke *skal* og ikke *taaler* at behandles godt.“ Men *hvorfor* taaler de det

ikke? Kan vi virkelig slaa os til ro med den grund og saa med god samvittighed være baade leie og uretfærdige mod dem? Jeg mener, at grunden til, at vor humane opførsel mod dem ikke har gjort dem snillere og høfligere og mere pligtopfyldende mod os, ikke er den, at vi var for humane eller for snille mod dem, det kan man efter min mening vanskelig bli, men simpelthen den, at de ikke selv var *dannede* nok *endnu* til at tage imod dette paa rette maade. Men fordi de ikke er dannede nok, har vi ikke lov til ogsaa at være udannede; vi faar vedbli at behandle dem slig, som *virkelig* dannede mennesker altid har fundet det rigtigt at behandle sine tjenere, og saa haabe paa, at efterhvert som oplysningen stiger udover vore bygder, og efterhvert, som den undervisning, de faar, nærmer sig vor egen, saa vil de lære at gjengjælde vor høflighed med høflighed og faa det dannede menneskes forstaaelse af, at man for at opnaa rettigheder ogsaa maa opfylde sine pligter.

En revision af vore tjeneres forhold her i landet *var* visselig nødvendig; men nu siger vi foreløbig stop. Skal de ha endda større løn og flere fritagelser for alt muligt, saa maa ogsaa alle vi andre lønnes ganske anderledes. Som et bevis paa, at lønningerne nu er temmelig uforholdsmæssige, skal jeg tilslut faa lov til at sætte op et lidet regnestykke. Mange præstekald her i landet er paa mellem 1500 og 2000 kr. Deraf gaar til at lønne 2 piger og 1 gut, som er det mindste man kan ha for at drive den til embedet hørende gaard, ca. 5 à 600 kr. Skal man saa regne, at hver tjener spiser for mindst 200 kr. om aaret, blir det 600 kr. til, og den ofte talrige præstefamilie har saa, hvis embedet bare er paa 1500, 3 — tre — hundrede kroner igjen til sig selv, foruden en gaard, som i regelen gir — bare udgifter!

H. L.

Hvorlænge?

De mødtes, da foraarets solskin lo
Sit straalende smil over enge.
Som vaaren de leved, de unge to.
De leved — men ak! — Hvorlænge?

*

Han var den sterke, den brusende fos,
Der alt i sit skjød vil neddrage.

Hun lignede mere den blaa mimos',
Som bæver for kraften tilbage.

I sommerens fylde og hede luft
Han fordred, hun skulde trives,
De vaarblomster smaa med den fine duft
De fik ikke pleies og drives.

„Hun var jo kun hans! Hendes sjæl og alt,
Hver tanke, hvert haab var hans eie!
Hvor kunde hun da, hvad nu end det gjaldt,
Selv skille fra ham sine veie?"

Men høifjeldets ro, og dens himmel klar,
Den vakte en høiere længsel.
Med bævende hjerte hun gav ham sit svar:
„Min sjæl kan ei trives i fængsel.

Min aand maa faa vokse i lys og fred. —
Du vil leve i jordlivets mylder.
Det staar for mit sind, som det mørke sted,
Hvor ei aandsrigdom tanken fylder. —"

— Det dæmmede op i hans ungdomsmod:
„Hun elsked ei! Var ei hans eie! — —"
Han jaged afsted. — Nu hun ene stod —
Hun havde selv valgt sine veie.

Hun læste og tænkte trods længsel og savn.
Hendes tanke vandt klarhed og evne.
Men dybt i sit hjerte hun gjemte et navn
Og et minde, hun ei kunde nævne.

Han tumled i livets det vilde jag.
Han var mand. Han sin magt vilde kjende.
At herske og byde, se det var hans sag.
Men ingensteds fandt han dog — hende.

Saa vendte han hjemad. Hans vaardrøm var død.
Men forventningen lod sig ei kue.
„Kanske hun, som blandt alle for ham kun var fød.
Endnu blussed af vaarsolens lue?

Og de mødtes igjen. Og hans mandige blik
For de sjælfulde øine sig sænkte.
Hun var vokset fra vaartidens bævende skik,
Hun var bleven en kvinde, som tænkte.

Hendes sind var saa fast i sit alvor, sin tro,
Som hun ren var og sand i sit hjerte.
Men fra hans vei til hendes, der fandtes ei bro,
Det hun lærte i vemodsfuld smerte.

Det var verdens, det vilde, det brusende jag,
Som adskilte de elskende tvende.
Og om manden det havde sit sterkeste tag,
Saa det drog ham fra høiden og hende.

„Nedad til ham," det hvisked i sjælen saa tidt
Fra de magter, som nu ere stumme.
Men forgjæves hun ei havde kjæmpet og lidt.
Ei det fribaarne sind lod sig krumme.

„Han er fri! Han maa gaa, thi jeg valgte det selv.
Jeg paa høiden maa leve og virke.
Og ved fremtidshaabs rige og frugtbare elv
Maa jeg bygge paa sandhedens kirke."

*

Det var vaarens, den solrige tid, for de to
Dengang mellem de saftgrønne enge.
Og de drømte i vaaren og jubled og lo,
Og de leved i den — men hvorlænge?

O. Å.

Fra landsbygden.

Hun var en ung, vakker og naiv bondejente med store blaa øine og et varmt hjerte, men han var ogsaa ung og vakker, men seminarist og selvfølgelig meget udviklet.

Og saa forelsket de sig i hverandre. Hans haarde, jalu natur følte sig smigret ved hendes barnlige hengivenhed og beundring, hun havde sogar engang været hans elev, og hans venner mente, det vilde

bli ham en klamp om foden. Aarene gik og bragte ogsaa hende udvikling, udvidede hendes syn og gjorde hende uafhængig. Hvilken forbrydelse! Tænke sig hun, hans elev uden eksamen, og vilde gi sig til at ha en egen mening, hvad hadde hun med andet i verden end ham, ene og alene; omsorgen for ham og barna skulde være hendes lykke og maal, hvad der er over dette er af det onde. Ak, dette varme hjerte, denne fine sjæl med de stærke længsler efter alt stort og ædelt, der sidder hun grublende sig syg over skjæbnen. Hvorfor fik hun disse hede længsler og dette klare syn, naar hun bare skulde „made unger og koge mad“. Og han, som kan gjøre hvad han lyster, læse og ha meninger, han gjør det ikke, han finder det mageligst kun at studere sit lokalblad, drikke kaffe og lade verden seile sin sø.

Saa bryder hun med det „tækkelige“ og „kvindelige“, læser, hvad hun overkommer, interesserer sig for alle dagens brændende spørgsmaal, forfegter sin mening og gaar langt forbi sin udeksaminerede ægtefælle og blir *sine børns aandelige støtte*, men han blir ulykkelig, og hun ogsaa igrunden, det blir disharmoni.

Hvorfor har man da disse evindelige formler og denne smaalige pukken paa „kvindelighed“ og „huslighed“.

Ingebjørg.

Forskjelligt.

Paa tinget for Aamot i søndre Østerdalen mødte den 10de juli en kvinde, som er større skogeier i Osen anneks og begjærede sig stedet til aflæggelse af konstitutionseden, idet hun formente, at vor grundlov rettelig forstaat ogsaa hjemlede kvinder stemmeret, naar konstitutionseden var aflagt. Dommeren antog, at vor grundlov ikke indrømmer kvinder stemmeret, hvorfor der heller ikke for disse var anledning til at aflægge konstitutionsed, og negtede derfor at ta den fremsatte begjæring tilfølge. Der blev paa stedet begjæret bekræftet udskrift af det tilførte. (N. T. B.)

Se omstaaende side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

Sinstorvegd

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 15de septbr. 1895.	No. 18.

Kvindesagen i Tyskland.

I.

Kvindesagen i Tyskland har i de par sidste aar skudt en betydelig vext i forhold til tidligere. Vi skal gjennem endel numere søge at gjøre rede for det betydeligste inden bevægelsen. Her forudskikker vi et uddrag af en længere afhandling*) — der udkom for en tid siden af Lic. Johannes Weiss, prof. i teologi. Det er et tidens tegn, at en tysk teologisk professor kan skrive i den aand, og afhandlingen er af interesse ikke fordi den indeholder noget i og for sig nyt, men fordi den kaster lys over tyske samfundsforholde og over den tidligere tendens i den tyske kvindebevægelse:

„Vor saakaldte offentlige mening, og det vil sige mændenes mening, tilkjendegiver i væsentlige punkter en ringeagt for det kvindelige kjøn, som staar i modsætning til kristendommens ideal. Jeg taler ikke om den faktiske, grove skjændsel, som man lader overgaa kvinden, idet en grændseløs prostitution existerer og betales af mændene. Heri ligger jo den ved gjerningen millioner gange beviste anskuelse, at man har lov til at behandle en kvinde som en ting — og netop paa det punkt, hvor personligheden lider den dybeste skade. Jeg taler imidlertid ikke om gjerningen, men om disse tings bedømmelse af den offentlige mening. „Et nødvendigt onde“, „en med den borgerlige, kapitalistiske samfundsorden nødvendig sammenhængende tilstand“ o. s. v. Og om nogen tager tilorde i denne sag for at fordre reformer, eller om mænd slutter sig sammen til kamp mod usædeligheden, saa svarer man dem med spot eller ved at trække paa skuldrene.

*) Oversat for »Nylænde« af T. S. fra «Evangelisch sociale Zeitfragen».

D. v. s. det føles overhovedet ikke længer, at disse ting er en haan mod vort kristelige samfund; det føles ikke mere som oprørende, at en brutal praksis underlægger sig millioner af vore kvinder, for senere med et skuldertræk at kaste dem i afgrunden igjen. Den almene, moralske dømmekraft er idetheletaget paa dette punkt fuldstændig afstumpet. Grunden er da delvis at søge i det liv, mange mænd fører — der *paastaaes* endog, at ingen mand er uangribelig paa dette punkt. Og dog skulde man tro, at en, der her er sig sin skyld bevidst, dobbelt sikkert maatte anerkjende, at det er en *skyld;* thi han maa jo føle, at hans indre liv derved har faaet en ulægelig rift. Iøvrigt er det ogsaa et tegn paa, i hvor høi grad den offentlige mening bøier sig for de skyldiges anskuelser paa dette gebet, at man uden videre accepterer den opfatning, at *alle* mænd heri skulde være lige. Heldigvis er dette ikke tilfælde Men de, der paastaar dette, har interesse af at fremstille det saaledes, at de selv ikke er nogen undtagelse, men følger regelen, og vox populi snakker dem efter. I dette ord ligger imidlertid simpelthen den moralske bankerot. Thi deri ligger den tilstaaelse: Vi *alle* tilkjender i teori og praksis kvinden ikke den stilling, som hun efter kristendommen skal have. Nuvel — saa iallefald væk med hykleriet! da faar man ganske aabent tilstaa: Vi er intet kristeligt samfund, vi er de samme egoistiske barbarer, som vi har været, og det vil vi ogsaa vedblive at være!

Et tegn paa denne lavere værdsættelse af kvinden i nutiden er den fuldstændig omvendte bedømmelse, som samfundet lader blive kvinders og mænds forsyndelse til del. En mand gaar, selv om han er nok saa erfaren i alle afveie, alligevel ren som en engel igjennem livet. I særdeleshed naar han rigtig kraftig betoner religionens samfundsopholdende betydning, spørger ikke et menneske ham efter hans fortid eller efter hans personlige praktiske anskuelser. Den engang faldne kvinde beklager man vel, men overlader hende i det væsentlige til sig selv, og hun, der er naaet et stykke videre paa skraaplanet, hører ikke længer med til samfundet, og man lader hende ligge. I de lavere stænder forekommer det — og dette er et sundt tegn — at en mand ser bort fra en piges forgaaelse; i de høiere klasser er man maaske medlem af en Magdalenaforening, men det falder af sig selv, at man ikke gifter sig med nogen, paa hvis fortid der hviler blot en skygge. Hvad vilde ske, om vore tyske kvinder gjorde det samme, som de skandinaviske(!) under Bjørnsons indflydelse synes at tage sig sammen til: bedømme manden efter hans renhed og forlange at være den første hos ham, der fordrer, at han skal være den første hos dem. Jeg hører svare med haanlatter: Aa, de vogter sig nok for ar forringe sine chancer for giftermaal! Nu ja, — deri ligger netop kvindespørsmaalets hele jammer, at kvinden paa grund af tusinde hensyn maa lukke et øie eller to. Den samme

nød, der driver millioner af deres medsøstre ud i skammen, driver dem i armene paa en mand, gjennem hvem de langt hyppigere end det blir offentlig kjendt, paa det bitreste straffes med følgerne af hans forudgaaende liv — de og deres børn.

Og dermed er vi kommet til et andet punkt, ved hvilket ringeagt for kvinden som selvstændigt moralsk væsen træder skrigende frem. Jeg tænker her hovedsagelig paa de høiere klassers og middelstandens brøst: jeg mener forsørgelsesægteskabet og det rige giftermaal. Begge dele betyder en nedværdigelse for kvinden; begge dele kan og vil i mange tilfælde blive hende til forbandelse. Den unge pige, der af hensyn til ubemidlede forældre og i betragtning af den store konkurrance gifter sig for at forsørges, er udelukket fra det fri, personlige valg, paa hvilket jo dog det normale ægteskab skal hvile. Undertiden følger der jo noget med, som den unge pige kalder kjærlighed, undertiden heldigvis ogsaa virkelig kjærlighed; men i utallige tilfælde er det dog et skridt af den saakaldte „fornuft", der muligens kan være praktisk, men som ikke har noget at gjøre med den virkelige, praktiske fornuft. Deraf følger da de utilfredsstillende ægteskaber, som ikke er sjeldne, om de end sjelden fremtræder som saadanne. Denne tilstand svarer ikke til det, som kristendommen forlanger for kvinden: frihed og valg efter etiske hensyn i denne helligste og største sag. Her gives der faktisk kun det ene middel: at stille den hidtil til ægteskabet henviste kvinde paa ny grund: sætte det som hendes kald selv ved sit arbeide at forsørge sig. Langt raaere er dog giftermaalet for *penge*. Ikke det er det værste, at mange mænd, hvem samfundet med et muntert, elskværdigt smil giver kjælenavnet „verdensmænd", holder rige, ulykkelige piger for gode nok til at betale deres gjæld; det allerværste er nemlig, at det kristelige samfund spøger med det, istedetfor at kalde tingen ved det navn, den fortjener: en skurkestreg. Ilde er det, at staten bringer en række af sine embedsmænd til enten at gifte sig med en rig kone eller forblive ugift. Men værre er, at store kredse af mænd anser det som noget, der „simpelthen falder af sig selv" at gifte sig med en rig kone. Hvilket er det samme som, ret og slet at proklamere, at ægteskabet i første linie er en forretning, en forsørgelse for mændene. Sikkerlig gives der ogsaa i disse kredse normale ægteskaber; men at disse ikke er regelen, og kun danner undtagelser, lærer vor nyeste literatur os, der vistnok ikke skildrer „sandheden", men som dog trækker visse foreteelser, der kan ansees som symptomer paa en farlig, indre sygdom, frem i en ganske vist grel, men gavnlig belysning. Heller ikke her gives der mer end et middel. Det kristelige samfund, hvis det idetheletaget endnu gjør fordring paa dette navn, maa opdrage sine døtre ved et virkeligt kald til modne karakterer; det maa give dem en alvorlig, etisk livsanskuelse og kjendskab til verden,

for at de ikke hjælpeløst skal være hjemfaldne til enhver rutineret jæger, der gjør dem den ære at ville gifte sig med dem.

I disse to det moderne samfunds, som det synes, „helligede“ institutioner, viser der sig en ringeagt for kvinden, som det er umuligt at kunne tænke sig større. For enhver pris blive gift! Ideale ægteskaber gives der kun sjelden! Mangen mor ved, hvad hun gjør sig skyld i i et saadant tilfælde, men aarker ikke at sætte sig op imod den almindelige fordom. Hun er selv ikke anderledes opdraget, har ikke energi til at modstaa tilskikkelsen. Lad være, at der eksisterer ægteskaber, som tiltrods for alt dette bliver lykkelige. Mange gives der iallefald, der skjuler en verden af ulykke og jammer. Og paa det umaadelige antal af saadanne ægteskaber er det, at de moderne modstandere af ægteskabet peger hen, for at bevise denne institutions indre usandhed og aflægshed. (Forts.)

Det internationale lærerindehjem
i Stockholm

har, saavidt jeg husker, været nævnt et par gange i „Nylænde“.

Under mit ophold i Stockholm har jeg lært hjemmet nærmere at kjende, og i ordets fulde betydning kan jeg si, at det er et hjem — et lyst venligt et, hvor man ikke skal være ræd for at støde an mod regler her og der; men hvor gjensidig kjærlighed tilsiger en den rette takt. Just fordi jeg selv blev saa glad i det, har jeg faaet lyst til at fortælle andre lidt om det.

Høsten 1893 berammedes et forberedende møde for at udforske, hvordan stemningen var for virkeliggjørelsen af den tanke at danne et internationalt lærerindehjem i Stockholm. Da sagen omfattedes med varm interesse, dannedes der en komité, der skulde virke for tankens realisation.

Denne komité søgte da gjennem pressen at gjøre sagen bekjendt. Der indsamledes ad forskjellig vei et par tusind kroner, fra Schweitz kom et større pengebeløb. I mai 94 sammenkaldte komitéen flere for sagen interesserede personer til et møde, hvor fru Amanda Kerfstedt holdt et varmhjertet foredrag. Forslag til statuter blev godkjendt og foreningen konstituerede sig under navn af „Foreningen for Stockholms internationale lærerindehjem.“

Der dannedes derpaa en bestyrelse bestaaende af flere damer og herrer. Derefter udsendtes cirkulærer til 90 høiere „flickskolar“ i Sverige for at samle bidrag og vinde interesse for sagen.

Da det i september 1894 viste sig, at dels de indkomne bidrag, dels saadanne, som var lovede, var tilstrækkelige til en begyndelse, og bestyrelsen desuden havde udsigt til at vinde en dame som frk. Louise Andrié til bestyrerinde, besluttede man saa fort som muligt at oprette hjemmet

En bekvemmelighed paa 6 værelser samt pigeværelse og kjøkken beliggende i Kungsgatan 26, 4de etage leiedes fra 1ste oktober 1894 og møbleredes fuldstændig med undtagelse af bestyrerindens eget værelse. Dels gjennem gaver og dels gjennem den store rabat, som flere handelsfirmaer gav, blev udgifterne forholdsvis smaa. Bestyrelsen lod senere afholde en tombola, der gav et nettoudbytte af kr. 3000, større pengebeløb indkom desuden fra H. M. dronningen, H. K. H. kronprinsessen med flere.

Det bestemtes saa, at hjemmet skulde tage sin begyndelse fra 1ste jan. 95.

Dette var væsentlig et kort uddrag af aarsberetningen for foreningnn 1884—95. Maa jeg saa faa lov til at fortælle lidt om mine personlige indtryk fra hjemmet. En kollega af mig og jeg var, saavidt mig bekjendt, de første norske, som har boet der.

Kungsgatan 26 er ikke langt fra Centralstationen kun om hjørnet fra Vasagatan, saa det ligger overmaade heldigt for tilreisende. Det er en imponerende fire etages bygning. Gange og trapper er af sten og gangene er udmerket smukt udstyret med imiterede marmorsøiler o. s. v. Den nederste gang blir om vinteren opvarmet.

I 4de etage staar paa døren midt for trappen: „Stockholms internationale lærerindehjem". Vi trykker paa knappen til den elektriske klokkeledning, døren lukkes op, og ansigt til ansigt staar vi med frk. Andrié, hjemmets bestyrerinde. Vi ser straks, det er en personlighed, vi har for os. Vi siger vore navne, anmeldt er vi for længe siden, da der er rift om plads, — og straks rækkes os haanden til et „velkommen frøken", sagt med en saadan inderlighed i stemmen, at vi er tagne med storm. Efterat ha hængt vort overtøi i „tamburen" tar frk. Andrié os uden videre om livet og fører os ind i spisesalen, hvor vi presenteres for de tilstedeværende.

Da jeg kom der nu i sommer var der 3 danske, 3 svenske og en tysk-svensk. De var alle fra forskjellige byer. Nationalitet og troesbekjendelse har her intet at sige; en af damerne var saaledes bestyrerinde for et jødisk institut. Frk. Andrié selv er fra Neuchatel, altsaa schweitzer og konversationen i hjemmet gik derfor ofte paa fransk.

Under mødesdagene boede der 15 og spiste 22 i hjemmet. Spisesalen var rummelig og lys. I mangel af andet samlingsværelse brugte man den, og her savner man hverken piano eller blomster. Alting viste her smag og properhed uden luksus. En stor boghylde mangled

heller ikke, dog var det mest bestyrerindens private eiendom, der fyldte hylderne. Man kunde jo se, at alting var i sin begyndelse. Soveværelserne var alle venlige og lyse, samt forstandigt og smukt møblerede. Som et kuriosum kan jeg fortælle, at det var det første sted, jeg paa min 6 ugers reise fandt speilet stillet paa en rimelig plads.

Den anden aften, jeg var der, samlet vi os om det lille bord foran sofaen, bordlampen blev tændt og blomsterne dufted i værelset.

I samtalens løb spurgte jeg saa frk. Andrié, hvor de kunde komme paa den tanke at danne hjemmet.

Hun oplyste da, at der ikke var mindre end mellem 70 og 80 franske bonner i Stockholm, flere unge schweitzerinder, samt lærerinder af andre nationaliteter. Mange af disse, især de, der virker som lærerinder i familierne blir ofte yderst daarligt lønnede, saa det falder dem meget vanskeligt at holde et nogenlunde godt hjem, „och jag syntes så synd på dem, fröken“, sa frøken Andrié. Hun fortalte mig, hvor vanskeligt det i begyndelsen faldt at faa selv dem, der ellers interesserte sig varmt for kvindens sag, til at forstaa, hvor daarligt disse kvinder, der intet hjem havde, maatte være stillet i sine ledige timer, og hvor trist, især søndagene, maatte falde dem.

Nu samles flere af disse udenlandske lærerinder, som ikke bor paa hjemmet, især franske og schweitzere, hveranden søndagseftermiddag i hjemmet, som derved er bleven som en samlingsplads for dem, hvor bestyrerinden som en mor staar dem bi med raad og daad.

Reglerne for hjemmet er meget enkle; men som frk. Andrié selv sa', ikke fuldt tilfredsstillende, da det endnu er i sin begyndelse. Jeg skal faa lov til at citere nogle af dem.

§ 1. Ansøgning om at faa bo i hjemmet stiles til forstanderinden og maa være forsynet med presteattest samt bevidnelse fra en „tillförlitlig“ person om vedkommendes virksomhed.

Denne bestemmelse kunde jo synes noget streng, men frøken A. tilføied, at for dem, der allerede var ansatte lærerinder, kunde det jo ikke være nødvendigt med alle disse attester. I foreningens love § 2 er desuden optaget bestemmelse om at kun dannede kvinder, der helliger sig undervisnings- eller opdragerkaldet, har adgang til hjemmet.

§ 3. Pensionærer, der lider af smitsom eller længere og sværere sygdom maa fraflytte hjemmet.

§ 4. Foruden møbleret værelse, sengklæder og, om saa ønskes, sengelinned, erholdes fuld kost, bestaaende af frokost, mellemfrokost, middag med kaffe og aften.

For alt dette betales kr. 1.75 pr. døgn og kr. 45—47 pr. maaned, naar man deler værelse, kr. 0.60 pr. nat o. s. v. Reisende, som bor i hjemmet, kan og erholde enkelte maaltider.

§ 6. Drikkepenge maa ikke gives tjenerne.

§ 8. Til maaltiderne maa pensionærerne punktlig indfinde sig.

Der har allerede været saa mange ansøgninger om plads paa hjemmet, at man tænker, paa at leie flere værelser. Allerede de jeg var der maatte der leies 3 i 3die etage. Antageligvis kommer hjemmet om ikke lang tid til at omfatte hele 4de etage.

Frk. Andrié havde i den første tid kun en pige, men har i den senere tid havt 2, og endda er der ikke lidet at udrette, da har sin fulde hyre begge to.

Men det, som især udmerker hjemmet er den hyggelige omgangstone, man kan tale frit, spøge og le uden at tænke paa, at man er fremmed, man føler sig som hjemme

Denne hjemlige følelse maa være endnu mer velgjørende for dem, der for længere tid maa opholde sig i en fremmed by og et fremmed land uden slegt eller venner, for dem maa det være en velsignelse, som ikke nok kan paaskjønnes, og jeg er vis paa, at kan varm tak og varme ønsker bære hjemmet frem, vil det nok vokse sig stort

Bergen, $^2/_9$ 95.

E. L.

Fra Danmark.

„Kvinden og Samfundets" augusthefte har en redaktionsartikel, der heder „Kvinders deltagelse i sædelighedskampen". Først gives en kort beretning om hvorledes de norske kvinder har ført denne kamp i det sidste aar, derpaa fortsættes saaledes:

„I Danmark var anledningen til dette aars alvorlige protester mod den bestaaende sædelighedsordning ikke mindre dramatisk. I slutningen af marts rystedes hele København pludselig op ved et revolverskud i sædelighedspolitiets egne lokaler. Det var chefen for denne afdeling, den af mange saa høit priste inspektør Korn, som havde sat revolveren for sin tinding og unddraget sig den regnskabsdag, som han ved sine indviklede affærer — og det nerop i sit embede som sædelighedspolitiets chef — havde set nærme sig. Man spurgte efter grunden til dette opsigtsvækkende selvmord. Myndighederne prøvede at dække derover og forklare det som en privat sag. Men folkets mistanke var vakt. Den største del af pressen gik i spidsen og forlangte fuld besked. I borgernes raad blev der stillet forespørgsel derom, og et svar blev givet, som tilfredsstillede ingen. Kravet blev stærkere og stærkere. Rygterne svirrede i luften, de politiske valg stod for døren, og bølgerne gik høit — ikke alene i København, men over hele landet. Valgene

blev overstaaede, men endnu var sløret ikke løftet for de mystiske affærer, og al interesse samledes nu om denne sag. „Forening imod lovbeskyttelse for usædelighed" sammenkaldte da et møde i koncertpalæet, Københavns største sal, for at give borgerne leilighed til at fremkomme med den fordring, som laa paa alles læber: Nedsættelsen af en blandet kommission til at undersøge, *hvorledes* politiet haandhæver prostitutionsloven og det paa denne hvilende regulativ. Længe før tiden var salen, som rummer 1600, fyldt til sidste plads, og ca. 2000 maatte gaa bort uden at kunne faa plads. For dem, der have fulgt sædelighedskampen her hjemme i de aar, den har været ført, var det et høitideligt øieblik at skulle tale til en saa stor og alvorlig interesseret forsamling af mænd og kvinder. Paa foreningens vegne talte formanden, pastor Holck, frk. Charlotte Sannom og frk. Anne Bruun, endvidere borgerrepræsentant Marstrand, landsthingsmand Knudsen og flere talere. Alle enedes om at forlange kommissionen nedsat og det langt overveiende flertal tillige om at forlange hele den offentlige prostitution afskaffet. Det var et møde, som ved sin alvor og værdighed gav forkæmperne for prostitutionens afskaffelse nyt mod og haab paa fremtiden og ny forvisning om, at arbeidet for denne alvorlige sag ikke har været forgæves. To resolutioner indsendtes til jusitsministeren, som imidlertid ikke ønskede en kommission nedsat, men henviste undersøgelsen af politiets forhold til kriminal- og politiretten. Ved denne undersøgelse har det vist sig, hvad der for saa vidt er en naturlig ting, at de mænd, der skal haandhæve en usædelig lov, ikke kan undgaa at demoraliseres af selve loven. Men igjennem alt det uhyggelige, som denne sag har bragt frem for dagens lys, har kampen for kønnenes ligeberettigelse indenfor lovgivningen vundet sikrere fæste iblandt borgerne i vort land. En lov, der kan føre til slige tilstande, er i virkeligheden dødsdømt — før eller senere.

Og i hele denne sag — ligesom i hele sædelighedskampen er kvinderne for alvor med. De staar ikke ene i kampen, og det er godt, at mænd og kvinder kan hjælpe hinanden i en saa vanskelig sag, men de gør deres store del af arbeidet, og de gør det, fordi det er naturligt for kvinder at antage sig de ulykkeliges sag, og ingen er saa elendig og ulykkelig som den prostituerede kvinde.

Og derfor kan de norske og de danske kvinder række hinanden haanden i bevidstheden om, at retfærdighed mellem kønnene, mands og kvindes ligestillethed overfor loven er en sag, der er sin kamp værd og sikkert nok skal seire til slut."

Illustreret bibelhistorie

af *Dorothea Schjoldager*, lærerinde ved Kristianta folkeskole.

Idet man tager frk. Schjoldagers nye bibelhistorie for sig, bliver uvilkaarlig ens første tanke denne: Er ikke Vogts udmerkede lille bibelhistorie længer tilstrækkelig? Behøves nogen anden lærebog paa dette omraade? Det kunde synes, som hele det nitide arbeide, frk. Schjoldager har nedlagt i sin bog, var overflødigt. Men det bliver kun det første og overfladiske indtryk. – Hvilken hovedfordring bør man stille til en bibelhistorie? Det maa vel blive denne, at bogen skal blive en leder til *kjendskab i* og *forstaaelse af* bibelen. Undersøger man, hvorledes denne fordring er tilfredsstillet i Vogts lille bibelhistorie og i frk. Schjoldagers, saa maa man komme til det resulat, at den førstnævnte — i sit tiltalende, saa nær bibelen holdte sprog — giver kjendskab til bibelens vigtigste begivenheder, men at den sidstnævnte — samtidig som den giver kjendskab, ogsaa giver barnet en indgaaende *forstaaelse,* og det ikke alene i de let forklarlige ting; nei, bibelens vegtigste sandheder er her ikke omgaaet; de er trukket frem og netop fremstillet paa en saadan maade, at barnet kan forstaa, huske og tilegne sig dem som personligt eie. Det gik mig ved gjennemlæsningen af denne bog saa, at jeg fik se ikke faa af de ting i bibelhistorien, som jeg kan huske i hele min barndom stod høist svævende, usammenhængende og gaadefulde for mig, fremtrukket og kastet et skarpt og klart lys over. — Der kan indvendes, at de forklaringer, som forf. har givet i sin bog, kan og bør gives af læreren; de bør ikke være i barnets lærebog. Hvorfor ikke i lærebogen? Enhver, som har med børn at gjøre, har vist gjort den erfaring, at den sikreste tilegnelse af en lærers forklaring sker da, naar der staar et resumé af denne i barnets lærebog. Den indvending, at frk. Schjoldagers bog stænger for, at en lærers individualitet kan komme frem i undervisningen, skriver sig vel fra sneversyn; tvertimod skulde netop det, at lærebogen leverer righoldigt og indgaaende stof, gjøre læreren tryg, saaledes at han kunde lade sin personlighed faa raade og beaande undervisningen. Og hvor lærerens personlighed ikke strækker til, kan frk. Schjoldagers bog raade bod paa meget.

Resultatet af denne sammenstillen mellem Vogts lille bibelhistorie og frk. Schjoldagers maa efter det foregaaende blive: Vogts tilfredsstiller den ene del af hovedfordringen til en bibelhistorie: kjendskab til bibelen. Frk. Schjoldagers tilfredsstiller begge dele: kjendskab til og *forstaaelse* af bibelen. Det mindst tiltalende ved frk. Schjoldagers bog

er stil og sprog, der paa sine steder uden nødvendighed fjerner sig fra bibelens ophøiede, poetiske simpelhed. Med hensyn til det ydre udstyr forekommer det mig, at en bibelhistorie helst bør være uden billeder. Bibelske billeder bliver vel neppe tiltalende, uden at de er storartede kunstverker; saadanne kan man jo ikke forlange i en skolebog; men da bør man heller være dem ganske foruden. Var disse to her paapegede mangler rettet, vilde frk. Schjoldagers bog være overmaade anbefalelsesværdig at indføre saavel i vore middelskoler — hvor den paa grund af sin uddyben af stoffet ogsaa paa de høiere trin kunde erstatte Vogts større bibelhistorie — som i folkeskolen.

En lærerinde.

Føljeton.

Sneklokken.*)

„Hvorfor er I komne nu, I smaa sneklokker? Hvorfor venter I ikke til sommeren, den deilige, lune sommer, naar alle de andre blomster staar i sit fulde flor?“ spurgte en efeugren, der bøiede sig over en klokkeklynge.

„Om sommeren“, svarede en liden forkrøblet klokke, der stod grenen nærmest, „er der saa mange blomster til at oplive naturen. Og fordi vi alle er skabte til at glæde menneskene, indfinder vi os nu, medens sneen endnu ligger ren og hvid, og alle de andre blomster slumrer; vi bebuder vaarens komme for de gode mennesker. De elsker os. — Se, det er vor løn, vor fryd.“

„Kald ikke menneskene gode, du uerfarne blomst. De er ikke gode, men onde, aa, saa onde. — Jeg har ikke staaet her saa lang tid for intet. — Ved I, hvordan menneskene belønner eder, sneklokker? Jo, de glæder sig over eder, og saa forkorter de eders levetid. Jeg har i mange, mange aar seet blomster som eder, beskedne og smaa, spire op, og naar de saa har naaet en vis alder, bliver de tagne, afbrukne af de ufølsomme mennesker. Er det godhed? Nei, nei, oprørende grusomhed. I ofrer dem eders alt; og sandelig, de tager alt.“ Saa talte en kristtornbusk, der var sneklokkernes nabo.

*) Skrevet af en af abonnenterne, en 13—14 aar gammel pige.

„Forstyr ikke klokkerne i deres lyksalige uvidenhed, kristtorn. Ak, kun altfor unge faar de nok føle den jernhaarde, iskolde virkelighed.“ Det var efeugrenen, der tog tilorde og vedblev, henvendt til sneklokkerne: „Glæd eder, I kjære smaablomster, eders, ja vores alles, lykke bliver kort. Idag er I sammen; hvad morgendagen vil bringe ved I ikke. Derfor glæd eder, medens I kan.“

„Ja, vi vil juble, synge og være lykkelige sammen,“ udbrød den lille forkrøblede. „Vi vil glæde menneskene, det er jo vort kald, gjøre dem bare, bare godt, saa er ogsaa de gode. Tak, tak, gode Gud, for vort herlige liv. Smil, fryd eder, klokkesøstre!“

Og klokkesøstrene fulgte opfordringen; der lød kun sang og jubel fra den lille venneklynge. Det var et herligt liv.

De smaa snefnug bedækkede klokkerne; de rystede dem muntert af sig Solen tilsmilede dem et godmorgen; blomsterne smilede igjen. „Leg med os!“ tilraabte de fuglene, der hoppede om iblandt dem; ogsaa fuglene var glade i de smaa, englelignende væsener; de kvidrede for dem og opmuntrede dem med sine sange. „Glæd eder over os. Vi er komne blot for eders skyld!“ tiljublede de menneskene. „Ja, lad os glæde os,“ var svaret, og „knak—knak“ sa' det: den ene blomst efter den anden maatte lade sit liv. Kun den lille forkrøblede fik lov til at staa igjen. „Isch, den er saa styg,“ sagde en stemme; det var grunden. Men dens kamerater blev baarne afsted. Hvorhen? ja, det vidste hverken den eller de selv; de var jo nu ligesaa mange smaa lig.

„Ene — forladt og forskudt,“ sukkede sneklokken; nu vidste den, hvad det var, og den var ikke saa stærk til at bære modgang, den arme skabning.

Den deilige, blaa himmel og de vakre omgivelser var jo de samme, — sneklokken saa intet af dette nu. Den følte kun en knugende, tung sorg. Ak, den havde jo nu intet at leve for; kunde ikke engang glæde nogen ved sin nærværelse — den var jo saa styg.

„Aa, lad mig blot dø,“ var dens bøn; og den fik dø.

Den bøiede sin hvide klokke mod jorden og sank pludselig sammen, den lille, yndige blomst; ingen anede, hvad den havde lidt eller bekymrede sig om dens død uden efeugrenen, der havde faaet den saa kjær. „Stakkels, stakkels ulykkelige,“ sukkede grenen, „din lod var tung. Og ak, den samme skjæbne har rammet og vil fremdeles ramme eder, smaa sneklokker. Aa var jeg blot istand til det, da vilde jeg være eders, sneklokkernes, talsmand blandt menneskene. Ikke enhver er det givet at føle med, at forstaa eder.“ *Ca.*

Forskjelligt.

Agathe Backer Grøndahl er uden sammenligning naaet videst af alle komponerende nordiske damer — er den enstemmige dom i danske blade efter afholdelsen af kvindernes konserter i Kjøbenhavn. I et telegram til „Verdens Gang“ af 9de septbr. heder det:

„Medens den første af de konserter, som er arrangeret i forbindelse med kvindernes udstilling, var lidet interessant hævede den anden konsert, som afhotdtes iaften, sig betydeligt over sin forgjænger. Af de opførte kompositioner, ragede fru Agathe Backer-Grøndahls musik høit op over de andre. Fru Musæus spillede fire af komponistindens klaverstykker, og fru Dagmar Sterky sang fire af hendes sange, begge under det varmeste bifald. Særlig var „Liden Kirsten“ til tekst af Vilhelm Krag bedaarende og blev henrivende sunget af fru Sterky. Af de øvrige kompositioner, som opførtes, vakte fru Inga Lærum Liebigs mest opmærksomhed. Efter fru Agathe Backer-Grøndahls sange gjorde denne kunstnerindes to sange til tekster af Wilhelm Krag den største lykke.

I sidste hefte af tidsskriftet „For kirke og kultur“ findes optaget et foredrag af *Thv. Klavenæs* om „De mishandlede hustruer og vor lovgivning“. De finere former for mishandling vil altid unddrage sig lovens arm, men de grovere former kan vor lovgivning beskytte bedre mod end den gjør. Den brutale mishandling af hustruen bestaar dels i, at manden unddrager hustru og børn det nødvendige til livsophold, dels i, at han ligefrem mishandler hende paa legemet. Ofte er begge disse former af mishandling forenet. Forf. slutter saa: „Naar manden istedetfor at være støtte er byrde og istedetfor vern er fare, da er dog ingen kvinde værre stillet end netop hustruen. Jeg maa derfor slutte med den bøn til alle, som arbeider for kvindens sag, først og sidst til de kvinder, som her er virksomme: glem dog ikke de elendigste af de elendige, *den mishandlede hustru.*“

Iaar **deltog for første gang** kvindelige studenter i russelaget. *Frk. Wexelsen* svarede paa den velkomsthilsen, der rettedes til dem fra den mandlige rus.

NB. Vi faar stadig henvendelser fra landsbygderne om at sende kvindelige foredragsholdere — men maa som regel give afslaaende svar. Er der ingen f. ex. af de kvindelige studenter, som føler sig kaldet til at forkynde udover landet? Helst vil man høre om kvindesag.

Bøger indsendt til redaktionen.

Hulda Garborg: **Mødre.** Drama i tre akter. Kristiania. Feilberg & Landmarks forlag. 1895.

Møllen ved Floss. Udvalgte Skrifter af *George Eliot.* Oversat af Chr. A. Bugge. Kristiania. Grimsgaard Mallings forlag. For Danmark Wilhelm Priors Hofboghandel. 1895. I hefte. Pris 50 øre.

Bessie Castrells historie. Fortælling af fru *Humphry Ward.* **Du er kjød af mit kjød.** Fortællinger af *Kr. Janson.* Cammermeyers Novelle- og Romanbibliotek Bind 13 og 14. Pris pr. bind 50 øre. Elegant indb. 75 øre.

Lotterisvindel og Spillegalskab. En udredning og en advarsel. Frit efter det tyske. Pris 40 øre. *Kristiania.* Forlagt af Bibelordbogens exp. 1895.

NB. Svar fra H. L. til **G. D.** ianl. „Vore eventyrs kvindeskikkelser" kom for sent til at optages i dette hefte; — vil komme i næste.

NB. Hr. Bernt Støylens brochure „Kvinderne og sædelighedslovgivningen erholdes i bogladerne for 10 øre pr. stykke. Større bestillinger modtages paa „Nylændes" kontor.

NB. Indsendere maa opgive sit navn tii redaktionen.

Se omstaaende side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 1ste oktbr. 1895. | No. 19.

Et varsko

til unge damer, som vil undvandre til Amerika.

Brooklyn, 13de Sept. 95.

Til „Nylænde"s Redaktør.

„Hvorfor sætter De Dem ikke ned og skriver lidt til „Nylænde"? har en af Deres venner her og abonnent paa Deres blad ofte sagt til mig. „De interesserer Dem jo for sagen, hvorfor da ikke støtte den." I begyndelsen forekom det mig aldeles umuligt, jeg skrive til en avis! Nei det gik ikke, og naar jeg saa ikke skrev, var det ikke viljen, som mangled, men bare beskedenhed, skjønt jeg maa tilstaa, at jeg aldeles ikke hører til de beskedne. Men saa er det en ting, som har ligget mig saa paa hjertet, at jeg *alligevel* maa skrive om den til „Nylænde".

Sagen er nemlig, at her er, og aarlig kommer en hel del unge damer over fra Norge, og jeg har al grund til at tro, at de fleste ikke ved, hvad de kommer til.

Hvorfor kommer de? Er det fordi de tror, her er lettere at komme frem i Amerika? Er det andres lokkende beskrivelse over landet? Er det lysten til eventyr? Eller er det bare trangen til at komme ud, ud over de høie fjelde? Jeg har hørt alle disse ting anført som grunde. Som oftest har det da været andres lokkende beskrivelser, som har fremkaldt „Amerikafeberen"; — og saa maatte de drage. Men jeg tror jeg tør paastaa for de flestes vedkommende, at feberen har forladt dem efter ganske kort tids ophold i landet; naar de selv har faaet prøvet, hvad det vil sige at være her over. Vilde de unge damer mere aabent fortælle, hvad de virkelig havde at gjennemgaa, tror jeg, flere vilde betænke sig paa at komme hid. „Jeg vil ikke for nogen pris i verden fortælle, hvorledes jeg virkelig har det til dem derhjemme, de

vilde blive rent forfærdet; ja, kan hænde folk ikke engang vilde tro mig," sagde en dame, som fortalte, hvorledes hun havde det i sin nye tjeneste, da jeg spurgte, om hun havde fortalt det til dem derhjemme.

Det er noget, som siger sig selv, at den første vanskelighed, som stiller sig iveien for de nyankomne, er sproget. De fleste kan i almindelighed sit skoleengelsk; men hvad derhjemme fordres til middel- eller guvernanteskolen, finder man snart, hjælper lidet, i alle tilfælde for det første, senere er det jo en god hjælp til udtalen o. s. v. Imidlertid hindrer altsaa dette de nyankomne i at komme frem. Og hvad skal de saa gribe til? Der bliver ingen anden udvei end at tage ud og tjene. Den bedste post, som kan opnaaes, er som barne- eller kammerpige, er man kommen ind i sproget, som „nursery governess." Jeg har selv tjent i to lange, lange aar og kjender saa godt til, hvad enhver har at gjennemgaa i samme stilling. Det er ikke alene det at være bundet, berøvet sin frihed, men det er den omgang, man daglig har. Herskabet er ikke værst, men tjenerne. Vil man ikke blive aldeles fysisk nedbrudt af arbeide, bør man helst se at komme i et stort hus, hvor der er flere tjenere om at udføre arbeidet, altsaa bliver man jo henvist til deres omgang, og *det* forekom altid mig værst; og jeg har hørt mange sige det samme. Trækker man sig tilbage og holder sig for sig selv, kan ens medtjenere sandelig gjøre en livet surt; saa dersom man vil have husfred, faar man ofte bide i det sure æble. Den frie tone, som her i Amerika hersker mellem begge kjøn, gjør, at man som oftest er udsat baade for paatrængenhed og uforskammethed, hvis der er mandlige tjenere tilstede, og jeg har hørt ikke saa faa, som har maattet fraflytte gode poster af samme grund. Dernæst hvad udvikling er der i at tjene? Jeg kan ikke tænke mig noget mere trivielt og kjedeligt. Hvad lærer man? At underordne sig, ja, det er en vigtig faktor, og god at tage med, men det er ogsaa alt. Man har ikke tid til at vedligeholde sine kundskaber og interesser; thi amerikanerne forstaar at beslaglægge ens tid. Endnu en ting: det er en anerkjendt sag, at mennesker, som omgaaes, har gjensidig indflydelse paa hinanden, saa ogsaa her. Jeg har seet damer ved ankomsten hid, og jeg har mødt dem aaret efter. Mange, altfor mange, er blevet svært degraderede. „Jeg liker at tjene," sa en dame til mig, „jeg ligesom føler mig hjemme iblandt tjenerne nu." „Jeg kunde ikke tænke mig at begynde med noget andet," sa en anden, „tænk bare, hvor usikkert alt vilde være, før jeg kom igang med noget andet, nu har jeg mit daglige ophold og behøver ikke at tænke paa fremtiden." De har opgivet alt, hvad de før ansaa for det største og værd at kjæmpe for.

Jeg ved at lyspunkterne i de to aar, jeg tjente, var hveranden

torsdag og hveranden søndag, naar jeg fik fri og kunde besøge mine venner. Hvor inderlig saart var det ikke, naar jeg en enkelt gang var buden bort og ikke fik lov at gaa, eller jeg fik lov, og fruen i sidste time kom og sagde, at jeg maatte være hjemme, da hun kom til at gaa i teatret, hvor hun havde været omtrent hver aften i ugens løb, eller naar jeg endelig kom afsted, og havde ordre at være hjemme kl. 10. og maatte bryde op kl 1/29 for at naa hjem til fastsat tid. Dette var Amerikas gyldne frihed, som *jeg* havde drømt om. Og de fleste har erfaret akkurat det samme.

I henseende til arbeidet i Amerika, saa vil jeg kun stille et spørsmaal: Hvoraf kommer det, at saa mange maa underkaste sig operationer for underlivstilfælde enten ved sin tilbagekomst til Norge eller, efter at de har været her et par aar? Spørg lægerne og jeg tror vi vil faa til svar: For haardt arbeide og for megen løben i trapperne. For morro skyld talte jeg, at jeg løb 47 gange fra fjerde etage til første og omvendt, den første julaften, jeg var herover — medens de der hjemme feirede jul. Men er det lysten til eventyr, som bringer en hid over, saa bliver den fuldt tilfredsstillet, det er sandt nok; thi mangen en oplevelse vil lyde som eventyr for dem derhjemme, ja ogsaa for os, som er inde i forholdene her, saa forsaavidt er Amerika et eventyrland, men eventyret vil nok oftest ikke lyde som en af vore fornøielige eventyr, ikke som det om Askeladaen, som fik kobber-, sølv- og guldrustningen paa, kongedatteren og halve riget og tilslut blev konge — skjønt kanske noget lignende *har* hændt i mindre maalestok, — men heller vil eventyret lyde som en strøm af undertrykt mismod og skuffede forhaabniager, fordi de netop ikke fandt det, de søgte.

Det er ikke min mening at stille alt i det sorteste lys, om det end kan synes saa, jeg ved, at jeg for mit vedkommende ikke vilde være disse aar foruden, som jeg har været her, de har lært mig, hvad Norge aldrig eller kanske meget sent vilde have lært mig. Jeg er nemlig forvisset om, at Amerika er en god *skole* for mange. Men jeg vilde blot sende et varsko til dem, der tænker paa at drage hid over og kommer med fordringer og lyse forhaabninger. Jeg ved jo, at der før har været skrevet herom, men kanske har det ikke naaet frem til mange.

Har en eller anden arbeide hjemme, forældre, slægt og venner, og saaledes kan have det godt og hyggeligt – kom aldrig hid til Amerika, uden paa forhaand at have overveiet, at alt det maa opgives. Renoncer paa alt, hvad vi hjemme kalder for hygge! Vel er det saa, at de fast boende norske familjer her har vist os hjemløse og ledige fugle al den kjærlighed og hygge, de kan. De har opladt sine døre for os, bedt os til sig i sine familjer, kort sagt, de har gjort alt for os, hvad de kan gjøre; og deiligt er det at føle denne hjemmets hygge, som saa

aldeles mangler de amerikanske familjer — selv om det blot er hveranden torsdag og søndag er det godt. Er det derimod damer, som er stillet ganske alene, saa er det kanske det samme, enten de fortjener sit brød hjemme eller her. Har de mod og energi og fremforalt udholdenhed, *kan* de bryde sig vei herover, men det er lige saa vanskeligt her som hjemme at komme sig frem, thi her gjælder akkurat den samme regel, at uden bekjendtskaber kommer man ikke meget langt.

For arbeidsfolk hjemme som altsaa er vant til tungt, haardt arbeide, kan Amerika være et forjættet land, arbeidet er jo betalt godt, og de kan selvfølgelig leve meget bedre end de hjemme er vant til, men ikke for damer, der først maa oplæres til arbeide og kanske bliver knækket under sin læretid. Vi maa her stille os i arbeidernes klasse, andet er og bliver vi ikke herover — paa meget faa undtagelser nær.

K.

Mere i anledning „Vore eventyrs kvindeskikkelser."

I.

Til *G. D.*

Uagtet jeg har en stærk mistanke om, at vi to er grundig dus udenfor „Nylænde"s spalter, saa kan jeg gjerne fortsætte paa samme ceremonielle maade og skrive baade De, Dem og Deres.

Først vil jeg citere Deres egen begyndelse og si, at det har været mig en stor fornøielse at læse Deres morsomme afhandling om vore eventyr. Og uagtet De er sørgelig overlegen mod mig, er jeg høimodig nok til at glæde mig over at „Nylænde" fik et saa morsomt og værdifuldt arbeide fra Dem.

Naturligvis er Deres opfatning af eventyrene i et og alt rigtig saadan *i al høitidelighed,* og havde De været et mig vildfremmed menneske, vilde denne alvorlige imødegaaelse ikke forundret mig saa meget; men at en, som kjender mig godt og er fortrolig med min spøgefulde maade at se alt paa, har opfattet det hele saa — jeg havde nær sagt — *høikirkelig,* forbauser mig virkelig. Og uagtet de *siger,* at jeg læser mine eventyr som en vis person bibelen, saa tror jeg, De *ved,* at jeg er født, næret og opdraget i eventyr i den grad, at de fuldstændig er gaat mig i blodet. Skulde jeg for ramme alvor ha skrevet

en afhandling om vore eventyr *i det heletaget* og ikke om *en enkelt side* af dem, saa vilde den lydt *omtrent* som Deres. Men at skrive en alvorlig afhandling om norske folkeeventyr faldt mig ikke ind af den grund, at *det* er gjort de tusen gange før. Alt, som kan siges om dem, saadan belærende og docerende, er sagt før, og meget bedre end jeg kunde gjort det. Jeg fik bare en overgiven lyst til at holde lidt moro med nogen kvindeskikkelser der, som enten er karikaturmæssige eller ogsaa overdrevent dydige.

Min humoristiske behandling af disse har forarget Dem saa dybt, at De frakjender mig al forstaaelse af vore eventyr, og tror, at alt, hvad de belærer mig om, er flunkende nyt for mig? Naa ja, jeg er ingen ven af vidtløftig snakken frem og tilbage om den samme ting og har hverken lyst eller tid til at indlade mig paa Deres dybsindige udredning af de forskjellige kvindeskikkelser, end ikke „de tre slags prinsesser“ frister mig til nogen imødegaaelse. Jeg vil bare sige saa meget, at jeg fastholder min mening om den norske eventyrprinsesse, at hun ikke staar saa overdrevent høit; og det er mit ramme alvor, at jeg foretrækker de fleste andre „borgerlige“ kvindeskikkelser i eventyrene. Jeg holder virkelig af dem, og min latter tilslut er hverken „bitter“ eller „krampagtig“, men saa hjertelig og frisk, at De vilde stemme i med, om De hørte den.

Den eneste kvindeskikkelse, De komplimenterer mig for, er prinsessen i „Tyrihans“. Lad saa mig faa gjøre gjengjæld og komplimentere Dem for Deres „Kjærring mod strømmen“. Det er bare det iveien med den, at *den* havde passet bedre i *min* skisse; i Deres havde det været mere i stilen, om De i *dybt alvor* havde tegnet en martyrglorie om hendes hode og skjænket et par vokslys atpaa til ære for hendes minde!

For nu at faa Dem blid paa mig igjen, skal jeg tilslut fortælle, hvad en fælles god ven af os sa, da jeg spurgte ham, om han havde læst G. D.s voldsomme angreb paa min eventyrskisse: „Nei det har jeg ikke endnu; men det angreb har du forresten godt af. Jeg likte heller ikke dine eventyrkvinder. *Morsomme* var de; men man bør ikke drive spot med det hellige.“

Nei nei, jeg skal se til at styre mit lystige lune en anden gang, saa jeg ikke igjen udsætter mig for Deres — høikirkelige behandling.

Ærbødigst

Helene Lassen.

II

Kjære redaktør.

I anledning af min afhandling om vore eventyrs kvindeskikkelser har jeg fra en god ven modtaget et brev, som jeg synes indeholder saa meget godt og morsomt, at jeg bad om lov til at sende Dem det, da jeg antog det vilde interesse „Nylænde"s læsere. — Og her er det attsaa:

„— — — — — — Jeg har jo ogsaa længe villet skrive nogle ord om dine eventyrkvinder, og det blir vel nærmest om dem, jeg kommer til at skrive idag. Saa siger jeg da først og fremst hjertelig tak for dem. De skaffed mig en morsom, festlig stund, en rigtig fornøielse. Men idet jeg læste dem, havde jeg dig selv lyslevende foran mig; og jeg begyndte at diskutere med dig, saadan som vi gjorde i gamle dage, naar der var et eller andet, der tog os. Nu ved jeg saa godt, at mine tanker kommer klodset frem paa papiret, at de heller ikke har stort at betyde; men du skal i alle fald ha dem.

Du ved, at jeg har læst og fortalt eventyr i al min tid, og at jeg specielt elsker vort nationale eventyr, fordi det er det troeste billede af vort eget folk, som jeg elsker høiest af alle, ikke fordi det staar høiest, nei, saa langt, langt fra; men fordi jeg forstaar det bedst og fordi jeg haaber paa rige muligheder hos dette mit raa, mit slyngelagtige, mit unge, mit friske, mit begavede folk. Eventyret har ogsaa alle disse egenskaber, og jeg elsker det, fordi jeg mener, jeg forstaar det.

Ja, for nu ikke at bli altfor bred, som jeg begynder at frygte for jeg vil bli, vil jeg ta kvindetypen. Jeg synes nu, eventyrene her maa deles i de mandlige og de kvindelige. Til de mandlige hører *Giske* og *Jomfruen paa glasberget* og *Mestermø* og mange flere. Til de kvindelige hører *Tyrihans* og *Haaken Borkeskjæg* og *Lurvehætte*. I de mandlige har kvinden faaet en affeiende mandsbehandling, enten gjenstand for grovkornet spøg og spot eller sat op som et udvasket, interesseløst ideal. Alle er de komne til i en tid, da manden i det store og hele taget ikke kjendte kvinden, kun betragtede hende som en „god ting", en fødemaskine, en arbeidsmaskine, en glæde og lyst for hans øie og sanser. Og finder vi ikke kvinden igjen som saadan i al klassisk digtning? Hvad gir du mig for bibelens kvinder? Som oftest saa usle, smaalige og intetsigende, ikke at tale om, at mændene aldrig skyr at behandle dem paa den mest oprørende maade. Jeg vil ikke tale om Laban, hans navn er da blet synonymt med — en laban; men tænk paa den fromme fader Abraham og hvorledes han behandlede sin Sara, da hun endnu var ung og vakker. Det undrer mig saamen ikke, at hun blev en gammel pulverheks.

De nordiske sagaer er næsten de eneste, som ved at give en fyldig og kraftig karakteristik af kvinden. Men det er adelsliteraturen, som tar frem adelssjæle. Og det mandlige eventyr er saa inderlig jevnt *folkeligt* og skildrer mand og kvinde, saadanne som de levede i hvert mandligt sind.

Det kvindelige eventyr er anderledes, er finere. Jeg kan ikke opgi den tanke, at de er kommet op i kjæmpende, lidende, higende kvindesind.

Der er *De tre mostre,* som kues af livets trivialitet, som aldrig har faaet komme ind i kjærlighedens festsal, som er blevne stygge og gamle og latterlige, men som ikke kan slippe den ene lystanke, ønsket om de unges kjærlighed og agtelse og som efter bryllupet har siddet lykkelige i sit gamle jomfrubur og følt kjærlighed til bruden og al ungdom.

Der er prinsessen i *Tyrihans* og *Haaken Borkenskjæg*, som føler sig utilfredse ved en tom, glædeløs, glimrende tilværelse, higer og higer efter noget bedre, griber sørgelig feil i barnagtig trods, i uudviklet uforstand for livet og dets store krav, indtil endelig kjærligheden kommer og tænder lys i deres uklare sind, jager smaaagtighed og ulykke paa dør og lukker hjertedøren op for alt vakkert og godt og stort.

Og saa er det min elskede *Lurvehætte*, som misforstaaes af alle, fordi hun er kommen længere end alle de andre gjæs. Hun blir forkjætret og talt ilde om. Hendes eiendommelighed blir gjort til latterlighed og styghed; men hun gaar sikkert og dygtig og kjærlig sin vei, indtil hun endelig finder prinsen, som hun ved vil kunne forstaa hende, og da han har forstaaet hende, blir lykken stor og sammen vil de gjøre verden lykkeligere og bedre, skjønt jeg jo rigtignok tror, at hun vil gjøre et kraftigere arbeide end han.“ — —

I et senere brev skriver den samme: „Tror du det kan være værd at trykkes, saa maa du gjerne sende mit brev til „Nylænde“. Men naar jeg tænker paa, hvad jeg skrev, saa ønsker jeg, at jeg havde været lidt grundigere. Bibelens kvinder har jeg behandlet for skjødesløst. Jeg tænkte nærmest paa kvinderne i første Mosebog og glemte rent de andre, som dog imellem har faaet en vakker og forstaaelsesfuld behandling, nærmest da Ruth, som jeg elsker varmt og næsten ligesaa meget for det, man aner, som for det, der er sagt om hende. Men en saadan ubetydelig liden skisse kan jo ikke ta alt med.“ —

Som De ser, er det adskilligt i denne eventyr-opfatning, som er nyt, f. eks. inddelingen i mandlige og kvindelige eventyr*) og siden eventyrene nu er paa tapetet i „Nylænde“, haaber jeg det vil interessere at faa ogsaa dette med. Tilslut vil jeg faa lov til at minde om,

---

*) Smlgn. «Kvinden og folkedigtningen» af Moltke Moe. «Nylænde» 8de aarg. no. 1.
Red.

at det altsaa er er privatbrev, kun bestemt for mig og ikke til offentlig veien og vragen, om nogen skulde føle sig oplagt til at optræde sam G. D. ligeoverfor mig.

Ærbødigst
H. L.

„Paa post!" af Laura Kieler.

Idet denne bog sendes ud, — bygget som den er over indtryk og opplevelser fra mit liv og fra min Amerika-færd, — er det i det haab, at beskrivelsen af disse menneskeskæbner i den gamle og i den nye verden idetmindste vil give udtryk for den stræben og længsel, hvormed menneskene i slutningen af det 19de aarhundrede imødeser nye tider, bedre tider for literaturen saa vel som for det nationale liv."

Saaledes lyder det kortfattede forord paa bogens første blad. Det er mærkeligt, at forfatterinden ikke nævner det sociale liv som det stærkest gærende i nutiden, mens det nationale synes at være slappet og bogverdenen fyldes med og lever af sociale problemer.

„Paa post!" kalder Laura Kieler selv en roman. Om den med rette kan kaldes en roman vil jeg overlade til æstetikere og literaturanmeldere at afgjøre; men vist er det at den er et oppraab mod slægtens „moderne" slaphed og tidens oppløsthed. Den er et oppraab til menneskene for at vække følelsen for pligt, for at faa dem til at anspænde viljens kræfter.

Denne tilskyndelse fra en kvinde er, i denne nedgangens og oppløsningens periode, et ord i rette tid. Vi hører daglig, fra alle kanter af den „civiliserede" verden om foreteelser i samfunds-livet, om forbrydelser mod kvinder, — det var fra Danmark vi hørte om de siste kolossale skandaler, — der skulde bringe kvinder til at „fæste sverd ved lænd""til at „spænde buen med sikker haand", og træde „saa paa valkyrievis sin skinnende vej til hæder".

Det er ikke første gang at Laura Kieler modigt gaar mod strømmen. Hun ejer denne hellige vrede, *la sainte colère*, indignationen, som Camilla Collett var talsmand for. „Paa post!" begynder med et opptrin fra den nordamerikanske uafhængigheds-krig, fra den kamp, hvorved de engelske kolonier forvandlede sig til de Forenede Stater.

Siddon, en ung officer, blir sat paa post for, ved at affyre et skud, at varsle fortets besætning om naar fienden gir signal til fremrykning. Det gælder altsaa for ham ikke at overse den røde raket — signalet

— naar den gaar tilvejrs. — Mens han staar speidende med spændt oppmærksomhed kommer hans broder roende over floden, lige under bastionen, med hans hustru og hans lille barn. Officeren har selv oppfordret dem til at sætte over for at undgaa kampen, som vil foregaa paa den anden flodbred. — Men han hører angstraab fra floden; han fatter at det er livsfare for hans nærmeste, som det gælder; — men han kan ikke hjelpe dem, han staar post, han tør end ikke vende øjnene derned; — uvejret bryder løst, baaden synker, raketten stiger, han affyrer sit skud; — og himlens barmhjertighed lader lynet dødeligt ramme skildvagten, som har oppfyldt sin pligt som soldat, idet han ofrede sit livs lykke.

Det er et virkeligt opptrin fra det samfund, som blev grundlagt paa aandsfrihed — og paa sædelig renhed, — og som den hele tid siden har vokset sig stort og større, stærkt og stærkere.

Bogens siste del viser os Frankrigs nederlag i 1870.

„Fra Metz udstedte Napoleon sin proklamation:"

„„Hele verden retter sine blikke paa eder! Af vore vaabens fremgang afhænger frihedens og civilisationens skæbne!""

„Civilisationens! Et lands, et folks civilisation afhænger af, hvor højt det sætter sine kvinder."

„Men under det napoleonske herredøme krøb Zola's senere saa berømte „menneske-dyr" ind i de fleste af Frankrigs tusinde hjem, ind i dets literatur, og flertallet af keiserdømets støtter var ikke mænd, men blødagtige vellystninge."

„De vare allesammen *la bête*, der om dagen var en prins, men om natten et uhyre i dyreham."

„General Faidherbe har selv efter krigen erklæret:

„„Slette tjenere var de højere officerer og generaler, der vante til et blødagtigt liv, i nærheden af fienden forlode deres tropper for at gøre sig det mageligt i et eller andet slot, i stedet for at undersøge terrænet, at vise sig for deres soldater og selv at gøre sig bekendte med disses fornødenheder. Daarlige vare de officerer, der, som følge af udsvævelser, i en alder af 40 aar ikke kunde holde ud at være tilhest i tolv timer, ikke kunde taale krigens anstrængelser og savn og blev syge i det øjeblik, man havde brug for dem. Dette maa forandres! Generalerne bør mer opholde sig i midten af deres soldater end i selskaber og hos — damer!""

„Der er sædvanlig bleven sagt, at den store literære sygdom, naturalismen, var den fordærveligste af de farsotter, der fulgte i krigens spor efter nederlaget i 1870."

„Nej! Den moralske farsott var forinden. Krigen kom i dens følge og fremfor alt — nederlaget."

„Frankrig faldt for sin egen demoralisation."

*

Jeg samstemmer, og underskriver.

Aasta Hansteen.

Kvindesagen i Tyskland.

I.

(Forts. fra forr. no.)

„Der er bleven fremtrukket nogle prøver paa hvad slags agtelse, man nærer for kvinden. Jeg gjentager: ikke disse fakta alene lærer os dette. Hvorpaa det kommer an — det er den alm. stemning ligeoverfor disse ting. At mænds offentl. mening slet ikke mer føler det brutale ved disse forhold, at man lader, som var det altsammen en selvfølge — det er et tegn paa, i hvor ringe grad agtelse og respekt for kvinden er en magt blandt os. Maaske paaberaaber man sig til gjengjeld kvindens forherligelse i poesi og literatur, hendes herskerstilling i selskabslivet. Jeg vil her ikke gaa nærmere ind paa, hvorvidt den nyere literatur virkelig ærer kvinden — sikkert er, at hverken det poetisk-romantiske sværmeri eller galanteri mod kvinden kan erstatte kjønnet den agtelse, som vor samfundspraksis tusenfoldig nægter hende. Og de tænkende kvinder, der kjæmper sit kjøns sag, føler dette galanteri kun som en haan, føler del saameget bitrere, som den kun er et skalkeskjul for, at man tilbageviser deres fordringer som uberettigede eller overspændte.

Man kunde her ogsaa underkaste spørgsmaalet om kvindens juridiske og politiske stilling en drøftelse, udfra det synspunkt: hvorvidt der er givet det kvindelige kjøn den frihed til virksomhed og bevægelse, der er nødvendig til udviklingen af en moden og stærk personlighed. Men jeg anser mig ikke som kompetent hertil. Jeg indskrænker mig til en bøn til juristerne, om enten at gjendrive de anklager, som *Menger* i denne henseende har rettet mod udkastet til den borgerlige lov, eller medvirke til dens afskaffelse. Med hensyn til den *politiske* ligeberettigelse vil jeg her kun gjøre opmerksom paa en merkværdig modsigelse, hvori saavel vor theol. ethik som den gjennemsnitlig herskende bedømmelse af vor politiske virksomhed befinder sig. Mer og

mer vinder io den anskuelse terræn, at deltagelsen i det offentlige liv for „et normalt menneske“ er enhvers alvorlige pligt. Ja, det gjelder som tegn paa mangelfuld forstaaelse af opgaven, naar der ingen interesse for offentlige gjøremaal er tilstede eller den virksomme trang til at gribe i med mangler. Og denne anskuelse vil i samme grad vinde fremgang, som vort offentlige livs opgaver udvikler sig til at være af mere social art. Jo mer de rent teoretiske interessekampe kommer til at vige pladsen for en social og ethisk nydannelse, desto mer vil den politiske virksomhed falde ind under det *sædeliges* gebet. Og da er det jo dog meget paafaldende, at denne gren af det sædeltge skal være forbeholdt manden. Hvilken ret har man til at nægte kvinden at løfte sin stemme i spørgsmaal, der for hende er af mindst ligesaa stor interesse som for manden? Og hvem vil frakjende hende evnen til at dømme i disse ting? Men hun skal maaske endnu i aarhundreder erklæres politisk umoden, medens jo som bekjendt *alle mænd over 25 aar er fuldkommen politisk modne og istand til at dømme*, hvilket man bedst kan se deraf, at de har stemmeret. Hos os er jo spørgsmaalet forøvrigt endnu ikke brændende, og jeg er langtfra herigjennem at ville forlange kjønnenes politiske ligestillethed, — jeg vilde blot gjøre opmerksom paa den modsætning, hvori værdsættelsen af den politiske virksomhed og kvindens udelukkelse deraf befinder sig.

Hvad der fra et physiologisk standpunkt er bleven indvendt mod vindens duelighed til videnskabelig tænkning og arbeide, kan man i vor tid for en stor del anse som forældet og opgivet. I almindelighed tilstaar man nu, at det hidindtil ikke er lykkedes, nøiagtig at bestemme det physiologiskə grundlag for kjønnenes aandsforskjel. Og selv om man kunde bevise, at visse hjerneslyngninger var mindre udviklet hos en klog kvinde end hos en gjennemsnitsmand, saa vilde dermed dog intet være bevist. Thi denne tingenes tilstand vilde dog maaske være et resultat af større eller mindre øvelse, fortsat gjennem generationer; men ikke kvindens „naturlige anlæg“. Thi disse vide vi idetheletaget intet om, fordi vi altid kun kjende kvinder af vor egen tid, vort eget klima, med den eller den bestemte aandelige arv eller opdragelse.

Begiver vi os hen paa det mere praktisk-psykologiske gebet, saa bliver den nøiagtige bestemmelse af den aandelige differens mellem mand og kvinde betydelig vanskeligere. Thi her mangler man ganske nøiagtige iagttagelser. Længer end til famlende, prøvende forsøg er vi foreløbig ikke komne. Dog maa et punkt straks fra begyndelsen af forstaaes: *selve maaden at tænke paa, formen* for en dom, en følgeslutning o. s. v. er naturligvis hos mand og kvinde *absolut lige*. Naar

vi alligevel taler om kvindelogik og dermed ikke udtaler nogen kompliment, saa har det en ganske anden grund. Kvindens tænkning er uden tvivl inderligere forbundet med følelseslivet og fantasien end mandens. I langt høiere grad griber de stærke følelser kjærlighed og had, glæde og smerte ind i den rolige tænkning og frembringer der „tænkefeil", falske almindeliggjørelser, falske betydninger, falske slutninger, subjektivt og partisk farvede domme og lignende. Kvindens følelsesliv er *i regelen* livligere og mere utæmmet, Deri er maaske en del „natur". Men det meste er opdragelse eller — uopdragenhed. Vor tids unge pige har hidindtil ikke lært at holde sine tanker under streng tugt; øvelsen og den bitre nødvendighed har manglet. Hun har været uendelig meget overladt til sig selv og sine tanker, eller rigtigere — til sine drømmerier. Ja, i de allerfleste tilfælde er den hende medfødte hang til ubundne, phantastiske, brogede drømmerier bleven forforhøiet ved den romantisk-esthetiske opdragelse. Ved at overfodres med kunst af den sentimentaleste art, ved lektyre og fælles „sværmeri" er den specifik kvindelige egenart af forestillingslivet drevet ud i sin yderste spidse, medens andre evner er forkrøblede, Men netop fantasiens og følelsens gebet, der staar i sammenhæng med villien, er i høi grad skikket til opdragelse og omdannelse. Netop her kommer næsten alting an paa vane, hvad enhver psykologi og pædagogik lærer. Derfor er det faktisk umuligt at sige, hvordan kvindens aandelige egenart vil forholde sig ligeoverfor aandeligt arbeide, naar de nødvendige opdragelsesbetingelser foreligger. I alle tilfælde — enten nu den videnskabelige erhvervsvei gjøres vore unge piger tilgjængelig eller ikke — en noget strengere opdragelse til aandelig disciplin vil ikke skade. Vi vilde maaske gjennemsnitlig faa selvstændigere kvinder; men det vilde kun være glædeligt. Thi hin mandlige smag, der kun tiltrækkes af en sød, uselvstændig, yndig og en smule dum „kvindelig" art fortjener at uddø.

At disse, som man siger, „specifik kvindelige" forstandssvagheder i det store og hele ikke er noget andet end tegn paa umodenhed og uopdragenhed og ikke paa nogen maade eiendommeligheder ved den kvindelige aand alene, forstaar man simpelthen deraf, at flertallet af disse forekomster ogsaa er at finde hos mænd. Jeg taler ikke om det gjængse helt ud uvidenskabelige tankesæt, som en stor del af vore studenter ikke aflægger under hele sin studietid, heller ikke om de notorisk yderst mangelfulde evner, hvoraf der i alle akademiske grene findes mer end nok; men jeg minder om, at ogsaa videnskabeligt dygtige mænd meget hyppigt, saasnart de befinder sig udenfor sit fag, henfalder til densamme mangel paa dømmekraft, den samme partiskhed, den samme trang til almindeliggjørelse, som man hos kvinden sikkerlig vilde anse som et tegn paa den svagere aand. Jeg har af videnskabe-

lige mænd, som var fremragende i sit fag, hørt udtalt domme over literære og kunstneriske sager, der overhovedet ikke var domme, men simpelthen dumheder. Og hvem der f. eks. vilde maale, hvad mangen professor presterer i politik, med det samme strenge maal, hvormed man endnu idag maaler enhver kvindens frembringelse paa aandeligt gebet, han vilde komme til forunderlige resultater Endvidere maa man betænke, hvor stor den aandelige forskjel blandt mænd er. Hvem kjender ikke disse idealister, som gaar med skylapper paa igjennem menneskeheden og naturen og ingenting ser, end sige da er istand til at „iagttage“ om bare en enkelthed i videnskabelig forstand. Og saa empirikeren, der mangler enhver fornemmelse for sjælens, for kunstens opgaver. Det, vi hos mænd betegner som mangel paa dømmekraft og paa modenhed erklæres hos kvinden for en eiennommelighed ved den kvindelige aand.“ (Forts.)

Forskjelligt.

Kvinder er nu med i Bergens fattigvæsen, idet — ifølge privattelegram til „Verdens Gang“ — Elberfeldsystemet er indført. Byen er delt i 30 distrikter med hver en distriktsforstander og fra 8—13 værger, mænd og kvinder. Hver værge har 3—4 understøttede familler under sin varetægt. Sagen har været omfattet med megen interesse, saa at det har været forholdsvis let at finde det nødvendige antal mænd og kvinder til at paatage sig det byrdefulde hverv.

Et sagførermøde i skien har udtalt sig for, at kvinder faar lige adgang til juridiske stillinger som mænd.

Trykfeil I digtet „Hvorlænge?“, 1ste septemberhefte s. 119 første linje staar: „den blaa mimos“; skal være: „den bly mimos“.

Se omstaaende side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 15de oktbr. 1895.	No. 20.

Til abonnenter og læsere.

Man vil maaske erindre, at indsendere i vort blad fra tid til anden har opfordret os til at sende prøvenummere af „Nylænde“ til kvindemissionsforeningerne rundt om i landet, andre har foreslaaet os de mange læseforeninger, som findes, og endelig opfordres vi nu til at sende dem til samtlige „ungdomsforeninger“ o. a. d. „Strø det bare ud“, skriver man til os, „der *er* sædejord nok – men bladet er ikke kjendt nok. Tag derfor saa mange hefter, som kan afsees af oplaget, ogsaa fra tidligere aargange, og brug til saakorn“. — Vi har nu tænkt at følge opfordringen — fra nu og indi 1896, og ber her alle bladets venner om at yde lidt assistance. Hvis en og anden faar sig tilsendt endel tidligere no. af „Nylænde“, saa betyr det altsaa en anmodning om at strø dem ud — paa den bedste sædejord, saa høsten kan blive rig i alle maader, ogsaa i henseende til mange nye abonnenter.

Siden den nye udgivelse er abonnentantallet omtrent fordoblet, men det kunststykke kan godt gjøres om igjen et par gange til, uden at det derfor behøver at svimle for os En anselig udvidelse af abonnentkredsen er nødvendig. Ti vel tør „Nylænde“ siges at have faaet emmelig sikkert fodfæste nu, men det er alligevel ikke *ovenpaa* nok i kampen for tilværelsen til at give den kraft, der trænges til den aandelige vext. — Mange planer maa vi desværre opgive eller udsætte med, store felter maa vi lade ligge — under travlheden og vanskelighederne med at holde bladet oppe. „Nylænde“ indtar en saadan særstilling blandt vore blade, at man ikke vil finde det underligt, at vi her opfordrer vore læsere — saavidt gjørligt — ogsaa at være vore hjælpere og vel-

villige medarbeidere og ber dem være taalmodige, om de endnu savner adskilligt, de kunde ønske at finde i bladet. Det savnede haaber vi skal komme desto bedre, naar det kommer.

Red.

10de oktober 1895.

„Norske Intelligentssedler" for 10de oktbr. har en redaktionsartikel, som vi her optager fra begyndelse til slut:

„Idag foregaar i Gjøvik for første gang her i landet en virkelig folkeafstemning. Og til „folk" regnes denne gang ogsaa — kvinder.

Som den højeste ros blev det i fordums dage sagt om en romersk kvinde: *Domum servavit, lanam fecit,* — det er udlagt: Hun sad hjemme og spandt uld. Nu skal kvinderne paa Gjøvik, selv husmødre, gaa af huse, bli opraabt i offentligt valglokale og aflevere med egen haand ikke en uldtraad, men en stemmeseddel! Vi siger som tyskeren, der fik høre om kvindesagens fremgang i Norge: „Oh, das unglückliche land!"

Ved den nye brændevinslov af iaar er det bestemt, at alle brændevinssamlag ved udløbet af sin bevilling ikke faar den fornyet, uden at en folkeafstemning inden vedkommende kommune udtaler sig for fortsat drift af samlaget. I denne afstemning deltar alle kommunens mænd og kvinder, som har fyldt 25 aar. Til samlagsdriftens fortsættelse fordres flertal af samtlige saaledes stemmeberettigede. Det er ikke nok, at flertallet af de mødende stemmer for; der fordres flertal af kommunens samtlige kvinder og mænd paa 25 aar.

Efter denne lov skal folkeafstemning finde sted i flere byer allerede ihøst. For Gjøviks samlag udløber bevillingen den 31te december, og folkeafstemningen der idag er den første.

Det blir en mærkedag i vort sociale og politiske liv, — for afholdssagen, for vort stemmeretsarbeide og for kvindesagen.

Vi hilser med glæde baade folkeafstemningens indlemmelse blandt vore demokratiske institutioner og kvindernes lovhjemlede deltagelse i vort offentlige liv.

Husbundne kvindeskikkelser ved en surrende rok kan være tiltalende nummer i et fortidens billedgalleri. Men om æstetiken

skulde fælde taarer, naar de bryder ud af rammen, vil retfærdigheden glæde sig ved kvindernes frigjørelse.

Og det humane samfundsarbeide vil kun høste fordel ved de nye kræfter, det friskere syn, den renere vilje og den ubrudte energi, som kvindernes aktive deltagelse vil tilføre det."

Vel talt „N. I."

Og hos alle dem, der har raabt „O, de ulykkelige norske kvinder", som saa nødig vil ha og saa lidet vil benytte den stemmeret, som ledere og emanciperte vil prakke ind paa dem — hos alle dem maa det vække forbauselse for ikke at sige befippelse at læse efterretningen fra Gjøvik og Arendal. Ti det er kvinderne, som har vist sig ivrigst i at møde frem for at stemme, og deres stemmer har gjort udslaget. Afstemningens udfald fra disse byer kjendes. Samlagene er ophævet. Om dette er det klogeste skridt, som for tiden kan gjøres i kommunerne til drukkenskabslastens bekjæmpelse, kan diskuteres, — at vort blad staar aabent for en saadan diskussion, behøver neppe siges.

I anledning artiklen „Et livsspørgsmaal for samfundet".

Til „Nylændes" redaktion

I „Nylændes"s numer 17 for iaar staar en artikel betitlet: „Et livsspørgsmaal for samfundet." Artikelen er varmt skrevet og indeholder adskilligt, som man gjør vel i at lægge sig paa hjerte.

Lidt findes dog i den, som man nødvendigvis maa sætte et spørsmaalstegn ved.

Side 214 staar der: „*Ingen usædelig mand til folkets ombud*". Hvorledes kan man vide, at en mand er usædelig? Skal man dømme efter rygter, folkesnak og sladder? Skal der sættes igang et simpelt spioneri for at opdrive fakta?

Kan ikke ondskabsfulde modstandere lige foran et valg udsprede gemene sladderhistorier om en hæderlig mand? Samme mand kan maaske ikke engang have den fjerneste anelse om, at saadanne historier er i omløb, og kan saaledes ikke forsvare sig, den hæderlige mand kan blive forkastet, medens en usædelig mand, der forstaar at tilhylle sine forgaaelser, bliver valgt.

Straffebestemmelser har vi havt i aarhundreder. Har disse hjulpet noget? Love og bestemmelser kan sove i fremtiden ogsaa saa som de har gjort før. Og man kan vedblive at tale om mandens usædelighed,

men mon det njælper, før vi rydder lidt op i vor egen leir. Der er mere end nok at tage fat faa. Der tales saameget om forførere, jeg tænker vi har nok af forførersker ogsaa. Mangen en mand optræder først som forfører efter at være grundig forført af slette kvinder. Selv i saakaldte dannede kredse træffer man hos kvinderne mange foreteelser, som man ikke kalder usædelige, men som alligevel er beregnet paa at tiltale det mindst heldige hos manden. Luk øinene op, der er myldrende fuldt af exempler. Hvormeget inderlig usselt koketteri findes ikke! Hvor godt forstaar Ikke mange kvinder at spille de beseirede, der maa overgive sig for mandens kløgt, vid og kraft, medens de med et hemmeligt smil trækker sit bytte iland! Hvormange kvinder driver ikke den sport maaske blot for at skaffe sig en opvartende kavaler! Mænd er svage i sædelighedskapitlet, men ved ikke mange kvinder at udnytte denne svaghed? Lad os ikke skyve skylden fra os selv, for det er at sætte os lavt og gjøre os svagere end vi er.

S.

Et indlæg i dagens strid.

(Et foredrag for kvinder).

Et af de mest brændende spørgsmaal i vor tid er *sædelighedssagen*. Under hvilke forhold man end lever, er der ingen, som med rette kan afvise denne sag som sig uvedkommende. Den trænger sig ind paa en ved saa mangen leilighed, og direkte eller indirekte vil ens opfatning af disse ting have indflydelse paa dem, blandt hvilke man lever. Vi mødre kan nu ikke paa nogen maade komme unna for disse alvorlige spørgsmaal. Tidlig eller sent skal vi sende ud i en verden, hvor der i sædelig henseende er saa mange farer, det kjæreste det bedste, vi eier. Kunde vi paa forhaand se alt, hvad der kan møde de unge i den retning, — vi skulde ikke faa ro, før vi havde gjort vort til for at hjælpe dem at undgaa farerne.

Det er saa underligt med usædeligheden. I umindelige tider har det hørt til god tone ikke at tale om den; vi er derved blevne saa vante til at lukke øine og øren for den, saa vi omsider er blevne sløve for dens tilværelse. For mig staar det saa, at der ikke er nogen synd, som paa samme tid er saa afskyelig og saa ynkelig – og tillige saa oprørende, fordi den leder til de største uretfærdigheder. Eller er

der ikke uretfærdighed i dette, at medens dommen over den faldne kvinde ofte kan være indtil grusomhed streng, saa er manden lige god, lige anseet, hvor slet han end opfører sig i moralsk henseende?

Hvem er nu med paa disse uretfærdigheder? — Jo det er — og det skal siges os til skam: det er os, de sædelige dannede kvinder, der her bærer det store ansvar. Naar det gjælder kravet til mandens renhed, er vi saa jammerlig svage, — eller er det ikke saa? forelsker vi os ikke i et vakkert ydre? bedaares vi ikke let af smigrende ord, uden først og fremst at spørge om vedkommendes sædelige begreber? Hvorledes gaar det os, naar vi som mødre faar giftefærdige døtre, — føler ikke vor forfængelighed sig let smigret, naar vore døtre er „i vinden"? Naar de kun gjør et godt parti, saa er dette ikke saa nøie med vedkommendes rygte; derom skal der ikke tales; han blir nok skikkelig, naar han først er bleven ægtemand. Og vore sønner — ja de maa faa lov til at rende vildskaben af sig, saa blir de nok stadige med tiden.

Her skulde jeg ønske os kvinder mere *mandighed*, saa at vi ikke under nogen omstændighed vilde gaa paa akkord med mandens usædelighed, men indprente vore døtre, at en mand med rene grundsætninger er mere at stole paa end en mand i den mest glimrende stilling, — at den kjærlighed, der ikke kan bygges paa agtelse, — den er ikke holdbar. Vi bør indskjærpe de unge piger, at de bør se sig for og i sædelig henseende sætte kravet høit. Gid mødrene vilde sige: Om jeg havde 10 døtre, da vil jeg hellere se dem alle gaa alene gjennem livet end vide en af dem i armene paa en usædelig mand.

Jeg skulde ønske, vi vilde sætte idealet høit for vore sønner, — sige dem, at der gives ingen gladere ungdom end den, der af kjærlighed til renheden er herre over sine lyster, og at der til sand mandighed ogsaa hører dette: at de „aldrig gjør en ung pige noget ondt, idet de husker paa, at deres egen mor har været en ung pige". Skulde vi ikke sige til vore sønner: Lev saaledes, at naar du engang faar dig en brud, du da kan se hende frimodig ind i øiet og vide med dig selv, at hun ikke bringer dig mere renhed end du hende! Det synes jeg er et vakkert ideal at leve for, og det er et ideal, som godt kan naaes; thi *det gaar an at leve et rent ungdomsliv.*

Alle mødre, der efter saadanne bestemte grundsætninger søger at paavirke sine børn, — alle lærerinder, som med et saadant syn paa sagen optræder ligeoverfor sine elever, — alle kvinder, der kjæmper med dette maal for øie, er sædelighedssagens hjælpere, selv om de aldrig skriver sig ind i en sædelighedsforening. O, maatte der blive mange saadanne, — flere og flere! Kunde vi kvinder blive enige om denne sag, — stod vi fast samlede om dette, saa skulde der snart blive en forandring til det bedre.

Ikke saa at forstaa, som om vi med én gang skulde kunne faa alle usædelige mænd ud af verden, men min mening er, de vilde ikke mere *føle sig saa sikre paa sine urene veie.* De fik nok begynde at skamme sig lidt; de vilde sagtens snart forstaa, at de ikke længere var saa godt seede i de bedste kredse. Naar saa grunden begyndte at vakle under dem, — kanske da en eller anden vilde vende om til en skikkelig vandel, — og først og sidst, hvad der er vort haab, sædelighedsvennernes haab: de yngre slægter vilde holdes mere tilbage fra at gjøre de skridt paa usædelighedens baner. Er det da saa vanskeligt at begribe, at det ikke er noget ondt, vi vil vore mænd, vore brødre, vore sønner ved at stille kravet saa høit og strengt i sædelig henseende? Hvor megen moralsk hjælp og støtte har det ikke været for os, at kravet til sædelig renhed hos kvinden altid er bleven holdt strengt frem, — hvad er der saa i veien for at yde manden den samme støtte? Vi hjælper ham jo derved til at leve et lykkeligt liv. Jeg kan ikke negte for, at det staar for mig, som det er vor *sløvhed,* der har bragt saa mangen mand ned i den urenheds pøl, hvor han nu ligger, og jeg tænker mig, at paa dommens dag skal skylden for den usædelige mands liv for en ikke uvæsentlig del lægges paa den dannede sædelige kvinde; hun bar jo over med alt, — hun taalte ham overalt; hun lukkede bare øinene, men gjorde ham derved blot saa meget sikrere i den synd, som — efter de manges mening — ikke var saa farlig, *naar den blot holdtes skjult.*

Man taler i vore dage saa meget om kvindens rettigheder, — om at frigjøre hende for de mange aarhundreders underkuelse o. s. v. Her er der et felt, hvor vi godt kan paakalde hendes ret, hendes selvfølelse, hendes stolthed. Her er der et punkt, hvor vi godt kan lade hende bruge disse egenskaber, saa hun engang kan reise sig og sige: Lige for lige! Fordrer du, mand, rent liv af mig, saa gjør jeg ligesaa, — jeg slaar ikke en tøddel af paa det krav.

Nu — at jeg har holdt alt dette saa skarpt frem, haaber jeg I forstaar sker, for at vi rigtig skulde faa had til usædeligheden, hvorsomhelst den end kommer tilsyne, — et saadant had, at vi begyndte at gjøre noget, forat den kunde hemmes og ikke længere vove at optræde saa frækt.

Men — hvad skal vi da gjøre? det er spørgsmaalet. — Som altid: begynde i hjemmet, begynde med de smaa. Hav tilsyn med deres lege, deres samtaler! ikke mindst med samtalerne, naar børnene blir saa store, at de kommer i skole. Der foregaar megen raadden snak allerede blandt skolebørn; fordi om børnene opfører sig pent og anstændigt inde i stuen hos far og mor, kan der foregaa meget stygt og urent baade i gebærder og paa anden vis, naar de er paa egen haand. Her vil jeg sige: *lad os ikke tro for godt om vore børn!* Lad os

hellere have lidt mistillid, idet vi husker paa, at de har taget syndige lyster og begjæringer i arv fra os! Lad os nære den mistillid, som driver os til med kjærlig aarvaagenhed at kontrollere deres gjøren og laden, — ikke for at skræmme dem, men for at hjælpe dem til at faa afsky for alt urent, det være nu i tanke, ord eller gjerning! Vi burde ogsaa tale meget mere oplysende, naturligt og sandt til de unge, efterhvert som de blir ældre.

Lad os fremdeles uden omsvøb sige vor mening om denne sag, naar vi dertil har anledning! lad os vise vor opfatning i gjerning! naar vi skal holde selskab, — kan vi da ikke uden skaansel udelukke den, om hvem vi og hvermand ved, at de fortsætter med at leve et daarligt liv? Jeg gjentager det: lad os ikke være med paa den slapheds aand, der med eller uden suk siger: sønnerne maa faa rase ud! — lad os vise det i gjerning, naar manden med de svage grundsætninger nærmer sig vort hus for at kurtisere vore døtre, lad os da i det mindste kjæmpe for at lukke vor dør for ham!

Jeg henvender disse ord til de sædelige kvinder (ikke til dem, der ønsker selv at kunne leve det frie liv, som taales af manden). Jeg vender mig til dem, der er enige i de her nævnte principer, men som ved vane, sløvhed og ligegyldighed er holdte udenfor disse tanker. Jeg skulde ønske, jeg med al den inderlighed, der kan huses i et menneskeligt bryst kunde skrige dette ud til hver eneste sand kvindesjæl: staa et øieblik stille! tænk alvorlig efter, om du ikke paa en eller anden maade skulde kunne bidrage dit til at forandre den af skik, vane og fordomme beherskede opinion! Skal vi ikke her række hinanden haanden, støtte hinanden baade i ord og i gjerning? — Jeg synes, der skulde bare dette til, at de sædelige dannede kvinder, der har indflydelse i samfundet, skulde slutte sig sammen for efter de her fremholdte principer at hævde en bestemt opinion stik imod den gamle af fordomme beherskede samfundsmoral, — saa *maatte* der blive en renere atmosfære at aande i, end der nu er.

Kan vi vente, at manden skal være foregangsmand her? Kan vi vente, at han vindes tilbage, saalænge vi viser denne forfærdelige sløvhed, — saalænge vi ikke engang vil umage os med at kjæmpe for en mening, der nedlægger protest mod den bestaaende opinion? Hvor kan vi vente, at manden vil tage tag der, hvor kvinden ikke vil reises? — Det er jo kvinden, som her er den lidende, den forurettede part.

Jeg er taknemmelig for hver haandsrækning, der ydes af mænd, som vil være med i arbeidet for denne sag Men tager ikke kvinden fat, saa blir der ikke synderlig forandring. At forandre de gamle love — er godt og nødvendigt; men saalænge der staar en opinion bag de gamle love, — en opinion, der gaar i modsat retning af, hvad vi

ønsker forandret, saa hjælper lovforandringen lidet eller intet; derimod vil en stærk opinion kunne støtte de gode love og bevirke forandring i det, som mangelfuldt er.

Derfor, du mor, du hustru, du unge kvinde — stans og tænk dig om! erkjend dit ansvar, og — tag kampen op!

Gud hjælpe os, at vore børns fremtid maa gjennemsyres af mere renhed, end vor samtid er!

En mor.

Lærerindernes pensionsforening.

Til „Nylænde"s ærede redaktion.

„De undskylder vist, at jeg henvender et spørsmaal til Dem i anledning et avertissement i „Nylænde". Der meddeles, at lærerindernes pensionsforening er saa godt stillet, at formuen overstiger forpligtelserne med 8 procent.

Jeg har udbetalt for en livrente paa 200 kr. i to afdelinger — først en paa 120 kr. og dernæst en paa 80 kr. for at kunne være betrygget 200 kr. om aaret.

Straks jeg skulde begynde at trække den samlede livrente, oppebar jeg kun 175 kr. — altsaa 25 kr. mindre end jeg efter indbetalingen skulde være berettiget til. Hvorledes er sammenhængen med dette procentafdrag og avertissementets udsagn, at formuen overstiger forpligtelserne med 8 procent?

Jeg henstiller til redaktionen om dette velvilligst kan være gjenstand for besvarelse i „Nylænde", da det muligens ogsaa kunde vedrøre andre pensionsinteresserede. *A. J.*

I anledning ovenstaaende har vi henvendt os til en, der er istand til at give korrekte oplysninger om nævnte pensionsforening, og har faaet følgende svar:

„Vedk lærerinde har erhvervet sine policer før 1ste aug. 1889, da de nye tabeller blev indførte, og hører altsaa til de ældre indskydere, for hvem det nominelle udbytte har maattet reduceres.

Grunden til denne reduktion vil vel være de fleste bekjendt, sagen har været omtalt i „Nylænde" for 15. januar 1890, og i marts samme aar udgik der et cirkulære, der gjorde indskyderne bekjendt med den fremgangsmaade, der var benyttet ved reduktionen. Foranlediget ved ovenstaaende henvendelse skal jeg imidlertid i korthed gjengi, hvad der er passeret i denne sag.

Paa generalforsamlingen i pensionsforeningen i december i 1889 blev det vedtaget at forhøie præmierne for nye indskydere og ligesaa at ophøre med de hidtil udbetalte tillægspræmier for 10 og 20 aars lærerinder. Det viste sig nemlig, at de tidligere beregnede præmier var for lave, idet de var beregnet efter en rentefod af 5 procent pr. aar. Pensionsforeningen var kommet i underskud, grundfondet dækkede ikke forpligtelserne overfor indskyderne.

Man saa sig imidlertid allerede i 1890 nødt til at gaa til en reduktion af livrenterne for alle de medlemmer, der havde erhvervet sine livrenter, før de nye efter 4 procent rentefod beregnede tabeller blev indførte. Reduktionen blev foretaget saaledes, at man beregnede enhver indskyders andel i grundfondet — indskud + rente + rentesrente — og for denne kjøbte vedk. en ny livrente, beregnet efter de nye tabeller. Livrenterne er saaledes nu beregnet paa samme maade for alle, ældre som yngre indskydere.

Hvis man havde vedblit at udbetale de ældre livrenter med det fulde nominelle udbytte, er det klart, at de ældre indskydere havde kommet til at leve paa de andres bekostning, hvad der jo vilde været en urimelighed.

Enhver indskyder faar nu fuld valuta for sine penge, og endog den reducerede livrente er ligesaa stor, som den, der for samme betaling kunde erhverves i hvilketsomhelst andet selskab.

Som nævnt var grundfondet i underskud, men dette er nu dækket. Til dækkelsen har været anvendt renterne af de forskjellige fonds, der er foreningens eiendom udenom grundfondet. For øieblikket er altsaa stillingen denne: Grundfondet dækker fuldt ud foreningens forpligtelser, og de øvrige fonds, som foreningen eier, udgjør 8 procent af grundfondet eller „formuen overstiger forpligtelserne med 8 procent".

Særskilt reservefond har foreningen imidlertid ikke — ialfald ikke af nogen betydning — men det rimeligste synes at være, at foreningen snarest muligt skaffer sig et saadant for at sikre medlemmerne, at de for fremtiden faar udbetalt det nominelle udbytte.

Saalænge grundfondet var i underskud har der ikke været udbetalt tillægspræmier til 10 og 20 aars lærerinder, men nu er spørsmaalet: skal man atter begynde dermed eller bør man ikke vente med at udbetale tillægspræmier, indtil man har sikret sig et passende reservefond.

Imidlertid kan det kanske være tvilsomt, om man har ret til at anvende renterne af de forskjellige fonds paa denne maade. Mest betryggende vilde det vistnok være og ogsaa det retfærdigste, da de ældre indskydere jo allerede har trukket saa store tillægspræmier, inden man gik til reduktionen."   *Red.*

Til

Bestyrelsen for „Norsk kvindesagsforening“.

Paa sidstafholdte ordinære generalforsamling i foreningen tillod jeg mig at rette en anmodning til den nyvalgte bestyrelse om til høsten at foranstalte sammenkaldt et møde eller, hvis det skulde ansees fornødentt, en extraordinær generalforsamling til drøftelse af det ianledning af kvindemøderne ifjor vinter og bestyrelsens optræden herunder reiste kompetansespørsmaal.

Da jeg paa generalforsamlingen fra flere hold fik bekræftelse paa, at det vilde interessere medlemmer af foreningen at faa en bindende afgjørelse af det nævnte spørsmaal, skal jeg, da der endnu intet forlyder om noget skridt i den retning fra den ærede bestyrelses side, tillade mig herigjennem at forespøre, om min anmodning har naaet den ærede bestyrelse, og om den agter at træffe nogen forføining i den anledning?

Idet jeg tillader mig at be om den ærede bestyrelses svar gjennem „Nylænde“, skal jeg gjøre opmærksom paa, at ifald bestyrelsen ikke finder at kunne efterkomme min anmodning, er det min hensigt at forsøge at erhverve et efter lovene tilstrækkeligt antal medlemmers underskrift paa et forlangende om sammenkaldelse af en extraordinær generalforsamling, hvorfor jeg til undgaaelse af tidsspilde allerede nu opfordrer de ærede medlemmer, der med mig maatte ønske afholdt et møde som det nævnte, til under addresse Hansteens gade 5, Kristiania, at meddele mig navn og bopæl, — selvfølgelig kun under forudsætning af, at bestyrelsens svar blir afvisende.

Ærbødigst:
Morten Album Thams.
cand. jur.

Kristiania i oktober 1895.

Kvindesagen i Tyskland.

I.

(Slutning).

I denne henseende hersker der ligeoverfor kvinderne stor uretfærdighed. Man bedømmer hos dem svagheder og fordringer langt strængere end hos mænd. Ti de vil overskride skranker. De er for

øieblikket de mest udsatte. Mod dem rettes alle kritikkens og spottens pile. Og i mændenes klynge sniger der sig saa mangen skrantning og usling og kryster omkring, hvem intet vederfares. Men hvor ofte maa vi ikke i det stille tilstaa for os selv, hvor tung byrden er af de ubegavede og dovne, hvor meget større byrden er af dem, der har ødelagt sine gaver og sin begeistring ved øl og tobak. Sandelig, vi sknlde være taknemmelige, om engang friskt blod, entusiasme og ufordærvet kraft kunde strømme ind i vort aandsliv.

Ser man nøie til, saa behandles spørgsmaalet om kvindene studeringer fra modpartens side, som om det kom an paa, at alle kvindelige studenter maatte bringe det frem til produktiv videnskabelig virksomhed. Og til dette erklæres de da for udygtige. Men forlanger man da af hver mandl. student, at han skal *bringe videnskaben fremad?*

Og medbringer da kvinderne slet intet nyt og eiendommeligt? Jeg skulde dog tro, enhver indrømmer dem besiddelsen af visse aandsegenskaber, som gjennemsnitsmanden ikke har. Fremfor alt den varme, lysende fantasi, der er istand til at blæse liv i endog døde stoffe og se og forstaa dem som vidnesbyrd om levende menneekesjæle. Denne træfsikkerhed, som straks griber fat i det væsentlige! Denne aldrig feilende distinktionsevne for hvad der er sterilt og dødt og hvad levende. Saa — og jeg tænker her paa det lægevidenskabelige kald — den sympatiske fine følelse for menneskelig lidelse og stemninger af enhver art, den næsten profetiske gave til at gjennemskue personligheder og opfatte dem som helhed. Og sluttelig den beundringsværdig seige taalmodighed til mekanisk arbeide, ved hvilket en mand straks trættes. Haandens lette færdighed og den mest utrættelige omhu — hvad kan være ønskværdigere for en naturforskers iagttagelse end saadanne gaver? Og nu og da hører vi ogsaa virkelig disse ting rose. Der arbeider f. eks. ved det ene universitet en kvinde med anatomi og leverer professoren og hans prosektorer fortrinlige præparater; en anden professor roser den præcision, med hvilken kvinder behandler mikroskopet. Kort sagt — kvinderne bringer flere egenskaber med, som gjennemsnitlig er mændene fremmede. Hvad der saa endelig angaar spørsmaalet om den alm. duelighed, saa kan man trøstig overlade den til fremtiden: har kvinden ikke evnerne, vil hun hurtig nok lide skibbrud.

Spørsmaalet om kvinders adgang til universitetet er for tiden meget brændende og vil formodentlig i nærmeste fremtid være modent til at afgjøres. *Her* vil vi kun underkaste spørsmaalet en undersøgelse fra et sædeligt standpunkt: Vil der ved kvindernes adgang til universitetet være nogen fare forhaanden for dem selv eller de gode sæder idetheletaget? Hvad der for det første angaar det alm. spørgsmaal, saa paa-

staar mange, at sæderne ved universitetet overhovedet ikke kan blive slettere, end de er. Til dem, der taler saaledes, kan man trøstig overlade bevisførelsen for deres egen paastand. Den, der ikke har nogen interesse af at forfalske sandheden, vil medgive, at der endnu altid findes en stor skare studenter, som formaar at leve et rent liv. Men ligeoverfor den anden del vil der ingen skade være skeet, om deres agtelse for kvinden maatte stige i det øieblik, de lærte hende at kjende som konkurrent til de videnskabelige maal. Denne del vil neppe ved omgangen med unge piger, der allerede har præsteret et arbeide, som den unge student endnu slet ikke kjender noget til, styrtes i større farer, end han hidindtil har været udsat for. Og den anstændige part af studenterne vil blot kunne styrkes i sin holdning og i sin agtelse for kvinden ved at komme i berøring med alvorlige kvindelige personligheder. Noget andet er det, om ikke ubundetheden ved det akademiske liv og den fri omgang med mændene vil blive farlig for mange blandt de unge piger. Man kunde svare: en ung pige, der allerede har vist saa meget energi og selvovervindelse for at naa et høit maal, vil staa sikrere end før. Men hvem kan beregne alt saadant? Sandsynligvis vil det ny, som her skal opstaa, bringe farer med sig, og *overgangstiden* vil fremkalde slemme fremtoninger. Saaledes som sagen nu staar, kan man ikke nægte, at kvindens adgang til universitetet kan have betænkelige følger. Hvis virkelig kun de begavede, alvorlige og opadstræbende kom, vilde der ingen vanskeligheder være. Men der vil ogsaa komme andre: misfornøiede af enhver art, ubegavede og arbeidsudygtige, frihedssøgende og extravagante — kort sagt, en mængde elementer, der ikke vil komme til at virke gunstig hverken paa studiet eller paa sæderne. Den almindelige tilstand i vort land er maaske ikke moden nok. Thi for det første er der mangel paa indretninger til paa anden maade at finde anvendelse for dem, hvis anlæg peger mod de praktiske gjøremaal, og heller ikke er den synsmaade tilstede, der bringer begeistring for disse gjøremaal. Det er en følge af den intellektuelle ensidighed ved kvindebevægelsen, at netop ved universiteterne *den første sluse* synes at skulle aabnes for den vældige strøm. Man vil ikke kunne standse dens fremgang. Og der vilde heller ikke være nogen virkelig indre berettigelse tilstede herfor. Men det vil være af skjæbnesvanger virkning, naar nu *den hele* strøm vælter sig ind her, fordi andre virkekredse endnu ikke er aabnede. Derfor maa man spørge: hvem og hvad bærer, hvis det gaar ilde, skylden for de daarlige følger, og hvorledes kan man forringe dem? Skyld har ganske og alene samfundet selv. Thi flertallet af mænd i stat og kirke, har hidindtil i det store og hele taget ganske ignoreret kvindespørgsmaalet, eller dog idetmindste ikke gjort noget forsøg paa at løse det. Skyld har den esthetisk-romantiske verdensanskuelse, som

endnu altid behersker vore dannede kredse, og som hos mange af vore unge piger har fremkaldt den overbevisning, at der kun er tilfredsstillelse at finde i beskjæftigelsen med vidensk. el. literære gjøremaal. Skyld har ogsaa den evangeliske kirke, forsaavidt som den har fordømt konkret og psykologisk at fremholde det store og herlige ved det praktiske arbeide, for hvilket kvinder netop er skikket.*) Deraf følger for samfundet og især for os mænd, som tror paa evangeliets kraft, den pligt fremfor alt at *anerkjende* kvindespørsmaalet som saadant, at klargjøre os den nød, der virkelig existerer, og saa at handle. Endnu engang være det sagt: hver eneste geistlig maa blive sig bevidst, at der blandt hans kvindelige konfirmander findes en hel del, for hvem kvindens „naturlige kald“ vil være lukket. Han maa altsaa arbeide for, at de bliver enige med sig selv om at vælge et andet kald. For enhver kirkens menighed være det en brændende *pligt* at arbeide med paa kvindespørgsmaalet, og ikke at hvile, før den har maal eller middel til at tage en eller flere unge kvinder i sin tjeneste.

Men fremfor alt er *en* ting nødvendig: enhver alvorlig mand, ikke blot hver kristeligsindet, men idetheletaget hver anstændig mand i vort folk skal erkjende, at det er hans pligt at hjælpe det „svagere“ kjøn til den virkelige agtelse, til den indre frihed og personlige udvikling, til hvilken det som en del af menneskeheden har ret. Intet nok saa yndigt galanteri, som altfor ofte kun skal dække den gemeneste raahed, kommer op mod den enkle, sædelige ting, der er en af kristendommens grundfordringer: at „agte“ kvinden og at hjælpe hende. Naar denne følelse først er vaagnet, vil kvinderne forhaabentlig allerede have løst en del af de opgaver, som nu er dem givne; og maaske kommer da ogsaa engang den tid, da intet kvindespørsmaal mer existerer, fordi det gjælder som noget selvfølgeligt, at enhver kvinde, fordi hun er et menneske, sættes istand til at have et ethisk kald.

Men kvinderne selv ønsker vi for den nærmeste og fjernere fremtid førere og venner, som atter og atter fremhæver den ethiske, den sædelige side af spørsmaalet. Da vil de bevares for exaltation og mangel paa maadehold, og tilsidst sikkerlig seire; thi de har da sandheden paa sin side, og den vil beholde valpladsen.“

---

*) Her følger en længere afhandling om alt det humanitære arbeide, som venter paa kvinden.

Se omstaaende side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste novbr. 1895.	No. 21.

Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere.

I disse dage maa afholdsbevægelsen siges at være et særdeles aktuelt tema, og vi tror det vil interessere vore læsere at faa en oversigt over den kamp, som kvinderne først i Amerika og senere verden over har ført mod drukkenskabslasten. Enkelte vil maaske erindre en skildring fra Amerika, som har staaet i en af „Nylænde“s tidligere aargange: „Et kvindekorstog“ af Kristoffer Janson. I denne begivenhed — kvindekorstoget — er det, nærværende skildring tar sit udgangspunkt. Den er skrevet af Margherita Arlina Hamm, en meget begelstret tilhænger af bevægelsen.*)

Samfundets og civilisationens fremskridt, siger hun, har i den sidste del af det 19de aarh. været saa hurtig og vidtrækkende, at man bør være forsigtig med at stille sig for haanlig overfor haabefulde forudsigelser om fremtiden. Hvis nogen i 1873, da en haandfuld fromme og lidende hustruer og mødre i Ohio begyndte det berømte korstog, havde erklæret, at bevægelsen vilde blive et kommune — et stats — et nationalt — et internationalt anliggende, for tilsidst at kulminere i en verdensorganisation — vilde man have leet ham ud som en sindssyg og drømmer. Begivenheden var saa lokal, saa liden, saa ubetydelig, at den næsten unddrog sig opmerksomheden Den sysselsatte i høiden hundrede kvinder i et samfund paa en million indbyggere. Nogle faa referenter pleiede at gjøre sig lystig over kvinderne paa den gamle

*) «The Peterson Magazine». New York.

stereotype maner; nogle faa humorister gjorde det til en skive, hvori de skjød ironiens og sarkasmens pile, og nogle faa illustratorer brugte emnet til et par svage skisser, hvori knoklede kvinder, udslidte bibler og karrikerede prester spillede hovedrollerne; — men uden at vide det havde „gamle mrs. Stuart“ og „gamle mrs. Thompson“, som de dengang kaldtes — „Moder Stuart“ og „Moder Thompson“, som de nu kaldes af utallige venner og beundrere — saaet den sæd, hvoraf der skulde skyde et træ, hvis grene skulde overskygge alle verdens lande. De og deres venner byggede visere end de selv vidste. De forsøgte en ny og høist eiendommelig metode, og den lykkedes. Ved det experiment gav de en lærdom, som indtil da ikke var blevet benyttet af maadeholdsadvokaterne. Det var det store faktum, at mere kunde udrettes ved bøn og fromhed, ved kjærlig overtalelse, indtrængende appel og moralsk paavirkning end ved kamptaler og boykotting, politiforordninger, lovparagrafer og magtbud. Lærdommen blev ikke spildt, andre grupper af kvinder prøvede den samme taktik og havde lignende held. Paa ikke et, men mange steder viste det nye slags korstog sig at være en vidunderlig kraft til det gode. Men disse bestræbelser var dog spredte og lokale. Der var intet foreningsbaand mellem arbeiderne, og hvad godt de gjorde, indskrænkede sig til det nærmeste nabolag, hvor de arbeidede. Det var forbeholdt en kvinde af overordentlig evne at forstaa betydningen og værdien af de principer, som Ohio-korstoget var bygget paa — at befri dem fra de unyttige ting og ofte uheldige fænomener, som fulgte dem, og at formulere dem i et system. Og paa dette system eller denne basis satte hun igang en organisation, som trængte sig ind i hver stat og hvert territorium i unionen, for at drage over søer og have og tilsidst omspænde hele kloden.

Det er Miss Frances E. Willard fra Chicago, som har gjort dette storverk, en kvinde med saa stor begavelse og saa udmerkede egenskaber, at hun maatte blive af de fremskudte, hvor hun saa valgte sin livsvei. En college-student, som har taget sine grader og examener med udmerkelse, senere college-professor og dekan i fakultetet, en veltalende taler og talentfuld skribent. Da hun i 1874 opgav den ærefulde stilling, hun havde vundet, syntes man hun kastede sig rent bort. Men hun betraadte rolig og modig den nye vei og blev om ikke længe veiviseren for andre. Sammen med sin ven og meningsfælle mrs. Louise S. Rounds fik hun snart istand en indflydelsesrig forening i Chicago. Hun forstod at samle omkring sig de dygtigste kvinder, som arbeidede trofast under hendes kommando, som om de var medlemmer af en militær organisation. Hendes energi eller deres energi kjendte ingen grænser. De var her og der og overalt. De talte og skrev i dagspressen og tidsskrifter. De udgav selv blade og indledede korrespondance med sympatiserende og medarbeidere paa alle kanter af

landet. Maadeholdsforeninger (Temperance Unions) kom istand overalt, saa at inden et aar var gaaet, var en stor organisation grundlagt. Aar 1875 blev „Kvindernes nationale maadeholdsforening“ stiftet i Cleveland O. Strax organisationen var kommet istand, blev en komite af talentfulde officerer valgt, og en slagplan blev lagt af dens ledere. Det intense arbeide, som havde bragt dette nye forbund istand, syntes at øges ved hvert skridt de tog og hver seir de vandt.

I 1876 blev sæden saaet i Canada og ogsaa i Stor-Britanien. Begge steder dannedes mægtige „temperance“-selskaber. I 1885 havde miss Willard den glæde at kunne berette til den nationale konvention, at der var en „Kristne kvinders maadeholdsforening“ i hver stat og hvert territorium af de Forenede Stater. Fra Canada kom de samme nyheder med hensyn til dens mange provinser og øer, og over Atlanterhavet kom budskab om, at de britiske kvinder havde en organisation i hver landsdel i Stor-Britanien. Dette var seirvindinger nok for et aar, men var dog ikke alt. Som krone paa verket blev The World’s Women’s Christian Temperance Union (Kristne kvinders verdens maadeholdsforening) stiftet, og mrs. Margaret Bright Lucas blev valgt til dens første formand. Denne udmerkede kvinde var en søster af John Bright, den berømte engelske statsmand og længe en leder i sit fædrelands reformbevægelse. Hun var en apostel for politisk stemmeret for kvinder og stod i spidsen for de organisationer, hvis opgave var sædelighed, fred og afvæbning og lignende selskaber. Hun var ogsaa formand for „Britiske kvinders maadeholdsforening“ og beholdt disse to store stillinger til sin død. De ledige pladse blev da udfyldt med miss Willard som formand for verdensforeningen (W. W. C. T. U.) og lady Henry Sommerset som formand for den britiske forening (B. W. T. U.), til hvilke poster de siden stadig er blevet gjenvalgt.

Det er vanskeligt at udpege nogen enkelt stjerne blandt dem, som har været virksomme i dette gigantiske arbeide. Næsten bestandig synes enten ved et lykkeligt træf eller ved ledernes visdom den rette kvinde at være valgt for den rette post. Eftersom organisationen voxte og udvidede sig, spaltede arbeidet sig i mange og forskjellige grene, og forskjellig art af begavelse blev fornøden for at faa de mange poster udfyldte. Som høvdinger vilde det være vanskeligt, kanske umuligt at finde nogen bedre end miss Willard og lady Sommerset. Deres administrative talent er overordentligt. Begge har en fænomenal hukommelse, kan huske ansigter og navne i tusenvis. Begge har stor takt og en vindende personlighed, en sjelden begavelse som talere og skribenter. Begge er særdeles sprogkyndige og kan samtale med de delegerede fra de allerfleste lande.

Blandt „officererne“ er maaske den mest kjendte mrs. Mary Clement Leavitt fra Boston, som er den fornemste missionær i ordenen, en høit dannet dame, som har ofret mange aar af sit liv for sagen. Hun gjorde først udmerket arbeide i sin fædreneby, men da hun fandt, at hendes talent kunde udnyttes bedre i andre lande, forlod hun frivillig, trods de baand, som bandt hende, sin hjemstavn og reiste ud paa en missionsreise, som var tyve gange større end nogen af dem, apostlerne af den første kristne kirke foretog. Hun reiste gjennem de Forenede Stater, forelæsende og talende, drog til Australien over Sandwich Øerne og New Zealand, derfra til Asien og det fjerne Østen, til Afrika, saa til Europa og gjennem de fleste lande af denne verdensdel, derfra til Amerika. Her blev hun en tid og fortsatte sin mission i Mexico, Centralamerika, Sydamerika og igjen paa Sandwichøerne, hvorfra hun vendte hjem igjen. I en periode af 11 aar har hun gjennemreist en strækning paa mindst to hundrede tusen engelske mil, en rekord, som antages ikke at være slaaet i missionsarbeidets historie. Ved hjælp af tolke har hun talt til folk i femti sprog, har lært maadehold, moral og kristendom til Buddhas og Bramahs og Mahomeds disciple, til Zoroasters og Jødedommens bekjendere, til tilhængere af græske, romerske koptiske og armeniske kirker, og selv til Siams, Birmas og det yderste Østens overtroiske tilhængere.

(Forts.)

Frøken Kristine Dahl.

Det kan vel nu være omkring ti aar siden man herhjemme begyndte at interessere sig for reformer med hensyn til kvindedragten. I „Nyt tidsskrift“ saa de første artikler om dette emne lyset, i N. K. F. og ogsaa andetsteds holdtes der foredrag om sagen, og fra „Nylænde“ begyndte at udkomme har det stadig — (undtagen maaske i de par sidste aargange) — indeholdt indlæg til fordel for reformen. Omtrent fra samme tid begyndte da en og anden ogsaa praktisk at reformere sin dragt. Adskillige kastede resolut korsettet og har aldrig senere vendt tilbage til det, andre gjorde et par reformforsøg, men krøb saa ind i fængslet igjen. Tingen er, at sammen med at korsettet kastes, maa den hele underdragt forandres og de færreste, selv af dem, som har havt vilje til det — har havt taalmodighed til at faa arrangeret sig en praktisk dragt ud fra et nyt princip med saa liden veiledning som vore syersker og syetablissementer har kunnet give i den retning. Det var

personen, man ventede paa, en som havde evne til at føre sagen frem og vilje til at optage den helt som sit hovedformaal. Det er bekjendt for publikum, at frk. Kristine Dahl nu arbeider ihærdig for dragtreformen baade i ord og handling, og en bedre missionær for den store sag kan man vanskelig finde. Alle, som har hørt frk. Dahls foredrag, ved hvor ædelt og alvorligt hun ser sagen, helt indenifra sammen med en løftelse af kvindens hele følelse og opfatning — netop saaledes som den efter vor mening bør sees. Og paa samme tid er frk. Dahl den kyndige veileder indtil de mindste praktiske detaljer. Den, som siger, at hun „i grunden" ønsker at reformere sin dragt, har fra nu af ingen egentlig undskyldning for ikke at skride til handling, idetmindste ikke hvad alt muligt undertøi angaar,*) ti der er nu assistance at faa, selv de økonomiske betænkeligheder behøver ikke længer holde tilbage, da der stilles den udsigt at faa sine gamle sager forandret efter det nye princip. Vi har ogsaa hørt berette det glædelige, at en flerhed af vore yngste damer i den senere tid har kastet korsettet og ikke for nogen pris vil vende tilbage til det.

For trist vilde det da ogsaa være, om vi her i det høie norden skulde blive for langt agterud i en reform, der saa tydelig har fornuften, sundheden, fremtiden og skjønheden for sig.

---

*) Problemet: en smuk og rigtig praktisk overklædning er efter vor mening endnu ikke løst. Red.

Hr. kand. jur. Morten Album Thams.

I anl. af Deres henvendelse til N. K. F.s bestyrelse, skal jeg oplyse om, at det til oktober tillyste bestyrelsesmøde blev indstillet paa grund af et utilstrækkeligt antal opmødende. Vedkommende sag vil saaledes først kunne komme til behandling paa kommende uges møde — hvorefter De enten gjennem „Nylænde" eller dagbladene hurtigst skal bli meddelt udfaldet.

Ærbødigst
Randi Blehr,
f. t. formand i N. K. F.

31—10—95.

Mathilda Wrede.

Til „Nylænde"s redaktør.

Under mit ophold i Finland hørte jeg meget tale om frk. Wrede og hendes virksomhed, og jeg tænkte ofte paa at skrive lidt til „Nylænde" om hende, jeg opsatte blot fordi jeg først gjerne vilde træffe hende personlig — hvad jeg imidlertid ikke fik anledning til før min afreise. Men nu finder jeg i det finske blad „Hufvudstadsbladet" følgende biografi af hende, som maaske vil interessere Deres læsere:

„Mathilda Wrede, skriver en af hendes finske venner til tidsskriftet „Idun", var yngste datter af guvernøren i Vasa len Ung og indtagende og elsket, som hun var, kunde hun levet det gladeste liv i sit smukke hjem, hvor alle de nydelser, som literatur og kunst kan yde en begavet aand vilde blevet budt hende.

Men alt dette byttede hun bort. Hun forlod de adspredelser og nydelser, de bestræbelser og interesser, som drager vor tids dannede kvinder til sig. Hun overlod til andre disse glæder og dette arbeide og valgte sit eget kald.

Hendes dybe sind blev ikke tilfredsstillet med blot at udstrø smuler fra barmhjertighedens rige bord til dem, som forsmægtede, hun vilde give alt, som fandtes at give.

Ved 18 aars alder blev Mathilda Wrede „vakt", som man kalder det, og samme aar indtraf en hændelse, som blev afgjørende for hendes liv, og som hun betragtede som Gudt særskilte kald til hende. En straffange sendtes til hendes værelse for at reparere dørlaasen. De raslende fodjern vakte modvilje og skræk hos hende, men ogsaa en saa levende medfølelse, at hun ikke kunde lade være at give sig i samtale med manden. Han opfordrede hende da ivrig til at besøge fængslerne for at tale med de stakkers fanger om sin tro — og hun lovede det.

En nat saa hun et syn, saa levende, at hun ikke kan sige om dette syn var en virkelighed, et indbildningsfoster eller en drøm. En fange stod i sine tunge jern ved værelsets dør, nærmede sig under lænkernes raslen med langsomme skridt, standsede lige ved sengen og betragtede hende med et angstfuldt og bønfaldende blik, som om han var stedt i den dybeste elendighed. Den graa fangedragt vistes tydelig i maaneskinnet, lænkernes rasien hørtes ogsaa, da manden vendte sig mod døren og langsomt forlod værelset.

Denne tildragelse gjorde det dybeste indtryk paa Mathilde Wredes følsomme sind. Han vaklede endnu en tid, hun tvilede paa sin egen evne, paa at hun, saa ung og uerfaren som hun var, skulde kunne udføre saa stort et arbeide. Men veien syntes hende alligevel at ligge der, hun behøvede ikke at reise til det afsides Afrika og Kina for at søge sig et arbeidsfelt, barn af hendes eget folk, finske brødre og søstre trængte hendes hjælp, og hun fattede sin beslutning.

Og i tolv lange aar har hun nu arbeidet, lindret fangernes tunge timer, trøstet, opmuntret, opvakt tro og haab i haabløse sind, tændt lys og fred i mørke og forhærdede hjerter. Fra tidlig om morgenen til sent paa kveld gaar hun omkring i fængslerne i det haab, at et og andet frø af det hun saar maa gro og voxe og skjænke en lysere og renere fremtid for den, i hvis hjerte det falder. Paa statens jernbaner har hun fribillet og kan saaledes færdes i fængslerne rundt omkring i det hele land.

Meget har hun uden tvil virket. Gjennem hendes indflydelse har de mest forhærdede forbrydere bekjendt sine misgjerninger, men man kan nok tænke sig, hvor smerteligt det har berørt hende, naar hun gjentagende har erfaret, hvorledes den bedring, som har foregaaet i dem, blot var forbigaaende og hvorledes de senere igjen er faldt tilbage. Og dog er hun altid rede til at tilgive og at skynde sig til deres side, vis paa, at ogsaa for dem kan dagen endnu gry.

Hun arbeider med den største samvittighedsfuldhed, har hun givet et løfte om at komme, skyr hun ingensomhelst anstrængelse. Hun ved, at hun ofte bereder disse samfundets ulykkesbarn glæde, og at hun med sin milde aand kan drive hadets og bitterhedens dæmon ud af deres hjerte.

Og den belønning er stor nok for hende.“

Til ovenstaaende beretning kan tilføies, at fangerne og deres slegtninge gjennem frk. Wrede henter oplysninger om hverandre, og utallige er de breve, som hun maa skrive og besvare. Om hvor optaget hun er kan man jo ogsaa gjøre sig et lidet begreb, naar man hører, at hun besøger *alle fanger i alle Finlands fængsler.*

M. H.

En vaardag i St. Paolo.

Skizze af Doris Rein.

Det var en søndag, Alle kirkeklokker ringede.

Italiens himmel hvælvede sig dyb og herlig over Rom. Alle drog ud for at se og nyde. Til Frascati, til Tivoli — til Albanerbjergene — til villaerne rundt omkring. Min reisekamerat var ogsaa draget ud paa en længere udflugt, og jeg sad udenfor min balkondør mellem de store blomstrende rosenpotter, med fuglesang omkring mig og Villa Borgheses haver i skjæreste vaarpragt foran mig, forat vente paa min veninde, den lille katholske „schwester", med hvem jeg havde aftalt at kjøre ud til kirken St. Paolo. Den unge, elskværdige stipendiat, der boede ved siden af os, sad ogsaa udenfor sin balkondør med sin bog for at slikke lidt af vaarens solskin. Der laa saadan en lokkende jubel i luften, at det var ganske ondt at sidde stille, men solen steg mere og mere, tiden gik, og endnu viste ingen schwester sig. Jeg reiste mig den ene gang efter den anden og keg nedover gaden — nei, hun kom ikke. Mere og mere nedstemt blev jeg, at reise alene var dog saa trist, at sidde hjemme aldeles umuligt. Pludselig lægger min sidemand bogen bort. „Frøken, De skal da vel ud i dette deilige veir?" spurgte han. „Ja, men min lille schwester, som skulde hente mig, kommer slet ikke," sa' jeg. Vi keg nu begge to en tidlang nedover gaden — forgjæves. „Hun maa være blevet optaget paa anden maade," sa' han tilslut — „men hvis De intet har derimod, og De finder det kjedeligt at reise alene, vilde jeg gjerne tilbyde mig at ledsage Dem." Jeg var meget taknemlig, og nogle minutter efter var vi begge færdige og kjørte i fuld fart, det vil sige i saa fuld fart, som en romersk droschekusk kan kjøre i, nedover Via Parda di Pinciana. Straalende var der overalt. Solskin, mennesker. Sydens henrivende vaarluft slog os imøde. Vi kjørte gjennem dette besynderlige Rom med dets trange gader, dets aabne pladse, dets herlige paladser, dets rædsomme rønner, dets moderne gader og usle smug i chaotisk forvirring; ud langsmed Tiberen, hvor det blev stillere og friere, og Sydens hvide sol næsten blændende skinnede over tempelruinerne og de utallige, halvt restaurerede, halvt forvittrede mindesmærker langs bredderne. Vi bøiede ned ved Aventin, og forbi Cestius pyramiden og den protestantiske kirkegaards dystre cypresser gik det — den lange, brolagte vei til St. Paolo. Træerne over vore hoveder var lysegrønne og duftende, den ene sporvogn efter den anden fulde af mennesker drog udover. Der laa glæde og søndagsstemning i luften. St. Paolo ligger temmelig langt udenfor

Rom, hvorfor den ogsaa kaldes St. Paolo fuori — forkortelse af fuori de muro — udenfor muren. Den er bygget i basilikaform og grundlagt i det 4de aarhundrede paa det sted, hvor man antog Pauli grav havde ligget. Dog er den en moderne kirke, den nedbrændte nemlig i 1836, hvorefter den gjenopbyggedes i sin nuværende pragtfulde skikkelse, dog med bibeholdelse af sin oprindelige form. 1854 indviedes den af Pius den 9de. Med sine klosterbygninger gjør den et mægtigt og imposant indtryk. Hovedfaçaden, der vender mod Tiberen, er smykket med en forhal baaret af søiler og prydet med mosaikker. Kirken selv bestaar af et uhyre langhus med foranliggende tværskib, der strækker sig over hele langhusets bredde, dette tværskibs ene side mod vest staar i forbindelse med de til kirken hørende klosterbygninger — dets anden side mod øst vender ud til veien, og gjennem en sideindgang her pleier de reisende som oftest at betræde kirken. Vi stansede ogsaa ved denne. Udenfor stod de sædvanlige paatrængende sælgere med sine fotografier og snurrepiberier, men med ægte reisendes hele stoiske ro og uforfærdethed gik vi forbi dem og lige løs paa vort maal. Min ledsager løftede det tunge forhæng, der dækkede indgangen, og vi befandt os i et høit — aflangt kirkerum — lyst og straalende. Væggen til høire var brudt af en uhyre hvælving, i hvis midte et kolossalt tabernakel, baaret af hvide alabastersøiler, hævede sig over høialtret. Væggen til venstre var rigt udstyret med mosaikker og guld og gjennembrudt af pragtfulde kapeller. Ligeoverfor os hævede sig et mindre alter, som vi dog paa grund af afstanden ikke nøiere kunde se. En dæmpet sang og musik, der undertiden afbrødes af læsende stemmer, lød gjennem rummet, og foran det længst bortliggende kapel saa vi en liden folkeskare sidde paa bænke for at høre messen. Vi gik sagte fremad paa det speilblanke marmorgulv, da min ledsager pludselig stansede. Jeg saa mig om og stod stille. Gjennem hvælvingen til høire saa vi pludselig ind i en skov af søiler, lysegraa, lette, sammenbundne ved yndefulde buer strakte de sig i ustanselig række indover og nedover, mens vinduernes glasmalerier, der skimtedes som roser i det fjerne, brød solstraalerne og kastede et let, trylleslør over det hele. „Det er den egentlige basilika“, sa' han, „kom længere hen, kan De bedre se konstruktionen“. Jeg gjorde, som han bad, og den yndige forvirring, der fremkom ved, at vi saa søilerne saa stærkt paa skraa, at de for øiet flettede sig tæt ind i hinanden, løste sig nu op i den klareste, reneste regelmæssighed. 4 søilerækker af lysegraa, blanksleben granit bar det i gyldne felter inddelte flade tag og delte basilikaens uhyre rum i 5 skibe, et midtskib og 4 mindre sideskibe. Vi steg ned ad de brede trin, der førte til midtskibets gang. Alt omkring os var lyst og let. Væggenes og loftets guld og mosaikker straalede i det afdæmpede, men dog klare lys. Søilernes rene rækker henrykte

øiet. Gjennem den mægtige hvælving, der forbandt kirken med tværskibet og hvorigjennem det pragtfulde alter herfra fortonede sig fuldstændig harmonisk, lød musikken fjernt og dæmpet. Hvor vi stod, aabnede nye undere sig for øiet, uafladelig dannede søilerne nye, henrivende grupperinger, eftersom vi saa dem stærkt paa skraa, mindre paa skraa, eftersom vi stod i de inderste skibe eller længere ude i søilerækken. Lys og skygge brødes i skiftende nuancer og overgange under de fine buer, og glasmaleriernes glans og farver syntes at speile sig i de klare søiler og gulvets speilblanke marmor. Mange finder denne kirke kold. Ja, kommer man derhen for at gjennemglødes af andagt, forat synke ned og glemme sig selv og verden under omfattende og beskyttende mure, da er den kold, men kommer man derhen, snarere modtagelig for indtryk end ønskende at blive dem kvit, da ligger der i denne pragtfulde og dog saa kydske og rene skjønhed en saadan glæde og fuldendt harmoni, at sindet uvilkaarlig løsrives fra det jordiske og føres opad mod tanken paa høiere verdener, vi jordmennesker ogsaa engang skal faa lov at betræde. Den guddommelige længsel, de vækker, bryder jo allerede her skrankerne og fremtryller værker, hvis skjønhed synes at afspeile et glimt af den himmelske glans.

Endelig maatte vi dog løsrive os fra al denne herlighed og gaa op for at høre messen, der klang saa dragende ned til os. Stille satte vi os blandt den lille folkeskare udenfor kapellet. Derinde brændte utallige lys paa det lille alter, røgelsen hvirvlede sig opad i lette skyer og forenede sig med den skarpe solstribe, der faldt ind fra oven, hvorved en gylden straaleglans dannede sig omkring de prægtigt smykkede munke og prælater i hvide og guldvirkede silkedragter, der dels sang, dels læste op af store bøger, der hvilede paa kostbare stativer. Over kapellet selv, der adskiltes fra kirken ved et gyldent gitter, hvilede en solvarm, mattere lysreflex, der i høi grad bidrog til at fremhæve de fungerende præsters skikkelser og pragt. Udenfor sad den lille, fattige menighed. Sammenkrøbne mænd og bøiede kvinder. Børn med sort haar og kulsorte øine, der uafladelig vendte og dreiede paa sig for at se, hvad der foregik rundt dem, mens reisende, hvis trin gjenlød paa det blanke gulv, og hvis halvhøie stemmer lød hult under hvælvingerne, spadserte omkring uden hensyn til andagten. Men skuespillet derinde var saa skjønt, musikken saa eiendommelig, at vi dog blev siddende som tryllebundne til messen var over, og alle i ærefrygtsfuld taushed bøiede sit hoved for krucifixet.

Saa gik vi for at bese klostergaarden. Gjennem en liden dør ligeoverfor den, hvorigjennem vi havde betraadt kirken, kom vi ind i en mindre gang. En bred solstraale faldt pludselig paa stengulvet ved mine fødder, jeg løftede hovedet og gjennem en stor glasrude og i en dør lige foran mig saa jeg: Hvad var det? Lyserødt — bare lyserødt

— lyserøde roser — overalt lyserøde roser. Hele den firkantede gaardsplads derude var fyldt af dem. De klatrede og slyngede sig rundt de fine søiler og felette kapitæler, de duftede og strakte sine smaa hoveder saa langt de kunde op i den solgyldne luft mod den blaa himmel over gaardens firkantede indhegning. Vi satte os paa balustraden, der bar den af gjennembrudte buer og henrivende slyngninger forbundne søile- eller rettere kniplingsgang, der omgav den lille gaardsplads. Ord kan ikke beskrive dens zephyrlette klarhed og ynde og hvilken harmoni, der var mellem dens fine spindelvævsbuer og de lyserøde rosers smilende hang. Ingen lyd hørtes undtagen fuglenes kvidder, solstraalerne faldt brede og varme henover os, intet menneskeligt væsen, intet fodtrin, der kunde minde om livet udenfor, forstyrrede os — der var saa stille — saa stille — saa fjernt fra alt.

Længe sad vi uden at tale.

Tilslut spurgte jeg: „Hvem tror De har bygget dette?“

„En eller anden munk, maaske,“ svarede han.

„Munk!“ — udbrød jeg.

„Ja, hvorfor ikke, der har ofte været og er vistnok undertiden endnu store kunstnere blandt dem.“

„Ak at sidde indesluttet med saamegeu skjønhed, saamange yndefulde tanker!“ udbrød jeg uvilkaarligt.

„Hvorfor?“ svarede han, „ellers var de maaske ikke blevne saa rene, saa fine, saa luttrede, som de nu slaar os imøde fra denne stille plet.“

Jeg saa paa roserne og taug.

Efter en stund vedblev han: „Undertiden tænker jeg, at havde jeg været katholik, var jeg blevet munk — benedictinermunk. I længere tid har jeg opholdt mig i et saadant kloster, og den fred, der kunde hvile over enkelte af disse munke, den barnslige lykke i nuet, den uskyldige glæde, hvormed de kunde gaa op i dagens fredelige arbeide, kan De ikke forestille dem. Her stellede den ene i sin klosterhave, frydende sig over dens trivsel, dens blomster, dens frugter, dens snoende vinranker, dens sol og dens summende insekter, hist fremviste en anden med straalende ansigt sit klosters bogskatte, i hvis aandelige verdener han fordybede sig, blot for at berige og forædle sin aand, aldrig med den tanke at kjæmpe med en verden om sine erhvervede overbevisninger og anskuelser. Her underviste en tredie landsbyens forviltrede børn, der samledes om ham, mens en fjerde passede sine syge i klostrets luftige haller eller bragte lægemidler og hjælp til omegnens trængende og nødlidende. Det var, som om der fra dette selvforædlingens og menneskekjærlighedens stille arbeide hos disse fra verdens uro og omskiftelser afsondrede mennesker udstrømmede en fredens luftning, hvorefter man ofte midt i verdens tummel siden længes tilbage.“

„Men livet selv maa da alligevel være det største,“ indvendte jeg — „selv om det ofte flænger os itu. Vi er dog skabte til at kjæmpe, gi’ igjen, hvad vi har faaet, gaar veien end som oftest gjennem lidelse og skuffelser.“

„Mange af disse mænd, jeg taler om,“ svarede han, „havde allerede levet og stridt, til de tilslut, udtrættede af kampen, af livets tusinde forvirrede maal søgte fred, en høiere forstaaelse af tilværelsen i stræben efter sjælsrenhed, indre harmoni og skjønhed. Se omkring Dem, kun den fineste sans for harmonien kan frembringe noget saadant som dette. Midt i klostrets trange verden denne henrivende plet, yndig som en uskyldig kvindes smil — ren som et barns blik, synes det ikke at vidne om, at der gives skjønheder indenfor dette afsondrede livs sfære, hvis renhed og høihed vi kjæmpende mennesker midt i livets strid, ofte neppe kan ane?“

„Jo,“ svarede jeg, „det værste er, at De næsten gir mig ogsaa lyst til at blive benedictinermunk.“

Han lo og sprang op. „Det er solen og roserne, som bedaarer. Kom, vi maa i al stilhed plukke os hver vor rose, det gaar ikke an at gaa tomhændet herfra.“

„De, der stræber efter sjælsskjønhed, hvad tænker De dog paa!“ lo jeg.

„Paa, at jeg endnu desværre er langt fra at have opnaaet den,“ lo han med. „Se her er Deres rose,“ og han rakte mig en henrivende knop, som han brød af busken, der slyngede sig tæt om balustradens karm.

„Den skal altid minde mig om benedictinermunkene,“ sa’ jeg.

„Men min, hvad skal saa min minde mig om?“ spurgte han, den var saa smuk, halvaaben og duftende.

„En sollys vaardag i St. Paolo,“ foreslog jeg.

„Ja, det minde er smukt nok“ — sa han — „men lad os tage os iagt og gjemme dem godt, naar vi gaar gjennem kirken, at vi ikke tilslut skal komme til at gjøre et mindre heldigt bekjendtskab med benedictinermunkene, som nu staar saa rosensmykkede for vor fantasi.“ Hvor forekom ikke nu kirken os kold i sin pragt efter den solvarme gaard.

Da vi traadte ind ad vor lille dør, drog en lang procession af munke med lys i hænderne henimod det samme kapel, hvor vi nylig havde hørt messen.

„Nu begynder en ny“, sa’ min ledsager.

Og da vi gik ud, strømmede den samme dæmpede sang og musik, afbrudt af læsende stemmer, ud under hvælvingerne.

Førskjelligt.

„Verdens Gang" fortæller, at ifølge en amerikansk statistikers undersøgelser indgaaes langt færre ægteskaber blandt de universitetsdannede kvinder i Amerika end blandt andre, og at flere af dem gifter sig i en senere alder. Ingen af disse ægteskaber vides at have faaet et ulykkeligt udfald eller endt med skilsmisse.

Tirsdag 29de oktober holdt Norsk kvindesagsforening sit første møde i denne sæson i Studentersamfundets store sal, hvor Hr. Einar Bjørnson paa en meget underholdende maade fortalte om de østasiatiske kvinders liv.

Kvindestemmeretsforeningens klub samledes første gang i sæsonen 31te oktbr. i Cordials lokale, hvor hr. Bjerke og fru Nathan Bjerke foredrog flere numere for violin og piano overordentlig smukt.

Vi hører til vor fornøielse, at fru Ingeborg von der Lippe Konows barnefortællinger til jul vil udkomme paa engelsk med tegninger af en fremragende engelsk illustrator.

Tilsendt redaktionen:

Almenfattelig udsigt over Norges Almindelige Borgerlige Love af And. Færden. [En juridisk Haandbog for Hvermand]. Kristiania. Alb. Cammermeyers forlag. 1ste hefte. Pris 30 øre.

Ny lettere pianomusik udkommet paa Brødrene Hals's musikforlag: Valse-Capricioso af frøken Sina Ring og tre pianostykker (Menuet, Gavotte og Tyrkisk Marsch) af frøken Laura Holtzmark.

Se omstaaende side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg. | Kristiania den 15de novbr. 1895. | No. 22.

Ogsaa en kvindesag.

Venter vi formeget, når vi håber at finde spalterum i „Nylænde“ og hjerterum hos dets læsere for en sag, der arbeides frem i vor by i denne tid? Det er i dobbelt betydning en kvindesag, her er tale om — kvinders arbeide for kvinder, de ældres for de unge.

Lad os se lidt på de unge pigers stilling i vor tid. „Sørg for dig selv!“ er nu kravet også til døtrene, må være det i mange familier, og i en alder da hun endnu stærkt trænger værn og støtte forlader den unge pige hjemmet for at søge „en plads“. Er hun heldig finder hun pladsen, men hvor langt når hun med den begyndergage, der bydes hende? Ordentlig klædt må hun være, det fordrer den forretning, hvor hun er ansat. Et rum til sin seng må hun jo have, frokost og aften får hun holde sig selv og så spise middag ude — når hun har noget at betale den med. Begrebet „hygge“ gjør hun bedst i at lægge igjen i det hjem, hun forlod, men „morro“ kan hun vel vente at få, især når hun ikke er nøje med af hvem den bydes og hvor. Fristelsen i mange skikkelser lurer på den unge pige i de store samfund og særlig på den fattige og værnløse. Bevidstheden herom har hos varmhjertede kvinder vakt et levende ønske om at gjøre noget for at erstatte nogle få af disse unge piger det hjem, de har måttet forlade. Forklaringen til, at dette ønske just nu er blevet til handling er givet i faa ord. I sommer tilbød der sig en leilighed i det hus i Rosenkranzgade 3, hvor „Unge kvinders kristelige forening“ har sit lokale og samtidig en dame med hjerte for gjerningen og forberedt som få til at tage den op. Dette sidste blev det bestemmende, så fik hjemmet grundes — trods der ikke var meget at kjøbe udstyr for! Og der kom gaver i bohave og penge, og der kom tolv unge piger til Marthahjemmet

1ste november åbnede sine døre — men der kom også regninger, og desværre flere end vi magtet at betale!

Kom, saa mange som har hjerte for denne sag, og se de hyggelige stuer, kast så med det samme et blik på de i soveværelserne ophængte husregler, og sig om de skal skræmme nogen, som ved at skatte et hjems værn.

Vi skal få lov til at nævne en måde at give hjemmet en håndsrækning på. Gå ind til frøken E. Hauff, hun har velvillig tilbudt at tage imod bidrag i sin boglade Storthingsgade 6 (Nordstjernen) eller bed om at faa et femkroners eller tikronerskort til at samle tiører på, eller sæt bare så mange prikker, Deres pung tillader på det kort, som ligger fremme.

Marthahjemmet kan modtage ca. 20 unge piger og er beregnet at skulle bære sig med de kr. 30 a 35, hver betaler pr. måned — når udgifterne for at få det igang er klarede.

Til at nå dette mål er det vi beder om hjælp!

T. L. f. H.

Samlagenes nedlæggelse.

I sidste no. for 15de oktbr. indbyder redaktøren til diskussion om ovenstaaende emne, og da det er en sag, der interesserer mig, vil jeg benytte anledningen til at fremføre min mening. Lad os til en begyndelse være enige om, at alle kvinder (jeg vil holde mændene udenfor, da det hidtil er kvinderne, som ved afstemningen har gjort udslaget) i lige høi grad anser drukkenskaben som et onde — et onde især for hjemmene og den huslige lykke, et onde for samfundet og et onde ikke mindst for en selv. Det er altså om midlerne mod dette onde, meningerne kan være delte. I Gjøvik og i Arendal har kvinderne altså fundet det rigtigst at nedvotere samlaget og således anseet samlagenes udryddelse som det bedste. Ja, jeg ved ikke, om dette er det bedste. Jeg siger foreløbig: jeg ved ikke. Jeg betvivler det ialfald og maa isåhenseende henholde og slutte mig til en artikel i Aftenposten for 19de oktbr, hvor „En Modstander af Brændevin" fremholder, hvad man så ofte hører, at sammen med alkoholens fordyrelse og hindringerne for at faa den stiger forbruget i langt værre former. Disse værre former skulde da være et øget forbrug af denatureret spiritus, politur og især nafta. Nævnte artikel slutter med spørgsmålet: „Er det forsvarligere at lade folk nyde nævnte sager end kontrolleret spiritus?"

Jeg kan af egen erfaring meddele, at jeg — dengang loven kom, om at samlagene skulde lukkes kl. 5 lørdag efterm. — har været vidne til, at folk gik paa apotheket og kjøbte nafta i portioner for 30 øre — gik ud på gaden og tømte flasken for atter at gaa ind og faa den fyldt. Hvad en dram koster, ved jeg ikke, men det kan vel ikke være mere end 10—15 øre, og saa følger af ovenstaaende — ikke alene, at man trods lovbudet kan opnå at faa den berusende drik, men at man også bestjæler sin familie for den dobbelte sum! Hvad vinder man så ved samlagenes nedlæggelse? Foruden at jeg — støttet af erfaringerne — fuldt og fast tror på, drankeren trods alle love og trods samlagenes nedlæggelse alligevel vil vide at få sin dram erstattet ved anden berusende drik (der gives jo foruden ovennævnte sager også så mangen en simpel og billig vin) så tror jeg også, at slige påbud kun vil medføre smughandelen og det derved opstaaede større fylderi. Vi ser jo allerede nu efterretninger om smughandel af spirituosa her i landet. — Dette er én side af sagen.

En anden side af sagen ligger for mig nærmest i spørgsmaalet: „Hvorfor går disse mænd bort og drikker sig drukken. Mon der ikke ialfald fra først af skulde ligge en grund under, som driver dem afsted". Det være langt fra mig at sige altid — men jeg tror, vi kvinder får indrømme, at skylden desværre ofte ligger i et dårlig stelt hjem. Og selv om hjemmene er godt stelt, aå husk på, der skal ikke alene stelles, men også hygges lidt for manden, for at han kan trives hjemme. Vilde det ikke være en langt bedre og mere velsignelsesrig arbeidsmark, om t. ex. vore foregangskvinder nu i samlagskampen, istedetfor at få kvinderne med sig til at nedvotere samlagene — når mændene alligevel vil finde udvei til den berusende drik — vilde virke blandt disse kvinder for at faa dem til at indse, at de selv ved sit stel kan gjøre en hel del for at holde manden hjemme.

Når man desuden ser lidt ned i arbeiderforholdene, så får vi også indrømme, at en arbeider ofte virkelig kan trænge en dram efter hårdt og surt arbeide, og er det ikke da bedre, at han på samlaget kan få sig kjøbt en enkelt dram, istedetfor at være nødt til at gaa på butikken og kjøbe med sig hele flasken; thi vær sikker på, man vil nok vide at „slaa sig sammen" for at kjøbe det lovbefalede kvantum. — Noge, større kontrol med samlagenes salg måtte der vel kunne arrangerest uden at jeg dog endnu vil fremkomme med noget forslag i den retning.

Jeg tror således, det er det bedste at beholde samlagene — en opfatning, som jeg vil beholde, indtil man med fakta kan bevise mig det modsatte.

F.

Brev til „Nylænde".

For nogle dage siden reiste jeg paa vestbanen og tilfældet vilde, at jeg kom ind i en kupé, hvor der sad to staute bondejenter. De friske, kjække ansigterne tiltalte mig, og ret som det var, begyndte vi at passiare. Veir og vind, togskakning og reisens maal var indledningen, siden gik det løs paa lidt af hvert.

At komme til Kristiania og se sig lidt om der, var vist deres første ønskers maal, og jeg begyndte derfor saa smaat at tage frem for dem vor hovedstads mærkværdigheder, at jeg ikke glemte gjøre dem opmærksomme paa daarlige logihuse og nærgaaende mandfolk, siger sig selv. — De syntes nok det var fælt morsomt at høre om de store byerne, og jeg, som kjendte mig meget smigret over at have saa opmærksomme tilhørere, drog ivei med min reiseskildring — just som jeg holdt paa med rariteterne paa Rosenborg slot — jeg tror saamænd, det var selve riddersalen vi var i — saa jeg tilfældigvis op paa den ene af mine tilhørere og med en gang skjønte jeg hvad hun tænkte paa — kan De gjette? — Jo, hun tænkte, se der har vi: „Hans, som har været udenlands". — Jeg likte mig slet ikke og skyndte mig at bytte om samtaleemne. — Det var arbeidet paa landsbygden, vi nu begyndte at drøfte, og her var det min tur til at spørge; snart gled vor passiar over til kvindernes arbeide og stilling i landet, og her var vi enige, kan De tro — jeg blev saa overrasket og saa glad! — Kan De tænke Dem, at disse to kjærnejenterne, som bor mange mil oppe paa landsbygden, som aldrig havde hørt tale om nogen kvindesagsforening eller stemmeretsforening, ikke havde en anelse om, at der existerede et „Nylænde", disse to var kvindesagskvinder ud til fingerspidsene! — Naar vore landskvinder reiser sig og deres krav paa lighed og delagtighed i det offentlige liv kommer gjennem selvtænkning ved det haarde arbeide, da, ja da maa vi lykønske vort land og vore venner! Stemmeret for kvinder holdt de stærkt frem. „Uden stemmeret kommer vi kvindfolk ikke langt", sa' den yngste af dem, „og saa rart du, svensker og andre udlændinger de faar stemmeret, de, naar de bare er mandfolk og har været her i landet nogle aar, men vi, som hører til nationen, som har de samme byrder og skatter, vi faar ti stille vi", sagde hun rent harmfuld.

De syntes det var rigtig kjækt, at vi havde en N. K. F. og K S. F. og „Nylænde". „Det bladet kunde være morro aa støtte", sa' den ene, og saa — bedste redaktør — lovede jeg at bede Dem rigtig vakkert om at sende et par nummer af „Nylænde" op til dem, saa de kunde blive lidt kjendt med det først, og om jeg kjender Dem ret, saa

tvivler jeg ikke paa, at De rigtig snart opfylder vor fælles bøn! Om „Nylænde“ kunde faa fodfæste opover paa landsbygderne, saa tror jeg kvindesagen derved gjorde et stort fremskridt. Vore landskvinder har baade energi og sundt omdømme, saa om de bare havde noget at støtte sig til, vilde maaske om kort tid kvindesagen regne sine fleste tilhængere blandt dem.

Det er forresten skade, at ikke kvindesagsforeningens kasse er mere pengestærk, og medlemmerne mere aktive, isaafald kunde vi kanske opleve at se og høre en og anden kvindelig folketaler greit og tydelig fremholde vor sag i bygder og byer, det er saadanne vi mangler og dem er det masserne venter paa.

Vist er det, at kvindesagen skrider fremad sikkert og — langsomt, men vi har ikke tid til at vente saalænge til den har voxet sig fast i hvert sind af sig selv, der maa agiteres og alarmeres, mere energi og kraft, mere ungdomsmod, saa farten blir raskere!

M. H.

Dragtreformatorer.

Til „Nylænde“s redaktør.

Selv har jeg reformeret min dragt for længe siden til min egen tilfredshed og har derfor ikke sat mig ind i frk. Kristine Dahls reformbestræbelser. Men da ieg saa Deres anbefaling i „Nylænde“ glædede den mig meget for de andre damers — især de unge damers skyld.

Her var altsaa en sikker veileder, man kunde henvise dem til.

Saa — dagen efter ser jeg frk. Dahls portræt over hr. Chr. Krohgs interview artikel i „Verdens Gang“, jeg griber avisen begjærlig efter at se det aandelige billede frk. Dahl vil tegne af sig selv ved sine ord — og læser en artikel, som — — — nu da jeg havde læst den, havde jeg lyst til at give den som motto strofen: „De andre herrer smiskede saa lønlig derved“. De unge damers sikre veileder var det ikke, jeg fik se, men en modist, som har en god forretningsidé, og som søger at indrette sig efter sit publikum paa en noksaa fiffig maade — forresten kanske ikke klogt nok alligevel.

Nei kjære redaktør, det er nok Dem og Deres reformerede venner, som ser dragtreformen i forbund med „en løftelse af kvindernes følelse og opfatning“ og ikke frk. Dahl. Og saa den mobbede snak om

mandfolkhad og den prostituerende uvidenhed, at N. K. F. har villet tie sagen ihjel, som om det ikke er der den er blevet oparbeidet, som om det var frk. Dahl, som har taget det første stød i denne sag! Det rene tul er det! Men hvor kan De da, kjære redaktør, anbefale en saadan reformator? De skylder os virkelig at paavise, hvor det „ædle“ i frk. Dahls opfatning findes.

A. O.

* *

Naar man netop har offentliggjort en anbefaling, som den i forrige hefte og saa et par dage efter finder en interview artikel som den i „Verdens Gang“ for 9de blir man unegtelig „lidt flau derved“. Det kan jo se ud, som om man har faret med vrøvl. Men hvad vi holdt os til var, som man vil ha seet, frk. Dahls foredrag i sommer — det holdtes i Brødrene Hals's lokale og blot for damer. Heldigvis har vi altsaa lige saa mange vidner som der var opmærksomme tilhørere. Her fremholdt frk. Dahl en opfatning, som laa nær den efter vor mening bedste opfatning. Vore dragtreformatorer har altid fremholdt sundheds-, bekvemheds- og skjønhedshensyn. At frk. Dahl fortrinsvis peger paa det sidste og banebryderne paa det første er lige ædelt, det falder i dette tilfælde tilsidst sammen og har jo til forudsætning en forædling af den herskende smag. Det kommer blot an paa, hvorledes det sker. Og om frk. D's foredrag var der som sagt blot godt at sige. Kvindernes lyst til at behage — udtalte frk. D. — var i sig selv ikke forkastelig forsaavidt den var et udslag af en finere skjønhedsfølelse og en sympatetisk natur, men s l a v i n d e n s lyst til at indynde sig hos s i n h e r r e var af det lave og uædle og burde udryddes af kvindernes sind — en udtalelse, der var „ædel“ nok til at kunne skaffe foredragsholderen titel af mandfolkehader hos det rette publikum. Det gjaldt, sluttede frk. D. sit foredrag, først og fremst at behage sig selv — en udtalelse, der ret forstaaet indeholder en ikke ringe idealitet. Men af idealitet finder vi rigtignok ikke spor igjen hos frk. Dahl i „Verdens Gang“.

Baade interviewerens og den interviewedes passiar om kvindesagsbevægelsen her og i Amerika røber, at de ikke har sagkundskab, det kan man heller ikke forlange ang. sagen i sin almindelighed, men af frk. Dahl kunde man forlangt kjendtskab til dragtreformsagens historie her i landet. Der foreligger nok af let tilgjængelige dokumenter. Forøvrigt viser frk. D's bitre udfald om at først efter et aars forløb ser hun en artikel om h e n d e og sagen, — udentvivl artiklen fra forrige hefte — at hun nærmest mener det er personen vi har villet „tie ihjel“. Isaafaid en stor misforstaaelse. Ligesaalidt som frk. Dahl har taget det første moralske stød, ligesaalidt er hun den første hertillands, der har begyndt at praktisere og givet sig af med at forfærdige reformdragter. Der er flere. Vi skal specielt nævne frk. Johanne Biørn, der har gjort sig meget fortjent af sine reformliv (se

avertissementet i „Nylænde"). Naar vi alligevel nævnte frk. Dahl og ikke frk Biørn som personen, saa er det først og fremst fordi frk. Biørn mest har slaaet sig paa denne specialitet (reformlivene)*) mens frk Dahl, der har sat sig ind i sagen i Amerika, lover assistance i henseende til den hele beklædning. Det beror, som frk. Dahl selv siger, meget paa sammenstillingen af enkelthederne. Men kampen mod korsettet maa frk. Biørn siges at have ført igjennem sin forretning længe før frk. Dahl gjennem sin. Frk. Dahl har ikke henvendt sig til os for at faa støtte i sine bestræbelser, og paa den første, den bedste offentlige reklame kan vi ikke reklamere den ene paa den andens bekostning. Men — strax vi fik os billetter tilstillet — indfandt vi os paa frk. Dahls foredrag og satte strax en rosende notis i vort blad, med løfte om at komme tilbage til emnet, et løfte vi indløste i forrige hefte**). Det er for denne anbefaling frk. Dahl lader hr. Chr. Krohg kvittere i „Verdens Gang".

Vi har gjennem dette, samtidig med at vi svarer indsenderen, villet give frk. Dahl et lidet tilsvar. Vi haaber i det længste, at det billede, frk. Dahl har givet af sig selv gjennem sit foredrag, ligner betydelig bedre end „Verdens Gangs" „aandelige" billede. Intervieweren kan jo ha misforstaaet frk. Dahl i væsentlige punkter, og det hele derved faaet en anden farve end den interviewede selv kunde ønske — eller kan være tjent med. Det er isaafald rimeligt, at frk. Dahl selv vil komme med en indsigelse — sligt har jo hændt før. — Men selv om resultatet skulde være, at man finder frk. Dahl's opfatning mindre — — eleveret end ønskelig, saa kan hun dog være de unge damers „sikre veileder" i henseende til dragtmønstre. Vi har hørt disse rost af folk, som har benyttet dem. Vi anbefaler derfor fremdeles frk. Dahls reform-mønstre især i henseende til underklædning.

Red.

I anl. hr. Thams's henvendelse til N. K. F.'s bestyrelse.

J „Nylænde" no. 20 findes en opfordring fra hr. cand. Thams til N. K. F,'s bestyrelse om at sammenkalde et møde eller en extraordinær generalforsamling til drøftelse af det i anledning af kvindemøderne ifjor vinter og bestyrelsens optræden herunder reiste kompetencespørgsmaal.

*) Flere af Kristiania læger tilraader sine patienter frk. Biørns reformliv, og der indløber en mængde bestillinger baade herfra og udenbys.

**) Kvindestemmeretsforeningens klub, hvor „Nylændes" redaktør f. t. er formand, indbød frk. D. til at holde foredrag og fremvise sine dragtmønste allerede i vaar — hvilket heller ikke tyder paa, at man har villet tie frk. D. ihjel. Formanden var den aften ved sygdom forhindret fra at være tilstede.

I næste no. svarer bestyrelsens formand, at man først maa samle et bestyrelsesmøde. Men har man ikke her sat et altfor stort apparat i bevægelse for en saa ligefrem sags skyld? Falder det ikke af sig selv, at medlemmerne paa hvilketsomhelst foreningsmøde i aaret kan fremkomme med hvad de har paa hjerte? Man bør ikke tvivle paa, at bestyrelsen med interesse og imødekommenhed vil paahøre medlemmernes meningsudvexlinger — det være sig om „kompetencespørgsmaalet“ eller noget andet. At sammenkalde et specielt møde eller extraordinær generalforsamling i denne nu saa travle tid, vil vistnok kun resultere i det sædvanlige faatallige fremmøde, der altid synes at karakterisere N. K. F.'s generalforsamlinger.

Jeg tror hermed at tale i samtlige medlemmers navn — ogsaa naar jeg henvender en oprigtig tak til hr. cand. Thams for den varme interesse, han ogsaa denne gang har vist kvindesagsforeningens anliggender.

Marcilie Holmboe.

Kristiania 14—11—95.

Fra Norsk kvindesagsforenings bestyrelse.

I anledning af hr. cand. jur. M. A. Thams's henvendelse til norsk kvindesagsforenings bestyrelse i „Nylænde“ for 15de okt. skal bestyrelsen tillade sig at afgive følgende svar:

Den nuværende bestyrelse finder fra sit standpunkt ingensomhelst grund til for tiden at foranstalte noget møde eller nogen extraordinær generalforsamling til drøftelse af det, i anledning af kvindemøderne i forrige vinter og den daværende bestyrelses optræden herunder relste kompetencespørgsmaal.

Der foreligger fra hr. Thams intet til bestyrelsen indsendt skriftligt motiveret forlangende med opgivende at forhandlingsemne, saaledes som i foreningens statuter, § 10, omhandlet. Bestyrelsen har derfor søgt at sætte sig ind i hr. Thams's tankegang, og der synes da at være to øiemed, som hr. Thams kunde ville opnaa paa det af ham ønskede møde eller paa en extraordinær generalforsamling, nemlig et mistillidsvotum til den forrige bestyrelse eller optagelse af nye paragrafer i foreningens statuter i den hensigt at begrændse bestyrelsens kompetence.

Angaaende det førstnævnte øiemed — et mistillidsvotum til den forrige bestyrelse — skal man bemærke, at foreningens i slutningen af mai d. a. afholdte ordinære generalforsamling var det eneste rette forum for en saadan udtalelse. Der forelaa rigelig tid for hr. Thams til at søge istandbragt et mistillidsvotum paa sidste generalforsamling; der var hengaaet adskillige maaneder fra kvindemøderne og bestyrelsens derpaa følgende optræden, inden generalforsamlingen afholdtes. Paa

denne optraadte ogsaa hr. Thams med sin kritik, men uden at fremkomme med noget bestemt forslag, og den nuværende bestyrelse finder da ingen grund til at gjenoptage denne side af sagen, der maa anses afsluttet med dette aars generalforsamling.

Det andet øiemed, hr. Thams kunde tænkes at ville fremme, var altsaa forslag om nye lovbestemmelser angaaende bestyrelsens kompetence. Efter statuternes § 9 kan forslag til forandring i disse kun foretages paa den ordinære generalforsamling, og dersom hr. Thams — stadig ifølge § 9 — vil indsende til bestyrelsen saadanne forslag 4 uger før næste generalforsamling, vil dette være fuldkommen tidsnok, og det vil da være bestyrelsen en kjær pligt at bringe disse eventuelle forslag frem for foreningens medlemmer.

Paa grundlag af de her kortelig fremholdte momenter er det altsaa, at bestyrelsen ikke finder sig foranlediget til at afholde noget møde eller nogen extraordinær generalforsamling, som af hr. Thams ønsket.

Skulde der imidlertid efter disse oplysninger fra bestyrelsen endnu findes 20 medlemmer af foreningen, som finder en extraordinær generalforsamling paakrævet, og som derfor indsender til bestyrelsen et underskrevet motiveret forlangende om en saadan generalforsamlings afholdelse med opgivende af forhandlingsemne, vil bestyrelsen selvfølgelig strax efterkomme statuterne.

Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere.

(Fortsættelse).

Ved siden af disse kan nævnes mrs. Elisabeth Wheeler Andrew, dr. Kate Bushnell, miss Mary Allen West, som døde i Japan under sit arbeide der, og miss Alice Palmer, som fik arbeidet organiseret i de forskjellige lande og distrikter i Syd Afrika. Jeg kan ikke her opregne navnene paa alle de missionærer, som har reist fra land til land eller paa de ædle kvinder i disse lande, som har stillet sig til tjeneste under banneret. Men jeg skal her nævne op navnene paa de lande, som er repræsenterede inden forbundet. Det er De forenede stater med dets 44 stater og 5 territorier; Alaska; Canada med syv provinser og en endnu ikke politisk organiseret, Ny-Foundland, Jamaica, Bahamaøerne, Tasmania, Nord og Syd Ny-Zeeland, Queensland, Ny Syd Wales, Victoria, Syd Australien, Vest Australien, Madagaskar, Syd Afrika

med 8 politiske territorier, Frankrige, Belgien, Birma, Chili, Congo, Danmark,*) Holland, Madeira øerne, Mexico, Norge, Sverige, Spanien, Urugnay, Brasilien. England, Scotland, Irland, Wales, Bulgarien, Ceylon, China, Japan, Corea, Ægypten, Rusland, Tyrkiet, Hawai, Indien, Martinique, Siam, Vest Afrika, Angola, og Transvaal. Det er fra dette uhyre forbund, at kjæmpepetitionen med dens mange millioner af navne blev udsendt iaar. Petitionen er den største historien kjender, og forbundet selv er lig petitionen i den henseende. Missionærerne fortjener den høieste ros for selvopofrelse og heltemod, men de, som har arbeidet hjemme fortjener den maaske ikke mindre. Blandt disse er den skjønne grevinde af Carlisle, som i mange aar har ofret tid, tanke og formue paa kamp imod drukkenskabslast og usædelighed, mrs. Millicent Garrett Fawcett, den bekjendte skribent og taler, og hendes mærkelige unge datter, som har erhvervet de høieste udmærkelser under sit universitetsliv. En anden af de fremskudte ledere er grevinde af Aberdeen, gift med generalguvernøren af Canada. Hun er formand for kvindernes frisindede forening og flere lignende selskaber. Hun er i det hele en af de mest fremskudte ledere for kvindesagen. En anden meget bekjendt kvinde er mrs. Laura Ormiston Chant. Hun er populær som lyriker og novellist, forelæser og taler, men videst kjendt blev hendes navn for verden ved den kamp hun reiste mod „The Empire“, den uhyre musikhal i London. Hun var den første person, som vovede at angribe og afsløre den usædelighed, som herskede i dette berømte forlystelsessted. Det vakte en uhyre sensation baade i England og andetsteds. „Empire“, „Alhambra“ og de andre musikhaller er endnu igang i London, men den offentlige usædelighed, som hun angreb saa tappert, hører nu fortiden til. Hendes indgriben har gjort mere til at forbedre tonen ved de offentlige forlystelsessteder end noget andet i de sidste femti aar. — Mrs. Matilda B. Carse, som har bygget kvindernes tempel i Chicago, er ogsaa en af de mest aktive medlemmer.

Som bekjendt, var det uathængighedskrigen som inspirerede Julia Ward Howe til hendes berømte „Republikens krigshymne“. Denne 21 aars krig mod en menneskehedens fiende har sin digter og komponist i miss Anna Gordon, som har skrevet W. C. T. U's bekjendte marschsange og har samlet og udgivet „Det hvide baands“ salmebog. Ved aabningen af den mægtige verdenskongres den 20de Juni dette aar i Albert Hall i London blev hendes sange sunget af et kor paa 800 indøvede sangere, ledsaget af et uhyre orgel og et orkester paa 100 instrumenter. Det tog sig storartet ud og vakte en saa levende begeistring,

*) Man skriver til os fra Finland: Fru Selmer fra Kjøbenhavn er for tiden her i Helsingfors for at stifte en W. C. T. U. — dog er det tvivlsomt om med noget resultat. Red.

at det blev noget af det mindeværdigste af denne meget mindeværdige dag.

Iblandt alle disse nutidens kvinder staar igjen en kjæmpe fra den ældre generation. Hun skabte sig et navn og vandt berømmelse under de mørkeste tider af vor frygtelige borgerkrig, da hendes stemme og hendes pen aldrig blev træt af at kjæmpe for frihed, forening og fremskridt i den amerikannke republik. 30 aar er forløbet siden den tid, men mrs. Mary Livermore's navn og berømmelse er, kan hænde, endnu større idag end nogensinde tidligere. De herlige mænd og kvinder, som hun arbeidede sammen med er næsten alle — kun et minde: Phillips og Garrison, Lincoln og Beecher, Richard Hughes og Charles Summer, Conkling og Blaine, Grant og Shermann. *Hun* lever og i hendes klart skaarne ansigt og kraftige figur kan man knapt se alderdommens nedbrydende tegn. Hendes stemme er idag næsten lige saa kraftig til at tale for ret, sandhed og fremskridt som den var for tre aartier siden. Hun er en frygtløs og utrættelig forkjæmper for kjønnenes politiske ligestillethed, for en høiere samfundsmoral, for almidelig oplysning og for alle de andre reformer, som tiden mest trænger.

I Boston var det, at en dygtig og intelligent kvinde vakte opmærksomheden for det faktum, at mange mænd og kvinder faldt i synd og ulykke ved uvidenhed og først forstod sin daarskab, naar det var for sent og at en smule undervisning i alderen mellem 10 og 16 aar vilde bære frugt i hundredefold i det daglige liv. Denne opdagelse blev moder til et helt system. Mrs. Mary H. Hunt var opdageren og hendes system: videnskabelig undervisning om alkoholens virkninger er blevet antaget i ikke mindre end 38 af de 44 stater, i nogle af Canadas provinser og i tusener af skoler i Storbrittanien, Australien og de lande hvori W. C. T. U. har nogen indflydelse eller magt. Systemet har nu virket omtrent i 15 aar og saavidt vides har det kun frembragt gode resultater. I begyndelsen mødte det modstand fra adskillige pædagoger og politikere, men da kort tid var gaaet, blev disse overbevist om dets gode virkninger og blev fra modstandere til forsvarere. Ved sidste kongres i London var det et staaende samtaleemne blandt de britiske og fremmede delegerede, og utallige var de forespørgsler mrs. Hunt og hendes venner fik, samt opfordringer til at forklare systemet og dets anvendelse.

Parlamentsmedlemmerne sir Wilfred Lawson, mr. Caine og andre blev saa interesseret i sagen, at de lovede at indbringe et forslag for underhuset i lighed med de love, som nu gjælder i De forenede stater.

Fortsættes.

Fra festen for professorerne Sars.

Hædersgjæsterne havde allerede forladt salen; men frk. Aasta Hansteen havde noget paa hjerte, som hun gjerne vilde udtale. Hun gik hen til formanden, som presiderede ved bordet. Han gav hende med stor velville ordet i forsamlingen:

For nogle aar siden kom jeg en sommeraften ud til Sars's til den sædvanlige søndags-modtagning. jeg vidste ikke, at der var noget usædvanligt ved dagen; men jeg saa det rene flag vaie fra flagstangen, og jeg fik høre, at det var professor Ossians fødselsdag.

Da aanden kom over mig — efter aftensmaaltidet — udbragte jeg hans skaal, og sagde:

„Leve den norske skjærgaard! Leve den salte sjø, som spruter om de nakne skær! — I den sjø skrapede Mikal Sars sine dyr; den sjø inspirerede Ossian Sars til de samme studier. — Fra den norske skjærgaard kommer hele familien Sars, som en frisk sjøbris, ind til denne tørre norske hovedstad; en frisk sjøbris, som den vel trænger til. — Omgangen med en saadan slægt, — der lever i en luftkreds, som er fyldt med liv og lune, med vid og aand — vil staa som en umistelig livsbetingelse for enhver, der elsker det som er frit og friskt. (Stormende bifald). — Fra de vestlige kyster bruser frihedens vind ind over folkeslagene; ved de østlige kyster holder reaktionen til.

Vi har den vestlige kyst; derfor vil vi seire over tilbagegangens magter".

Under stormende bifald ilede frøken Hansteen ud af salen; men blev af formanden hentet tilbage for at modtege et: Leve kvindesagens forkjæmperinde, Aasta Hansteen!

Fra kvinder inden dansk fredsforening

er følgende opraab udsendt:

Til skandinaviens kvinder.

I lighed med de opraab om at arbeide for fred mellem nationerne, som er udgaaet fra engelske kvinder til Frankrigs kvinder og fra franske kvinder til Tysklands kvinder — sender vi eder, alle kvinder i Skandinavien, vor søsterlige hilsen, og beder eder benytte eders indflydelse til at værne om freden.

Nutidskrigenes forfærdelige myrderier er ikke kampe mellem individer. Ved de skrækkelige mordvaaben er de blevne massemord, hvor den sejrer, som har flest penge til at anskaffe disse dødbringende maskiner.

Intet er saa grufuldt som krigens rædsler, der kun egner sig til at sprede had og hævntørst imellem folkene, medens den aldrig formaar at afgjøre, paa hvilken side retten er. Derfor er krigen uretfærdig i alle sine konsekvenser.

Søstre, det er os kvinder, som lider mest ved krigen. Det er vore sønner, vore ægtemænd og brødre, som blir dræbte og lemlæstede. Det maa ikke ske! Vi opdrager vore sønner med kjærlighed, og søger at nedlægge hos dem alt ædelt og godt. Vi værner om deres aandelige og legemlige velfærd. Er de da ikke for dyrebare til at slagtes af krigens helvedesmaskiner? Derfor beder vi eder indstændig, kjære søstre, foren eder med os og med andre landes kvinder for at værne om freden. Den er i vor og alles interesse. Selv om vi kvinder hverken kar sæde i rigsdagene eller i de kommunale raad, saa har vi dog som hustruer, mødre, søstre og opdragerinder, en mægtig indflydelse, — lad os benytte den til at arbeide for, at krig for fremtiden blir en umulighed! Den er en plet paa det nittende aarhundredes civilisation.

Slut eder sammen i foreninger til at fremme fredstanken, eller slut eder til de allerede bestaaende fredsforeninger, som arbeider i alle lande, ogsaa i hvert af de skandinaviske riger. De har freden til maal, dels ved voldgift, dels ved alle de andre midler, som omstændighederne kræver.

Ingen holde sig tilbage og tro, at vor indflydelse kun er ringe! Naar vi alle, hver især, yder vor skjærv til denne store samfundssag, vil den fremmes til gavn for hele menneskeheden.

Forskjelligt.

I kommunebestyrelsens sidste møde bifaldtes mod 14 st. bespisningskomiteens og formandskabets indstilling om bevilgning af 37,610 kr. til bespisning af folkeskolens trængnnde barn. En bevilgning man maa glæde sig hjertelig over. Skolernes overlærere og tilsynslærerinder er nemlig ved undersøgelser kommet til det resultat, at der paa Kr.ania folkeskoler gaar noget over 4000 barn, som sidder og sulter paa skolebænken.

Se omstaaende Side.

NB. Til udenbys abonnenter. Endnu udestaaende kontingent for 94 bedes velvillig indbetalt *snarest.* Kr. 3.85 for helt aar eller kr. 1.92 for sidste halvaar kan indsendes gjennem alle postanstalter portofrit.

NB. Til udenlandske abonnenter, der ikke abonnerer gjennem postkontoret. Udestaaende kontingent for 94 kr. 4.70 indbetales lettest gjennem postanvisning.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 1ste decbr. 1895.	No. 23.

Vore første kvindelige gartnere.

Vi har meget længe havt kvindelige gartnere her i landet, naar med dette udtryk menes kvinder, som har drevet, ledet eller sat igang havebrug. „Nylænde“ har saaledes i en tidligere aargang indeholdt en beskrivelse over det storartede arbeide, fru Øvre har sat igang i Finmarken,*) og mange kvinder rundt omkring i landet har med hende gjort sig storlig fortjent af vort havevæsen. Men idag var det de til faget systematisk uddannede gartnere, vi vilde henlede opmerksomheden paa. Den første og saavidt vi ved endnu eneste helt og grundig uddannede kvindelige gartner, vi har, er frk. Janna Johnsen. Da hun for en 5, 6 aar siden besluttede sig til at uddanne sig i havebrug, henvendte hun sig først til flere gartnere herhjemme med anmodning om at blive optaget som elev, men fik overalt afslaaende svar. Det var jo uhørt og løierligt, gartnere maatte da vel være mænd. Frk. Johnsen besluttede sig da til at reise ud af landet for at lære, hun valgte Rødkilde havebrugsskole paa Møen, hvor ogsaa kvinder havde adgang, og deltog i et toaarigt kursus der. Hun kom hjem i 1892 og fik ansættelse paa en landeiendom i Vestre Aker. Hun ønskede imidlertid at uddanne sig videre, helst hjemme i landet, og ansøgte paa vor opfordring hos „Det kgl. selskab for Norges vel“ om understøttelse til videre uddannelse. Med den største imødekommenhed bevilgede selskabet en sum til dette øiemed og ordnede det samtidig saa, at hun fik studere gartneriet ved Aas landbrugsskole, hvor der tidligere ikke havde været optaget kvinder som elever.

*) Se «Nylænde» 3die aarg. no. 11: Et stort maal.

Hun kom derfra tilbage til Kristiania, hvor hun udførte gartnerarbeide i private haver: anlæg, vedligeholdelse o. s. v., hvad hun dog kun betragtede som midlertidig sysselsættelse. Hun ønskede helst fast post som gartner paa en større eiendom, men det stod hende iveien, at hun ikke var fuldt udlært i drivhuskultur. Hun reiste derfor igjen til Danmark, dennegang til Kjøbenhavn, hvor hun fuldstændiggjorde sin uddannelse, og ivaar fik hun ansættelse som gartner paa en stor landeiendom her i landet. „Her er noksaa storartet,“ skriver hun til os derfra „med vinhus, drivhus, frugthus, mange mistbænker og en stor, smuk have. Kan jeg klare alt dette, vil jeg nok ha lov til at være kry.“ — I en artikel i „Nylænde“ 1ste aug. 1892 skriver Janna Johnsen: „Kvinder har været gartnere i gamle dage (i klostrene), og jeg vilde ønske mange, mange kvinder vilde blive gartnere i vore dage, man skulde næsten tro, at dette laa særlig for dem, og det er saa velsignet et arbeide.“ — — — „At spade, som man altid hører anført som noget saa tungt, at kun en mand kan greie den sag, fordrer mere øvelse end egentlig styrke, og dette skal man sande i de fleste tilfælder: der kræves mere øvelse end styrke for med lethed at kunne behandle et stykke verktøi. Men en god og bekvem dragt maa man have! Væk med lange skjørter og tætsluttende, snevre liv.“ — — Og hun slutter med de kjække ord: „Der kan være hindringer, mange hindringer ivejen for os, men disse er ikke til, for at de skal staa som en bom foran os, men for at vi skal gaa tværs igjennem dem.“

Da vi to aar senere talte med frk. Johnsen, var hendes iver ikke kjølnet. Paa vort spørsmaal, om hun var rigtig fornøiet med det arbeide, hun havde valgt, svarede hun med straalende øine: „Der findes ikke det arbeide i verden, jeg vilde bytte med.“

I vaar besluttede saa tre unge norske damer: frk. Andrea Fleischer og frk.ne Marie og Johanne Hoff at uddanne sig i havebrug, væsentlig kjøkkenhavedyrkning; de henvendte sig i den anledning til Selskabet for Norges vel og erholdt tilsammen et stipendium, stort kr. 500, og desuden et bidrag paa kr. 200 af selskabet „Havedyrkningens venner“ til uddannelse i havebrug. Disse damer har fulgt frk. Johnsens exempel og er reist til Rødkilde for sin uddannelse. Dog skal en af damerne rimeligvis opholde sig tiden 1ste april—1ste august paa landbrugsskolen „Vilvorde“, hvor der nu er oprettet kursus for havebrug, hvor ogsaa kvindelige elever kan optages. Frøknerne Hoff reiste til Danmark i september, frk. Fleischer allerede i juni maaned.

Vi gjør os vistnok ikke skyldig i nogen indiskretion ved ogsaa at citere lidt af et privatbrev fra frk. Fleischer, dateret 12te august: „Det er nu snart 2 maaneder siden jeg kom hid, og jeg har ikke nogen dag forsømt arbeidet i haven, men deltaget i altsammen. Her er nu 4 unge gutter 14—17 aar og til november kommer en femte, desuden

kommer vi til at faa en kvindelig medelev fra Danmark, hun gik paa høiskolen her nu i sommer og er just reist hjem for at ruste sig til arbeidet. Det er forsaavidt et fremskridt for kvindesagen i Danmark, som hun er den første her ved Rødkilde ialfald, som faar offentlig understøttelse for at lære havebrug. Vi blir hele 9 stykker til vinteren og næste sommer. — — — I begyndelsen gjorde man lidt store øine, naar jeg kom i min arbeidsdragt. — men nu er vi fine venner. Jeg er forbauset over, at jeg har taalt arbeidet saa bra*) Jeg har ikke nogen dag været for træt til at begynde igjen. Men grundig stiv var jeg naturligvis i den første tid. — Jeg glæder mig til at faa kvindelige medarbeidere, det er lidt ensligt nu. — Ellers trives jeg udmerket her, baade med natur, mennesker og kost og arbeide. — Her er akkurat den slags havebrug, som vi vilde have, næsten udelukkende kjøkkenvexter og frøavl. Saa vi er komne netop paa det rette sted."

De tre damer trænger naturligvis flere penge til sin læretid end de 700 kr., de har erholdt, og vil søge andre offentlige stipendier, som vi da haaber blir bevilget dem. Deres agt er, naar de kommer tilbage, at drive selvstændigt kjøkkengartneri, en heldig plan mener vi, da herskabsgartnere i regelen er daarlig aflønnede. Det var da at ønske, at veien ikke maa blive altfor tung for de kvinder, som er banebrydere her. Mere og mere erkjendes det jo, at det er af den høieste vigtighed for landet, at havebruget almindeliggjøres og forbedres. Og erkjendelsen af, at det ikke vil gaa, før kvinderne vil tage fat, begynder ogsaa at vaagne, og man begynder saa smaat at gjøre foranstaltninger, som ogsaa kan komme dem tilgode.**) Men der maa gjøres meget mere. Nu, da vi snart faar flere ordentlig uddannede kvindelige gartnere, burde man f. ex. itide sikre sig en kvindelig havebrugsstipendiat, som kunde reise rundt i landet og veilede konerne og pigerne omkring paa gaardene i havestel. Det vilde vistnok være den bedste og nyttigste foranstaltning, som kunde gjøres til fremme for havebruget. Vi haaber „Selskabet for Norges Vel", som har vist saa stor interesse og velvilje, naar det har gjældt uddannelse af kvindelige gartnere, vil tage sig af denne sag.

Godt vilde det ogsaa være, om der blev bedre anledning for kvinder til at uddanne sig som gartnere herhjemme end det hidtil har været, saa at mange kunde faa lyst og anledning til at slaa ind paa den vei. Tænk om en hel del af de kvinder, som staar saa tæt pakket sammen som ansøgere til kontor-, telefon-, butikposter o. l. — at de holder paa at

---

*) Frk. Fleischer har tidligere havt kontorarbeide.

**) Læs f. ex. (i «Nylænde» 1ste oktbr. 1893) fru Marie Froms skildring af sit ophold ved de vaar- og høstkurser i havebrug, der er sat igang for kvinder i Jarlsberg og Larviks amt.

traakke hinanden ihjel i konkurrancen — tænk om de kunde gaa „tilbage til jorden“, selv dyrke den, tvinge den til at give ordentlig løn for arbeidet; det var bedre end at være afhængig af chefernes naade for en mere eller mindre daarlig aflønning for et mere eller mindre helsenedbrydende arbeide.

Det siges, at det er meget mørke tider for jorddyrkningsarbeide nu. Men der skal ikke saa meget til, før arbeidet giver mere end en normal dameløn, og lysere tider kan vel gry snart. Og ifølge manges udsagn er det et meget baade tiltalende og styrkende arbeide. Næst det at have udpræget talent og kald til en stor aandig opgave er der efter vor mening intet man heller kunde ønske norske damer nutildags end at have lyst og mod, evne og anledning til at tage fat paa jorden — den som man ifølge de gamle sagn faar ny kraft ved at berøre.

„Koldt vand i blodet“.

Til „Nylændes“ redaktion.

Nedenstaaende artikel er som man vil se skrevet for længe siden, men har forgjæves søgt om plads i flere aviser. Endelig blev der i en avis givet løfte om, at den skulde optages, men da det varede saa længe med løftets opfyldelse, fandt jeg, det var sikrere at kræve det tilbage og sende det til «Nylænde». Kommer det end ikke det store avispublikum for øie, saa kan det ihvertfald forsikre eder kvindesagskvinder om, at I ikke staar alene i eders, som det vel ofte kan synes, fortvilede kamp for at hævde en høiere samfundsmoral.

„*Koldt vand i blodet*“, saa lød det i en af hovedstadens aviser,*) da nogle varmtfølende og klarttænkende damer sammenkaldte et møde i anledning af *mordet ved Ullevold.*

Først og fremst en hjertelig tak til de damer, som vover at tale et ord, der er saa sandt og livskraftigt, at der skal et helt udvalg af visdom og velærværdighed til for at kunne hindre, at ordene blir fulgt af handling. Disse damer har talt ord, som maa aabne vore øine for vort samfunds moralske slaphed og raahed, ord, som maa vække de

*) Denne artikel er skrevet af en ældre mand, den næste af en ung mand. Vi faar i det hele ikke sjelden vidnesbyrd om, at der blir flere og flere mænd, som gjerne vil stille sig paa «mandfolkehadernes» side i kampen. Men den klamme bøigen, som blir fodret flere gange daglig af vore ovenomtalte hovedstadsaviser, er unegtelig saa langt sterkere — — endnu. Red.

styrende i stat og kommune til alvorlig eftertanke, og som maa opmande til at vise retfærdighed og menneskelig tænke- og handlemaade ligeoverfor halvdelen af befolkningen. Vi, som her føler os opfordret til at frembære vor tak til disse modige og opofrende damer, er mænd — ikke ét tusen, men ganske vist mange tusen. Ja, en mængde norske mænd ser med haab til den reiste sædelighedsbevægelse. Vi saa gjerne, at der blev givet os anledning til at lægge vor sympati for Eders kamp mod usædeligheden og raaheden for dagen paa en mere talende maade end ved en taknemmelig henvendelse i en enkelt avis; men det blir nu Eders sag, om I f. ex. vilde have os med paa en henvendelse til Kristiania magistrat og formandskab med anmodning om, at den lov og de forskrifter, vi muligens har, maatte bli anvendt i hele sin strenghed og uden persons anseelse ligeoverfor personer, der viser uanstændig opførsel, tiltaler eller paa anden maade fornærmer kvinder paa gaden. Vi, som er saa gamle, at vi har døtre, der for det kjære brøds skyld maa færdes paa gaden ikke blot ved høi lys dag, men ogsaa efterat mørket er faldt paa, er dybt interesseret i, at vore børn kan faa gaa i fred til sine hjem, uantastet af de halv dyriske restaurationshelte, der helst færdes paa gaden ved nattetid. Vi bør ikke og kan ikke vente paa en ny lov; vi sætter vort haab til Kristiania magistrat og formandskab, der visselig er i besiddelse af de fornødne midler til at holde raaheden inden rimelige grænser. Regjering og storting kan naturligvis ikke give en lov, som er paatrængende nødvendig for de større byer, før landets samtlige formandskaber har udtalt sig om, hvorvidt det er gavnligt for samfundet, at manden, der er kvindens hoved, straffes for fornærmelser og mishandling af kvinder i hus eller paa gade!

Altsaa — „koldt vand i blodet". Vi tør forsikre alle pressemænd, at vort blod er tilstrækkelig koldt; det kom ikke engang i kog ved at høre om mordet ved Ullevold; ti saavel dette, som de til dagens orden hørende mindre brutale foreteelser og krænkende opførsel mod voksne kvinder og mod pigebørn paa gaden, er kun en moden frugt af en lang og rig udsæd. Lad os blot erindre enkelte træk af den tidligere og vel tildels endnu bestaaende ordning: Usædelige kvinder blev sat paa Mangelsgaarden, mens den skyldige mand gik fri. En forladt og hjælpeløs pige, der af fortvilelse ombringer sit barn, gaar i tugthuset med tab af ære for livstid, mens barnefaderen ikke blot gaar fri, men kan indeha offentlig stilling og nyde offentlig tillid. Ser vi til den gifte kvinde, saa er stillingen ikke stort bedre. Den fordrukne mand kommer hjem, efterat han har ødelagt en større eller mindre del af ugens fortjeneste, og prygler sin kone og jager sine ofte forhungrede børn paa gaden. Politiet staar udenfor og hører jammer og skrig, men har ikke ukaldet lov til at træde indenfor for at komme den værgeløse kone

og de forskræmte børn tilhjælp. Man maa ifølge lovens bud, saa heder det, ikke trænge sig ind og forstyrre privatlivets hellighed. Er vi tjent med eller kan vi være bekjendte af at beholde et saadant lovbud længer? Gaar den mishandlede kone udenvidere bort fra en fordrukken og brutal mand, forspilder hun sin ret til underholdningsbidrag til sig og børnene. For en kone, der sidder med flere uforsørgede børn og selv er uden evne og midler til at forsørge dem, er stillingen under den nu bestaaende lov rent ud til at fortvile over. Det er omtrent umuligt for hustruen at komme bort fra den mand, der piner og plager baade hende og børnene, hvis han ikke frivillig forlader hende, og det hænder kun sjelden; ti de usleste og argeste ægtemænd vil gjerne ha et sted, hvor de kan sove rusen ud, og hvor de kan give sin harme luft.

At manden i de bedre stillede samfundslag med en vielsesattest i haanden uhindret kan disponere over og ødelægge den formue, som konen medbragte i ægteskabet, vil vi ikke tale om, da dette jo kan forebygges, naar den kvinde, som indtræder i ægteskab, er i besiddelse af den fornødne omtanke og forsigtighed. Vi slutter disse bemærkninger med en anmodning til de damer, som har begyndt at tale den værgeløse og retløse kvindes sag, om ikke at give tabt, før seiren er vunden.

B—e.

Fra Valdres.

(Brev til „Nylænde“).

Det kunde maaske være af en smule interesse for „Nylændes“ læsere og høre ogsaa fra denne afsides del af verden. Det er en afkrok. Det synes vist alle, naar de hører, at vi har ingen jernbane, intet dampskib, kun vore veie, som rigtignok er gode, men som alligevel kan blive slemme nok, naar sneen falder alentyk og hvirvles i store hauger, og det er fra 6 til 18 mile slig vei, vi valdreser har. Imidlertid sturer vi ikke. Vi har ikke det vet. Den friske fjeldluft, livet i skog og mark og saa gammelosten og spekekjødet inden vægge skaber kroppe, der ikke ved af livslede eller noget i den retning. Men kanske Dere tror, vi kun er glade, synger og danser bestandigt? Aa nei, vi gjør ikke det. Naar vi sidder saadan alle i stuen en mørk vinterkveld, kvindfolkene med sine surrende rokke, far med økseskaftet ved peisen, medens Ola tjenestegutten ligger paa bænken og surrer i kap med grautegryden, som mor snart skal tage under behandling, ja

da kan det stundom nok hænde, at du for skjemt og laat faar høre et dæmpet suk borte fra rokkene, og at ulden tages en smule varligere mellem fingrene. Trænger da ogsaa harens ensformige tu-tu ind gjennem stuens vægge fra dens kolde bolig oppe i granlien, da standser ofte baade rok og karde, og det blir saa forunderligt stille, at far slutter at spikke og ser op, medens pus kommer frem fra ovnen og siger: „mjau".

Aa ja, vi er nok lænkebundne her. Vi har ingen „Karl Johan" at spadsere paa, intet theater, ingen koncerter og intet foredrag at høre. „Aa, det var fælt," siger vel I der inde i hovedstaden, I, der gaar og formelig fraadser i slige ting. Men saa galt, som det ser ud, er det dog ikke, ialfald burde det ikke være det. Vi har aviser og bøger og kunde ogsaa ved lidt god vilje slutte os sammen til mere underholdende tilstelninger. Men nu er det det skjæve ved tingen, at dette saa lidet blir benyttet og gjort. Her mener jeg, at landskvinder burde gribe fat og faa lidt adspredelse i det ensformige liv. Men husk ogsaa paa, I kvinder, hvem skjæbnen har begunstiget, saa I har god lærdom og kanske mange interesser med. I kanske mangen gang skryder af eders frisind. Men hvad gjør mange af Eder for Eders søstre, der i tusindvis sidder udover landet nu disse lange nætter. Ved I, at de fleste af dem paa grund af uvidenhed træller dagen lang i fjøs og kolde stuer, saa hænderne røde og forfrosne sprækker op, medens ikke et eneste lysglimt fra bedre forholde glæder dem. Men ogsaa de er mennesker med længsler og trang. Derfor har jenterne paa landsbygden sine morsomste stunder om lørdagskvelden, naar han Gunnar fra hist og han Ola fra her kommer og besøger dem. Da pynter de sig, fletter haaret, og vil De tro? da er de en smule glade. Ja, nu ryster De paa hovedet. Det samme gjør jeg. Aa, hvor gjerne saa vi ikke, det blev anderledes. Men sid da ikke stille, bedste frue og frøken, naar det er saa meget at gjøre! Tal for dem, skriv for dem! Det er maaske ikke faa af Eder, som rynker lidt paa næsen, naar talen er om pietister. Men har I været paa bondebygden og seet de begjærligt lyttende ansigter og de spændte miner under en opbyggelse, saa forstaar I, at disse prædikanter gjør vel, og at tilhørerne trænger aandelig næring. Jeg indlader mig ikke her paa det heldige eller uheldige ved en pietistisk vækkelse, jeg gjør kun Eder, der har kundskaber, opmærksom paa arbeidsfelter. I maa heller ikke tro, at jeg bortser fra, hvad de mange kvinder her i landet har gjort og gjør. Ære være dem alle! Det synes mig at være de arbeidende norske kvinders opgave længe endnu at gjælde for „mandfolkehadere"; for skal man komme nogen vei her, maa der ske en modreisning mod mandens *urigtige* forrang. Bryd Eder derfor ikke om denne udskjælden for „mandfolkehader" o. s. v, den kommer dels fra mænd, der ei

har rette syn for sagen, dels fra kvinder, der ikke har faaet bedre forstaaelse af kvindens frigjørelsesværk, end at hendes følelser for manden blir de herskende.

Jeg maa huske fra i sommer en varm solskinsdag i vor vakre bygd. Der kom sagte en ligfærd til kirken. Det var en ung jente, som nu i sin livs sommer paa denne smukkeste aarstid blev bragt til sit sidste hvilested. Hun skulde have giftet sig om ikke lang tid, og rygtet vil vide, at den samme aarsag hadde gjort sig gjældende ved denne forbindelse, som ved saa mange andre, den nemlig, at en jente skal giftes, fordi hun skal gifte sig.

Jeg stod udenfor kirkemuren til de sidste muld jord var kastet over denne jentes jordiske levninger, og folket strømmede ud. Da traf jeg min gamle slegtning O., som vistnok er gammeldags, men som denne gang saa langt frem. Jeg sagde: „Ja, nu er hun gaaet bort, og saa ung.“ „Aa, hun kunde aldrig have faaet det bedre,“ sagde gamlen. Og da jeg gik hjem og saa langt oppe i skogbrynet den gaard, hvor hun skulde have levet og stridt i ensomheden, maatte jeg gjentage gamlingens ord: „Du kunde aldrig have faaet det bedre.“ *O. I.*

Værd at lægge mærke til.

I „Nordenfjeldsk Tidende“, Levanger, læses følgende:

„Sparbu samtalelag eller ungdomsforening, som det vist heller burde hedt, holdt sidstleden søndag møde paa Dalem. Mødet var godt besøgt og mange nye medlemmer blev tegnet. Kommer alle fra ifjor igjen, blir det nok ingen mangel paa tilslutning. Efter forslag af I. K. Scheflo besluttedes styret sammensat saaledes, at der vælges ved særskilt valg formand, næstformand, sekretær og kasserer. Hvis der da vælges en mand til formand, er man bundet til at vælge en kvinde til næstformand og omvendt. Ligesaa ved valg af sekretær og kasserer.

Styret fungerer tillige som programkomite.

Valget havde saadant udfald: Til formand valgtes Benedikte Scheflo, næstformand A. Svedjan efter lodtrækning med I. K. Scheflo, da stemmetallet var lige, sekretær Ingeborg Skei og kasserer I. K. Scheflo. Til revisorer valgtes med akklamation O. M. Eld og Per Lein, og til festkomite for aaret Karl Scheflo, R. Strugstad, Anna Skei og Dorthea Hafstad.

Efter valget holdt hr. Svedjan en tale og takkede paa den aftraadte bestyrelses vegne for samarbeidet i den tid, den har fungeret, og med

haab om en endnu bedre virksomhed i den kommende vinter overlod han pladsen til den nyvalgte, der takkede for den tillid, der ved valget var vist hende, og lovede, at der ikke skulde mangle paa god vilje i arbeidet. Hun rettede derpaa en appel til medlemmerne om hver især at bidrage til at gjøre møderne interessante og belærende. Foreningen maatte blive slik, at medlemmerne næsten betragtet den som et hjem.

Efter en smule kaffeslaberas og oplæsning af aviser, sang man en sang, hvorpaa mødet hævedes.

„Fram"s redaktør til næste møde, der holdes om 3 uger, er Anna Skei.

4 november 95.

I. S.

Til bestyrelsen for „Norsk kvindesagsforening".

Det være mig herigjennem tilladt at takke den ærede bestyrelse for dens overordentlig venlige og imødekommende svar i „Nylænde" for 15de november.

Fremdeles være det mig tilladt at takke, fordi bestyrelsen har „søgt at sætte sig ind i min tankegang". Det var næsten mere, end jeg havde vovet at haabe. Saa meget mere maa det beklages, at det trods aabenbart anvendt umage kun daarlig er lykkes,

Hensigten med min motion har ganske rigtig været at begrænse bestyrelsens kompetanse, saa vi medlemmer kunde slippe gjentagelse af begivenheder som dem ifjor vinter; men jeg maa bekjende, at de af bestyrelsen nævnte maader til opnaaelse heraf ingenlunde har fremstillet sig for mig som de naturligste, end sige eneste. Jeg har nemlig, ogsaa før den ærede bestyrelses træffende paavisning deraf, været af den anskuelse, at et mistillidsvotum til en afgaaet bestyrelse var noget post festum.

Om begivenhederne paa den sistafholdte generalforsamling skal jeg forresten ikke optage nogen diskussion med den ærede bestyrelse. Hvis der paa den havde været flere af den daværende bestyrelses medlemmer tilstede, kunde der maaske været reist en frugtbar diskussion, hvorpaa en vægtig udtalelse af foreningen kunde været grundet, — som forholdet var, kunde det ikke bli tilfældet. Dette blev ogsaa fremholdt af mig samtidig med, at jeg væsentlig herpaa begrundede min henstillen til den nye bestyrelse om et møde til høsten til drøftelse af sagen.

Hvad angaar optagelse af nye paragrafer i foreningens statuter, har jeg hverken sagt eller ment, at de var særlig ønskelige eller nødvendige. Jeg tror nemlig, at en fyldig udtalelse fra foreningens side maa være tilstrækkelig til opnaaelsen af øiemedet ligeoverfor enhver loyal bestyrelse. For saa vidt er jeg fuldt enig med en æret forf. i „Nylænde“. Naar jeg har sagt — „eller, hvis det skulde ansees fornødent en extraordinær generalforsamling“, var det fordi, der paa generalforsamlingen blev sagt, jeg tror af den aftrædende formand, at der til opnaaelsen af min hensigt vilde behøves nye lovparagrafer. Ubekjendt med den nye bestyrelses stilling til sagen tilføiede jeg derfor alternativet for at give den anledning til et skjønsomt valg, idet jeg — som det synes feilagtig — gik ud fra, at ogsaa en extraordinær generalforsamling kunde beslutte om lovparagrafer.

Naar jeg har ønsket et specielt møde til behandling af det nævnte spørsmaal, har det været, fordi jeg har ment, at et saadant vilde være best skikket dertil og give det beste resultat, samtidig som jeg troede, at spørsmaaalet var saa vidt aktuelt, at der kunde regnes paa et talrigt fremmøde. Efter den stilling, bestyrelsen nu indtager, blir der mig imidlertid maaske ingen anden udvei aaben end at følge frøken Holmboes raad og benytte mig af et almindeligt foreningsmøde for at bringe sagen frem for rette forum. Jeg mener nemlig at handle i foreningens interesse ved ikke at efterkomme bestyrelsens anvisning paa at lade sagen falde, — beklageligt, men tilforladeligt!

Sluttelig være det mig qua medlem foreningen tilladt at takke bestyrelsen for dens udtalelse om, at det vil være den „en kjær pligt“ i tilfælde at efterkomme statuternes §§ 9 og 10. Det giver slig tryghed at vide, at man har en loyal bestyrelse, og bibringer desuden forvisning om, at hvis man skulde finde det ønskeligt at beslutte nye lovparagrafer, vil bestyrelsen samvittighedsfuldt efterleve dem, selv om den ikke ønsker deres tilblivelse.

Ærbødigst:

Morten Thams,

ov. sagfører.

Kristiania i november 1895.

Bøger indsendt til redaktionen:

Ernest Renan: Caliban. I. Oversættelse ved cand. mag. Tyge Møller. Forlagt af Carl Petersens boghandel i Jyderup 1895. I hovedkommission for Norge og Sverige hos Alb. Cammermeyers forlag. Christiania.

Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere.

(Fortsættelse).

Af de mange stjerner maa vi endnu nævne den berømte Pundita Ramabai fra Indien, hvis forfædre for 25 aarhundreder siden stredes om bramaisme og buddisme. Som hun sad der paa platformen ved verdensmødet i London tog hun sig udmærket ud med sin dunkle hud og sine straalende øine, hun havde ved siden af sig de Forenede staters og Australiens repræsentanter, altsaa udsendinger fra den indoeuropæiske races ældste gren fra det ældste land, den nu bebor, midt mellem udsendinger fra de nyeste lande, racen har betvunget.

W. C. T. U. er meget bredere i sit anlæg end navnet synes at betegne. Det er et forbund, som er grundlagt af kvinder, og som er sammensat af foreninger rundt omkring i verden, men de to tillægsord kristen og maadehold (temperance) er taget i bredeste og dybeste forstand. Forbundets store tanke er fremskridt for kvinderne og derved for verden i enhver henseende, fysisk, aandelig, socialt, moralsk og religiøst. Dets formaal er derfor saa omfattende som nogen kirkes, medens dets arbeide og virkemidler er talrigere og mere forskjelligartede. Dette kan maaske bedst illustreres ved et enkelt faktum. En gren af den britiske forening leder arbeidskolonier, hjem og sanatorier for kvindelige drankere. I disse institutioner er der intet af den haardhed og brutalitet, som ofte kjendemerker lignende statsinstitutioner. Man behandler her drukkenskab som en sygdom og en ulykke og ikke som en brøde. Det er kjærlighedens og den gjensidige hjælpsomheds aand, som hersker. Der er bøger at læse og musik at udføre. Der er malerier at betragte, og først og fremst der er sunde beskjæftigelser i fri luft, som forener fornøielse og nytte. Patienterne behandles som medlemmer af en familie; de rige og de fattige deler lige de bekvemmeligheder og behageligheder, som stedet kan yde. Paa denne maade overvinder patienten sin alkoholtørst, de tiltager i vegt, i fysisk og sjælelig kraft, og førend lang tid er gaaet er de — næsten kan man sige uden at de selv ved af det — blevet nøkterne, sunde og kraftige. — For at faa arbeidet udført paa en forretningsmæssig maade, er det hele inddelt i forskjellige afdelinger. Hver afdeling har sin chef og hver chef sine assistenter, sekretærer og forretningsførere. Disse afdelinger giver ved sit navn alene en udmærket ide om det arbeide,

som gjøres. Der er saaledes en afdeling for *kvindestemmeret,* som hjælper frem denne sag i alle engelsktalende lande. Den spilte en stor rolle i den almindelige bevægelse, som gjorde kvinder til mænds politiske lige i New Zealand og de fem australiske provinser og hjælper frem den samme sag i England, Canada og de Forenede stater idag. I mange distrikter og stater er den endog mægtigere end selve stedets stemmeretsforeninger og er paa saadanne steder af den største hjælp for lederne af den lokale stemmeretsbevægelse. I Canada fører den for tiden et stilfærdigt felttog, og det er al sandsynlighed for, at kvinderne her vil komme i besiddelse af stemmeret før aarhundredets slutning.

Der er en afdeling for undervisning om alkoholens virkninger i barnehaver, offentlige skoler, høiskoler, aftenskoler og for det store publikum. Der er en afdeling for arbeide blandt unge kvinder. Arbeidet for sædelighed, for sjømand- oh soldatermission har hver sine store bureauer, ligeledes arbeidet for fred og voldgift, for petitioner til de lovgivende myndigheder, for presseanliggender o. l. Disse afdelinger har saa igjen sine underafdelinger. Ved dette inddelingssystem kan lige fra cheferne til de mindst betydelige medlemmer nøiagtig vide, hvor de skal henvise til, naar man vil have oplysninger, og ogsaa hvor de kan faa raad, statistik, indberetninger o. l. Literaturdepartementet er saa stort som de største forlæggerfirmas og betjenes af kvinder, hvoraf næsten alle har et navn i avis-, tidsskrift-, eller bogverdenen.

I spidsen for denne verdensorganisation staar et lidet raad paa fire à fem medlemmer, hvor miss Willand er president og Lady Henry Sommerset vicepresident. De har at holde øie med den mægtige hærs bevægelser. Deres stilling er raadgivende og udøvende, ikke lovgivende og dømmende. Disse funktioner er overdraget den store konvention, som sammentræder hvert andet aar. Denne konvention, concilium, kongres, konfederation eller med hvad navn man vil kalde den, er en forsamling, som er mere i sandhed representativ end kongressen i Washington eller parlamentet i London. Den er dannet af nationale foreninger fra alle kanter af verden. Hver forening er betragtet som en enhed, og som en enhed er den berettiget til representation. Dens representation udtrykker paa en mere eller mindre nøiagtig maade dens numeriske styrke. Idet denne styrke skulde vurderes, har lederne antaget en fremgangsmaade, som er ny, siges der, men meget retfærdig. Kun de medlemmer er regnet med, som er aktive og faste medlemmer. Dette skaffer en af med den store hær af urolige og ligegyldige folk, som kommer og gaar effer som lunet tilsiger dem. Heller ikke er børn eller ganske unge regnet med, disse sorterer under andre organisationer, som er selvstyrede, men dog tilknyttede det store forbund. Der er mange slags af disse organisationer og mange navne paa dem. Men

enten de kaldes klubber, kompanier, afdelinger osv., saa er den underliggende ide den samme, dens medlemmer forpligter sig til maadehold, sædelighed, ærlighed og sanddruhed — alle dyder, som W. C. T. U. søger at kjæmpe frem. Den hele hær af saadanne aktive medlemmer kan regnes til en million sjæle, men hvis man regner med alle dem, som ikke er aktive, men som har taget det hvide baand, goodtemplar foreninger, totalafholdsforeninger osv., saa løber antallet op i flere millioner, hvad man kunde se paa kjempepetitionen.

Ved hjælp af denne metode ser man, at De forenede stater kommer først i antal, saa Storbritanien lige efter, medens Canada og Australien indtager tredie og fjerde plads. Efter disse lande kommer de skandinaviske, hvor ordenen er godt organiseret og ogsaa populær. Saa følger, men i lang afstand, delegationerne fra andre lande. Et interessant billede giver tallene her. Ligesom det er let for kristne missionærer at omvende enkelte racer som f. ex. Sandwich-øernes beboere og japaneserne og særdeles vanskelig at gjøre noget indtryk paa kinesere og mohamedanere, saaledes er det næsten som en leg at sprede W. C. T. U.'s evangelium blandt nordens lyshaarede folk og et meget svært arbeide at trænge ind med det i andre lande, mest i de slaviske og romanske lande. Det er ikke saa let at forstaa, hvori denne store forskjel stikker. En fransk kvinde har jo ikke saa dybt forskjellige idealer fra en amerikansk, en tysk ikke saa afvigende vaner eller dyder fra en engelsk kvinde, men naar det kommer paa tale at organisere og arbeide sammen, saa viser de en tilbageholdenhed, som i mange tilfælde kan stige næsten til modbydelighed. En enkelt forening i en af vore amerikanske stater eller i et af de indre distrikter i England kan tælle flere medlemmer end nogen organisation af lignende art i Spanien, Italien, Rusland eller endog Frankrige.

(Sluttes).

Bøger indsendt til redaktionen:

Den specielle psychiatri for læger og studerende. Forelæsninger holdte ved Kristiania universitet 1895 af dr. med. Holm.

Første hefte: Psychiatriske abnormiteter hos degenererede. Kristiania og Kjøbenhavn. Alb. Cammermeyers forlag.

Til beslægtede sjæle. Digte af Karen Nilsen. Andet oplag. Alb. Cammermeyers forlag (Lars Svanstrøm).

NYLÆNDE.

TIDSSKRIFT FOR KVINDERNES SAG.

9de aarg.	Kristiania den 15de decbr. 1895.	No. 24.

Den kommunale stemmeret

for kvinder ligesaavel som for mænd er det nu det gjælder. Det paa forrige storting fremsatte forslag om kommunal stemmeret vil sandsynligvis komme til behandling paa stortinget i 1896. Den tid, som nu kommer, de maaneder, som vil medgaa, før sagen blir afgjort, haaber vi norske kvinder vil benytte godt til at gjøre sine krav gjældende, saa de ikke blir ladt tilbage i glemsel og betydningsløshed, mens maaske alle voxne mænd gaar fremad til erhvervelse af nye rettigheder. Kvindestemmeretsforeningen (K. S. F.) har sat sig i bevægelse for at faa kvinderne samlet. Man kan indtegne sig som medlem af K. S. F. paa „Nylæn des" kontor. Aarlig kontingent 50 øre.

Mere om samlagenes nedlæggelse.

Rigtig en maadeholdsmand er nok ude her, tænkte jeg, da jeg i „Nylænde" no. 22 læste artiklen med overskrift: Samlagenes nedlæggelse. Ved at se bedre efter, fandt jeg „vi kvinder" etsteds; saa var det vel en kvinde alligevel da. Men denne kvinde har aldrig havt nogen i sin egen familie, somh ar ødelagt sig selv eller andre ved drik. Hun har aldrig, elier ialfald yderst sjelden, været i nogen af de mange fattige hjem i Krisiiania, hvor kone og barn sulter og fryser — og gruer atpaa, for at far sjøl skal komme fuld og brutal hjem fra samlaget.

Mon hvormange af dem, som pleiede at gaa paa samlaget, det er, som gaar paa apotheket og kjøber nafta i dyre domme? Endnu er der vel neppe saa mange, men der blir naturligvis flere, naar der blir mindre let at skaffe sig spirituosa. Men hvad er ivejen for, at den slags handel kan ophøre? Hvorfor ikke faa en lov, som forbyder apothekerne at sælge nafta uden efter resept. Lad bare et sligt lovforslag komme frem, og giv kvinderne stemmeret ogsaa da, og vi skal se, hvordan det gaar med naftaen. Ligesom med øl og alle vinsorterne.

Dette var første gang, kvinderne fik lov at stemme, og sandelig, det havde været daarligt, om de havde stemt for bibeholdelse af en institution, som hjælper til at ruinere dem selv og deres kjære. Det vilde været en skam.

Vor tid har, gudskelov klarsynte mænd, som gjør sit til at hjælpe os op og frem. Mon ikke den tanke vilde ligge nær for mange af dem, at de egentlig helst burde la os ligge, hvor vi laa, naar vi ikke bedre kan se vort eget bedste og ikke har saapas energi, at vi kan rydde en farlig hindring for vor hjemlige fred og lykke afveien, naar vi har baade leilighed og magt til det. De kvinder, som stemte ned samlagene, gjorde bare sin pligt — moralsk seet, og der tør haabes, de vil gjøre den, naar de en anden gang faar lov at ha en stemme — vil gjøre, hvad de tror er rigtigt og godt for sig, sin familie og hele samfundet.

Hvorfor gaar disse mænd hen og drikker sig drukken? spørges, Naturligvis ved ogsaa jeg, at mange hjem ikke holdes saa ordentlige og hyggelige, som de burde, men jeg tror ikke, hjemmene bærer skylden halvt saa ofte, som man mener.

Nei, brugen gjør misbrugen. Jeg tænker nok skikken og kammeraterne faar ta skylden i de allerfleste tilfælder.

Naar man kommer ind i en „drikkers“ hjem og finder det skiddent og uordentligt — ja, saa er det vel sikkert da, at den hustru aldrig har holdt det anderledes?

Mon det ikke kunde gaa an at tænke sig, at en drankers hustru kan gaa træt og bli baade sløv og arrig?

Er det ikke saa, at et lyst sind har evne til at sprede lys omkring sig? Men kan en slig hustru ha lyse tanker? — Mørke maa de være som en høstnat uden maane, tænker jeg.

Dog, lad være, at jeg kan være enig i, at der er mange daarlige koner; dette, at en arbeider skulde trænge en dram efter haardt, surt arbeide — det gaar jeg aldrig med paa. Det er ravruskende galt — en stor feiltagelse.

Nei, lad den mand faa sig en god varm kop kaffe eller melk, — det varmer og styrker paa en anden og bedre maade end en dram.

Dette, at paa samlaget faa kjøbt sig en enkelt dram, er ogsaa

temmelig uholdbart. De, som gaar paa samlaget, nøier sig sjelden med én dram.

Desuden — kanske det ikke er saa i Kristiania — heroppe paa landsbygden kan man faa kjøbt med sig spirituosa hjem ogsaa, og mangen en tar en trip til nærmeste smaaby for paa samlaget at faa forsyning baade for den dag og de følgende.

Enda jeg bor paa landet, har jeg dog seet saameget stygt af drikke- eller rettere fylderiet at afholdssagen for mig er en livssag; for jeg tror vist, at intet i verden bringer saa meget ondt ind i hjemmene som drikketrafikken. Og mod den nytter ingen mildhed og eftergivenhed. Magt — lov — er det eneste, som hjælper.

Men ikke tror jeg, at fordi man ikke faar knust den med ét eneste slag, man derfor skal lægge hænderne i fanget og la verden gaa sin skjæve gang. Nei, lad os rydde væk, hvad vi magter. Og derfor siger jeg:

Væk med samlagene! og — mere stemmeret for kvinder!

P. H.

Fra K. S. F. K. Sidste Klubaften 1895.

(Af *Aasta Hansteen*).

Talrigt og livligt fremmøde. Derefter sang: duetter, foredraget fru Møller og frøken Westly. Først „Ländliches Lied" af Schumann, saa Brahms Zigeunerdans, arrangeret for sopran og alt af den store dramatiske sangerinde Mme. Pauline Garcia Viardot. Højst ejendommelig, frisk og tiltalende; blev modtaget med livligt bifald. Derefter fulgte diskussion om brændevins-samlagenes nedlæggelse, indledet af frøken Gina Krog; hun vil bedst kunne redegjøre for de forskjellige udtalelser i denne menings-udveksling.

Ved mødets slutning en afskedstale og saa tilsidst under gode aanders indflydelse, dannede vi en søsterkjæde, idet vi alle rakte hinanden haanden til en runddans og gjentog fædrenes løsen: Enige og tro indtil Dovre falder!

Kjære redaktør. Jeg vedlægger herved mine afskedsord ved mødets slutning:

Nu, klubbens siste aften for iaar, vil vi takke klubkomitteen for disse møder som samler kvinder i det gode formaals tjeneste, samler dem i venlighed og forstaaelse; disse møder, hvor kvinder kan være sig selv, efter kvinders forstaaelse af, hvad det er at være kvinde;

hvor vi vil arbeiee paa at uddrive smaaligheden og ynkeligheden, som er bleven fremkaldt, — ja, fremtvungen, — ved de slette indflydelser fra de i samfundet herskende, som, idet de undertrykte og indespærrede kvinderne, forbød dem at udfolde deres store, ædle egenskaber, og kun tilsmilede og opelskede deres lave og uheldbringende egenskaber.

Dette, som Camilla Collett først har sagt, maa stadigt gjentages; og en ny anledning har netop tilbudt sig til atter at gjentage det.

Vi vil ogsaa, inden vi skilles for iaar, henvende en takk til frøken Gina Krog for hendes utrættelige og dygtige arbeide som *Nylændes* redaktør. Dette hendes selvstændige foretagende har hun nu i to aar ført fremad med held og stigende anerkjendelse. Vi vil takke hende for enhver efterretning om de store, heltemodige kvinders arbeide og kamp i de store nationer, — disse, som naar ud over flere verdensdele; — vi vil takke for enhver meddelelse fra vort eget folks kvinder, som viser os, hvorledes liv, bevidsthed og evner vaagner, vokser og frigjør sig ogsaa hos dem; vi vil takke hende for hendes egne udtalelser, saa dæmpede, saa beherskede, og dog saa rammende —, saa sikkert rammende; vi vil takke hende for alt dette, der som en ustanselig strøm bærer vor sag fremad.

Den internationale afholdsbevægelse og dens ledere.

(Slutning).

Men modstanden svækker ikke iveren, heller øger den, og dette udenlandske arbeide er interessant i mange maader. Det er en opdragelse for de engelse og amerikanske organisationer saavelsom for dem, som de søger at omvende. Enten de saa blir overbevist eller ei, saa modtager dog hundrede tusender af kvinder i disse lande det stærkeste indtryk af W. C. T. U.'s iver, menneskekjærlighed, selvopofrelse og hengivelse i sin sag. Det øger deres kundskab, udvider deres syn og underminerer fordomme, som altfor ofte fjerner de bedste folk fra hinanden. Paa den anden side lærer dette arbeide de amerikanske og engelske organisationer, at liv og civilisation ikke er noget enkelt og ensformigt, men sammensat og forskjelligartet, at hvert folk ligesom hvert individ har at arbeide for sin egen saliggjørelse, og at mange

ting, som er til stor nytte i et land eller en landsdel er af liden nytte eller kanske endog skadelig anvendt i et andet. Det vilde være umuligt for en sneversindet kvinde at arbeide aarevis ved siden af miss Willard eller lady Henry Sommerset uden at miste noget af sine tidligere fordomme og vinde et videre og liberalere syn paa ting, som hidindtil har været som en forseglet bog. Naar forskjellige nationale typer mødes, springer forskjellighederne først mere i øinene end deres lighed. Hvert land finder, at det andet staar forud for dem selv paa et eller flere punkter. Vestens kvinder opdager f. ex. af det fjerne østens kvinder ser friskere og behageligere ud og er mere tiltrækkende i sine bløde og folderige klædninger end de selv er, om de end er iført dragter fra Paris's, London's og New York's første modister. De amerikanske kvinder lærer, at de franske eg tyske kvinder har en dybere musikalsk dannelse og forstaaelse, end de nogensinde har kunnet drømme om. De europæiske kvinder ser, at deres amerikanske søstre har faat en opdragelse, som gjør dem til mændenes lige i intellektuel henseende. De engelske kvinder er forbauset ved at finde, at de australiske er mere uafhængige, selvstændige, opfindsomme og energiske end deres egne mest fremskredne typer. Paa denne maade lærer enhver af alle de øvrige, og det blir til hjælp og fremskridt for alle. Det er et spørgsmaal om der nogensinde har været et mere interessant skue, end det man fik se ved verdensmødet i Albert Hall i London. Et festligklædt londonsk publikum paa 7—8000 havde først indtaget pladsene i den uhyre sal. Saa kom de delegerede ind, enhver i den dragt eller det følge, som bedst kunde illustrere det folk, de tilhørte. England fulgtes af en æresvagt af sjømænd af den britiske marine, som jo er Englands stolthed. Frankrige var klædt i sidste Boulevardmode og bar den udødelige tricolor; Kina var iført Canton's pragtfulde silkedragt, saa bedækket med silkebroderi i guld og sølv, at det næsten blændede øiet ved sin pragt. Saaledes skred processionen frem, indtil tredive lande var traadt ind og enhver havde taget sin bestemte plads. Som de sad der, havde tilskueren foran sig typen for enhver moderne civilisation, de etiske typer, og ogsaa for dem, som stille begynder at uddø under den angelsaksiske hjernes og musklers frygtelige angreb.

Paa verdensmødet gaves referat af, hvad der var fuldbragt i de foregaaende aar. Det gav oplysning om det held eller uheld, som havde fulgt arbeidet, det beskrev de forskjellige departementers metoder, især nye metoder, og det formulerede og afstemte over fremtidige planer. Men maaske var dog dets største betydning, at det lod enhver, som bivaanede møderne eller som læste om dem i aviserne i alverdens lande, forstaa, at i kvindens sind var voxet en kraft til retfærdighed og menneskelighed større end den nogen tid var seet og kjendt, og at hun ogsaa i en mærkelig grad besad de egenskaber, som danner apostelen,

missionæren. prædikanten, læreren, organisatoren og helten. Planerne for de to kommende aars felttog er enkle, forstandige, og man kan næsten sige filosofiske. De indeholder intet pietistik, intet radikalt eller som kuldkaster moderne institutioner. Organisationerne vil søge at opnaa, hvad der for tiden er muligt at opnaa paa hvert sted. De vil arbeide for almindelig politisk kvindestemmeret, men hvor dette ikke kan opnaaes, vil de kjæmpe for lokal og begrænset og betinget stemmeret. De vil arbeide for sædelighed og en høiere samfundsmoral, men hvor dette ikke kan opnaaes gjennem lovgivningen, vil man forsøge at gjøre det til det gode selskabs uskrevne lov. Man vil søge at faa retfærdigere forordninger, saa den umoralske mand blir behandlet med samme jernhaand som deltageren i hans brøde, man vil ikke være tilfreds og forholde sig taus under det nuværende system, som lader manden gaa helt fri eller endog undskylder ham, mens det drager den ulykkelige kvinde dybere ned i smudset. De vil kjæmpe mod lovbeskyttelse for last. De vilde for aarhundreder siden have kjæmpet mod den skik, at kristne kvinder blev kastet for løver og tigere paa den romerske arena, og de vil kjæmpe mod, at samfundene idag kaster myriader af unge kvinder for den menneskelige races løver og tigere. De vil søge at bringe kundskab om alkoholens skade til hvert barn baade i den nye verden og den gamle, de vil kjæmpe for lige løn for det samme arbeide, de vil angribe last og brøde ved at kjæmpe mod fattigdom og uvidenhed, som afføder saamange af menneskehedens onder. I sin praxis er dette et nyt evangelium, ikke forkyndt af tolv disciple, men af tolv hundrede tusen. Men det er ikke dn ny aands lærdomme, det er de samme, som lærtes for 19 aarhundreder siden i Lilleasien, styrket og øget ved den moderne videns umaadelige magt

Det er et storladent arbeide, et mægtigt værk, som udføres. Det ledes af den angelsaksiske vilje, som har omfattet have og underlagt sig fastlande. Det ledes af kvinder, ikke ved hjælp af frygt og af jern, men ved kjærlighedens og den religiøse følelses usynlige vaaben.

Diskussionen i sidste møde i K. S. F. K. om „Samlagenes nedlæggelse“ var af adskillig interesse. Noget resultat kom man ikke til, og noget saadant var heller ikke tilsigtet. Man fandt det heldigt, at man havde lang tid til at tænke over den vanskelige sag her i Kristiania, hvor afgjørelsen først skal foregaa i 1899. Fra flere talere fremholdtes, at samlagsordningen, som den *er* her i byen, ikke burde bestaa, men at det ogsaa kunde være skjæbnesvangert med et slag at ophæve institutionen. En bedre ordning kunde tænkes.

Føljeton.

Solnedgang.

De satte sig ned paa den mosklædte sten, de saa ofte havde hvilet paa. Over dem skyggede det fine, sprættende birkeløv. I aftenens svale stilhed hørtes kun insekternes summen gjennem luften og fjernt borte fra lyden af en rislende bæk. Men vaaren, den livsfriske, spirende, blomstrende vaar tonede gjennem altsammen.

Hendes øine hvilede ufravendt paa hans ansigt. Han gjengjældte ømt hendes blik.

„Hvor rigt livet ligger for os to, Ellen, rigt paa arbeide og paa lykke! I dette øieblik forekommer jeg mig selv uovervindelig," tilføiede han begeistret, „jeg kunde trodse alt" — — —

„Føler Du Dig virkelig saa rig?" spurgte hun, idet en svag skygge som af en tvivl foer over hendes ansigt. „Netop naar Du er gladest, Poul, kommer der ofte en angst over mig, at jeg ikke kan blive nok for Dig og komme til at udfylde Dit liv paa den maade, der kan gjøre Dig lykkelig. Du har store fremtidsplaner, vidtsvævende interesser, Du er en verdensmand, ærgjerrig, Din verden er ikke min verden, mine tanker ikke Dine — — —"

„Tanker? altid taler Du om tanker, Ellen!" udbrød han utaalmodigt, „lad mig tænke for os begge."

„For at Du kunde blive rigtig kjed af mig?"

„Der er noget i det," svarede han eftertænksomt; „tænk kun, kjæreste vennen min, naar jeg er reist, men iaften, sidste aften, vi er sammen paa saa lang tid, skal vi bare være glade i hinanden, bare se paa hinanden —"

Han trak hende indtil sig.

„Mon Du og jeg kommer til at elske hinanden i himlen?" sagde hun stille, idet hendes øie fulgte en hvid sky, der gled forbi.

„Himlen, — himlen? Vi har jo himlen her, Ellen!"

„Blir dette nok?" hvisked hun.

„Ja, foreløbig, Du kjære, og siden, naar vi blir vante til hinanden, forfrisker vi os ude i den skjønne verden; vi vil reise, se de store byer, kunstens templer, fryde os i alt det herlige og vidunderlige, som menneskeaanden og geniet formaar at fremlokke i toner, at skabe i skjønhed! Hvad skal vel vi med himlen? Himlen, — — —. Lad den være gjenstand for videnskabelig astronomisk forskning. Eller vil Du have den som et felt for spiritistisk granskning, saa kan jeg nok for Din skyld behandle det thema."

„Himlen er ikke en videnskab, hellerikke er den nogen skueplads for spiritistike séancer i den forstand, Du mener,“ svarede hun alvorligt. „Den er kun ét og dog alt: evighed, aand, tilfredsstillelse. Selv saa lykkelig, som jeg nu er sammen med Dig, føler jeg som et tomt rum, en længsel, som ikke engang Du kan udfylde.“

„Dine tanker er ikke mine. Du havde ret. Jeg forstaar Dig ikke,“ hans stemme lød kold; „lad os tale om noget andet, Ellen, dette er altfor trist, sentimentalt, sygeligt. Imorgen reiser jeg altsaa, og naar jeg saa kommer igjen, lad der saa være slaaet en streg over disse gammeldagse anskuelser, som slet ikke passer for en ung, livsglad pige, og som i længden — ja, jeg negter det ikke — vil komme til at trætte en mand som mig. Har vi da ikke tidens store spørgsmaal og opgaver for os. Jeg vil ikke saare Dig, kjære Ellen, jeg vil kun vort fælles bedste.“

Hun saa grundende hen for sig. Endelig sagde hun: „Jeg har ingen store opgaver liggende for mig. Mit liv er noksaa indsnevret, som Du ved. Men mon jeg ikke har en, høiere end alle? Den har ligesom klarnet sig for mig i den sidste tid.“

Han saa forundret paa hende. „Er det Din mening at blive nonne eller etslags søster?“ spurgte han med lidt spot i tonefaldet.

Uden at agte paa hans spørgsmaal, vedblev hun: „Jeg har ligesom faaet et stort haab, en stærk længsel efter det bedste; denne længsel drager mig undertiden bort fra Dig.“

„Det er altsaa *jeg*, som ikke er nok for Dig,“ sagde han langsomt og ligesom lidt overlegent.

Hun saa dybt paa ham.

„Jeg er bange for, Du er altfor meget for mig, Poul, saa stor lykke føler jeg ved at være hos Dig, og dog,“ tilføiede hun stille, „er hverken Du eller jeg nok for hinanden. Der *er* noget over os begge, som vi *maa* elske høiere end hinanden, fordi det er større end vi.“

„Og det er, Ellen?“

„Det er vort guddommelige ideal, Dit og mit, alle menneskers!“

„Et fantom!“ svarede han, „vi maa selv skabe og vælge os vore idealer, hver efter sin smag og sine tilbøieligheder!“

„Det blev neppe noget ideal, Poul, som vi glade og stolte kunde ønske at efterligne og følge.“

„Er det det feilfrie, Du mener? Har der nogensinde existeret et ideal i den forstand? Tror Du paa saadant nonsens?“

„Jeg ikke blot tror,“ svarede hun med overbevisning, „jeg ved det; jeg føler det ogsaa; denne rene skjønhed rundtom os nu, bringer mig til at ane noget endnu herligere, og mens jeg sidder her hos Dig, kommer der ligesom en tungsindig længsel over mig efter at leve evig sammen med Dig i en høiere og ædlere tilværelse, hvor intet kan

skille os ad, fordi alle vore følelser og vort hele væsen er fuldkommengjort og saaledes ikke kan paavirkes af livets foranderlighed.

„Du lille vakre sørgmodige fuglen min," sagde han ømt og tog hende ind til sig, „jeg forstaar Dig ikke! Slige helgendrømme er vanvid for mig. Kan vi da ikke være lykkelige uden alt dette, Du taler om?"

„Nei, Poul, det kan vi ikke."

Hun lænede hovedet indtil ham, men blikket gled bort fra ham og fordybede sig i aftenens fjerne solglans. En lys, straalende skikkelse steg frem for hendes indre syn: verdensherskeren, hjertebetvingeren, odsaa *hendes* hjertes betvinger. Hans hellige, rene skjønhed havde fængslet hende, Hans storhed uimodstaaelig draget hendes tanke. Hun saa ham, hun hørte Hans stemme kalde paa sig — — —

Og vennen ved hendes side? Havde hun glemt ham?

„Ellen, Du er saa bleg!" hviskede han.

Hun smilte vemodigt; lidt efter sagde hun, mens hendes blik endnu dvælede ude i solglansen: „Naar Du reiser bort, maa Du tænke paa mig ofte — aldrig glemme mig Poul, — og saa kommer Du vel snart —"

„Tilbage til Dig, mener Du!"

Hun saa klart paa ham.

„Ja, til mig, Poul, der hvor jeg er; hvor jeg vil længes efter Dig!"

„Og jeg efter Dig, lille vennen! men om et aar er jeg her tilbage!"

Hans stemme klang glad og forhaabningsfuld.

„Om et aar!" gjentog hun stille, grundende.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Om et aar! Ak, hun havde skuet for dybt i livets skinnende flod og drukket for meget af dets rene vand. Hun tørstede efter mere; og dag for dag drak hun dybere og dybere drag. Den høie, lyse skikkelse stod ved hendes side og rakte hende bægeret, og naar hun blev saa træt, at foden neppe kunde bære hende, stod han atter hos hende og saa paa hende med dette skjønne, uforlignelige smil, som intet andet i verden. Og han pegede opad — —

Om et aar kom Poul for at hente den lille vennen hjem til sig, men en anden var kommen ham i forkjøbet, Han med straaleglansen om sin pande. *U. D.*

Med 1ste januarhefte 1896 begynder „Nylænde" sin 10de aarg., efter den nye udgivelse sin 3die aargang. Dette hefte, som vil faa et mere festligt, mindre sagligt indhold end vanligt, haaber vi at faa sendt ud før jul, saa det kan komme med blandt abonnenternes juleklap.

NB. Alle, som støtter bladet ved at avertere i det, anbefales til vore læseres velvilje.

NYLÆNDE

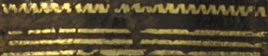

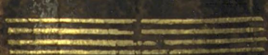

9-10.